

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

1937

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1938

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Α
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ
ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ

1937

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

1938

SC 010 S3129 | nam

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
1. Εὐεργέται	δ΄
2. Διοικητικὸν Συμβούλιον	ε΄
3. Ἐπίτιμοι ἑταῖροι	ζ΄ θ΄
4. Τακτικοὶ ἑταῖροι	ια΄— ιδ΄
5. Γενικὴ ἔκθεσις τοῦ Γραμματέως περὶ τῶν πεπραγμένων . .	1— 24
6. Ἀνασκαφαὶ Ἱερᾶς Ὀδοῦ ὑπὸ Ι. Τραυλοῦ	25— 41
7. Ἀνασκαφαὶ ἐν Ἐλευσίνῃ ὑπὸ Κ. Κουρουνιώτου καὶ Ι. Τραυλοῦ	42— 52
8. Ἀνασκαφαὶ Νέας Ἀγχιάλου ὑπὸ Γ. Α. Σωτηρίου	53— 58
9. Ἀνασκαφὴ ἐν Καβάλα ὑπὸ Γ. Μπακαλάκη	59— 67
10. Ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευνα ἐν Μακεδονίᾳ ὑπὸ Ἄ. Δ. Κεραμοπούλλου	67— 77
11. Ἀνασκαφαὶ ἐν Νικοπόλει ὑπὸ τῶν Ἄ. Ὁρλάνδου καὶ Γ. Σωτηρίου	78— 83
12. Ἀνασκαφαὶ ἐν ἀρχαίᾳ Ἀχαΐᾳ ὑπὸ Ν. Κυπαρίσση	84— 93
13. Ἀνασκαφαὶ Σικυῶνος ὑπὸ Ἀναστ. Κ. Ὁρλάνδου	94— 96
14. Ἀνασκαφαὶ ἐν Σπέτσαις ὑπὸ Γ. Σωτηρίου	97—108
15. Ἀνασκαφαὶ ἐν Γερακίῳ ὑπὸ Α. Ξυγγοπούλου	109—114
16. Ἀνασκαφαὶ ἐν Νάξῳ ὑπὸ Χ. Καρούζου	115—122
17. Βιβλιοθήκη τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος 1937	123—126
18. Συνελεύσεις τῶν Ἑταίρων	127
19. Ἐκθεσις ἐξελεγκτικῆς ἐπιτροπῆς	128—131
20. Ἀπολογισμὸς ἐσόδων καὶ ἐξόδων τοῦ ἔτους 1937	132—133
21. Κίνησις τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας	134—136
22. Κίνησις φωτογραφιῶν καὶ φωτογρ. δελταρίων τῆς Ἑταιρείας	137—140
23. Δημοσιεύματα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας	141—144

ΕΥΕΡΓΕΤΑΙ

ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΟΘΩΝ
ΤΟ ΕΘΝΙΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΝ
Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΦΙΛΑΡΧΑΙΩΝ
Η ΕΝ ΛΟΝΔΙΝΩΙ ΕΛΛ. ΚΟΙΝΟΤΗΣ
Ο ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ
Ο ΔΗΜΟΣ ΠΕΙΡΑΙΕΩΝ
Ο ΔΗΜΟΣ ΕΡΜΟΥΠΟΛΙΤΩΝ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΙΩΝΙΔΗΣ
DUC DE LUYNES
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΜΠΕΝΑΡΔΑΚΗΣ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΑΡΣΑΚΗΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΣΤΟΥΡΝΑΡΗΣ
ΣΙΜΩΝ Γ. ΣΙΝΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΡΩΜΑΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΧΑΤΖΗΠΕΤΡΟΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΓΡ. ΣΟΥΤΣΟΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΑΚΗΣ
ΑΝΔΡΕΑΣ ΣΥΓΓΡΟΣ
ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ
ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΠΑΤΡΩΝ
ΙΩΑΝΝΗΣ Α. ΚΟΥΜΑΝΟΥΔΗΣ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΣ
HILARION ROUX

ΟΔΥΣΣΕΥΣ ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΗΣ
ΜΕΝΕΛΑΟΣ ΝΕΓΡΟΠΟΝΤΗΣ
HEINRICH SCHLIEMANN
ΙΕΡΩΝΥΜΟΣ ΒΑΛΛΙΕΡΗΣ
ΣΤΕΦΑΝΟΣ ΖΑΦΕΙΡΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΡΗΣΤΑΚΗΣ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΑΧΙΛΛΟΠΟΥΛΟΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΗΦΑΙΣΤΙΔΗΣ
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΙΩΑΝΝΟΥ
ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ
ΣΟΛΩΝ ΧΡΗΣΤΑΚΗ ΖΩΓΡΑΦΟΣ
ΣΤΑΜΑΤΙΟΣ Ι. ΠΡΩΙΟΣ
ΟΘΩΝ Α. ΚΟΝΤΟΣΤΑΥΛΟΣ
ΠΑΥΛΟΣ ΠΑΥΛΟΠΟΥΛΟΣ
BENIAMIN ΑΡΧΙΜΑΝΔΡΙΤΗΣ
ΘΕΟΔΩΡΟΣ Π. ΔΗΛΙΓΙΑΝΝΗΣ
ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ
ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΤΣΙΒΑΝΟΠΟΥΛΟΣ
ΧΑΡΙΛΑΟΣ ΤΡΙΚΟΥΠΗΣ
GEORGES CLEMENCEAU
Α. Ε. Η. ΓΟΕΚΟΡΠ
ΙΩΑΝΝΗΣ ΜΑΡΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΝ
ΤΗΣ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

ΔΙΑ ΤΗΝ ΤΡΙΕΤΙΑΝ 1936-1938

ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η Α. Μ. Ο ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ Β΄.

Α΄. ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η Α. Β. Υ. Ο ΠΡΙΓΚΙΨ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

Β΄. ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΕΥΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΣ

Σ Υ Μ Β Ο Υ Λ Ο Ι

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΙΚ. ΒΕΛΤΣΟΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΒΟΛΟΝΑΚΗΣ

ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΒΟΡΕΑΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΖΑΡΙΦΗΣ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ΚΟΥΓΕΑΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ

Ο ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΤΟΥ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΥ

ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ

ΑΝΔΡΕΑΣ ΞΥΓΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΜΠΑΛΑΝΟΣ

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

ΦΙΛΩΤΑΣ ΠΑΠΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Χ. ΧΑΤΖΗΣ

ΕΠΙΤΙΜΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

- Ἡ Α.Μ. ὁ Βασιλεὺς τῆς Ρουμανίας Κάρολος.
 Ἡ Α.Β.Υ. ὁ πριγκιπ Διάδοχος τῆς Σουηδίας Γουσταῦος Ἀδόλφος.
James Gordon Bennett.—New York.
Erich Bethe.—Leipzig O 24, Gletscherstr. 33.
Robert de Billy.—France.
F. W. von Bissing.—Oberaudorf a. Inn (Bayern).
Carl William Blegen.—Cincinnati, Ohio, U.S.A.—Ἀθήναι, Πλουτάρχου 9.
Max. Bonnet.—Montpellier. Villa aux Roses (Pierre Rouge).
R. C. Bosanquet.—Alnwick, Northumberland.
Eberhard Bruck.—Frankfurt, Niedenau 49 II.
Ernst Buschor.—München, Archäol. Seminar d. Univers.
Heinrich Bulle.—Würzburg, Konradstr. I.
Edward Capps.—Princeton, University U. S. A.
Rhys Carpenter.—Bryn Mawr, Penna U. S. A.
J. Chamonard.—Paris, XVe, 3, square du Croisic.
Paul Collinet.—Faculté de Droit, 26, rue Vavin Paris, VIe.
Ludwig Curtius.—Roma 25, Via Flaminia 318.
R. M. Dawkins.—Plas Dulas, Llandulas N. Wales.
Prince Demidoff.—Ἀθήναι. Λεωφόρος Βασιλίσσης Σοφίας 55.
Charles Diehl.—Paris, XVIIe, 72, aven. Wagram.
Wilhelm Dörpfeld.—Berlin - Lichterfelde I. Hortensienstr. 49.
 Ἀθήναι - Φειδίου 1.
Βίκτωρ Δούσμανης.—Ἀθήναι, Μενάνδρου 35.
Hans Dragendorff.—Universität. Freiburg i. Br. Lugostr. 17.
Engelbert Drerup.—Nijmegen. Holland. Universität. St. Anna-
 straat 149.
Charles Dugas.—Lyon VII, 66 Rue Pasteur.
Sam Eitrem.—Oslo. Gimle Terrasse 3.
Adolf Erman.—Berlin - Dahlem, Peter - Lenné - Strasse 22.
Sir Arthur Evans.—Youldbury Berks, near Oxford. England.
Ernst Fabricius.—Freiburg i. Br., Goethestrasse 44.
Giannino Ferrari.—Padova - Università.
Ernst Fiechter.—Stuttgart. Ameisenbergstr. 76.
Roy Flickinger.—Jowa City. University - U. S. America.
Ernest Gardner.—London, University College.
Percy Gardner.—Oxford. Canterbury Road 12.

- Ὁ Παναγ. Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης Γεννάδιος.
Earl Granville.—England.
Anton Hekler.—Budapest II, Palfy ter 5.
Edouard Herriot.—Lyon-Mairie de Lyon.
B. Hodge Hill.—Ἀθῆναι, ὁδὸς Πλουτάρχου 9.
Fr. Hiller von Gaertringen.—Berlin-Westend, Ebereschentallee 11
André Joubin.—Paris, VIe, 3 rue Michelet.
Walter Judeich.—Jena, Beethovenstr. 30.
Georg Karo.—München-Agnesstr. 4 III.
Paul Koschaker.—Berlin-Grunewald Winklerstr. 13.
Sir Frederic George Kenyon.—London. British Museum.
Otto Kern.—Halle a. d. Saale, Friedenstr. 23.
Johannes Kirchner.—Berlin - Friedenau, Sponholzstr. 24.
Hubert Knackfuss.—München. Franz Josef - Str. 28 III 1.
Philippe Legrand.—Lyon, 15 r.de la Chappe, Bourges.
Emanuel Loewy.—Wien II/I, Untere Donaustr. 29. († 11-2-1938).
Louis E. Lord.—Oberlin Collège - Ohio U.S.A.
G. A. Macmillan.—London. W. - C. St Martin's Street.
Lucien Magne.—Paris. Rue de l'Oratoire du Louvre 6.
Rev. J. P. Mahaffy.—Dublin (Ireland). Provost of Trinity College.
G. Mendel.—Paris. av. de l'Observatoire 11.
William Miller.—Ἀθῆναι. Ὀδὸς Βησσαρίωνος 10.
Gabriel Millet.—Paris XIVe 6, av. Paul Appell.
John Myres.—Oxford, 9 Claredon Villas New College.
Charles Nizet.—Paris. 7 Avenue de Bréteuil.
Biagio Pace.—Roma. Camera dei Deputati.
Ettore Pais.—Roma. 5, Via Nicola Fabrizi 8.
R. Paribeni.—Roma. Via dei Prefetti 22.
Luigi A. Pernier.—Firenze. Via Cinque Giornate 6. († 18-8-1937).
Axel Persson.—Uppsala. Sturegatan 13.
Ernst Pfuhl.—Basel. Schönbeinstrasse 42.
Alfred Philippson.—Bonn, Königstrasse 1.
Charles Picard.—Paris, VIe 16 Av. de l'Observatoire.
Νικόλαος Πολίτης.—Paris, XVIe, 17, rue Aug. Vacquerie.
Camillo Praschniker.—Wien I, Universität.
G. Radet.—Bordeaux. 9bis Rue de Cheverus.
Sir W. M. Ramsay.—Bournemouth 32 Wentworth Ave.
Περικλῆς Ρεδιάδης. Ἀθῆναι—Νεοφύτου Βάμβα 5.
La Comtesse de Riencourt.—Ἀθῆναι. Λεωφόρος Ἀμαλίας 34.

- Giulio Rizzo.**—Roma. 6, Via Palestro 75.
David Moore Robinson.—Baltimore. Md., Club Road 300.
Gerhart Rodenwaldt.—Berlin. Lichterfelde-West, Holbeinstr. 53.
Al. Rostowitz-bey.—Le Caire.
Pierre Roussel.—Paris, Sorbonne.
Gaetano de Sanctis.—Università, Roma, Via Santa Chiara 61.
Rev. A. H. Sayce.—Edinburgh 8, Chalmers Crescent.
Hans Schrader.—Frankfurt a. M. Taunusplatz 18 1.
Alessandro Della Seta.—Ἰταλικὴ Ἀρχαιολογικὴ Σχολή. Ἀθῆναι.
Sir Cecil Smith.—London.
Antonio Sogliano.—Napoli. Via Carlo Altobelli 25.
Vittorio Spinazzola.—Napoli. Museo San Martino.
Mrs E. Arthur Strong.—Roma 22. Via Balbo 35.
Josef Strzygowski.—Wien. XIII/10, Würzburggasse 29.
Hidenaka Tanaka.—Kyoto. Japan. Imper. University.
Hermann Thiersch.—Göttingen, Merckelstr. 9/0.
Albert Trapman.—England.
Percy Ure.—Reading, England, University.
Lincoln Mac Veagh.—Ἀθῆναι.
A. J. B. Wace.—Cambridge, [Victoria and Albert Museum] 26 Millington Road.
Otto Walter.—Oesterr. Archäolog. Institut. Athen. A. Ἀλεξάνδρου 18.
Carl Watzinger.—Tübingen, Stanfenstr. 7.
Wilhelm Wilberg.—Wien. IV, Mozartgasse 4.
Ulrich Wilcken.—Berlin-Charlottenburg 9, Nussbaumallee 24.
Adolph Wilhelm.—Wien IX. Wasagasse 8.
A. Willems.—Bruxelles. Université.
Arthur Woodward.—Sheffield, 395 Fulwood Road.

ΤΑΚΤΙΚΟΙ ΕΤΑΙΡΟΙ

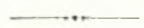
Σημ.—Οί δι' ἄστερίσκου σημειούμενοι ἑταῖροι εἶναι ἰσόβιοι.

1. Ἀβραμέας Εὐστράτιος.	30. Γιαννόπουλος Δημήτριος.
2. * Ἀγγελόπουλος Θεόδωρος.	31. Γκίτζης Βαρθολομαῖος.
3. * Ἀδαμαντίου Ἀδαμάντιος.	32. Γουδῆς Δημήτριος.
4. * Ἀθανασάκης Ἰωάννης.	33. Γροῦνδμαν Ἀχιλλεύς.
5. † Ἀθηναγόρας Παραμυθίας.	34. Λέγλερης Ἀλέξανδρος.
6. * Αἰγινήτης Βασίλειος.	35. * Δεμερτζῆς Ἀλέξανδρος.
7. Ἀλεξάκης Χαρίλαος.	36. * Δηλιγιάννης Ἐπαμεινώνδας.
8. Ἀλεξόπουλος Νικόλαος.	37. Δημητριάδης Δημήτριος.
9. Ἀλιβιζάτος Ἀμίλκας.	38. * Δημητριάδης Χρῖστος.
10. Ἀναγνωστόπουλος Γεώργιος.	39. Διαμαντοπούλου Ἄγνη.
11. Ἀναγνωστόπουλος Ἰωάννης.	40. Διαμαντόπουλος Ἀνδρέας.
12. Ἀναστασιάδης Ἀναστάσιος.	41. Διαμαντόπουλος Διονύσιος.
13. Ἀξελὸς Ἰωάννης.	42. Διαμαντόπουλος Ἡρακλῆς.
14. * Ἀποστολάκη Ἄννα.	43. Δόσιος Κωνσταντῖνος.
15. Ἀποστολάκης Δημήτριος.	44. * Dörpfeld Wilhelm.
16. Ἀποστολίδης Χρῆστος.	45. Δουκάκη Εὐανθία.
17. * Ἀρβανιτόπουλος Ἀπόστολος.	46. Δραγάτης Ἀθανάσιος Ι.
18. Βαλάσης Θωμᾶς.	47. Δραγούμης Φίλιππος Στ.
19. Βαρούχα Χριστοδουλοπούλου Εἰρ.	48. Δρόσος Ἰωάννης.
20. * Βέλτσος Γεώργιος Νικολ.	49. * Δυοβουνιώτης Γεώργιος.
21. * Βερναρδάκης Κωνσταντῖνος.	50. * Δυοβουνιώτης Κωνσταντῖνος.
22. * Βιζουκίδης Περικλῆς.	51. Ἐμπεδοκλῆς Γρηγόριος.
23. * Βολονάκης Μιχαήλ.	52. * Ἐμπειρῆκος Μιχαήλ.
24. * Βορέας Θεόφιλος.	53. * Ἐξαρχόπουλος Νικόλαος.
25. Βουγιούκας Γεώργιος.	54. Ἐξαρχος Νικόλαος.
26. Γαλανὸς Σπυρίδαν.	55. Εὐαγγελίδης Δημήτριος.
27. Γεδεὼν Μανουήλ.	56. Εὐαγγελίδης Τρύφων.
28. * Γερογιάννης Κωνσταντῖνος.	57. Ζαρίφης Γεώργιος.
29. Γεωργόπουλος Μελέτιος.	58. * Ζέγγελης Κωνσταντῖνος.

59. * Ζηλήμων Ἀντώνιος.	98. Κοσμόπουλλος Δημήτριος.
60. Ζωγράφος Γεώργιος.	99. Κοτζιάς Νικόλαος.
61. Ζωγράφος Κωνσταντῖνος.	100. * Κουγέας Σωκράτης.
62. Ἡλιόπουλος Βασίλειος.	101. Κούζης Ἀριστοτέλης.
63. Ἡλιόπουλος Παναγιώτης.	102. Κουκουλές Φαίδων.
64. * Θεοδωράκης Γεώργιος.	103. * Κουμανούδης Πέτρος.
65. † Θεόκλητος Καλαβρ.-Αἰγιαλείας.	104. * Κουρουνώτης Κωνσταντῖνος.
66. Θεοφανείδης Βασίλειος.	105. Κρασιώτης Ἰωάννης.
67. Θερσιάδης Ἰωάννης.	106. Κρητικός Εὐάγγελος.
68. Ἰγγέσης Σωτήριος.	107. Κριεζῆς Ἀλέξανδρος.
69. Ἰωαννίδης Ἰωάννης Γ.	108. * Κριεζῆς Ἀνδρέας.
70. * Καβαλλιεράτος Ἄννης Μιλτ.	109. * Κριεζῆς Ἐμμανουήλ.
71. Καλαποθάκης Δημήτριος.	110. Κριμπᾶς Ἀθανάσιος.
72. Καλιτσουδάκης Δημήτριος.	111. Κριμπᾶς Βασίλειος.
73. Καλιτσουδάκης Ἰωάννης.	112. Κριμπᾶς Ἡλίας.
74. Καλογερίου Μαρία.	113. * Κυπαρίσσης Νικόλαος.
75. Καλογερόπουλος Διονύσιος.	114. * Κύρης Μιχαήλ.
76. Καμπάνης Νικόλαος.	115. Κυριαζῆς Ἀθανάσιος.
77. Κανελόπουλος Παναγιώτης.	116. * Κυριαζῆς Σπυρίδων.
78. Καντᾶς Ἡλίας.	117. Κυριακὸς Ἰωάννης Π.
79. Καντιάνης Νικόλαος.	118. Κωττάκης Λεωνίδας.
80. Καπερώνης Νικόλαος.	119. Λαμπίκης Βασίλειος.
81. Καπρουλᾶς Γεώργιος.	120. Λάππας Γεώργιος.
82. Καραγιαννόπουλος Γεώργιος.	121. Λιβιεράτος Σπυρίδων.
83. Καραθανάσης Δημήτριος.	122. Λιμπερόπουλος Παναγιώτης.
84. * Καραθεοδωρῆ Κωνσταντῖνος.	123. Λογοθέτης Κωνσταντῖνος.
85. Καρακάλος Νικόλαος.	124. Λῶ Πειρουνάκη Αἰκατερίνη.
86. Καρανδρέας Ἀπόστολος.	125. Μαγιάσης Σωτήριος.
87. Καραχάλιος Θεμιστοκλῆς.	126. Μακαρόνας Χαράλαμπος.
88. * Καρκούλιας Ἡρακλῆς.	127. Μακκά Ξανθίπη Π.
89. Καρούζου Παπασπυρίδου Σέμνη	128. * Μακκᾶς Δημήτριος.
90. Καροῦζος Χρῖστος.	129. * Μακρῆς Γεράσιμος.
91. * Καστόρης Δημήτριος.	130. * Μακρόπουλος Ἰωάννης.
92. Κάτσανος Νικόλαος.	131. * Μαλτέζος Κωνσταντῖνος.
93. Καψάλης Ἰωάννης.	132. * Μανέτας Ἰωάννης.
94. * Κεραμόπουλλος Ἀντώνιος.	133. * Μαντζούφας Ἀνδρέας.
95. Κολλιναίτης Ἡλίας.	134. Μαντζούφας Γεώργιος.
96. Κολλιναίτης Σπυρίδων.	135. Μαντούδης Μιχαήλ.
97. Κολοκοτσᾶς Εὐάγγελος.	136. * Μανωλίδης Σωκράτης.

137. Μαργαρίτης Σπυριδων.
 138. Μαριδάκης Γεώργιος.
 139. Μαρινᾶτος Σπυριδων.
 140. * Μαρκόπουλος Βασίλειος.
 141. Μαυρούλιας Ἰωάννης.
 142. Μέγας Γεώργιος.
 143. * Μερκούρης Σπυριδων.
 144. Μέρμηγκας Κωνσταντῖνος.
 145. * Μεσολωρᾶς Ἰωάννης.
 146. Μεσολωρᾶς Παναγιώτης.
 147. Μηλιάδης Ἰωάννης.
 148. * Μητσόπουλος Χρῆστος.
 149. Μιχαηλίδης Μιχαήλ.
 150. Μπαβαβέας Ἀδαμάντιος.
 151. Μπαλᾶνος Νικόλαος.
 152. * Μπάρτ Γουλιέλμος.
 153. Μπαχαρίας Στυλιανός.
 154. * Μπενάκης Ἀντώνιος.
 155. * Μπένσης Βλαδίμηρος.
 156. * Μπέρτος Νικόλαος.
 157. Μπουρνιάς Ἀντώνιος.
 158. Μυλωνᾶς Γεώργιος.
 159. * Νεγροπόντης Μιλτιάδης.
 160. Νικητόπουλος Ἀνδρέας.
 161. * Νικολαΐδης Λουδοβίκος.
 162. Νομικός Δημήτριος.
 163. Νομικός Μᾶρκος.
 164. Ξυγγόπουλος Ἀνδρέας.
 165. Οἰκονόμος Ἀλέξανδρος.
 166. * Οἰκονόμος Γεώργιος Π.
 167. Οἰκονόμου Ἄγγελος.
 168. Οἰκονόμου Ἰωάννης.
 169. Οἰκονόμου Μιχαήλ.
 170. * Ὁρλάνδος Ἀναστάσιος Κ.
 171. * Παλαμᾶς Κωστής.
 172. Πάλλας Δημήτριος.
 173. Παμπούκας Ἀπόστολος.
 174. Παναγιωτόπουλος Μιχαήλ.
 175. Πανταζῆς Παναγιώτης.
 176. * Παντελίδης Ἐμμανουήλ.
 177. Παντελίδης Χρῆστος.
 178. Παπαγεωργίου Φιλώτας.
 179. Παπαδάκης Κωνσταντῖνος.
 180. * Παπαδάκης Νικόλαος.
 181. Παπαδημητρίου Ἰωάννης.
 182. Παπαδόπουλος Θωμᾶς.
 183. Παπαηλιοῦ Χαράλαμπος.
 184. Παπαθανασίου Πάνος.
 185. Παπαϊωάννου Γεώργιος.
 186. Παπαϊωάννου Ἰωάννης.
 187. Παπαϊωάννου Κωνσταντῖνος.
 188. Παπαϊωάννου Πάνος.
 189. Παπακωνσταντίνου Κ. Δ.
 190. Παπαμιχαήλ Γρηγόριος.
 191. Παπαναστασίου Σπυριδων.
 192. * Παπανδρέου Γεώργιος.
 193. Παπανδρέου Πάνος.
 194. Παπαντωνίου Ἀπόστολος.
 195. Παπαντωνόπουλος Νικόλαος.
 196. * Παπαστράτος Ἐπαμεινώνδας.
 197. * Παπαστράτος Ἰωάννης.
 198. * Παπαστράτος Σωτήριος.
 199. Παπαφλέσσας Γρηγόριος.
 200. Παπαφλέσσας Ἰωάννης.
 201. Παπαφλέσσας Κωνσταντῖνος.
 202. * Παπαφράγκος Στάμος.
 203. Παράσχος Γεώργιος.
 204. * Πατσουράκος Ἰωάννης. († 15-7-37).
 205. Παχνὸς Ἀλέξανδρος.
 206. Πεζόπουλος Ἐμμανουήλ.
 207. * Πελεκίδης Ἐδιστράτιος.
 208. Πεσματζόγλου Γεώργιος.
 209. * Πετιμεζᾶς Θρασύβουλος.
 210. Πετρακόπουλος Θεόδωρος.
 211. * Πετροκόκκινος Δημήτριος.
 212. Πετρόπουλος Γεώργιος.
 213. Πίστης Νικόλαος.
 214. * Πιτίδης Μιχαήλ.

215. Πλυτᾶς Ἀμβρόσιος.
 216. * Πολίτης Νικόλαος.
 217. Πολυχρονιάδης Κωνσταντῖνος.
 218. Πορτοκάλης Ἀλέξανδρος.
 219. Πουλίσσας Παναγιώτης.
 220. Πουλόπουλος Ἀπόστολος.
 221. * Πουρῆς Μιλτιάδης.
 222. Πουρναράς Κωνστ.
 223. Πρινάρης Κίμων.
 224. * Πάπ Γεώργιος.
 225. * Ράλλης Γεώργιος.
 226. * Ράλλης Κωνσταντῖνος.
 227. * Ρεδιάδης Περικλῆς.
 228. Ρινόπουλος Μιχαήλ.
 229. Ροζάκης Σταμάτιος.
 230. Ρουμπάνης Γεώργιος.
 231. Ρούνιος Κωνσταντῖνος.
 232. * Ροῦφος Κανακάρης Λουκάς.
 233. Ρωμαΐδης Ἰωάννης.
 234. * Ρωμαῖος Κωνσταντῖνος.
 235. * Ρωμᾶνος Ἄθως.
 236. Σαδούκας Χρῖστος.
 237. Σακελλαρίου Γεώργιος.
 238. Σαρσέντης Λυκοῦργος.
 239. Σάρρος Δημήτριος.
 240. Σάρρου Αἰμιλία.
 241. Σεργόπουλος Ἰωάννης.
 242. * Σκάσσης Ἐρρίκος.
 243. Σκάσσης Θωμᾶς.
 244. * Σκλιβοῦνος Γεώργιος.
 245. Σκοτίδας Εὐάγγελος.
 246. * Σκουζῆς Ἀλέξανδρος.
 247. * Σκουφός Θεόδωρος.
 248. Σούλης Γεώργιος.
 249. * Σοφούλης Θεμιστοκλῆς.
 250. Σπυρόπουλος Παναγιώτης.
 251. Σταθακόπουλος Παναγιώτης.
 252. * Σταθάτος Ἀντώνιος.
 253. * Σταμελλάτος Γεώργιος.
 254. Στάμος Ἰωάννης.
 255. * Σταμούλης Μιλτιάδης.
 256. * Σταυρόπουλος Ἄγγελος.
 257. Σταυρόπουλος Κωνσταντῖνος.
 258. Σταυρόπουλος Σπυρίδων.
 259. Σταυρόπουλος Φοῖβος.
 260. * Στεργιόπουλος Δημήτριος.
 261. * Στεφανόπουλος Ἀνδρέας.
 262. * Στρέϊτ Γεώργιος.
 263. Συκουτρῆς Ἰωάννης. († 27.9.37).
 264. Σφήκας Δημήτριος.
 265. * Σωτηριάδης Γεώργιος.
 266. * Σωτηρίου Γεώργιος Α.
 267. Τεγοπούλου Ἡλιοῦ Ἀλεξάνδρα.
 268. Τεγόπουλος Στυλινός.
 269. Τζηρός Κωνσταντῖνος. († 5.1937).
 270. Τραυλός Ἰωάννης.
 271. * Τριανταφυλλᾶκος Νικόλαος.
 272. Τριανταφυλλίδης Περικλῆς.
 273. * Τρικουπῆς Σπυρίδων Κ.
 274. Τσακαλῶτος Ἀθανάσιος.
 275. Τσακαλῶτος Πολύβιος.
 276. * Τσιπούρας Δημήτριος.
 277. Τσόγας Γεώργιος. († 1.8.1937).
 278. * Fabricius Ernst.
 279. * Φιλαδελφεὺς Ἀλέξανδρος.
 280. Φιλιππίδης Λεωνίδας.
 281. * Φίλων Ἀλέξανδρος.
 282. Φίξ Ἰωάννης Καρόλου.
 283. Φουντούλης Δημήτριος.
 284. Φωτόπουλος Δημήτριος.
 285. * Χαβιαράς Νικήτας.
 286. Χαριτάκης Γεώργιος.
 287. Χαρίτος Ἰωάννης.
 288. * Χατζάκος Ματθαῖος.
 289. * Χατζῆς Ἀντώνης Χ.
 290. * Χατζιδάκις Γεώργιος.
 291. Χόνδρος Δημήτριος.
 292. Χοστέβας Δημόφιλος.
 293. Χουδαβερδόγλου Σοφοκλῆς.
 294. Χριστίδης Δημήτριος.
 295. Χριστόπουλος Μιχαήλ.
 296. Χρυσούλης Γκίκας.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1937

ΥΠΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

ΣΥΝΤΑΧΘΕΙΣΑ ΚΑΙ ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ ΕΝ ΤΗ ΓΕΝΙΚΗ ΣΥΝΕΛΕΥΣΕΙ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΤΗ 10^Η ΑΠΡΙΛΙΟΥ 1938

ΥΠΟ ΤΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΕΩΣ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ Π. ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Μεγαλειότατε,

Ἡκρωτηριασμένον προσέρχεται τὸ Συμβούλιον, ἵνα λογοδοτήσῃ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο. Ὁ πρῶτος αὐτοῦ Ἀντιπρόεδρος, ἡ Α. Β. Υ. ὁ Πρῆγκιψ Νικόλαος, δὲν ἀνήκει πλέον εἰς τὴν ζωὴν, ἀλλὰ θὰ ἀποτελῆ ἐφεξῆς προσφιλῆ καὶ φωτεινὴν ἀνάμνησιν τῆς παρ' ἡμῖν γονιμωτάτης συνεργασίας αὐτοῦ. Συνενῶν ἐν ἑαυτῷ ὁ ἀείμνηστος Βασιλόπαις εὐγένειαν ψυχῆς καὶ λεπτότητα πνεύματος μετ' εὐαισθητοῦ καὶ συναισθηματικῆς καρδίας εἶχε παρασκευασθῆ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ὅπως ἐφοδιαζόμενος δι' εὐρείας μορφώσεως ἀποβῆ καλλιτέχνης τοῦ λόγου καὶ τοῦ χρωστικῆς καὶ ἐξαιρετος προστάτης καὶ προβιβαστῆς τῶν ἐθνικῶν ἐκείνων ἐκδηλώσεων, αἱ ὅποια συνδέονται πρὸς τὸν εὐγενέστατον συναισθηματικὸν παράγοντα καὶ ἀποτελοῦσι γνώμονα τοῦ ἠθικοῦ τοῦ ἔθνους πολιτισμοῦ. Ἀπὸ φύσεως διαυγῆς καὶ νηφάλιος καὶ ἀπὸ μαθήσεως τρόφιμος ὑγιεινῶν κατευθύνσεων, ὑπῆρξεν ὁ κατ' ἐξοχὴν ἐκπρόσωπος τῆς μεγάλης ἐκείνης Ἑλληνικῆς ἀρετῆς τοῦ μέτρου καὶ τῆς σωφροσύνης, ἣτις ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιον τῆς ἐν τῇ ζωῇ ἀρμονίας ὑπὸ πᾶσαν αὐτῆς ἔκφανσιν καὶ τὴν ἀσφαλῆ ἀφετηρίαν πρὸς σύμμετρον δρᾶσιν.

Διὰ τοῦτο ὁ δρόμος αὐτοῦ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς πατρίδος ἀπέβη φωτεινὸς καὶ ὑποδειγματικὸς, πάντες δὲ οἱ περὶ τὰς πνευματικὰς καὶ τὰς εἰκαστικὰς τέχνας ὡς καὶ περὶ τὴν ἱστορίαν τούτων ἀσχολούμενοι ἀπέβλεπον πρὸς ἐκεῖνον ὡς πρὸς προστάτην, τοῦ ὁποίου ἡ ὑψηλὴ θέσις καὶ καταγωγὴ διηυκόλυνε τὴν μεγάλην ἀποστολήν. Ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία, ἡ ὁποία εἶχε τὴν ἐξάαιρετον εὐτυχίαν νὰ γνωρίσῃ ἐκ τοῦ πλησίον καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Συμβουλίῳ αὐτῆς τὴν ἀβρὰν καὶ ἐμβριθεὶ πνοὴν τῆς συνεργασίας τοῦ ἀλησμονήτου καλλιτέχνου Βασιλόπαιδος, αἰσθάνεται βαθύτατα τὴν ὀδυνηρὰν ἀπώλειαν καὶ μετὰ πόθου εἰλικρινοῦς ἀναπολεῖ τὴν εὐγενεστάτην αὐτοῦ ὑπαρξίν. Ἄλλ' ἡ ἀδρὰ αὐτοῦ προσωπικότης εἶχε τόσον ἀνεξιτήλως χαραχθῆ ἐντὸς τῶν ψυχῶν ἡμῶν, ὥστε καὶ μετὰ τὴν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου ἀπομάκρυνσιν αὐτοῦ θὰ ἐξακολουθῆ οὗτος νὰ εὐρίσκειται μεθ' ἡμῶν ὡς συνεργάτης καὶ ὡς δεικτικῆς τῆς ὁδοῦ τῆς καλλιτεχνικῆς ἀληθείας, τὴν ὁποίαν ἐχάραξε ζῶν ὡς πραγματικὸς υἱὸς Βασιλέως καὶ ὡς γνήσιος Ἕλλην Προϊγκισφ.

Τὸ μνημόσυνον τῶν ἀπελθόντων ἀφ' ἡμῶν κατὰ τὸ ἑκατοστὸν ἔτος τῆς ζωῆς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας περιλαμβάνει προσφιλεῖ ὀνόματα συνεργατῶν καὶ φίλων γνωριμωτάτων ἐν τῷ στίβῳ τῆς ἐπιστημονικῆς συνεργασίας καὶ τῶν κοινῶν προσπαθειῶν.

Ὁ Λουδοβίκος Pernier ἐπιφανὴς ἀρχαιολόγος καὶ καθηγητῆς τῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Φλωρεντίας († 18.8.1937) καταλείπει διὰ τοῦ θανάτου αὐτοῦ βαθύτατα αἰσθητὸν κενὸν ἐν τε τῇ ἐπιστήμῃ καὶ ἐν τῇ Ἑλληνοἰταλικῇ φιλίᾳ λυπούμεθα δὲ ἰδιαίτερος, διότι καὶ πρόωρος ὑπῆρξεν ἡ τελευτὴ αὐτοῦ.

Τοῦ Pernier οἱ δεσμοὶ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ἔδαφος καὶ δὴ πρὸς τὴν Κρητικὴν ἀρχαιολογίαν εἶναι παλαιοί, τὸ δὲ ἔργον αὐτοῦ ἀναφέρεται εἰς σημαντικωτάτην συμβολὴν ἐν τῇ ἐρεύνη τοῦ Μινωικοῦ πολιτισμοῦ ἐν Φαιστῷ, Ἀγία Τριάδι καὶ Πριονιά τῆς Κρήτης.

Πλὴν ἄλλων πραγματειῶν ὁ Luigi Pernier παρέσχεν εἰς τὴν ἐπιστήμην πρὸ ὀλίγων μόλις ἐτῶν (τῷ 1935) τοὺς δύο πρώτους

τόμους (ἓνα κειμένον καὶ ἓνα πινάκων) τῆς τελικῆς ἐπεξεργασίας τῶν ἐν Φαιστῷ ἀνασκαφῶν τῆς Ἰταλικῆς ἀποστολῆς ὑπὸ τὸν τίτλον *Il palazzo minoico di Festos*, δεῖγμα ἐπιστήμης, σαφηνείας καὶ νηφαλίου κρίσεως, ἀκριβεστάτης δὲ ἀποδόσεως τῶν πραγματικῶν δεδομένων τῶν ἀνασκαφῶν. Σημαντικὰς ὡσαύτως μελέτας ἐδημοσίευσεν ὁ Pernier περὶ τῶν ἐν Ἀφρικῇ Ἰταλικῶν ἐρευνῶν Ἑλληνιστικῶν πόλεων.

Ὁ Pernier συνέδεσεν ὡσαύτως τὸ ὄνομα αὐτοῦ μετὰ τῆς ἐν Ἀθήναις ἰδρύσεως τῆς Ἰταλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, τῆς ὁποίας ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος διευθυντῆς καὶ ἐπὶ μακρὰ ἔτη ποδηγέτης τῶν νεαρῶν Ἰταλῶν ἀρχαιολόγων. Καίπερ ἀποθνήσκων ἐν οὐχὶ προβεβηκυῖα ἡλικίᾳ ὁ Pernier καταλείπει σημαντικὸν ἐπιστημονικὸν καὶ ὀργανωτικὸν ἔργον, ἄξιον πάσης τιμῆς, εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς Ἕλληνας ἀγαθωτάτην πρὸς τούτοις ἀνάμνησιν τοῦ χρηστοῦ αὐτοῦ χαρακτῆρος καὶ τῆς πρὸς τὴν ἡμετέραν χώραν φιλίας, τὴν ὁποίαν καθίστα ζωηροτέραν ἢ εὐρεῖα αὐτοῦ Ἑλληνομάθεια.

Ἐκ τῶν ἡμετέρων ἀρχαιολόγων ἐξέλιπε μετὰ μακρὰν καὶ ἐπώδυνον νόσον ὁ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καθηγητῆς τῆς Βυζαντινῆς ἀρχαιολογίας καὶ τέχνης Ἀδαμάντιος Ἀδαμαντίου (†13.11.1937), ἰσόβιος ἡμῶν ἐταῖρος καὶ κατὰ περιόδους σύμβουλος τῆς Ἐταιρείας.

Ὁ Ἀδαμαντίου ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος Ἐφορος τῶν Βυζαντινῶν καὶ χριστιανικῶν καθ' ὅλου μνημείων, ὁ πρῶτος καθηγητῆς τῆς Βυζαντινῆς Ἀρχαιολογίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ὁ πρῶτος διευθυντῆς τοῦ Βυζαντινοῦ Μουσείου, ἐκπροσωπῶν οὕτω χρονολογικῶς τὴν πρώτην εἰδικευμένην ἐπίσημον μέριμναν περὶ σημαντικῶν μνημείων τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας.

Περὶ καθαρῶς ἱστορικὰς μελέτας τὸ πρῶτον ἀσχοληθεὶς κατέλιπεν ἀξιόλογον τούτων καρπὸν τὴν περὶ τοῦ Χρονικοῦ τοῦ Μορέως ὠφελιμωτάτην αὐτοῦ πραγματείαν.

Εἰς τὰς εἰδικώτερον ἀρχαιολογικὰς αὐτοῦ ἐργασίας ἀνήκουσιν αἱ ἐν Μυστρᾷ ἔρευναι αὐτοῦ καὶ αἱ ἐν Σπάρτῃ ἀνασκαφαὶ ὡς

καὶ αἱ ἐν Μετεώροις μελέται, πρὸς δὲ τούτοις ἡ μακρὰ αὐτοῦ πραγματεία περὶ τῆς Ἀγνείας πείρας τῆς Θεοτόκου.

Εἰς τὴν ἀναζωπύρωσιν τοῦ γενικωτέρου ἐνδιαφέροντος περὶ τῶν Βυζαντινῶν καθόλου σπουδῶν παρ' ἡμῖν ἰδιαίτερος συνετέλεσεν ὁ ἀείμνηστος συνάδελφος διὰ διαλέξεων καὶ ἡμερησίων ἄρθρων προλειάνας τὸ ἔδαφος εἰς τὴν ἐπελθούσαν μετ' οὐ πολὺ ἀναβίωσιν τῶν περὶ τὴν περίοδον ταύτην ἐρευνῶν καὶ μελετῶν διὰ τῶν σημαντικῶν ἐργασιῶν πλειάδος νεωτέρων ἐπιστημόνων. Ἡ ἐνωρὶς κλονισθεῖσα ὑγεία τοῦ μακαρίτου συναδέλφου δὲν ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν νὰ παράσχη μεγαλυτέραν συμβολὴν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Βυζαντινὴν ἔρευναν.

Ἡ ἱστορία τῶν σπουδῶν τούτων θὰ ἀναγνωρίσῃ κατὰ τὸ προσῆκον τὰς προσπαθείας τοῦ Ἀδαμαντίου Ἀδαμαντίου πρὸς ἐνίσχυσιν αὐτῶν καὶ πρὸς δημιουργίαν εὐμενοῦς διὰ τὴν περαιτέρω αὐτῶν ἐξέλιξιν ἀτμοσφαίρας.

Ὁ Ἰωάννης Συκουτρῆς ἐξέλιπε νεώτατος, ἀλλ' ἐσηματισμένος πλέον κλασσικὸς φιλόλογος, τοῦ ὁποίου αἱ ἐργασίαι καὶ ἡ ἐξ αὐτῶν προελθούσα ἀγαθὴ φήμη εἶχον ἐξέλθει τῶν ὁρίων τῆς πατρίδος ἡμῶν, ὅπως ἰδίᾳ μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ διεπιστώθη. Πᾶς ἀπαθῶς κρίνων τὸ ἔργον τοῦ νεαροῦ ἐπιστήμονος ὀφείλει νὰ ἀναγνωρίσῃ ὅτι οὗτος παρὰ τὰς ἀμφισβητήσεις καὶ τὰς ἀντιθέσεις, τὰς ὁποίας προεκάλεσεν, ὑπῆρξεν ἀξιολογώτατος φιλόλογος προωρισμένος νὰ συνεχίσῃ ἀξίως τὴν παρ' ἡμῖν φιλολογικὴν παράδοσιν καὶ νὰ τηρήσῃ ἐν διεθνῇ περιωπῇ τὴν Ἑλληνικὴν φιλολογικὴν ἐπιστήμην.

Ἐξέλιπον ὡσαύτως κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ὁ παλαιὸς ἐταῖρος καθηγητῆς Ἰωάννης Πατσουράκος ἐπὶ μακρὸν πατριωτικώτατα δράσας ἐν Πειραιεῖ, ὁ Κωνσταντῖνος Τζηρὸς καὶ ὁ Γεώργιος Τσόχας ὁ γνωστὸς πολιτευτῆς καὶ δήμαρχος Ἀθηναίων, μετ' ἀμειώτου πάντες ἐνδιαφέροντος παρακολουθήσαντες τὰς ἐργασίας τῆς Ἐταιρείας.

Κατὰ τὸ διαρρεῦσαν ἔτος ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία μετέσχε τῶν ἐορτῶν τῆς ἑκατονταετηρίδος τοῦ Ἐθνικοῦ καὶ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου τῶν Ἀθηνῶν ὀλοψύχως συμπανηγυρίσασα τὸν πρῶτον ἐνδοξὸν σταθμὸν τοῦ ὀμηλικοῦ ἔθνικοῦ καθιδρύματος, μετὰ τοῦ ὁποίου συνδέουσιν αὐτὴν κοινοὶ ἀγῶνες ἐπιστημονικῆς ἀννυψώσεως τοῦ ἔθνους.

Κατὰ τὸ 1937 τὸ ἀνασκαφικὸν ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ὑπῆρξε τὸ ἑξῆς:

1. Αἱ κατὰ τὴν Ἱερὰν ὁδὸν ἀρξάμεναι πρό τινων ἐτῶν διὰ τοῦ Ἀρχιτέκτονος κ. Ἰ. Τραυλοῦ ἔρευναι ἐξηκολούθησαν καὶ κατὰ τὸ 1937, ἐνετοπίσθησαν δὲ εἰς τὸ παρὰ τὸ ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης τμῆμα τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ μέχρι τοῦ ἀρχαίου Πρειτοῦ, τῆς σημερινῆς λίμνης τοῦ Κουμουνδούρου.

Ἐντὸς τοῦ περιβόλου τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης συνεπληρώθη ἡ ἀποκάλυψις μικρᾶς οἰκίας, ἡ ὁποία δὲν εἶχεν ἄλλοτε ἀνασκαφῆ ἐξ ὀλοκλήρου.

Ἡ οἰκία αὕτη ἔχει σχῆμα σχεδὸν κανονικοῦ ὀρθογωνίου (μ. 10, 35 × 11, 77 × 10, 15 × 12, 39), εἶναι δὲ ἐκτισμένη διὰ λίθων, παλαιότερων κτισμάτων. Οἱ τοῖχοι αὐτῆς σφίζονται μέχρις ὕψους 1^μ, 60, ἔχουσι δὲ πάχος κυμαινόμενον μεταξὺ 0^μ, 75 καὶ 0^μ, 44.

Ἡ εἴσοδος εὐρίσκεται κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευράν, εἶχε δὲ μικρὸν δίστυλον προστέγασμα βασταζόμενον ὑπὸ ξυλίνων κιόνων, τῶν ὁποίων σφίζεται μόνον ἡ μία ἐκ τῶν δύο βάσεων.

Ἡ οἰκία, ἀποτελουμένη ἐκ τριῶν δωματίων καὶ ἑνὸς ὑπαίθρου διαμερίσματος ἢ αὐλῆς, ἀνήκεν ἀσφαλῶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἱεροῦ εἴτε ὡς κατοικία τοῦ προσωπικοῦ εἴτε ὡς ξενών. Πρὸς χρονολόγησιν τῆς οἰκίας χρησιμεύουσιν ἐπιγραφαὶ τινες εὐρεθεῖσαι εἴτε ἐν τῇ ἐπιχώσει εἴτε ἐντετοιχισμένοι ἐν τοῖς τοίχοις τῆς οἰκίας.

Πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν προσκυνητῶν φαίνεται ὅτι ἐχρησίμευε καὶ τὸ πρὸς Α τοῦ οἰκίσκου εὐρεθὲν συγκρότημα δωματίων μετὰ μιᾶς ἐπιμήκουσ αἰθούσης (18 μ. × 3, 30) ὑδρευόμενον ἐκ τῶν εὐρισκομένων ἐκεῖ δεξαμενῶν.

Κατὰ τὴν ΒΔ γωνίαν τοῦ κυρίως Ἱεροῦ εὐρέθη τὸ τέρμα τοῦ Ἱεροῦ.

Παρὰ ταῦτα ἀπεκαλύφθησαν τοῖχοι ἀναλημματικοὶ ὡς καὶ ὁ πρὸς Β περίβολος τοῦ Ἱεροῦ κατεσκευασμένος ἐκ μεγάλων ἀργῶν λίθων ἄνευ τινὸς συνδετικῆς ὕλης, σφζόμενος δὲ εἰς μῆκος 31 μέτρων μετὰ πάχους 0,80.

Ἐκ τῆς κατασκευῆς τοῦ τοίχου τινὸς συνάγεται ὅτι τὸ Ἱερόν τῆς Ἀφροδίτης ὑπέστη ποτὲ καταστροφὴν, μεγάλοι δὲ ὄγκοι ἀποσπασθέντες ἐκ τοῦ βράχου καὶ φέροντες ἀκόμη τὰ ἴχνη ἀναθηματικῶν κογχῶν ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς ἀνοικοδόμησιν καταστραφέντων μερῶν.

Δεύτερον σημεῖον ἐρεῦνης τοῦ κ. Τραυλοῦ ἦτο τὸ παρὰ τὸ Ἱερόν τμήμα τῆς Ἱερῶς ὁδοῦ, τὸ ὁποῖον εἶναι καὶ τὸ καλλίτερον σφζόμενον, διότι ἐνωρὶς ἐκαλύφθη ὑπὸ τῶν χωμάτων καὶ τῶν λίθων τοῦ καταστραφέντος Ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης.

Τὸ πλάτος τῆς ὁδοῦ ἦτο πέντε μέτρων περιορίζετο δὲ αὕτη ἐκατέρωθεν διὰ λίθων, ὧν τὸ ἥμισυ ἐξεῖχε τοῦ ἐδάφους. Ὅπου τὸ ἔδαφος ἦτο μαλακὸν ἔχει γίνεαι ὑπόστρωμα διὰ μικρῶν λίθων καὶ χώματος, ἐπὶ δὲ τοῦ ὑποστρώματος τούτου ἔχει τοποθετηθῆ τὸ κατὰστρωμα τῆς ὁδοῦ ἐκ πλακοειδῶν λίθων μετρίου μεγέθους.

Ἐπὶ τοῦ καταστρώματος τῆς ὁδοῦ διετηρήθησαν καὶ αἱ βαθεῖαι αὐλακες αἱ σχηματισθεῖσαι ὑπὸ τῶν τροχῶν τῶν ὀχημάτων.

Μεταγενέστεραι φθοραὶ τοῦ καταστρώματος ἐπεσκευάσθησαν διὰ στρώματος λίθων καὶ χώματος ὕψους 0,16. Καθ' ὅλου δὲ παρατηρήθησαν ἐνδιαφέρουσαι λεπτομέρειαι κατασκευῆς καὶ ἐπισκευῶν τῆς Ἱερῶς ὁδοῦ, πρὸς δὲ τούτοις τροχιαὶ παλαιότερας ὁδοῦ βαινούσης παραπλεύρως τῆς νεωτέρας.

Ἀπὸ τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης ἄρχεται καὶ ἄλλη ὁδός, ἣ ὁποία διὰ τῶν ὑψωμάτων φθάνει μέχρι τῆς λίμνης Κουμουνδούρου καὶ εἶναι τῆς αὐτῆς κατασκευῆς, ἀλλ' οὐδαμοῦ δεικνύει τροχιάς. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ εὐρέθη μέγας τετράγωνος ἀσβεστόλιθος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὑπάρχει ὀρθογώνιος τόρμος πρὸς ἐνσφηνώ-

σιν ἄλλου λίθου, πιθανῶς ὄρου χωρίζοντος τὴν περιοχὴν τῶν Ἀθηνῶν ἀπὸ τῆς περιοχῆς τῆς Ἐλευσίνας.

Τρίτον σημεῖον ἐρεῦνης ἦτο τὸ ἀρχαῖον φράγμα τοῦ Ῥειτοῦ καὶ ἡ γέφυρα. Κατὰ τὸ μέσον τοῦ πλάτους τῆς λίμνης, ὅπου αὕτη ἔχει βάθος 2 μ., παρατηρήθη σειρὰ μεγάλων ὀρθογωνίων πωρίνων λίθων κατευθυνομένων ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΔ, πλάτους δὲ 0,80-1 μέτρου καὶ ὄρατῶν εἰς μῆκος 8 μέτρων. Οἱ λίθοι εἶναι πάντες εἰλημμένοι ἐξ ἄλλων οἰκοδομημάτων, εἰς δὲ δεικνύει ἴχνη ἐργασίας συνήθους εἰς τοὺς ἀρχαῖκούς χρόνους καὶ φαίνεται ὅτι προέρχεται ἐξ ἀρχαικοῦ οἰκοδομήματος. Ἐπειδὴ οἱ Ῥειτοὶ ἀνῆκον εἰς τὸ ἱερὸν τῆς Ἐλευσίνας, πᾶν ἔργον συντηρήσεως ἢ διαρρυθμίσεως αὐτῶν ὑπήγετο εἰς τὴν φροντίδα τῆς διοικήσεως τοῦ Ἐλευσινιακοῦ ἱεροῦ. Ὅντως δὲ Ἐλευσινιακὴ ἐπιγραφή τοῦ 421 π.Χ. (IG I² 81) ἀναγράφει ἀπόφασιν περὶ κατασκευῆς γεφύρας τοῦ Ῥειτοῦ διὰ λίθων προερχομένων ἐκ τοῦ καταρριφθέντος ἀρχαίου ναοῦ τῆς Ἐλευσίνας.

Ἡ ἀνακάλυψις τῶν λειψάνων τούτων ἐντὸς τῆς λίμνης παρέχει τὴν ἀφορμὴν σημαντικῶν παρατηρήσεων καὶ ὡς πρὸς τὴν θέσιν τῆς ἀρχαίας γεφύρας καὶ ὡς πρὸς τὸ φράγμα τῆς λίμνης, τὸ ὁποῖον ἦτο καὶ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἀναγκαιότατον πρὸς ῥύθμισιν τῆς λίμνης καὶ τῆς εἰς τὴν θάλασσαν ἐκροῆς αὐτῆς.

2. Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Ἐλευσίνας ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸ 1937 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κ. Κουρουγιώτου ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ ἀρχιτέκτονος κ. Τραυλοῦ.

Ἡ ἐργασία σκοπὸν εἶχε τὴν πληρεστέραν ἀποκάλυψιν τῆς προηγουμένως εὐρεθείσης «Ἱερᾶς οἰκίας» ἥτοι τοῦ συγκροτήματος τῶν κτισμάτων, τὰ ὁποῖα περιλαμβάνει πολυγωνικὸς περιβόλος, ἀπέναντι τῆς νοτίας πύλης τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐλευσίνας κείμενος, σπουδαιότατος δὲ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς λατρείας, ἥτις ἐτελεῖτο ἐν αὐτῷ ἐκ παραλλήλου πρὸς τὸ μέγα ἱερόν, ἀξιόλογος δὲ καὶ διὰ τὴν οἰκοδομικὴν αὐτοῦ ἱστορίαν.

Ἡ θρησκευτικὴ σημασία τοῦ χώρου ἄρχεται ἀπὸ τοῦ τέλους τῆς γεωμετρικῆς περιόδου. Ἄλλ' ὁ χώρος περικλείει κτίσματα

παλαιότερων περιόδων ἀπὸ τῶν μεσοελλαδικῶν χρόνων καὶ ἐντεῦθεν. Ἡ τελευταία τῶν οἰκιῶν τούτων, ἀνήκουσα εἰς τὴν γεωμετρικὴν περίοδον, ἐχρησιμοποιήθη περὶ τὸν 8^{ον} π. Χ. αἰῶνα ὡς τόπος λατρείας.

Ἡ οἰκία ἀποτελεῖται ἐκ τεσσάρων ἀνίσων διαμερισμάτων, ὧν τὸ τρίτον κατὰ σειρὰν εἶναι ὑποδιηρημένον εἰς δύο. Ἡ εἴσοδος εἰς αὐτὰ εἶναι ἐκ κοινοῦ διαδρόμου ἕξωθεν ἄνευ ἐσωτερικῆς ἐπικοινωνίας. Ἐν τῷ μεγαλύτερῳ διαμερισματι ὑπάρχει ἐν τῷ μέσῳ τετραγωνικὴ πλάξ, ὡς βάσις ξυλίνου κίονος βασιτάζοντος τὴν στέγην, κατὰ δὲ τὰς δύο γωνίας ἀργόλιθα βάρθρα πρὸς ἀπόθεις σκευῶν καὶ ἄλλων πραγμάτων. Πρὸ τῆς Α πλευρᾶς ὑπάρχει εὐρύχωρος αὐλή, πλακόστρωτος κατὰ τὸ βόρειον αὐτῆς ἡμισυ.

Ἡ οἰκία εἶναι ἐκτισμένη ἐν μέρει μὲν ἐπὶ τοῦ βράχου, ἐν μέρει δὲ ἐπὶ ἐπιχώσεως, τὴν ὁποίαν προεκάλεσε τὸ κατωφερὲς τοῦ ἐδάφους.

Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἐβδόμου αἰῶνος π. Χ. ἤσκειτο ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ λατρεία, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῆς ἀθρόας ἐν αὐτῇ εὐρέσεως ποικίλων ἀγγείων πλήρων τέφρας, προερχομένης ἐκ θυσιῶν, καὶ ἄλλων μικροτέρων κενῶν, πιθανώτατα ἀναθημάτων, ἀναγομένων εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ 7^{ου} π. Χ. αἰῶνος.

Ἐν τῷ δευτέρῳ δωματίῳ καὶ κατὰ τὴν νοτιοδυτικὴν αὐτοῦ γωνίαν ὑπάρχει φρεατοειδὴς λάκκος, ἔχων τὸ κτιστὸν περίβλημα ἕξέχον τοῦ ἐδάφους κατὰ ἓν μέτρον, παρὰ δὲ τὴν βάσιν αὐτοῦ ὄχετὸν κτιστὸν κεκαλυμμένον φέροντα πρὸς τὴν αὐλὴν καὶ ἐκεῖθεν ἐκτὸς ταύτης πρὸς τὴν ὁδόν. Τὸ λακκοειδὲς κτίσμα εἶναι προφανῶς ἐσχάρα θυσιῶν.

Κατὰ τὸν 7^{ον} αἰῶνα ἡ οἰκία θὰ διετηρεῖτο ἀκόμη καλῶς, φαίνεται δὲ ὅτι κατεστράφη κατὰ τὸν 6^{ον} αἰῶνα, ἀλλ' ὅτι ἡ ἐν αὐτῇ τελουμένη λατρεία δὲν διεκόπη, ἐκτίσθη δὲ μικρὸν τετράγωνον δωμάτιον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐγίνοντο θυσίαι. Ὁ βωμὸς τοῦ νέου τούτου δωματίου φαίνεται ὅτι προὔπηρχε τοῦ δωματίου καὶ εἶχε χρησιμοποιηθῆ ἐπὶ μακρόν. Ἄλλος τύπος θυσιῶν ἐσημειώθη ἕξωθεν τοῦ δωματίου κατὰ τὴν ΒΔ αὐτοῦ γωνίαν, ὅπου εὐρέθησαν

μελανόμορφα ἀγγεῖα καὶ ἀρχαῖκὰ εἰδώλια ἀνήκοντα εἰς τὸ δευτέρου ἡμισυ τοῦ 6^{ου} αἰῶνος. Διδακτικὰ εἶναι ὡσαύτως τεμάχια γραπτῶν κεράμων τῆς στέγης συγχρόνων πρὸς τὰς γραπτὰς κεραμίδας τοῦ πρωῖμου ἀρχαῖκου Τελεστηρίου.

Ὁ μέγας περίβολος, ὁ ὁποῖος περιέκλεισε τὰ ἱερὰ ταῦτα λείψανα, ἀνήκει εἰς τοὺς Πεισιστρατεῖους χρόνους.

Ὑπεράνω τῶν λειψάνων τούτων εὐρέθησαν τὰ ὑπολείμματα τῶν θεμελίων μικροῦ πιθανώτατα ναοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκουσι μαρμάρινα κεραμίδες, ὅμοιαι πρὸς τὰς τοῦ Πεισιστρατείου τελεστηρίου καὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ νησιωτικοῦ μαρμάρου. Ἴσως ἐκ τοῦ ἀετώματος τοῦ ναῖσκου τούτου προέρχεται ἡ πρὸ ἐτῶν ἐδῶ που πλησίον εὐρεθεῖσα ὠραία φεύγουσα ἀρχαῖκὴ κόρη.

Μικρὰ σκαφή ἐντὸς τοῦ Μιθραίου, τοῦ οἰκοδομηθέντος ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ περιβόλου τῆς «Ἱερᾶς οἰκίας» ἐν χρόνοις Ῥωμαϊκοῖς, ἔφερεν εἰς φῶς τὸ κατάστρομα ὁδοῦ συγχρόνου πρὸς τὸ λεγόμενον Λυκούργειον τεῦχος.

3. Ἐν Νέα Ἀγχιάλῳ ἐξηκολούθησαν αἱ ἐργασίαι τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας διὰ τοῦ κ. Γ. Σωτηρίου.

Ἡ ἔρευνα ἐγένετο κατὰ τὸν πρὸ τῆς Ἀγορᾶς τῆς κωμοπόλεως ἀρχαιολογικὸν χῶρον, εὐρέθη δὲ περίβολος μήκους 30 μ. περικλείων συγκρότημα οἰκοδομημάτων, τῶν ὁποίων τινὰ μόνον ἀνεσκάφησαν. Μεταξὺ τούτων τὸ σπουδαιότερον εἶναι τετράγωνον διαμέρισμα (8,80 × 5,25) ἔχον κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν βάθρον τετράγωνον, ἐκτισμένον καλῶς διὰ κεραμοκονιάματος κορασανίου (1,70 × 1,32) καὶ περιβαλλόμενον ὑπὸ αὐλακος πλάτους 0,20. Ἀριστερὰ παρὰ τὴν ἀνατολικὴν γωνίαν τοῦ διαμερίσματος ὑπάρχει μικρὸς λάκκος καὶ πεζούλιον. Τὸ ὅλον παρέχει τὴν ὄψιν Ἐστίας βυζαντινοῦ μοναστηρίου. Εὐρέθησαν δὲ ὄντως ἐν τῷ αὐλακίῳ καὶ περίξ πολλὰ λείψανα ἀνθράκων. Τὸ κτίσμα φαίνεται ἀνήκον εἰς δύο ἐποχάς, εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν καὶ τὴν Χριστιανικὴν, καθ' ἣν ἐγένοντο καὶ συμπληρώσεις, ἢ ἄλλως ὀφείλομεν νὰ δεχθῶμεν ὅτι

γλυπτὰ μέλη Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐχρησιμοποιήθησαν πρὸς διακόσμησιν χριστιανικοῦ οἰκοδομήματος.

Πρὸς Α τοῦ διαμερίσματος σχηματίζεται εἰδὸς τι Τριβήλου ἥτοι τριμερὲς ἄνοιγμα ἔχον ἐν τῷ μέσῳ δύο κίονας, τῶν ὁποίων σφύζονται αἱ ἰωνικαὶ βάσεις βαίνουσαι ἐπὶ πλίνθων ἐκ τραχύτου ἔρυθρουποῦ. Οἱ κορμοὶ ἦσαν ἐκ μαρμάρου τῆς Προκονήσου (2,^μ10, δμ 0,30), τὰ δὲ ἰωνικὰ μετ' ἐπιθήματος κιονόκρανα ἐκ λίθου πρασινοφαίου, φέροντα ἐν τῷ μέσῳ ἀνάγλυφον ἰσοσκελῆ σταυρόν. Τὸ Τριβήλον τοῦτο φέρει πρὸς στοὰν ἰωνικῶν κίωνων, τῆς ὁποίας μόνον μέρος ἀνεσκάφη. Τὰ εὐρεθέντα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ἥτοι γεῖσα καὶ κυμάτια καὶ ἀνθέμια καὶ δύο ὑπέρθυρα, ἀνάγουσι τὸ οἰκοδόμημα εἰς Ῥωμαϊκοὺς χρόνους ἢ διδάσκουσιν ὅτι ἐγένετο δευτέρα χρῆσις Ῥωμαϊκῶν μελῶν ἐν χρόνοις Βυζαντιακοῖς.

Ἄριστερὰ τοῦ κυρίου τούτου διαμερίσματος ἀνευρέθη σειρά συνεχομένων τετραγῶνων θαλάμων τῆς αὐτῆς τοιχοδομίας ἐπεστρωμένων δὲ διὰ μεγάλων πλίνθων, παρὰ ταῦτα προσθήκαι τινες μεταγενέστεραι ἐν ὑψηλοτέρῳ ἐπιπέδῳ καὶ διαφόρου οἰκοδομίας περιλαμβάνουσαι ἀκανόνιστα στενὰ διαμερίσματα. Πέραν τούτων, ἀνεφάνη πλακόστρωτος ἐπιφάνεια, πιθανῶς λείψανον ὁδοῦ τῆς ἀρχαίας πόλεως.

Ἡ ὅλη ἔρευνα ὀφείλει νὰ συνεχισθῆ κατὰ τὴν προσεχῆ περίοδον, ἵνα καθορισθῆ ἀκριβέστερον ἡ φύσις καὶ ὁ προορισμὸς τοῦ ἀποκαλυφθέντος ἐν μέρει κτίσματος τούτου, τὸ ὁποῖον φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ ἀγορὰ τῆς ἀρχαίας πόλεως.

Β. Δεύτερον σημεῖον σκαφικῆς ἐρεύνης ἦτο περὶ τὰ 45 μ. πρὸς Β τῆς βασιλικῆς Α, ὅπου ἀπεκαλύφθησαν μέρη οἰκημάτων παλαιοχριστιανικῶν μήκους 16 μ. καὶ πλάτους 3,^μ90., ἐντὸς δὲ τούτων φρέαρ καλῶς ἐκτισμένον καὶ παρ' αὐτὸ παραστάς μετὰ δοκοῦ μαρμαρίνης φερούσης τὴν ἐπιγραφὴν: † Ὁρέστου πηγὶ ζόντος (ἐνν. ὕδατος). Ὅμοίως ἀνευρέθησαν τμήματα στρογγύλης τραπέζης ἀβαθοῦς μετὰ γλυφῶν καὶ ἐπιγραφῆς ΓΕΑ, τεμάχια πίθων καὶ ἄλλα ἀρχιτεκτονικὰ λείψανα, τινὰ δὲ ἀνάγοντα εἰς τὴν

ἀρχαίαν περίοδον τοῦ τόπου καὶ δὴ εἰς τὸ Δημήτρειον τῆς προηγηθείσης ἐκεῖ πόλεως Πυράσου.

Γενικώτερον πόρισμα τῶν ἐργασιῶν τούτων εἶναι ὅτι καὶ τὰ κοσμικὰ οἰκοδομήματα τῶν χρόνων ἐκείνων ἦτοι τοῦ 5^{ου} καὶ τοῦ 6^{ου} αἰῶνος ἀκολουθοῦσιν ὁμοιον πρὸς τὰ θρησκευτικὰ τρόπον διακοσμήσεως.

4. Ἡ ἐν Καβάλα καὶ Καλαμίτσα τῆς Καβάλας ἀνασκαφὴ ἐξηκολούθησε καὶ κατὰ τὸ 1937 διὰ τοῦ ἐπιμελητοῦ κ. Γεωργ. Μπακαλάκη.

Α. Ἐντὸς τῆς πόλεως Καβάλας μέγας ἀριθμὸς τεμαχίων ἀγγείων τοῦ 6^{ου} π. Χ. αἰῶνος εὐρέθη ἐν γηπέδῳ παρὰ τὰ γραφεῖα τῶν Αἰγυπτιακῶν βακουφικῶν κτημάτων, παρὰ δὲ τὴν ὁδὸν Ζαλόγγου ἀπεκαλύφθησαν τυχαίως καὶ ἐξηρευνήθησαν δύο πυραὶ περιέχουσαι πλὴν ὀστῶν ζῶων, θαλασσιῶν ὀστρέων καὶ ἀνθράκων, πάμπολλα ὄστρακα προερχόμενα ἔκ τε τῶν ὠρίμων ἀρχαϊκῶν καὶ τῶν μετέπειτα χρόνων, συνδεόμενα δὲ πρὸς τὴν λατρείαν τῆς Παρθένου θεᾶς, καὶ ἐνισχύοντα τὴν εἰκασίαν τοῦ ἀνασκάπτοντος περὶ τῆς χρονολογίας τοῦ ὑπ' αὐτοῦ εὐρεθέντος περιπτέρου Ἰωνικοῦ ναοῦ τῆς θεᾶς ὡς ἀνήκοντος εἰς τὴν περὶ τὸν ἀρχόμενον 5^{ον} π. Χ. αἰῶνα περίοδον. Ἡ ταυτότης τῆς θεᾶς διαπιστοῦται διὰ δύο ἐγχαράκτων ἐπιγραφῶν -εσ μ' ἀνέθε[κεν] καὶ Παρθ[ένοι].

Τὰ τεμάχια ἀγγείων ἀνήκουσιν εἰς τὰς τάξεις τῶν Ἰωνικῶν, Ἀττικῶν, Κορινθιακῶν Νησιωτικῶν (Ῥοδιακῶν - Μηλιακῶν) Ναυκρατιτικῶν καὶ Λακωνικῶν.

Παρὰ ταῦτα εὐρέθησαν τεμάχια εἰδωλίων θεᾶς φερούσης πόλον καὶ κρατούσης ἐπὶ τοῦ στήθους περιστεράν, ἥμισυ καρποῦ ῥοιᾶς, ζῶα καὶ ὀστέϊνος ἀμφίστομος πέλεκυς. Ἐκ τῆς ἐλλείψεως πολλῶν τεμαχίων τῶν τε ἀγγείων καὶ τῶν εἰδωλίων καθίσταται πιθανὸν ὅτι αἱ πυραὶ αὗται ἐξετείνοντο καὶ πέραν τῆς διανοιχθείσης τάφρου, ὅτι δὲ τὸ ἀνώτερον μέρος τῶν πυρῶν εἶχε καταστραφῆ πρότερον ἔκ τῆς ὁδοποιίας.

Χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν πυρῶν εἶναι ὅτι δὲν περιέχουσιν οὐδὲν ὄστρακον τοῦ ἐρυθρομόρφου ῥυθμοῦ, ἐκ τούτου δὲ συμπεραίνεται ὅτι ἡ κατάχωσις τῶν ἀναθημάτων τούτων ἐγένετο πρὸ τοῦ τελευταίου τετάρτου τοῦ 6^{ου} π. Χ. αἰῶνος.

Εἰς τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἀνάγονται καί τινα θραύσματα μαρμαρίνου ἀνθεμίου καὶ πηλίνης ἡγεμόνος κεράμου εὐρεθέντα ἐν τῇ πλησίον τῶν λατρευτικῶν πυρῶν ἐπιχώσει.

Β. Ἡ ἐν Καλαμίτσα σκαφή συνεπλήρωσε μὲν ἐν μέρει τὸ προηγουμένως ἀποκαλυφθὲν οἰκοδόμημα καὶ ἀπέδωκεν ὠραῖον ἐκ γρανίτου τοῖχον.

Κινητὰ εὐρήματα ἐν τῇ ἐπιχώσει ἐγένοντο κυρίως λείψανα ἀγγείων ἀπὸ τοῦ 6^{ου} π. Χ. αἰῶνος μέχρι τῶν τελευταίων Ῥωμαϊκῶν χρόνων, ἐνεπίγραφοι λαβαὶ ἀμφορέων, νομίσματά τινα, πηλίνη λαβὴ μὲ προτομὴν σατύρου κ.τ.τ.

Τάφος τις ἀνεσκάφη κατὰ τὴν ὁδὸν Καβάλας-Καλαμίτσας, εὐρέθησαν δὲ ἐν αὐτῷ ἀγγεῖά τινα πήλινα καὶ ἐν ὑάλινον τῶν λεγομένων «φοινικικῶν» ὑάλινη (πηνίου) κουβαρίστρα, χάνδρα ὑάλινα καὶ ἐννέα νομίσματα.

5. Ἐν Μακεδονίᾳ ἐξηκολούθησαν αἱ τοπογραφικαὶ ἀνασκαφαὶ διὰ τοῦ καθηγητοῦ κ. Ἄντ. Κεραμοπούλλου.

Α. Ἐν τῇ κατὰ τὸ Τσοτύλιον περιοχῇ διεπιστώθησαν εἴτε εἰκάζονται πλείονες ἀρχαῖοι συνοικισμοὶ ἐκ τῶν τάφων, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται σποράδην.

Β. Ἀξία προσοχῆς εἶναι ἡ σημερινὴ τοπωνυμία τὰ Λεβίνια, διότι εἶναι ὁμόηχος πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Ἡροδότου (8, 137) ἀναφερομένην πόλιν Λεβαίην. Εὐρέθησαν δὲ καὶ λείψανα ξυλοπλέκτου πηλοχρίστου καλύβης ὡς καὶ τεμάχια ἀγγείων, περαιτέρω δὲ καὶ κατεστραμμένοι τάφοι.

Γ. Κατὰ τὸ Μπουφάρι εὐρέθησαν τάφοι παρὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἐκ Τσοτυλίου εἰς Μπουφάρι, ἡ ὁποία συμπύπτει κατὰ τὸ πλεῖστον πρὸς παναρχαίαν ὁδόν. Οἱ τάφοι ἀνήκουσιν εἰς Ἑλληνι-

στικὸν χρόνον ὡς ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων ἐν αὐτοῖς ἀγγείων εἰκάζεται. Οἱ νεκροὶ εἶναι κεκαυμένοι καὶ ἄκαυστοι.

Οἱ ἐξερευνηθέντες τάφοι εἶναι ἐν τῷ συνόλῳ δώδεκα μὲν ἀβλαβεῖς, τέσσαρες δὲ κατεστραμμένοι.

Ἄξιον σημειώσεως εἶναι καὶ λάξευμα κυκλικὸν μετ' ἐσωτερικοῦ ἀναβαθμοῦ ἐσηματισμένον ἐν τῷ βράχῳ ἀγνώστου δὲ ἀκόμη προορισμοῦ. Ἡ γόμωσις τῆς κοιλότητος ταύτης ἀπετελεῖτο ἐκ τέφρας, χωμάτων, λίθων, τεμαχίων ἀγγείων καὶ πηλίνων τινῶν ὀπτῶν κατασκευασμάτων ἡμικυλινδρικών, ὀξέων ἢ πεπλατυσμένων κατὰ τὰ ἄκρα. Ὁ πηλὸς τούτων εἶναι ἀνάμικτος μετ' ἀχύρων, οὐχὶ δὲ πολὺ ὠπτημένος, ὥστε ἔχει μαλακυνθῆ ὑπὸ τῆς ὑγρασίας. Τὸ κατασκεύασμα εἶναι καὶ δι' ἄλλας λεπτομερείας ἄξιον μελέτης, δὲν φαίνεται δὲ ὅτι ἦτο κεραμεϊκὸς κλίβανος.

Δ. Παρὰ τὸ Σιανίστι εὐρέθησαν καὶ ἄλλοι τρεῖς τάφοι ἄκαυστοι καὶ κεκαυμένοι τῶν αὐτῶν καὶ οἱ προηγούμενοι χρόνον.

Ε. Κατὰ τὴν σημερινὴν κώμην Ὀμαλήν (τὴν πρῶην Πλάζομην), ὅπου ἄλλοτε, τῷ 1935, εἶχον παρατηρηθῆ ἀξιόλογα χειροποίητα προϊστορικὰ ἀγγεῖα, κεκοσμημένα διὰ γραπτῶν ἢ χαρακτῶν κοσμημάτων, ἐγένετο σκαφικὴ ἔρευνα, ἡ ὁποία ἔφερεν εἰς φῶς λείψανα πηλοχρίστων κλαδοπλέκτων οἰκήσεων ἐκ πηλοῦ ἠχυρωμένου. Ἐντὸς τῶν χωμάτων ὑπῆρχον καὶ λίθοι ποικίλοι μικροὶ ἀνάμικτοι μετὰ τεμαχίων ἀγγείων. Οὐδὲν εὐρέθη μετάλλινον πρᾶγμα, ἐν δὲ μόνον μυκηναϊκὸν τεμάχιον ἀγγείου παρατηρήθη.

Ζ. Παρὰ τὸ χωρίον Ἁγίος Γεώργιος, ἄλλοτε Τσοῦρχλι, εὐρέθησαν τεμάχια μεγαρικῶν σκύφων καὶ δύο θραύσματα λιθίνων πελέκεων ὡς καὶ τεμάχιον ἐπιγραφῆς.

Η. Κατὰ τὴν θέσιν Ἁγία Βαρβάρα ὑπάρχουσι πολλαπλαῖ ἐνδείξεις τῆς ἀρχαιότητος τοῦ τόπου ἤτοι μέλη ἀρχιτεκτονικὰ μαρμάρια καὶ ὄστρακα καὶ κέραμοι ἀρχαῖοι Ἑλληνικοί. Μεταξὺ τῶν ὀστράκων ὑπάρχουσι καὶ ἀρρετινικά.

Θ. Κατὰ τὴν θέσιν Ἀρσαλιὰ ἤτοι Ἁγία Ῥυσαλιὰ (ἐκ τοῦ ἁγία Ῥυσάλια τῆς ἐορτῆς τῶν ψυχῶν) ἐσημειώθησαν ἐν σωρῶ λίθων μαρμαρίνον κιονόκρανον βυζαντινὸν μετὰ δικεφάλου ἀετοῦ καὶ

ἐπίκρανον τῶν αὐτῶν, ὡς ἐκ τῆς διακοσμήσεως φαίνεται, χρόνων καὶ ἄλλα εἰργασμένα μάρμαρα καὶ ὄστρακα ἀγγείων παλαιότερων περιόδων, ἐξ ὧν συνάγεται ὅτι ὁ τύπος εἶναι ἐρειπιῶν συνοικισμοῦ ἀρχαίου διατηρηθέντος καὶ ἐπὶ τῶν χριστιανικῶν χρόνων.

Ἐκεῖ που πλησίον μαρτυρεῖται, καὶ φρούριον ἀρχαῖον ἐκτισμένον ἄνευ ἀσβέστου τοῦ χωρίου Λόχη (πρῶην Βίτσι).

I. Πρὸς Β. τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Λαγκαδᾶ ἡ ἀνθοῦσα κωμόπολις Σοχὸς καὶ τὰ πέριξ ἐξητάσθησαν μετὰ προσοχῆς τὰ ἀρχαῖα λείψανα κινητὰ τε καὶ ἀκίνητα, ὧν βρῖθι ἡ περιοχὴ.

Καὶ κατὰ τὴν θέσιν Κίζ-τσεσμέ καὶ κατὰ τὴν Θεωριαν κατάκεινται διάσπαρτα ὄστρακα, ὁ δὲ λόφος τῆς Θεωριᾶς εἶναι περιτειχισμένος κατὰ τὴν κορυφὴν, ἔχων ἐντὸς τοῦ περιβόλου διαμερίσματα συνηνωμένα κατὰ δὲ τοὺς πρόποδας τάφους.

Ὡσαύτως ἐπὶ τῆς κορυφῆς Ἅγιος Χριστόφορος ὑπάρχει περιτείχιστον καταφύγιον κατεσκευασμένον ἐκ πλακομόρφων λίθων ἄνευ ἀσβέστου καὶ περιέχον κατ' ἀποστάσεις δωμάτια φυλακεία.

Καθ' ὅλου ἡ περιοχὴ αὕτη τοῦ Σοχοῦ δεικνύει ὅτι ὑπῆρχεν ἐκεῖ ἀξιολογώτατος ἀρχαῖος συνοικισμός. Μικρὰ σκαφικὴ ἔρευνα τοῦ Ἐφόρου κ. Κοτζιᾶ ἀπεκάλυψε ἀρχαῖον βαλανεῖον, συνελέχθησαν δὲ καὶ ἀρχιτεκτονικά τινα μάρμαρα καὶ τινες ἐπιγραφαί.

ΙΑ. Ἐν τῇ πρὸς Δ. τοῦ Σοχοῦ καὶ νοτιῶς τοῦ χωρίου Αὐγὴ παρατηρήθη τύμβος, ὁ λεγόμενος τούμπα τοῦ Οὔρδα, πλούσιος εἰς ὄστρακα καὶ λίθινα ἐργαλεῖα.

Οὕτως ἐξελίσσεται κατὰ μικρὸν καὶ ἀπαρτίζεται ἡ τοπογραφικὴ ἔρευνα τῆς Μακεδονίας, ἡ ὁποία θὰ ἀποδώσῃ ἐν καιρῷ ἀξιόλογον συστηματικὴν μελέτην.

6. Κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐπανελήφθησαν αἱ ἐν Νικοπόλει ἐργασίαι διὰ τῶν Καθηγητῶν κυρίων Γεωργ. Σωτηρίου καὶ Ἀναστ. Ὁρλάνδου. Χρηματικὴ ἐνίσχυσις τοῦ Δήμου Πρεβέζης ἐκ 55 χιλιάδων δραχμῶν ἐπέτρεψεν, ὅπως ἡ ἀνασκαφὴ ἐπεκταθῇ σημαντικῶς.

A. Αἱ ἐργασίαι τοῦ 1937 ἐστράφησαν πρὸς τὴν ἀποκάλυψιν

τῆς μεγάλης χριστιανικῆς βασιλικῆς, τῆς ὁποίας τὸ ἱερόν βῆμα εἶχεν εὐρεθῆ τῷ 1931, συνετελέσθη δὲ ἤδη ἡ ἀνασκαφὴ ὀλοκλήρου τοῦ κυρίως ναοῦ μήκους 44,50 καὶ πλάτους 29,50.

Τὸ ἀνασκαφὴν μνημεῖον εἶναι μεγάλη πεντάκλιτος βασιλική, ἔχουσα τέσσαρας κιονοστοιχίας ἐκ 12 κιόνων, τῶν ὁποίων σφύζονται μόνον δύο στυλοβάται καὶ οἱ κορμοὶ τῶν κιόνων εἰς τεμάχια ἄλλοι ἐκ προκονησίου μαρμάρου, ἄλλοι ἐκ φαιοῦ γρανίτου καὶ δύο μικρότεροι ἐξ ἔρυθροποῦ Λακωνικοῦ λίθου.

Τὸ σπουδαιότερον εὔρημα εἶναι ὁ παρὰ τὸ μέσον τῆς κεντρικῆς κιονοστοιχίας ἀποκαλυφθεὶς ἄμβων, ὅστις σχηματίζεται διὰ δύο μικρῶν τοίχων ἐπενδεδυμένων διὰ φατνωμάτων Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς φερόντων καλὴν ἀνάγλυφον διακόσμησιν καὶ δι' ἐπιμήκων θωρακίων μετ' ἀναγλύφων σταυρῶν. Ἐν τῷ μέσῳ τῶν τοίχων εὐρίσκεται Ἰωνικὴ βάσις φέρουσα τμήμα κορμοῦ κίονος, ὅστις ἐβάσταξε στρογγύλον βᾶθρον ὕψους 55 ἑκατ. ὑστάτων Ἑλληνιστικῶν χρόνων τῆς Ῥωμαιοκρατίας, ἀποτελοῦν τὸ δάπεδον τοῦ ἄμβωνος. Τὸ βᾶθρον φέρει ἀναγλύφους παραστάσεις μαχομένων Ἑλλήνων καὶ Ἀμαζόνων. Μέρος τῶν ἀναγλύφων τούτων ἀπεξέσθη ὑπὸ τῶν χριστιανῶν, εἰς δὲ τὴν θέσιν αὐτῶν ἐτέθη ψηφιδωτὴ ζώνη, ἐκ τῆς ὁποίας διεσώθησαν δύο προτομαὶ ἐντὸς ἐγκολπίων καλλιστῆς τέχνης, παριστῶσαι πιθανῶς τοὺς χορηγοὺς τῆς διακοσμήσεως.

Β. Πλὴν τῆς μεγάλης ταύτης βασιλικῆς ἀνεσκάφη καὶ ἄλλη μικροτέρα βασιλικὴ κειμένη πρὸς βορρᾶν καὶ παρὰ τὸ τεῖχος. Ἡ βασιλικὴ αὕτη ἀνήκει εἰς τοὺς μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν χρόνους, διότι ἔχει ἐκατέρωθεν τῆς μέσης ἀψίδος καὶ ἀνὰ μίαν ἡμικυκλικὴν τῆς προθέσεως καὶ τοῦ διακονικοῦ.

Τοῦ Ἱεροῦ ἀπεκαλύφθη τὸ ἡμικυκλικὸν σύνθρονον καὶ ἡ βάσις τοῦ μαρμαρίνου τέμπλου. Δυστυχῶς εἶναι κατεστραμμένη ἡ μαρμαρίνη στρῶσις τοῦ δαπέδου τοῦ κυρίως ναοῦ ὡς καὶ οἱ στυλοβάται τῶν δύο κιονοστοιχιῶν τῆς τρικλίτου βασιλικῆς. Τοῦναντίον διατηρεῖται κατὰ χώραν ἡ ποικιλόχρωμος ἐπίστρωσις τοῦ νάρθηκος. Παρὰ τὴν ΝΔ γωνίαν τοῦ νάρθηκος εὐρέθη τὸ σκευο-

φυλάκιον, κατὰ δὲ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ νόρθηκος εὐρέθησαν αἱ βάσεις δύο δικιονίων προστάσεων τῶν θυρῶν.

Γ. Κατὰ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς περιοχῆς ἀνεσκάφη μέγα Ῥωμαϊκὸν οἰκοδόμημα, ἔχον ὀρθογώνιον σχῆμα καὶ καταλήγον πρὸς Δ εἰς ἡμικυκλικὴν ἐξέδραν φέρουσαν ἐπὶ τῶν τοίχων αὐτῆς μικρὰς κόγχας. Τὸ δάπεδον τοῦ οἰκοδομήματος ἦτο ψηφιδωτὸν μετὰ γεωμετρικῶν θεμάτων εἰς δύο ἐπ'ἀλλήλα στρώματα ἐκ διαφόρων περιόδων προερχόμενα.

Δ. Κατ' ἄλλην τινὰ παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδὸν ἔρευναν ἀνευρέθησαν τὰ λείψανα τῆς ἀρχαίας πλακοστρώτου δημοσίας ὁδοῦ τῆς Νικοπόλεως μετὰ τριῶν ἀρραβδώτων κιόνων τῆς παροδίου στοᾶς καὶ ἄλλων τινῶν ἀρχιτεκτονικῶν λειψάνων ὡς καὶ πλίνθος μετὰ τῶν ποδῶν ἀνδριάντος Ῥωμαίου στρατηγοῦ καὶ μαρμαρίνη εἰκονικὴ κεφαλὴ γηραιοῦ Ῥωμαίου.

Ἡ ἀνασκαφὴ τῆς Νικοπόλεως, μία τῶν σπουδαιωτάτων ἐργασιῶν τῆς Ἑλληνικῆς σκαπάνης, παρέχει κατὰ μικρὸν ἀξιολογώτατα λείψανα τοῦ Βυζαντινοῦ καὶ τοῦ ὑστάτου Ἑλληνικοῦ παρελθόντος, εἶναι δὲ ἄξιος ἰδιαιτέρων εὐχαριστιῶν ὁ δῆμος Πρεβέζης, διότι συντελεῖ εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ἱστορικωτάτου τόπου.

7. Ἐν Ἀχαΐᾳ ἐξηκολούθησαν αἱ ἐργασίαι διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Κυπαρίσση ἐν τῷ μυκηναϊκῷ νεκροταφείῳ τῆς πόλεως Ἀνθείας.

Κατὰ τὴν ἀνασκαφικὴν περίοδον τοῦ 1937 ἀπεκαλύφθησαν πλείονες σειραὶ λαξευτῶν τάφων ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου Κούκουρα, ἐκ τούτων δὲ ἐξηρευνήθησαν πέντε.

Ἀγγεῖα εὐρέθησαν ἐνενήκοντα ἕξ, σχεδὸν πάντα ἀκέραια καὶ ἐν ἀρίστη διατηρήσει.

Ἰδίας προσοχῆς ἀξία εἶναι ἀλαβαστρίνη πυξίς, τῆς ὁποίας σφύζεται τὸ μέγιστον μέρος μετὰ τοῦ καλύμματος. Ἐφ' ὀλοκλήρου τῆς σφυζομένης ἐπιφανείας ὑπάρχουσιν ἀνάγλυφοι ναυτίλοι ἀνά τρεῖς, διατεταγμένοι εἰς δύο ζώνας καὶ ἐν ἀξιολόγῳ ἐσηματοποιημένη διατυπώσει.

Παρὰ τὰ ἀγγεῖα εὐρέθησαν καὶ ψῆφοι περιδεραίου ἕξ ὑαλώ-

δους μάζης φέρουσαι ὡσαύτως ναυτίλους, εὐρεθειῖσαι δὲ ἐν τῷ αὐτῷ καὶ ἡ πυξις τάφω.

Ὡσαύτως εὐρέθησαν καὶ τεμάχια κτενὸς ἐξ ἔλεφαντοστοῦ καὶ ὀστέϊναι βελόναι καὶ λίθινος πέλεκυς καὶ ἄλλα κτερίσματα συνήθη καὶ ψῆφοι περιδεραίου ἐξ ἀγάλτου καὶ ἐξ ὑαλομάζης καὶ ἐκ λίθου.

Τὰ ἐκ τῆς προηγουμένης σκαφῆς ἀγγεῖα καὶ σκευὴ ἀνήλθον εἰς ἑβδομήκοντα.

8. Ἐν Σικυῶνι ἐξηκολούθησε τὰς ἐργασίας τῆς Ἑταιρείας ὁ Καθηγητὴς κ. Ὁρλάνδος ὁ ὁποῖος ἠσχολήθη περὶ τὴν ἀποκάλυψιν τῆς αὐλῆς τοῦ γυμνασίου καὶ περὶ τὴν ὀλοσχερῆ ἀνασκαφὴν τοῦ περιπτέρου εἰκαζομένου ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος.

Σημαντικώτερα εἶναι ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ ναοῦ, μολονότι δὲν ἀπέδωκεν αὕτη κινητὰ εὐρήματα πλὴν τινων τεμαχίων πηλίνης κεράμου φερούσης ἔκτυπον τὴν ἐπιγραφὴν ΔΑΜ(οσία).

Ὁ ναὸς διευθύνεται ἀκριβῶς πρὸς ἀνατολάς, ὡς πάντα τὰ δημόσια οἰκοδομήματα τῆς Ἑλληνικῆς Σικυῶνος, ἔχει δὲ μῆκος 32,᾽70 καὶ πλάτος 11,᾽20. Εἶναι ἐκ μαλακοῦ Σικυωνίου λίθου καὶ διαιρεῖται εἰς πρόναον, σηκὸν καὶ ὀπισθόναον. Ὁ πρόναος ἔχει ἱκανὸν βάθος, διετηρήθη δὲ μόνον τὸ κατώφλιον τῆς θύρας τοῦ σηκοῦ καὶ τέσσαρες πλάκες τῆς στρώσεως τοῦ σηκοῦ φέρουσαι ἀρίθμησιν δι' ἀρχαϊκῶν γραμμάτων. Παρὰ τὸν ὀπίσθιον τοῖχον τοῦ σηκοῦ ἀνευρέθη τὸ ἥμισυ τοῦ κυκλοτεροῦς βάρθρου τοῦ ἀγάλματος.

Τὸ στενόμηκες σχῆμα τοῦ ναοῦ ἀνάγει τὴν ἀρχικὴν αὐτοῦ οἰκοδομίαν εἰς τὴν ἀρχαϊκὴν περίοδον, εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκουσι καὶ τὰ προηγουμένως εὐρεθέντα τεμάχια ἀρχαϊκῶν ἐπιστυλίων καὶ ἐγχρῶμων ἀκροκεράμων. Καταστραφεῖς ἔπειτα ὁ ναὸς, ἀνεκτίσθη ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θεμελίου καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ διάγραμμα ἐπὶ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ, ὅτε οὗτος ἔκτισε τὴν νέαν Σικυῶνα. Ὁ ναὸς κατεστράφη καὶ πάλιν πιθανώτατα ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ τοῦ 250, ἀνηγέρθη δὲ ἐκ νέου ἔπειτα ὡς χριστιανικὴ ἐκκλησία, ὡς φαί-

νεται ἐκ σταυρῶν, λαξευθέντων ἐπὶ τῆς κοίτης τοῦ βράχου, καὶ ἐκ ψηφίδων καὶ ἐκ τεμαχίων μαρμαρίνου καλενδαρίου εὐρεθέντος ἄλλοτε.

9. Ἄλλην ἀνασκαφὴν ἐξετέλεσεν ἡ Ἑταιρεία ἐν Σπέτσαις διὰ τοῦ κ. Σωτηρίου, ὁ ὁποῖος δύο σημεῖα τῆς νήσου ἠρεύνησε, τὸν περὶ τὸ ἐκκλησίδιον τῆς Εὐαγγελιστρίας παρὰ τὸν λιμένα χῶρον καὶ τὴν θέσιν ὁ Μύλος τοῦ Βρούστη, ἐντὸς τοῦ κτήματος Κούτση, νοτίως τοῦ λιμένος.

Α. Ἡ πρώτη ἔρευνα παρεῖχε δυσκολίας διὰ τὴν ὑπαρξιν τοῦ νεωτέρου ναυδρίου ἐπὶ τοῦ κυριωτέρου τμήματος τοῦ ἀρχαίου ναοῦ καὶ διὰ τὸ κατωκημένον ἢ καλλιεργημένον τοῦ πέριξ χώρου. Παρὰ ταῦτα ἡ ἀνασκαφὴ ἐπέτυχε νὰ ἀνακτήσῃ τὸ διάγραμμα παλαιο-χριστιανικῆς βασιλικῆς τρικλίτου, μικρῶν σχετικῶς διαστάσεων (17^μ×12^μ), ἐχούσης κιονοστοιχίας ἐκ τεσσάρων κίωνων καὶ νάρθηκα. Οἱ διασωθέντες στυλοβάται εἶναι ἐκ φαιοῦ λίθου, φέρουσι δὲ Ἴωνικὰς βάσεις ἐκ μαρμάρου. Μαρμάρινα θωράκια μετὰ γλυπτῶν διακοσμήσεων διπλῶν ταινιῶν, σταυρῶν καὶ ἄλλων θεμάτων χαρακτηριστικῶν τῶν χρόνων τῆς βασιλικῆς, εἰς οὓς φέρουσι καὶ τὰ τεμάχια ἀγγείων ἀγανώτων ἤτοι τοῦ δευτέρου ἡμίσεος τοῦ 5^{ου} αἰῶνος ἢ τὸ πολὺ τῶν ἀρχῶν τοῦ 6^{ου} αἰῶνος.

Κατὰ τοὺς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως χρόνους φαίνεται ὅτι ὁ χῶρος ἐχρησιμοποιήθη ὡς νεκροταφεῖον, ὡς συμπεραίνεται ἐκ τῶν ἐκεῖ εὐρεθέντων τάφων.

Β. Ἐπίσης καρποφόρος ὑπῆρξεν ἡ ἔρευνα ἐν τῇ θέσει «ὁ Μύλος τοῦ Βρούστη», ἔνθα τμήμα ἡμικυκλικοῦ τοίχου ὠδήγησεν εἰς τὴν ἀνακάλυψιν μεγάλου μέρους τρικλίτου βασιλικῆς, τῆς ὁποίας ὁ κυρίως ναὸς μετὰ τοῦ βήματος ἔχουσι διαστάσεις 19^μ 40×16^μ 80. Κατὰ τὸ βῆμα εὐρέθησαν τμήματα ἡμικυκλικοῦ συνθρόνου, τὸ ἀριστερὸν βᾶθρον τοῦ συνθρόνου τῶν ἱερέων καὶ τμήμα τοῦ τέμπλου τοῦ ναοῦ. Μέγα μέρος τῆς βασιλικῆς εἶναι κατεστραμμένον, τὸ δὲ ὑλικὸν αὐτοῦ ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν οἰκοδομίαν τῶν δύο ἠρειπωμένων νῦν ἀνεμομύλων.

Ἐκ τῶν κινητῶν εὐρημάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ νομίσματα τῶν χρόνων τοῦ βασιλέως Ἡρακλείου, συνάγεται ὅτι ἡ ἀνασκαφείσα βασιλικὴ δύναται νὰ ἀναχθῆ εἰς τοὺς περὶ τὸν Ἰουστινιανὸν χρόνους.

Ἡ ἀνεύρεσις τῶν δύο τούτων παλαιοχριστιανικῶν βασιλικῶν ἐν Σπέτσαις εἶναι κατὰ τοῦτο σημαντικὴ διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου, καθ' ὅσον μέχρι τοῦδε ἐπιστεύετο ὅτι ὁ ἐποικισμὸς τῶν Σπετσῶν ὡς καὶ τῆς Ὑδρας ἐγένετο μετὰ τὸ 1716, ὅτε οἱ Ὀθωμανοὶ ἐκυρίευσαν τὰς Βενετικὰς κτήσεις Ναύπλιον καὶ Μονεμβασίαν. Ἦδη ἀποδεικνύεται ὅτι ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ ἡ νῆσος εἶχεν ἰκανὸν πληθυσμὸν, ἡ δὲ πόλις ἐξετείνετο περὶ τὸν λιμένα. Κατὰ ταῦτα μεταξὺ τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν χρόνων, ὅτε ἡ νῆσος ἐκαλεῖτο Τιπάρηνος ἢ Πιτυοῦσα, καὶ τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων οἰκητόρων, παρεντίθεται ἀκμάζουσα χριστιανικὴ περίοδος, τῆς ὁποίας τὴν διάρκειαν θέλει ἀκριβέστερον καθορίσει ἡ περαιτέρω ἔρευνα τῆς Σπετσιωτικῆς σκαπάνης.

Συμπλήρωμα σημαντικὸν τῶν ἐρευνῶν τούτων εἶναι ἡ δωρεὰ τῆς ἱστορικῆς οἰκίας τοῦ Χατζηγιάννη Μέξη ὑπὸ τῆς κληρονόμου φιλογενοῦς κυρίας Κολομοίρας Μέξη, ἵνα ἰδρυσθῆ Ἀρχαιολογικὸν καὶ ἱστορικὸν μουσεῖον τῶν Σπετσῶν. Τὰ εὐρήματα τῶν ἀνασκαφῶν ἀπετέθησαν ἤδη ἐκεῖ, μετεκομίσθη δὲ ὡσαύτως εἰς διαμέρισμα κατάλληλον τὸ Ἱστορικὸν ἀρχεῖον τοῦ Ἀγῶνος, τὸ ὁποῖον πρότινος ἰδρύθη ὑπὸ τῆς Ἐνώσεως τῶν ἀπανταχοῦ Σπετσιωτῶν.

10. Ἐν Γερακίῳ τῆς Λακεδαίμονος ἐξετέλεσεν ἀνασκαφὰς ἡ Ἐταιρεία διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Ἀνδρέου Ξυγγοπούλου.

Ἡ κωμόπολις Γεράκι, διάδοχος τῶν ἀρχαίων Γερονθρῶν, ἦκμασεν, ὡς γνωστόν, καὶ κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν περίοδον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, πλεῖστα δὲ μνημεῖα τῶν ἀπὸ τοῦ 11^{ου} μέχρι τοῦ 15^{ου} αἰῶνος χρόνων πληροῦντα αὐτὴν τε καὶ τὸ παρ' αὐτὴν κάστρον μαρτυροῦσι περὶ τῆς ἀκμῆς ταύτης. Περὶ τῆς προσηγηθείσης ὁμως παλαιοχριστιανικῆς περιόδου, τῆς ὁποίας τὴν ἐπίσης ἀκμαίαν ὑπαρξιν ὑπεδήλουν σποραδικὰ λείψανα, δὲν εἶχεν ἀκόμη γίνεαι συστη-

ματική ἀνασκαφική ἔρευνα. Τὴν ἔρευναν ταύτην ἀνέλαβεν ὁ κ. Ξυγγόπουλος κατὰ τὰς ἐργασίας τοῦ 1937, ἀνέσκαψε δὲ κατὰ μέγα μέρος παλαιοχριστιανικὸν ναόν, τοῦ ὁποίου τὰ ἔχνη διεφαίνοντο πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Γερακίου.

Ἡ ἔρευνα ἀπέδωκε τρίκλιτον βασιλικήν, ἔχουσαν τὰ κλίτη χωριζόμενα οὐχὶ διὰ κιόνων, ἀλλὰ διὰ κτιστῶν πεσσῶν. Τὸ μήκος συμπεραίνεται ὅτι εἶναι 20 περίπου μέτρων, τὸ δὲ πλάτος εἶναι 14,^μ 50.

Ἡ τοιχοδομία εἶναι εὐτελής, ἐσωτερικῶς δὲ ἔφερεν ἐπίχρισμα, ἔχον ἄλλοτε ζωγραφικὴν διακόσμησιν. Τὸ δάπεδον εἶναι ἐπεστρωμένον διὰ κεραμοκονίας.

Ἄνευρέθη ὡσαύτως ἡ βᾶσις τοῦ τέμπλου, ἀλλ' ἐν δευτέρᾳ χρήσει, καθ' ὅλου δὲ παρατηρεῖται ὅτι ἡ σημερινὴ ὄψις τῆς βασιλικῆς δὲν εἶναι ἡ ἀρχική, ἀλλ' ἀνήκει εἰς ὑστέραν, ἐπισκευήν, ἡ ὁποία ἐπέφερε σημαντικὰς μεταβολὰς εἰς τὰ κλίτη, διαμορφωθέντα δι' ἀποφράξεως εἰς πλάγια παρεκκλήσια.

Τεμάχιά τινα τοιχογραφιῶν, εὐρεθέντα ἐντὸς τῶν χωμάτων, χρονολογοῦνται ἀπὸ τοῦ 14^{ου} ἢ 15^{ου} αἰῶνος.

Ἡ ἀρχικὴ βασιλικὴ δύναται νὰ τεθῆ εἰς τὸν 5^{ον} αἰῶνα, κατὰ τὸν ἀνασκάπτοντα. Ἐκ τινων βυζαντινῶν εὐρημάτων ἐπιτρέπεται νὰ συναχθῆ ὅτι ἡ βασιλικὴ ἐπεσκευασμένη ὑφίστατο ἀκόμη κατὰ τὸν 11^{ον} αἰῶνα, ὅτι δὲ διατηρήθη πιθανώτατα μέχρι τοῦ 14^{ου} ἢ 15^{ου} αἰῶνος ἐν χρήσει.

Τὰ ἐν δευτέρᾳ χρήσει ἀρχιτεκτονικὰ μέλη φαίνεται ὅτι προέρχονται ἐξ ἄλλου μεγαλειτέρου παλαιοχριστιανικοῦ ναοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκουσι καὶ τὰ ἐντετοιχισμένα ἐν τῷ Ἁγίῳ Σφύζοντι καὶ ἐν τῷ Ἁγίῳ Γεωργίῳ τοῦ Κάστρου.

Μέλλουσα ἐργασία θέλει διαφωτίσει πληρέστερον τὴν ἱστορίαν τοῦ μνημείου.

11. Ἐν Νάξῳ προσέβη εἰς ἀνασκαφὴν ἡ Ἐταιρεία διὰ τοῦ Ἐφόρου κ. Καρούζου καὶ τοῦ Ἐπιμελητοῦ κ. Κοντολέοντος.

Ἡ ἔρευνα προεκλήθη ἐκ τυχαίων εὐρημάτων γεωμετρικῶν

γενομένων κατὰ τὴν θεμελίωσιν τοῦ γυμνασίου τῆς Νάξου καὶ τὴν κατασκευὴν νέας ὁδοῦ παρ' αὐτὸ ὡς καὶ ἐκ τῆς ἀνευρέσεως τεμαχίων μεγάλου καὶ ὠραίου ἀνατολίζοντος ἀμφορέως μετὰ παραστάσεως ἄρματος συρομένου ὑπὸ πτερωτῶν ἵππων καὶ φέροντος τὴν Ἀφροδίτην μετ' ἄλλου τινὸς θεοῦ.

Ἡ σκαφή ἔφερεν εἰς φῶς τεμάχια τινὰ ἀκόμη τοῦ ἀμφορέως ὡς καὶ τεμάχια γεωμετρικά, ἀνατολίζοντα καὶ νεώτερα πρὸς δὲ τούτοις καὶ τεμάχια εἰδωλίων πηλίνων.

Κατὰ τὴν περιοχὴν τοῦ γυμνασίου εὐρέθησαν πέντε τάφοι γεωμετρικοί, ἐκ τῶν ὁποίων σημαντικώτεροι εἶναι δύο, ἅπαντες δὲ λαξευτοὶ ἐντὸς μαλακοῦ γρανίτου. Ἡ μεγάλη ὑγρασία τοῦ ἐδάφους ἀπέτριψε τὴν ἐπιφάνειαν τῶν ἀγγείων μετὰ τῶν ἐπ' αὐτῆς κοσμημάτων. Ἀξιόλογα παρὰ ταῦτα εἶναι περὶ τὰ τριάκοντα πῆλινα γεωμετρικὰ πτηνόμορφα εἰδῶλια εὐρεθέντα ἐντὸς ἑνὸς τάφου. Ἄλλος τάφος περιεῖχεν ὡσαύτως πολλὰ, ἀλλ' ἐν ὁμοίᾳ καταστάσει ἀγγεῖα, ἄξιον δὲ προσοχῆς εἶναι τριποδικὸν πιθοειδὲς ἀγγεῖον ἄνευ λαβῶν, ἔχον ἐνδιαφέρουσαν ἐγγάρακτον διακόσμησιν.

Δευτέρα σκαφικὴ ἔρευνα ἐγένετο ἐπὶ λόφου κειμένου πρὸς βορρᾶν τῆς πόλεως, ἔνθα τυχαῖα εὐρήματα ἐμαρτύρουν περὶ τῆς ὑπάρξεως ἀρχαίου ἱεροῦ. Ἦσαν δὲ ταῦτα αἱ κνήμαι ἀρχαϊκῆς κόρης ἐκ Ναξίου μαρμάρου ἐντοπίας προφανῶς ἐργασίας, ὡς καὶ πῆλινον εἰδῶλιον γυναικὸς τῶν ἀρχῶν τοῦ 6^{ου} π. Χ. αἰῶνος, τεμάχια πολλὰ γεωμετρικῶν καὶ ἀρχαϊκῶν ἀγγείων, μικρὰ χαλκᾶ καὶ πῆλινα ἀναθήματα καὶ δύο πλάκες μαρμάρινοι μετ' ἀναγλύφων μαστῶν.

Ἡ θέσις τοῦ τόπου καὶ τινὰ κατακεῖμενα μεγάλα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη ὀλισθήσαντα πρὸς τὴν θάλασσαν διὰ τὸ ἀπότομον μιᾶς τῶν πλευρῶν τοῦ λόφου ὑπεδείκνυσαν τὴν ἐνταῦθα ὑπαρξίν ἱεροῦ, ἀλλ' ἢ διαμόρφωσις τοῦ τόπου, ἢ προελθοῦσα πιθανῶς ἐκ σεισμικῆς διαταραχῆς, δὲν ἐπέτρεπε πολλὰς ἐλπίδας, τοσοῦτω δὲ μᾶλλον ἦτο τοῦτο δυσοίωνον, διότι ἐσημειώθησαν ἔχνη δράσεως ἀσβεστοκαμίνων ἐν τῇ περιοχῇ.

Γονιμωτέρα ἀπέβη ἡ ἔρευνα ἐντὸς μικρᾶς χαράδρας, τῆς ὁποίας τὰ ἄνωθεν κατολισθήσαντα χῶματα ἦσαν ἀδιατάρακτα.

Ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως ταύτης εὐρέθησαν ἄφθονα ὄστρακα καὶ εἰδώλια γεωμετρικὰ καὶ ἀρχαῖα τοῦ πρωΐμου ἀνατολίζοντος ἀγγειογραφικοῦ ρυθμοῦ.

Παρὰ ταῦτα εὐρέθησαν πάμπολλαι γεωμετρικαὶ πόρπαι χαλκαῖ διαφόρων τύπων, χαλκοὶ δακτύλιοι καὶ ἔλικες σφηκωτῆρες βοστρύχων κ.τ.τ.

Ὡσαύτως εὐρέθησαν ὁστεῖνα ἀντικείμενα, πλακίδιον μετ' ἐπιγραφῆς ἱερογλυφικῆς καὶ σκαραβαῖος ὁμοίως ἐπιγεγραμμένος, ψῆφοι ἠλέκτρον καὶ ὑελομάζης. Ἡ ἀνασκαφὴ συνεχιζομένη προσεχῶς θὰ ἀποδώσῃ ἀσφαλῶς καὶ ἄλλα εὐρήματα πολλαχῶς ἐνδιαφέροντα καὶ καθ' ἑαυτὰ καὶ διὰ τὴν ἐν τῷ Ναξιακῷ τούτῳ ἱερῷ λατρείαν.

Ἡ Νάξος εἶναι ἀπὸ ἱστορικῆς ἀπόψεως σημαντικωτάτη νῆσος, μέλλει δὲ ἡ ἀνασκαφικὴ αὐτῆς ἔρευνα νὰ διδάξῃ πολλὰ καὶ νὰ διαφωτίσῃ πλείονα σημεῖα τῆς τε πλαστικῆς καὶ τῆς ἀγγειογραφίας τῶν Κυκλάδων

Τοιαύτη ὑπῆρξεν ἡ ἀνασκαφικὴ δρασίς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ ἔτος τῆς ἑκατονταετηρίδος αὐτῆς.

Ὅτε πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν ἰδρύετο ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ὁ μὲν πόθος αὐτῆς ἦτο πανελλήνιος, ἀλλὰ ἡ ἰκανότης αὐτῆς δὲν ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ στόχον ἐκτεινόμενον πολὺ πέραν τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ βαθμιαία ἐξέλιξις τῆς δυνάμεως αὐτῆς καὶ ἡ ἐπέκτασις τῆς ἐλευθέρου πατρίδος ἐξέτεινεν ἐκάστοτε καὶ τὰ ὄρια τῆς δράσεώς της, κατὰ τὴν ἀνατολὴν δὲ τῆς δευτέρας ἑκατονταετίας αἱ πτέρυγες αὐτῆς σκιαζοῦν καὶ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὴν Θράκην καὶ τὴν Ἡπειρον καὶ τὰς Ἰονίους νήσους καὶ τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου καὶ τὴν Κρήτην, οὕτω δὲ ἡ Ἑλληνικὴ ἀρχαιολογικὴ ἐπιστήμη δὲν ἐορτάζει μόνον τὴν ἰδίαν αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τῆς Πατρίδος τὴν μεγάλυνσιν καὶ λαμπρότητα.

Ἡ βιβλιοθήκη τῆς Ἑταιρείας ἐπλουτίσθη κατὰ τὸ 1937 διὰ τριακοσίων ἐνενήκοντα πέντε τόμων προερχομένων ἐκ δωρεῶν, ἀνταλλαγῶν καὶ ἀγορᾶς. Πρὸς Ἱδρύματα καὶ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα

ἐσκέφθησαν νὰ ἀυξήσωσι τὴν βιβλιοθήκην ἡμῶν διὰ δωρεᾶς ἀπευθύνει καὶ ἐντεῦθεν τὸ Συμβούλιον τὰς εὐχαριστίας αὐτοῦ.

Ἡ πώλησις φωτογραφιῶν καὶ φωτογραφικῶν δελταρίων ἐν τοῖς Μουσείοις ἀπέδωκε καθαρὸν κέρδος δρ. 57.893, ὅπερ κατὰ τὸν νόμον κατενεμήθη μεταξὺ τῆς Ἑταιρείας, τῶν φυλάκων καὶ τῶν Μουσείων ὑπὲρ πλουτισμοῦ τῶν βιβλιοθηκῶν αὐτῶν.

Συνεχίζουσα κανονικῶς τὸ δημοσιευτικὸν αὐτῆς ἔργον ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία ἐξέδωκε κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος

1. Τὸν τόμον τῶν Πρακτικῶν διὰ τὸ ἔτος 1936 ἐξ ἑννέα τυπογρ. φύλλων καὶ πολλῶν εἰκόνων.

2. Τὸν τόμον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τοῦ ἔτους 1936 ἐκ φύλλων τυπογραφικῶν εἴκοσι ὀκτώ, περιέχοντα δὲ ἀρχαιολογικὰς πραγματείας τῶν κ. κ. Μπακαλάκη, Στεργιανοπούλου, Κοντῆ, Μυλωνᾶ, Ξυγγοπούλου, Μιτσοῦ, Πολίτου, Μακαρόνα, Δαυὶδ καὶ Κεραμοπούλου μετὰ ἕξ πινάκων καὶ ἑκατὸν πενήκοντα εἰκόνων.

Ἐκ παραλλήλου πρὸς τὰ δημοσιεύματα ταῦτα ἤρξατο ἐκτυπούμενος ὁ διὰ τὸ ἔτος τῆς ἑκατονταετηρίδος 1937 προωρισμένος πανηγυρικὸς τόμος. Ἐξετυπώθησαν δὲ ἤδη περὶ τὰ πενήκοντα τυπογραφικὰ φύλλα μετὰ πλείστων πινάκων καὶ εἰκόνων, περιέχοντα ἀρχαιολογικὰς πραγματείας τεσσαράκοντα μὲν ἄλλοδαπῶν, δώδεκα δὲ ἡμετέρων ἐπιστημόνων. Ὑπολείπονται ἀκόμη ἱκαναὶ πραγματεῖαι πρὸς συμπλήρωσιν τοῦ σημαντικοῦ δημοσιεύματος, τὸ ὁποῖον θέλει ἀποβῆ λαμπρὸν δείγμα τῆς εὐρυτάτης φήμης καὶ τῆς τιμῆς, ἡ ὁποία διεθνῶς ἀποδίδεται πρὸς τὸ ἡμέτερον ἔθνικὸν καθίδρυμα.

Τὴν μεγάλην ταύτην ἀποστολὴν τιμῶσα καὶ ἡ ἐθνικὴ Κυβέρνησις ἐνίσχυσε τὸ ταμεῖον τῆς Ἑταιρείας δι' ἐκτάκτου χορηγίας ἐνὸς ἑκατομμυρίου δραχμῶν, ἵνα δυνηθῇ αὕτη νὰ ἐορτάσῃ ἀξίως τὴν συμπλήρωσιν μιᾶς ἑκατονταετίας ἐπιστημονικῆς καὶ ἐθνικῆς ἐργασίας ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς διεθνοῦς ἀρχαιολογικῆς συνεργασίας.

Πρὸς τὸν κ. Πρόεδρον τῆς Κυβερνήσεως, τὸν κ. Ὑπουργὸν τῆς Ἐθνικῆς Παιδείας καὶ τὸν κ. Ὑπουργὸν τῶν Οἰκονομικῶν τὸ Συμβούλιον ἀπευθύνει τὴν ἔκφρασιν τῆς βαθείας αὐτοῦ εὐγνωμοσύνης διὰ τὴν ἔμπρακτον ἀναγνώρισιν καὶ ὑποστήριξιν τοῦ ἔργου τῆς Ἐταιρείας. Δὲν δυνάμεθα δὲ νὰ λησμονήσωμεν κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην τὴν ἔνθερμον εὐμένειαν, τὴν ὁποίαν καὶ ἐν τῷ ζητήματι τούτῳ εἶχεν ἐκδηλώσει ὁ αἰμίμηστός ἡμῶν ἑταῖρος καὶ συνεργάτης Ὑπουργὸς τῶν Οἰκονομικῶν Περικλῆς Ρεδιάδης, ὁ ἀποθανὼν ὡς πιστὸς στρατιώτης ἐν τῇ εὐσυνειδήτῳ ἐκτελέσει τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος.

Ἐν μέσῳ τοιούτων ἐκδηλώσεων καὶ ἐνισχύσεων, ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων ἴσταται ἡ σεπτὴ μορφή τοῦ τακτικοῦ ἡμῶν Προέδρου, τῆς Α. Μ. τοῦ Βασιλέως, ἐτοιμάζεται ἡ Ἐταιρεία νὰ ἐφορτάσῃ προσεχῶς τὴν συμπλήρωσιν τῆς πρώτης αὐτῆς ἑκατονταετίας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ ἓνα τῶν μεγαλυτέρων ἀδαμάντων τῆς ἐν Ἑλλάδι ἀναγεννηθείσης ἐπιστήμης.

ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1937

1. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΙΕΡΑΣ ΟΔΟΥ

Αἱ ἐργασίαι ἡμῶν περιορίσθησαν καὶ τὸ 1937 εἰς τὸ παρὰ τὸ Ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης τμήμα τῆς Ἱερᾶς Ὀδοῦ καὶ πέραν τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης μέχρι τοῦ ἀρχαίου Ρεῖτοῦ (Λίμνης Κουμουνδούρου). Ἐπειδὴ ἡ γενομένη ἐργασία ἦτο κατὰ τὸ πλεῖστον συμπλήρωσις παλαιότερων μας ἀνασκαφῶν¹ περιλαμβάνονται κατ' ἀνάγκην εἰς τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν καὶ ὀλίγα ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἀνασκαφῶν τούτων.

1) Ἱερὸν Ἀφροδίτης.

Ὁ χώρος τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης περιλαμβάνει ἐκτὸς τοῦ κυρίως Ἱεροῦ καὶ τοῦ ἀπέναντι αὐτοῦ εὐρισκομένου μεγάλου ὀρθογωνικοῦ περιβόλου, τὸν ὁποῖον πολὺ ὀρθῶς ἐταύτισεν ὁ Καμπούρογλου, ὅστις ἀνέσκαψε τὸ Ἱερὸν² μετὰ τὸ «τείχος ἀργῶν λίθων θεᾶν ἄξιον», τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Πausanias³ καὶ πολλὰ ὑπολείμματα τοίχων καὶ οἰκοδομημάτων (εἰκ. 1). Τὸ ἀξιολογώτερον οἰκοδόμημα ἐκ τούτων εἶναι ἡ κατωτέρω δημοσιευομένη μικρὰ οἰκία. Ταύτης μέρος εἶχεν ἀποκαλυφθῆ, ἀλλ' ὅλη ἡ δυτικὴ πλευρὰ ἐκρύπτετο ἀκόμη κάτωθεν τοῦ ἀσκάπτου μέρους καὶ πρὸς τελείαν ἀποκάλυψιν αὐτῆς ἀνεσκάφη ἡ ἐπίχωσις εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν παρὰ τὴν δυτικὴν πλευρὰν καὶ εἰς πλάτος 5 περίπου μέτρων μέχρι τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ, ἡ ὁποία διέρχεται πρὸ τοῦ Ἱεροῦ.

Διὰ τῆς γενομένης ἀνασκαφῆς ἀπεκαλύφθη πλέον, ὡς φαίνεται ἐπὶ τοῦ σχεδίου (εἰκ. 2), ὅλος ὁ οἰκίσκος συγγρόνως δὲ ἐπαρουσιάσθησαν καὶ ἄλλοι τοῖχοι, διὰ τοὺς ὁποίους ὁμως ἐπὶ τοῦ παρόντος δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῆ τι πρὸ τῆς τελείας ἀποκαλύψεως των διὰ μεγαλειτέρας σκαφῆς πρὸς δυσμάς.

¹ Αἱ ἐργασίαι εἰς τὸ Ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης ἤρχισαν τὸν Μάρτιον τοῦ 1932 ἐν συνεργασίᾳ καὶ καθ' ὑπόδειξιν τοῦ κ. Κουρουνηώτη (Archäologischer Anzeiger 1932 σελ. 130).

² ΔΔ 1891 σελ. 114, 1892 σελ. 4, ΠΑΕ 1892 σελ. 11 καὶ Δαφνὶ 1920.

³ Πausanias I, 37,7.

Ὁ οἰκίσκος ἐν κατόψει παρουσιάζει σχῆμα σχεδὸν κανονικοῦ ὀρθογωνίου (μὲ πλευρὰς $10,35 \times 11,77 \times 10,15 \times 12,39$ μ.) οἱ δὲ τοῖχοι του, ἐκτισμένοι διὰ διαφόρων λίθων, προερχομένων ἐκ προηγουμένης χρήσεως, διατηροῦνται καὶ μέχρι ὕψους 1,60 μ. (εἰκ. 3 καὶ 4). Τὸ πάχος τῶν ἑξωτερικῶν τοίχων εἶναι 0,75 μ. τῶν δὲ ἐσωτερικῶν 0,70 μ. καὶ 0,44 μ.

Ἡ ἀνατολικὴ στενὴ πλευρὰ τοῦ οἰκίσκου διακόπτεται περίπου εἰς τὸ μέσον ὑπὸ τῆς εἰσόδου πλάτους 0,95 μ, τῆς ὁποίας διατηρεῖται καὶ τὸ κατώ-

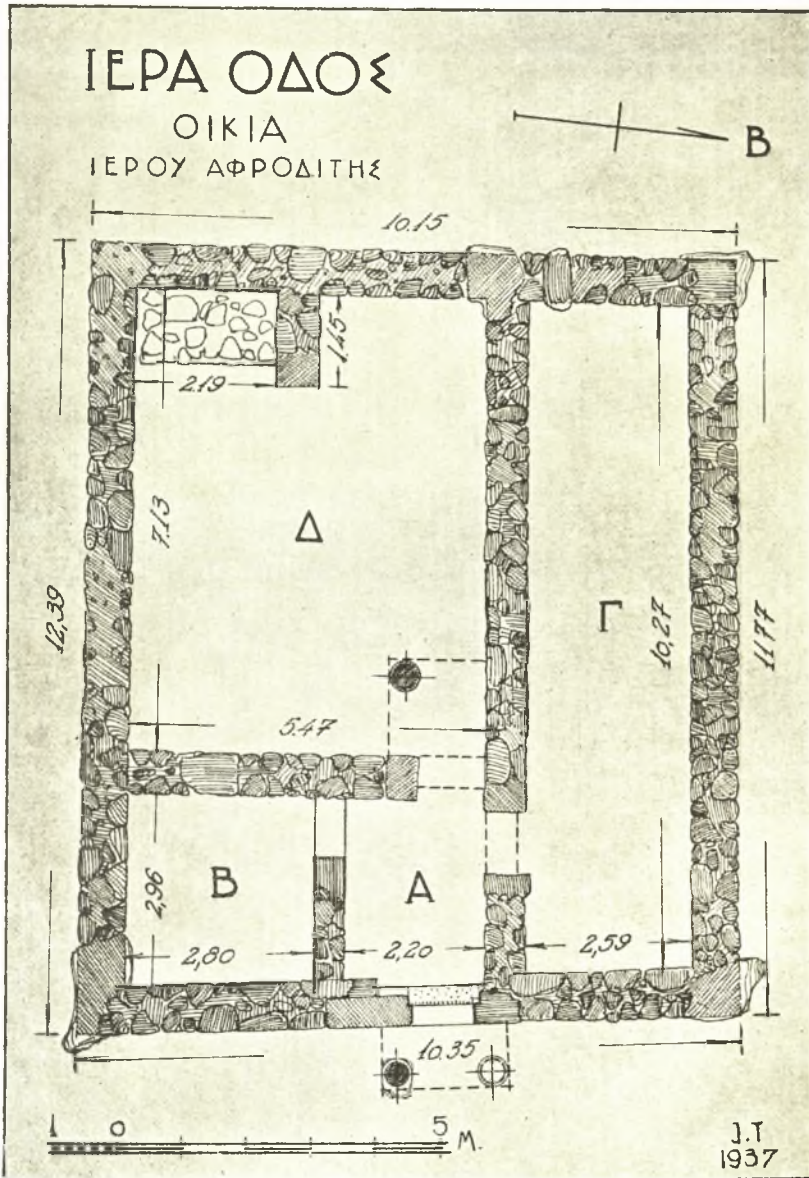
Εἰκ. 1. Γενικὴ ἀποψὶς τοῦ χώρου τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης.

φλιον κατεσκευασμένον ἐκ μεγάλου λευκοῦ μαρμάρου, προερχομένου καὶ αὐτοῦ ἐξ ἄλλου παλαιότερου κτιρίου.

Ὅλη ἡ πλευρὰ τῆς προσόψεως καταλαμβάνεται ὑπὸ τριῶν δωματίων, Α Β Γ ἐπὶ τοῦ σχεδίου, τοῦ αὐτοῦ περίπου πλάτους. Τὸ μήκος τοῦ Α καὶ Β εἶναι περίπου τὸ αὐτὸ (2,96), ἐνῶ τοῦ Γ εἶναι πολὺν μεγαλειότερον (10,27) καὶ ἐκτείνεται καθ' ὅλον τὸ μήκος τοῦ οἰκίσκου.

Τὸ δωμάτιον Α ἔχει τὴν θέσιν μικροῦ προδόμου, διότι καὶ εἰς τὰς τέσσαρας πλευρὰς αὐτοῦ ἀνοίγεται μία εἴσοδος. Πρὸς ἀνατολὰς εἶναι ἡ μνημονευθεῖσα κυρία εἴσοδος, πρὸς βορρᾶν καὶ νότον ἀνοίγονται θύραι πρὸς τὰ δωμάτια Β καὶ Γ καὶ πρὸς δυσμὰς ἡ εἴσοδος πρὸς τὸν μεγάλον χώρον Δ, ὅστις φαίνεται ὅτι ἦτο ὑπαιθρος καὶ ἐχρησίμευεν ὡς ἀλλῇ μὲ διαστάσεις $7,13 \times 5,47$.

Μικρὰ λιθίνη βᾶσις ἀπέναντι τῆς νοτίας παραστάδος τῆς εἰσόδου τῆς ἀλλῆς ἐχρησίμευε προφανῶς ὡς βᾶσις ξυλίνου κίονος, ὑποστηρίζοντος τὴν στέγην μικροῦ πρὸ τῆς εἰσόδου ταύτης κατεσκευασμένου προστεγᾶσματος. Ὅμοιον προστέγασμα, εἶδος ἀπλοῦ προπύλου, ὑπῆρχε καὶ πρὸ τῆς ἀπέναντι τῆς εἰσόδου τῆς ἀλλῆς κειμένης ἑξωτερικῆς θύρας τοῦ οἰκίσκου καὶ τούτου

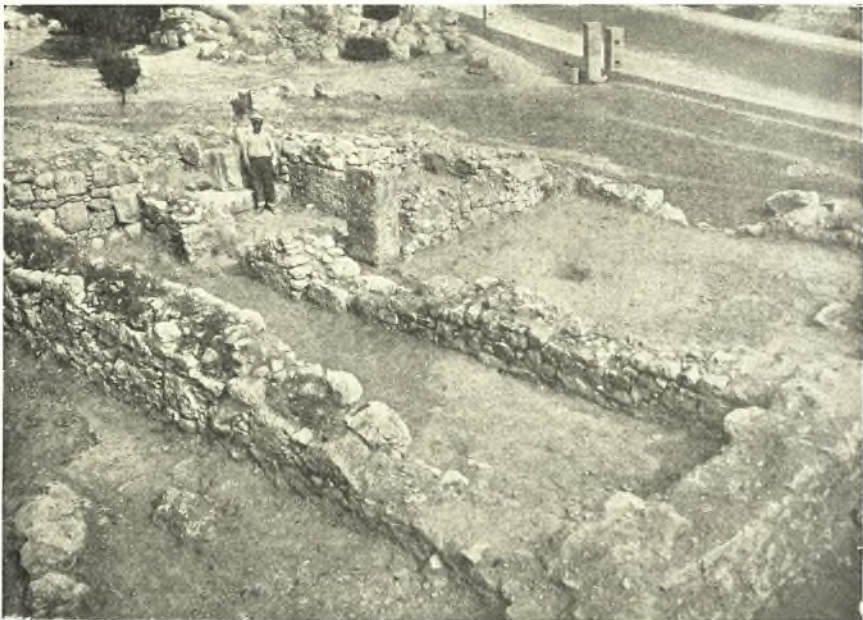

Εἰχ. 2. Τὸ σχέδιον τοῦ ἀποκαλυφθέντος οἰκίσκου πρὸ τοῦ 'Ιεροῦ τῆς 'Αφροδίτης.

Εικ. 3. Ο οικόσικος δεξιά, και πρὸ αὐτοῦ τὸ συγκρότημα τῶν μεταγενεστέρων
δοματίων μετὰ τὴν μακρόστενον αἴθουσαν.

Εικ. 4. Οἱ σωζόμενοι τοῖχοι τοῦ οἰκίσκου.

δὲ τοῦ προστεγάσματος σφύζεται μόνον ἡ μία βάσις τοῦ ξυλίνου κίονος, ἡ ἀπέναντι τῆς νοτίας παραστάδος τῆς θύρας.

Εἰς τὴν Νοτιοδυτικὴν γωνίαν τῆς αὐλῆς δι' ἑνὸς μικροῦ τοίχου καθέτου πρὸς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ οἰκίσκου περιορίζεται μικρότερος χώρος διαστάσεων (2,19 μ. × 1,45 μ.), τοῦ ὁποίου τὸ δάπεδον, ὅσον σφύζεται σήμερον, διὰ τῆς οἰκοδομῆς μικρῶν λίθων εἶναι κατὰ 0,50 μ. ὑψηλότερον τοῦ δαπέδου τῆς αὐλῆς.

Ἐντὸς τῶν τοίχων τοῦ οἰκίσκου εὐρέθησαν ἐντετοιχισμένα τμήματα μικρῶν βάσεων μαρμαρίνων ἐνεπιγράφων (εἰκ. 5).

α) Μικρὸν τεμάχιον ἐκ τῆς ἀριστεραῖς προσθίας γωνίας χαμηλῆς βάσεως ἐκ

α

β

γ

Εἰκ. 5. Ἐνεπιγραφοὶ ἀναθηματικαὶ βάσεις.

φαιοῦ μαρμάρου (Ἵμηρτοῦ). Ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας σφύζεται τμήμα στρογγύλου κοιλώματος πρὸς ἔνθεσιν ἀναθήματος (ἀγαλματίου;), ὕψ. γραμμ. 0,019

Σι [---
ἀν[έθηκε--

β) Δεξιὰ γωνία ὁμοίας βάσεως μὲ στρογγύλον τὸ ἄνω κοίλωμα, ὕψ. γραμμ. 0,012

Νικο]μάχ-
η--]έους
Ἄφροδ]ίτηι

γ) Ἀριστερὰ προσθία γωνία ὁμοίας βάσεως ἐκ φαιοῦ μαρμάρου. Σφύζεται ἡ γωνία τοῦ τετραγωνικοῦ κοιλώματος πρὸς ἔνθεσιν ἀναθήματος, ὕψ. γραμμ. 0,02

Ἡδίστ[η--

Ἐπίσης πλησίον τοῦ δαπέδου ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως εὐρέθησαν καὶ αἱ ἀκόλουθοι δύο μικραὶ ἐπιγραφαὶ (εἰκ. 6).

α) Τεμάχιον πλακὸς κατεσκευασμένον καθ' ὁμοίωσιν ἀρχιτεκτονικοῦ θριγικοῦ (ἴσως κορυφὴ ναῖσκοειδοῦς ἀναθήματος). Ἐπὶ τῆς ὑπὸ τὸ γεῖσον ἐπιφανείας ἐπίτηδες ἐξαλειφθεῖσα ἐπιγραφή, ἣτις ἀναγινώσκειται ὡς τὸ τελικὸν ἀφιερώσεως εἰς τὴν Ἀφροδίτην

---]η Ἀφροδίτη

β) Δεξιὸν τμήμα μικρᾶς βάσεως μαρμάρου Πεντελικοῦ

-----]η

----ἀ]νέθηκεν

Ἡ ὀψωσδῆποτε ἐπιμελὴς ἐργασία τῶν τοίχων τοῦ οἰκίσκου καὶ ἡ μεγάλη

Εἰκ. 6. Ἐνεπίγραφοι ἀναθηματικαὶ βάσεις.

χρῆσις λίθων, προερχομένων ἐκ τοῦ Ἱεροῦ, μᾶς ὀδηγοῦν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ οἰκίσκος ἀνήκεν εἰς τὸ Ἱερόν καὶ ἐχρησίμευεν ὡς κατοικία τῶν ἱερέων ἢ καὶ ὡς ξενῶν. Διὰ τὴν δευτέραν αὐτὴν χρησιμοποίησιν συνηγορεῖ μᾶλλον καὶ τὸ περίεργον τῆς διατάξεως τοῦ ἐσωτερικοῦ μὲ τὴν μεγάλην μακρόστενον αἴθουσαν (Γ), ἡ ὁποία πολὺ καλὰ θὰ ἠδύνατο νὰ ἐρμηνευθῆ ὡς στοά, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐτοποθετοῦντο κατὰ σειρὰν κλίνας πρὸς προσωρινὴν παραμονὴν ξένων προσκυνητῶν τοῦ Ἱεροῦ καὶ τῶν ὀδοιπόρων, τῶν διερχομένων διὰ τῆς παρακειμένης ὁδοῦ. Ἴσως δὲ διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν πρὸς ἐξυπηρέτησιν δηλαδὴ τῶν ὀδοιπόρων καὶ τῶν προσκυνητῶν ἐκτίσθη ἀργότερον πρὸς ἀνατολὰς τοῦ οἰκίσκου τὸ συγκρότημα τῶν διαφόρων δωματίων (εἰκ. 3) μὲ τὴν μεγάλην πάλιν μακρόστενον αἴθουσαν διαστάσεων 18 μ. X 3,20, πρὸς ὕδρευσιν δὲ τέλος τοῦ Ἱεροῦ καὶ τοῦ ξενῶνος τούτου κατεσκευάσθησαν καὶ αἱ παρὰ τὸν οἰκίσκον εὐρισκόμεναι δεξαμεναί¹.

¹ Ὁ τύπος τῶν δεξαμενῶν εἶναι ὁ συνήθης, ἀπαντώμενος εἰς ὄλους σχεδὸν τοὺς ἀρχαιολογικοὺς τόπους, βλ. Κ. Κουρουνιώτη Ἑλευσινιακὰ (τεῦχος Α. σελ. 237 κέ.), ἐνθα ἀναφέρεται καὶ τὸ συγκρότημα τῶν δεξαμενῶν τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης σελ. 245-246.

Πρὸς χρονολόγησιν τοῦ οἰκίσκου ἔχομεν ἐπὶ τοῦ παρόντος μόνον τὰς ἐντοιχισθείσας ἐπιγραφάς, ἀργότερον τῶν ὁποίων φυσικὰ θὰ ἐκτίσθῃ ὁ οἰκίσκος.

Ἄλλη μικρὰ ἀνασκαφὴ ἐγένετο πρὸς τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ κυρίως Ἱεροῦ παρὰ τὸν μικρὸν παλαιότερον ἀνασκαφέντα ἐκεῖ ναῖσκον. Ἀνεσκάφη ἔκτασις 6×8 περίπου μέτρων καὶ ἀνευρέθη πρὸς τὸ μέρος τοῦτο τὸ τέμα τοῦ Ἱεροῦ (εἰκ. 7). Κατ' ἐπέκτασιν ἀκριβῶς τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ ναῖσκου, μὲ τὴν ὁποίαν φαίνεται νὰ ἐκτίσθῃ συγχρόνως, ἀπεκαλύφθη τοῖχος¹ πάχους 0,52 μ., ὅστις πρὸς Β καὶ εἰς ἀπόστασιν 11,60 μ. ἀπὸ τοῦ ναῖσκου κάμπτεται πρὸς Δ κατ' ὀρθὴν γωνίαν καὶ σταματᾷ εἰς ἀπόστασιν 7,40 μ. ἐπὶ παλαιότερον κυκλικῷ ἀναλήματος, τὸ ὁποῖον ὑπεστήριξε τὰ χῶματα τοῦ βουνοῦ.

Εἰκ. 7. Ὁ μικρὸς ναῖσκος ἀριστερά, καὶ ὁ τοῖχος ὁ κλείων τὸ ἱερόν κατὰ τὴν ΒΔ γωνίαν.

Εἰς ἀπόστασιν 9,30 μ. ἀπὸ τοῦ ναῖσκου ὁ δυτικὸς τοῖχος διακόπτεται διὰ δύο μεγάλων λίθων, οἱ ὁποῖοι καταλαμβάνουν ὅλον τὸ πλάτος αὐτοῦ ἀφίνοντες

Εἰκ. 8.

μεταξὺ των μικρὸν ἄνοιγμα 0,20 μ. ἴσως διὰ τὴν ἀποχέτευσιν τῶν ὑδάτων. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἦλθον εἰς φῶς καὶ εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν μικρὰ μαρμάρινα ἀφιερῶματα ἐντελῶς ἀσήμεντα καὶ πρὸς τούτοις τὰ δύο δημοσιευόμενα μαρμάρινα γυναικεῖα αἰδοῖα (εἰκ. 8). Ἐπίσης ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ἀσκάπτων χωμάτων βορειότερον τοῦ ἀποκαλυφθέντος τοῖχου ἀνευρέθη καὶ ἡ δημοσιευομένη μαρμαρίνη περιστερὰ (εἰκ. 9).

Καὶ κατὰ τὴν παλαιὰν ἀνασκαφὴν τοῦ Καμπούρογλου ἀνευρέθησαν

¹ Ἡ ἀρχὴ τοῦ τοῖχου τούτου ἐφαίνετο καὶ πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς μας καὶ σημειοῦται εἰς τὸ σχέδιον τοῦ ἱεροῦ τὸ δημοσιευόμενον ὑπὸ τοῦ Sam Wide (AE 1910 πίν. 1).

πολλά ὅμοια πράγματα (εἰκ. 10), μερικά ἐκ τῶν ὁποίων φέρουν καὶ ἐπιγραφάς¹.

Τέλος κατὰ τὸν καθαρισμὸν τοῦ λόφου πρὸς Β τοῦ Ἱεροῦ ὑπεράνω ἀκριβῶς τοῦ βράχου, τοῦ φέροντος τὰς κόγχας πρὸς ὑποδοχὴν τῶν ἀναθη-

Εἰκ. 9.

μάτων καὶ εἰς ἀπόστασιν 9 μ. περιῖπου ἀπὸ τούτου, εὐρέθη τεῖχος, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν ὡς περιβόλος καὶ περιώριζε πρὸς Β τὸ Ἱερόν. Τὸ τεῖχος τοῦτο (εἰκ. 11) πάχους 0,80 εἶναι ἐκτισμένον δι' ἀκατεργάστων μεγάλων λίθων ἄνευ οὐδεμιᾶς συνδετικῆς ὕλης καὶ ἄρχεται πλησίον τοῦ ἀναφερθέντος ἀνωτέρω κυκλικῷ ἀναλήμματος παρὰ τὴν δυτικὴν βᾶσιν τοῦ βουνοῦ. Ὁ περιβόλος οὗτος ἔχει κατεύ-

θυνσιν κατ' ἀρχὰς μὲν πρὸς ΒΑ κατόπιν ὅμως στρέφεται πρὸς ἀνατολὰς καὶ βαίνει παραλλήλως σχεδὸν τοῦ τοίχου τῆς προσόψεως τοῦ Ἱεροῦ. Τὸ τεῖχος σταματᾷ σήμερον εἰς ἀπόστασιν 31 μ. ἀπὸ τῆς ἀρχῆς του θὰ ἐσυνεχίζετο ὅμως κατὰ 4 μ. ἀκόμη μέχρι τῆς

Εἰκ. 10. Εὐρήματα ἐκ τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης ἐκ παλαιότερων ἀνασκαφῶν (φωτ. Δ. Καμπούρογλου).

προεκτάσεως τοῦ ἀνατολικωτέρου τοίχου τοῦ Ἱεροῦ, ἐκεῖ δὲ θὰ ἐκάμπτετο πρὸς Ν καὶ θὰ ἐσυνεχίζετο διὰ τοῦ ἀνατολικῷ τούτου τοίχου τοῦ Ἱεροῦ.

Διὰ τὸν λόγον τοῦτον τὸ πάχος τοῦ τελευταίου τούτου τοίχου παρὰ τὸν

¹ Δ. Καμπούρογλου ἔ. ἀ. καὶ S. Wide σελ. 50·52.

βράχον εἶναι 1,40 μ. μέχρις ἀποστάσεως 7 μέτρων, διότι ἐκεῖ ἐχρησίμεινε καὶ ὡς ἀντηρὶς διὰ τὴν συγκρατήσιν τὸ βᾶρος τοῦ ἐκ τοῦ λόφου κατερχομένου τοίχους, ἐνῶ τὸ ὑπόλοιπον τμήμα του ἔχει καθὼς καὶ ὅλος ὁ τοίχος τῆς πρὸς Ν προσόψεως τοῦ Ἱεροῦ πάχος μόνον 0,60 μ. Ὁ Sam Wide ὑπέθεσε λόγῳ τῆς κακῆς κατασκευῆς τοῦ τμήματος τῆς προσόψεως τοῦ Ἱεροῦ ἀπὸ τῆς Α γωνίας αὐτοῦ μέχρι τῆς εἰσόδου, ὅτι οἱ σφωζόμενοι λίθοι εἶναι μόνον ὑπολείμματα τοῦ τοίχου τοῦ Ἱεροῦ καὶ ὅτι καθ' ὅλην τὴν ΒΑ γωνίαν μέχρι τῆς εἰσόδου τὸ πάχος τοῦ τοίχου θὰ ἦτο 1,40μ. ὅσον δηλαδὴ καὶ τὸ σφωζόμενον παρὰ τὸν βράχον.

Τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ τοίχου εἶναι κατεσκευασμένον ἐκ μεγάλων σχετικῶς, ἀκατεργάστων ὀγκῶν βράχου καὶ διαφέρει κατὰ πολὺ τῶν ἄλλων τοίχων τοῦ Ἱεροῦ. Μερικοὶ τῶν λίθων τούτων σφῶζουν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας των ὁπᾶς καὶ λαξεύματα ὅμοια πρὸς τὰ σωθέντα ἐπὶ τοῦ βράχου, τοῦ φέροντος τὰς ἀναθηματικὰς κόγχας (εἰκ. 12). Φαίνεται λοιπὸν ὅτι τὸ Ἱερὸν εἶχε ποτε ὑποστῆ καταστροφὴν, μεγάλοι δὲ ὀγκῶδεις λίθοι ἀπεσπᾶσθησαν ἐκ τοῦ βράχου καὶ ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὴν ἐπισκευὴν πρὸς ἀνοικοδόμησιν τοῦ πεσόντος συγχρόνως ἴσως τότε τμήματος τῆς προσόψεως τοῦ τοίχου τοῦ Ἱεροῦ. Ἐκ τῆς καταστροφῆς ἴσως ταύτης ἔπαθον καὶ τὰ διάφορα ἀφιερῶματα, τὰ ὅποια ἐχρησιμοποιήθησαν ὡς οἰκοδομικὸν ὑλικὸν κατὰ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ μικροῦ οἰκίσκου.

Εἰκ. 11. Περιβόλος τοῦ ἱεροῦ ὑπεράνω τοῦ βράχου τοῦ φέροντος τὰς ἀναθηματικὰς κόγχας.

Εἰκ. 12. ΝΑ γωνία τοῦ περιβόλου καὶ ἡ κυρία εἴσοδος τοῦ ἱεροῦ.

2) Κατασκευὴ τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ.

Τὸ καλλίτερον διατηρηθὲν τμήμα τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ εἶναι τὸ εὗρισκόμενον παρὰ τὸ Ἱερόν τῆς Ἀφροδίτης, τὸ ὁποῖον ἐσώθη, διότι πολὺ ἔνωρίς ἐκαλύφθη δι' ἐπιχώσεως διὰ χωμάτων καὶ λίθων ἐκ τῆς καταρρεύσεως τῶν οἰκοδομημάτων¹. Ἀλλὰ καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα σημεῖα διετηρήθη εἰς πολὺ καλὴν

Εἰκ. 13. Τμήμα τῆς ἀρχαίας Ἱερᾶς ὁδοῦ ἔμπροσθεν τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης.

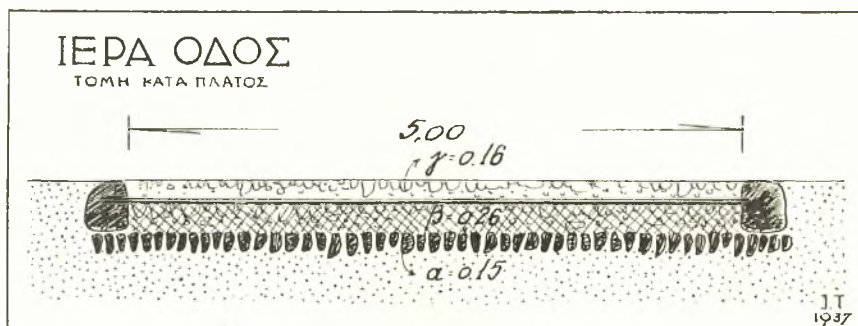
κατάστασιν ἢ ἀρχαία ὁδὸς οὕτως ὥστε σήμερον δυνάμεθα μετὰ βεβαιότητος νὰ γνωρίζωμεν τὰς λεπτομερείας τῆς κατασκευῆς τῆς. Τὸ πλάτος τῆς εἰς τὰ καλλίτερον διατηρηθέντα τμήματα εἶναι 5 μ. καὶ περιορίζεται ἑκατέρωθεν διὰ λίθων ἐπίτηδες τοποθετημένων, οἱ ὁποῖοι ἐξεῖχον κατὰ τὸ ἥμισυ ὑπὲρ τὸ ἔδαφος (εἰκ. 13) Ὅπου τὸ ἔδαφος ἦτο μαλακὸν ἀντικατεστάθη δι' ἐπιχώσεως μικρῶν λίθων καὶ χώματος, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας δὲ τῆς ἐπιχώσεως ταύτης φαίνεται ὅτι ἐτέθησαν πλακοειδεῖς λίθοι μετροῦ μεγέθους, οἱ ὁποῖοι ἀπετέλεσαν τὸ ἔδαφος τῆς ὁδοῦ.

Ἡ εἰκὼν 13 δεικνύει τμήμα τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ μὲ τοιαύτην κατασκευὴν τὸ ὁποῖον ἐσώθη παρὰ τὸ Ἱερόν τῆς Ἀφροδίτης. Ἐπὶ τῶν λίθων τῆς στρώ-

¹ Δ. Καμπούρογλου. «Λαφνί» σελ. 9.

σεως τῆς ὁδοῦ διετηρήθησαν καὶ αἱ βαθεῖαι ἀὺλακες, τὰς ὁποίας ἐσχημάτισαν οἱ τροχοὶ τῶν ἄμαξῶν.

Ἐπίσης διὰ τεχνητῆς ἐπιχώσεως κατεσκευάσθη καὶ ὅλον τὸ τμήμα τῆς ὁδοῦ παρὰ τὴν λίμνην τοῦ Κουμουνδούρου (εἰκ. 17). Ὅλον τὸ ἔδαφος πρὸς Νότον τῆς λίμνης ἀπετελεῖτο ἀπὸ παχὺ στρώμα θαλασσίας ἄμμου. Εἰς τὸ μέρος, ὅπου ἐπρόκειτο νὰ διέλθῃ ἡ ὁδός, ἀφηρέθη μέχρι βάρους 0,50 μ. ἡ ἄμμος, καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἐναπομένουσας ἄμμου ἐστρώθησαν λίθοι διὰ νὰ χρησιμεύσουν ὡς ὑπόστρωμα (εἰκ. 14), ἐνῶ ἑκατέρωθεν τῆς ὁδοῦ ἐτέ-

Εἰκ. 14. Τομή κατὰ πλάτος τῆς ὁδοῦ παρὰ τὴν λίμνην τοῦ Κουμουνδούρου.

θησαν μεγάλοι λίθοι καὶ μεταξύ τούτων ἐπίχωσης (β) ὕψους 0,26, ἀποτελουμένη ἐκ χωμάτων καὶ πολλῶν μικρῶν λίθων. Ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς ἐπιχώσεως αὐτῆς ἐτέθησαν κατόπιν ὁ εἰς πλησίον τοῦ ἄλλου μεγαλείτεροι λίθοι καὶ τοιοῦτοτρόπως ἀπετελέσθη ἡ στερεὰ στρώσις.

Ὅταν ἡ ὁδὸς εἶχε πολὺν χρησιμοποιηθῆ, ἀφοῦ οἱ λίθοι τῆς στρώσεως εἶχον λειανθῆ, ἄγνωστον διὰ ποίαν αἰτίαν ἐτέθη ἐπ' αὐτῆς μέχρι τοῦ ὕψους τῶν λίθων τῶν κρασπέδων ἐπίχωσης (γ) 0,16 ὕψους τῆς αὐτῆς συστάσεως, δηλαδὴ ἐκ λίθων καὶ χώματος. Αἱ δύο ἐπιχώσεις διακρίνονται καὶ λόγω τῆς σκληρότητος τῆς ἐπιφανείας των καὶ διότι μεταξύ αὐτῶν παρεμβάλλεται στρώμα πάχους 0,01 - 0,02 λεπτοτάτου λευκοῦ χώματος, σχηματισθέντος ἐκ τῆς τριβῆς τῶν λίθων κατὰ τὴν χρῆσιν τῆς ὁδοῦ. Ὅπου ἡ ὁδὸς διήρχετο παρὰ τὴν βραχώδη κατωφέρειαν τοῦ βουνοῦ ἐγένετο μεγάλη ἢ μικρὰ λατόμησις τοῦ βράχου, οὐχὶ ὅμως μέχρι τελείας ὀριζοντιώσεως ὀλοκλήρου τοῦ πλάτους τῆς ὁδοῦ ἀλλὰ μέχρι περίπου τοῦ ἡμίσεος ταύτης. Τὸ ὑπόλοιπον ἡμισυ συνεπληροῦτο δι' ἐπιχώσεως, ἡ ὁποία συνεκρατεῖτο πρὸς τὴν κατωφέρειαν δι' ἀναλήμματος μεγάλων λίθων. Τὸ πλάτος τῆς τοιαύτης ὁδοῦ ἀπὸ τῆς τομῆς τοῦ βράχου μέχρι τοῦ ἀναλήμματος εἶναι 6 - 6 1/2 μ. Ἀλλὰ ἡ ὁδὸς δὲν ἐχρησιμοποιεῖτο μέχρι τοῦ ἄκρου τοῦ ἀναλήμματος, ἀλλὰ ἐτίθεντο εἰς ἀρκετὴν

ἀπόστασιν ἀπ' αὐτοῦ πρὸς τὸ μέρος τῆς ὁδοῦ οἱ λίθοι τοῦ κρασπέδου καὶ τοιουτοτρόπως περιορίζετο τὸ πλάτος αὐτῆς εἰς 5 μ.

Δείγματα τῆς κατασκευῆς ταύτης ἐσώθησαν εἰς πολλὰ τμήματα· ἀναφέρομεν δὲ ὡς παράδειγμα τὸ κατὰ τὴν ἐφετινὴν ἀνασκαφὴν ἀποκαλυφθὲν τμήμα εἰς ἀπόστασιν 200 μ. πρὸς Α τοῦ Ἱεροῦ (εἰκ. 15).

Εἰκ. 15. Τμήμα τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ πλησίον τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης μετὰ βαθειῶν ἀυλακώσεων τοῦ βράχου ἐκ τῶν τροχῶν τῶν ἀμαξῶν.

διέρχεται παραπλευρῶς τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ περιβόλου τούτου, εἶναι βαθύτερον τῶν θεμελιῶν τοῦ τοίχου τοῦ περιβόλου καὶ ἐπομένως οἱ τοῖχοι τῶν θεμελιῶν τούτου εἶναι ὄρατοί, τούτο δὲ δὲν θὰ συνέβαινε, ἐὰν ἡ κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ εἶχε προηγηθῆ τῆς κατασκευῆς τοῦ περιβόλου.

Ἀπὸ τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης ἄρχεται καὶ ἐτέρα ὁδὸς ἡ ὁποία μὲ κατεύθυνσιν ὀλίγον βορειότερον διὰ τῶν ὑψωμάτων φθάνει μέχρι τῆς λίμνης τοῦ Κουμουνδούρου.

Ὁ τρόπος τῆς κατασκευῆς καὶ ταύτης εἶναι ὁ αὐτός, τὸ πλάτος μόνον αὐτῆς διαφέρει καὶ εἶναι 3,50 - 4,00 μ. Ἴχνη τροχῶν οὐδαμοῦ παρετηρήθη-

Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ἐφάνησαν πρὸς τούτοις παραπλευρῶς τῆς σωθείσης ὁδοῦ ἐπὶ τοῦ βράχου ἴχνη αὐλάκων ἱκανοῦ βάθους, σχηματισθέντα ἐκ τῶν τροχῶν τῶν ἀμαξῶν. Προφανῶς ἔχομεν ἐνταῦθα ὑπολείμματα παλαιότερας ὁδοῦ.

Πότε ἀκριβῶς ἐπεσκευάσθη ἡ παλαιὰ ὁδὸς ἢ καὶ ἐχαράχθη εἰς πολλὰ μέρη ἕξ ὀλοκλήρου νέα ὁδὸς δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίζωμεν.

Πάντως θὰ ἔγινε τοῦτο, ὅτε εἶχεν ἤδη κτισθῆ ὁ ἀπέναντι τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης ὀρθογωνικὸς ἐκ πολυγωνικῶν λίθων περίβολος, ὁ ὁποῖος, ὡς ὑποθέτει ὁ Wrede (Attische Mauern 9 ἀρ. 21), εἶναι δυνατὸν νὰ κατασκευάσθη κατὰ τὸ τέλος τοῦ 5^{ου} αἰῶνος, διότι ἡ ἐπιφάνεια τοῦ τμήματος τῆς ὁδοῦ, ἡ ὁποία

σαν, ἡ καλὴ ὁμως κατασκευὴ τῆς ὁδοῦ μόνον μὲ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι ἐγένετο διὰ τὴν διέλευσιν ἀμαξῶν δύναται νὰ ἐξηγηθῇ. Πρὸ τοῦ 'Ιεροῦ τῆς 'Αφροδίτης τὴν βορείαν πλευρὰν αὐτῆς ἀποτελεῖ ὁ περίβολος τοῦ 'Ιεροῦ, τὴν δὲ νοτίαν πλευρὰν τῆς τοῖχος ἀναλημματικὸς πάχους 0,50 μ. καὶ ὕψους 1,00 μ. (εἰκ. 16). Εἰς ἀπόστασιν 800 βημάτων ἀπὸ τοῦ 'Ιεροῦ ἡ ὁδός, συναντᾷ τὴν ἀρχὴν μικροῦ ρεύματος καὶ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς ἐπιχώσεώς τῆς ἐκτίσθη ἰσχυρὸν ἀνάλημμα ὕψους 2 μ. διὰ μεγάλων λίθων (εἰκ. 17).

'Ακριβῶς ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ βουνοῦ, ἀπὸ τῆς ὁποίας ἀρχίζει πλέον ἡ κἀνοδος πρὸς τοὺς Ρεϊτούς, σφύζεται πλησίον τῆς ὁδοῦ μέγας τετράγωνος ἀσβεστόλιθος (εἰκ. 18) πλευρᾶς 1,18 καὶ ὕψους 0,47 ἐπὶ τῆς ἄνω ἐπιφανείας τοῦ ὁποίου ὑπάρχει μέγας ὀρθογωνικὸς τόρμος διαστάσεων 0.43 × 0.30. Εἶναι πολὺ πιθανὴ ἢ ὑπόθεσις, ὅτι ὁ λίθος ἐχρησίμευεν ὡς βάσις ὄρου, χωρίζοντος τὴν περιοχὴν τῶν 'Αθηνῶν ἀπὸ τῆς περιοχῆς τῆς 'Ελευσίνος¹.

Εἰκ. 16. Τμῆμα τῆς ἐτέρας τῶν ὁδῶν ἔμπροσθεν τοῦ 'Ιεροῦ τῆς 'Αφροδίτης ὅπου καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς.

3) Τὸ ἀρχαῖον φράγμα τοῦ Ρεϊτοῦ καὶ ἡ Γέφυρα.

'Εναντι ἀκριβῶς τοῦ παλαιοῦ ὑδρομύλου καὶ εἰς τὸ μέσον περιήτου τοῦ πλάτους τῆς λίμνης ἐφάνη σειρὰ μεγάλων ὀρθογωνικῶν πωρίων λίθων² μὲ κατεύθυνσιν ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΔ. Τὸ βάθος τῆς λίμνης εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο εἶναι 2 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τοῦ ὕδατος, οἱ δὲ λίθοι ὀλίγον μόνον ἐξέχουν τοῦ πυθμένος τῆς λίμνης. Οὗτοι φαίνεται ὅτι ἀπετέλουν τεῖχος πλάτους 0,80 μ. - 1,00 μ., τὸ ὁποῖον σήμερον εἶναι ὄρατὸν μέχρι ἀποστάσεως 8 μέτρων.

'Ολοι οἱ λίθοι φαίνονται ὅτι ἐλήφθησαν ἐξ ἄλλων οἰκοδομημάτων, εἰς δὲ ἔξ αὐτῶν, ὅστις εὐρίσκειται εἰς βάθος 1,50 καὶ ἀποτελεῖ τὴν ὑψηλοτέραν

¹ Πausanias I. 38.1. *Οἱ δὲ 'Ρεῖτοὶ καλούμενοι θεῖμα μόνον παρέχονται ποταμῶν, — οὗτοι τὸ ἀρχαῖον, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, πρὸς 'Αθηναίους τοὺς ἄλλους ὄροι τῆς γῆς 'Ελευσινίαις ἦσαν.* 'Επίσης ὅσα ὁ I. Σβορώνος γράφει (ΔΕΝΑ ἔτος Δ' 1901 σελ. 322 - 325) περὶ τῆς 'Ηχοῦς (CIA II, 470), τὴν ὁποίαν καὶ ἡμεῖς βεβαιοῦμεν, καὶ σημειοῦμεν τὴν ἀκριβῆ τῆς θέσιν ἐπὶ τοῦ γενικοῦ τοπογραφικοῦ σχεδίου πίν. Α'.

² Κ. Κουρουνηιώτη - I. Τραυλοῦ. 'Ανασκαφαί 'Ιερᾶς 'Οδοῦ (ΠΑΕ 1936 σελ. 32).

σφζομένην σειρὰν τῶν δόμων, διατηρεῖ ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας του δύο ὁπὰς πρὸς ἀνύψωσιν τοῦ λίθου κατὰ μέθοδον συνήθη εἰς ἀρχαίους Ἑλληνικούς χρόνους. Ἄλλο ἀρχιτεκτονικὸν κόσμημα δὲν ἠδυνήθημεν νὰ βεβαιώσωμεν ὅτι ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ λίθου καὶ μᾶλλον μᾶς ἐφάνη ὅτι αἱ πλευραὶ του εἶναι λεῖται. Διὰ τῶν ὁπῶν ἀνυψώσεως βεβαιοῦται, ὅτι ὁ λίθος προέρχεται ἐξ ἀρχαίου κτιρίου.

Οἱ Ρεῖτοι ἀνήκον εἰς τὸ Ἴερὸν τῆς Ἐλευσίνος καὶ εἶναι ἀφιερωμένοι εἰς

Εἰκ. 17. Ἴσχυρὸν ἀνάλημμα πρὸς συγκράτησιν τῆς ἐπιχώσεως τῆς ὁδοῦ.

τὴν Δήμητρα καὶ τὴν Κόρη (Παυσ. I. 38, 1), ἐπομένως ἢ φροντὶς διὰ τὴν τακτοποίησιν τοῦ ρεύματός των, ἐφ' ὅσον μάλιστα τοῦτο ἐσχετίζετο πρὸς τὴν πλησίον αὐτῶν διερχομένην ἱερὰν ὁδόν, ἣτο φυσικὰ ἔργον τῶν ἱερέων τοῦ Ἐλευσινίου καὶ τῶν ἄλλων δημοσίων λειτουργῶν, οἱ ὅποιοι ἐπεστάτου εἰς τὴν διαχείρισιν τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐλευσίνος καὶ ἐφροντίζον χάριν τῶν μυστηρίων διὰ τὴν καλὴν κατάστασιν καὶ τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ, διὰ τῆς ὁποίας διήρχετο ἡ πομπὴ τῶν μυστηρίων. Εἰς Ἐλευσινιακὴν ἐπιγραφὴν τοῦ 421 π. Χ. (IG, I², 81) ἀναγράφεται ἡ ἀπόφασις περὶ

κατασκευῆς γεφύρας εἰς τὸν Ρεῖτόν, ὅστις ἦτο πρὸς τὸ μέρος τῶν ἐρχομένων ἐξ Ἀθηνῶν, χάριν ἀσφαλεστέρας καὶ εὐκολωτέρας μεταφορᾶς τῶν Ἱερῶν κατὰ τὴν τελετὴν τῶν μυστηρίων καὶ πρὸς κανονισμόν τῆς διαβάσεως τῶν πεζῶν διὰ λίθων προερχομένων ἐκ τοῦ Ἐλευσινιακοῦ ἱεροῦ, ἐκ τοῦ καταρριφθέντος ἀρχαίου Ναοῦ (στίχ. 5-7. *Τὸν Ρεῖτόν τὸμ παρὰ τῷ ἄστεος γεφυρῶσαι λίθοις χρομένους Ἐλευσινόθεν τογ καθιερωμένον ἐκ τῷ νεῷ τῷ ἀρχαίῳ*). Εἰς τὴν ἰδίαν ἐπιγραφὴν ἀναγράφεται πρὸς τούτοις παραγγελία νὰ καλυφθοῦν διὰ λίθων διαρροαὶ (στίχ. 14-15 *λίθοις δὲ κατακαλύψαι τὰς διαρροὰς τὸ Ρεῖτῷ*). Ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι ἡ διαμόρφωσις τοῦ Ρεῖτοῦ καὶ τῶν πλησίον του τόπων ἦτο καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα περίπου ὡς εἶναι καὶ σήμερον, ὅτι δηλαδὴ ἡ μεγάλη λιμνοειδὴς ὑδροφόρος λεκάνη εὑρίσκετο καὶ τότε πολὺ πλησίον τῆς

βάσεως τῶν ὑψωμάτων, τῶν εὐρισκομένων πρὸς Βορρᾶν καὶ Δυσμάς, καὶ ὀλίγον μόνον μακρὰν τῆς βάσεως τοῦ πρὸς Ἄνατολὰς βουνοῦ, καὶ ἀπεκλείετο πρὸς τὸ μέρος τῆς θαλάσσης διὰ φράγματος, καὶ ὁδὸς ἢ πρὸς τὴν Ἐλευσίνα καὶ ἢ πρὸς τὸ Θριάσιον διακλάδωσις τῆς διήρχετο πλησίον αὐτῆς παρὰ τὴν νοτιάν καὶ τὴν ἀνατολικὴν πλευράν της, (σχέδιον πίν. Α.), δυνάμεθα ἀσφαλῶς νὰ ἐξηγήσωμεν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ σφζομένου μέρους τῆς ἀρχαίας ὁδοῦ καὶ τοῦ τοίχου, πού εὐρέθησαν ἐντὸς τῆς λίμνης, εἰς ποῖον σημεῖον θὰ εἶχε κατασκευασθῆ ἡ γέφυρα καὶ ποῖα ἦτο πιθανῶς ἡ κατακάλυψις τῶν διαρροῶν.

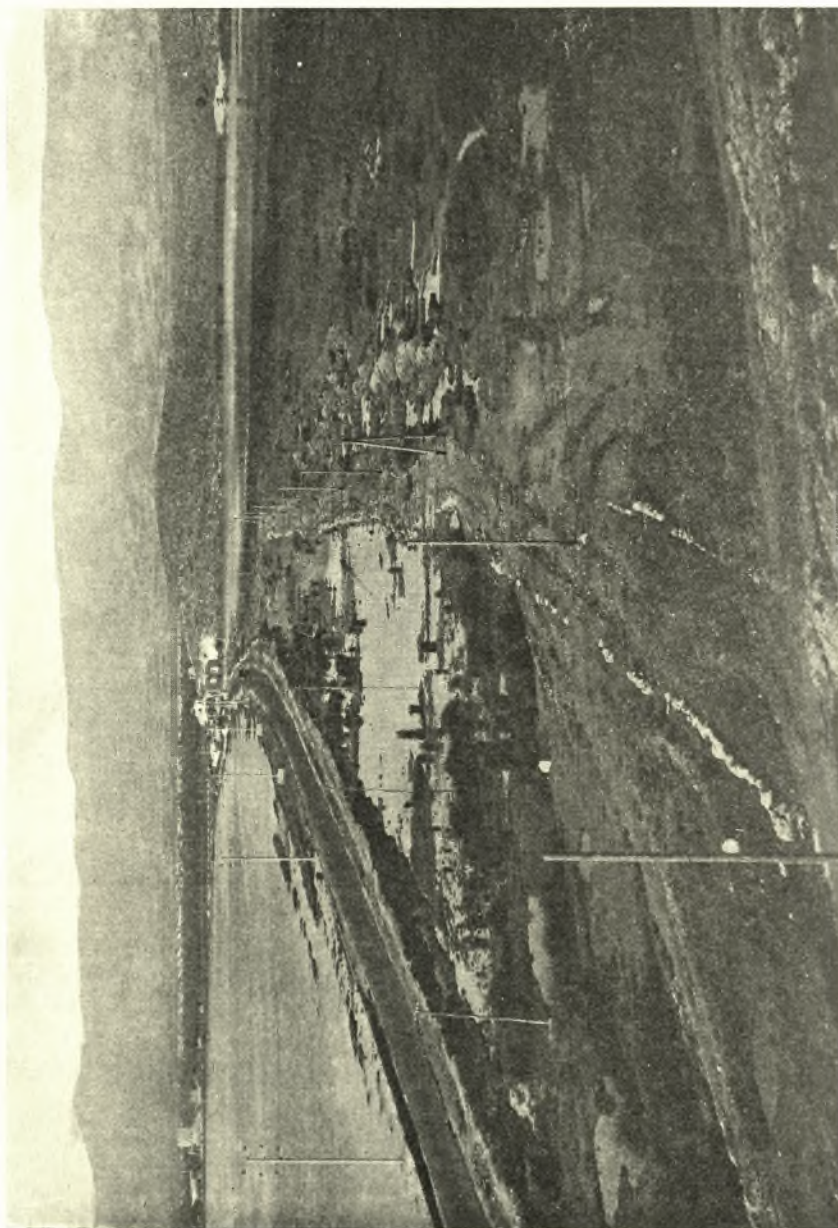
Ἡ ἀνακάλυψις ἐντὸς τῆς λίμνης τῶν λειψάνων ἀρχαίου τοίχου μακροῦ πιστοποιεῖ, νομίζομεν, ὅτι φράγμα πρὸς συγκράτησιν τῶν ὑδάτων τοῦ Ρεῖτου καὶ κανονισμὸν τῆς ῥοῆς τούτων εἰς τὴν θάλασσαν ὑπῆρχε καὶ εἰς τὴν ἀρχαιότητα, ἦτο δὲ ἀναγκαῖον τοῦτο, καὶ διότι ἂν τὰ ὕδατα τοῦ Ρεῖτου ἀφίνοντο νὰ ἐκχύνωνται ἐλεύθερα, θὰ ἐσχηματίζετο ἐκεῖ ἕλος, τὸ ὁποῖον θὰ παρεμπόδιζε τὴν διάβασιν τῆς ἱεράς ὁδοῦ. Τὸ εἰς τὴν λίμνην συλλεγόμενον ὕδωρ τοῦ Ρεῖτου ἐχύνετο καὶ τότε, ὅπως καὶ σήμερον, εἰς τὴν θάλασ-

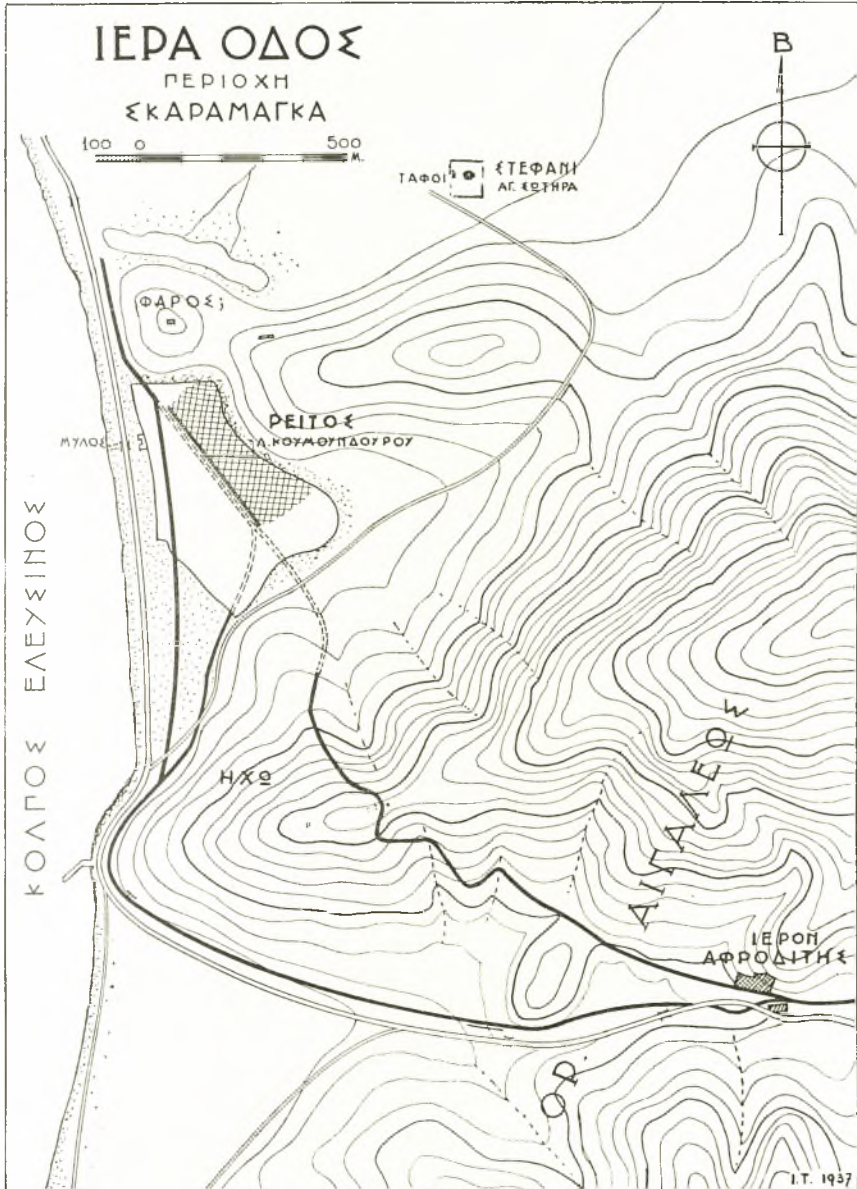
Εἰκ. 18. Βάσις πρὸς στήριξιν ὄρου (;).

σαν ἐξ ἑνὸς σημείου τοῦ φράγματος καὶ ἐκεῖ θὰ ἦτο ἀναγκαῖα ἡ γέφυρα διὰ νὰ διέρχεται ἐπ' αὐτῆς ἡ ὁδός, ἢ ὁποῖα πιθανῶς κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐπιγραφῆς θὰ ἔκειτο περισσότερον πρὸς τὸ ἐσωτερικόν, ἴσως ὄχι πολὺ μακρὰν τῆς θέσεως, ὅπου συμφώνως μὲ τὸν ἀνακαλυφθέντα τοῖχον θὰ πρέπη νὰ τοποθετήσωμεν τὸ ἀρχαῖον φράγμα, (σχέδιον πίν. Α.) καὶ εἶναι πολὺ πιθανόν, ὅτι ἡ ἀρχαία γέφυρα ἦτο ὀλίγον βορειότερον τῆς σημερινῆς γεφύρας, εἰς τὸν τόπον, ὅπου εἶναι ὁ ὑδρόμυλος. Ὁ πῶρινος λίθος, ὅστις ὑπάρχει, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω, ἐκτισμένος εἰς τὸν ἀρχαῖον τοῖχον ἐντὸς τῆς λίμνης τοῦ Κουμουνοῦρου μὲ τὰς χαρακτηριστικὰς ὁπὰς διὰ τὴν ἀνύψωσιν, ὁμοιάζει πρὸς τοὺς πῶρινους λίθους, τοὺς εὐρισκομένους ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τῆς Ἐλευσίνος ἐκτισμένου εἰς ἀρχαίαν ἐπισκευὴν τοῦ Πεισιστρατείου τείχους καὶ εἰς διάφορα σημεῖα τοῦ ἱεροῦ, καὶ ποροχομένου παρὰ τὴν διάφορον γνώμην τοῦ Noack¹ ἐκ τοῦ καταστραφέν-

¹ Noack Eleusis σελ. 85 - 88.

Εἰκ. 19. Ἡ Ἰερά ὁδὸς κατὰ μῆκος τῆς παραλίας παρὰ τὸν Ρεῖτὸν (λίμνην Κορυμνοδούρου).

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΣΚΑΡΑΜΑΓΚΑ.
ΔΙΑ ΜΕΛΑΝΗΣ ΓΡΑΜΜΗΣ ΣΗΜΕΙΟΥΝΤΑΙ ΑΙ ΑΡΧΑΙΑΙ ΟΔΟΙ

τος Πεισιστρατείου Τελεστηρίου. Δὲν εἶναι λοιπὸν διόλου τολμηρὰ ἢ ὑπόθεσις, ὅτι καὶ ὁ λίθος αὐτὸς ἐκ τοῦ ἰδίου ἀρχαίου ναοῦ (τοῦ Πεισιστρατείου Τελεστηρίου) προέρχεται καὶ εἶναι ἐκ τῶν λίθων, οἱ ὅποιοι ἐχρησιμοποιήθησαν κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν εἰς τὴν κατασκευὴν τῆς γεφύρας.

Ποῦ ἦσαν αἱ διαρροαὶ καὶ εἰς τὶ συνίστατο ἡ κατακάλυψις των δὲν εἶνε δυνατόν νὰ λεχθῇ μὲ βεβαιότητα. Ὁ Φίλιος εἰς τὴν πρώτην Δημοσίευσιν τῆς ἀνωτέρω μνημονευθείσης ἐπιγραφῆς (Ath. Mitt. 1894 σελ. 168) ἐκφράζει δύο ὑποθέσεις, ἢ ὅτι διαρροαὶ ἦσαν τὰ ἀνοίγματα τῆς γεφύρας¹, τῶν ὁποίων τὸ ἔδαφος διετάσσετο νὰ καλυφθῇ διὰ στρώματος ἐκ λίθων² χάριν τῆς ἀσφαλείας τῆς γεφύρας, ἢ ὅτι τὸ ὕδωρ ἐχύνετο ἐκ τῆς λίμνης εἰς τὴν θάλασσαν (διέρρηε) διὰ πολλῶν ἀύλακίων καὶ ταῦτα ὀνομαζόμενα ὑπὸ τῆς ἐπιγραφῆς διαρροαὶ διατάσσεται διὰ τῆς ἐπιγραφῆς νὰ καλυφθῶσι διὰ λίθων. Καὶ αἱ δύο αὐταὶ ὑποθέσεις εἶναι δυναταί, ἀλλ' εἶναι ἐπίσης δυνατὴ καὶ τρίτη ὑπόθεσις, ὅτι δηλαδὴ αἱ διαρροαί, δὲν ἦσαν μόνιμοι, ἀλλὰ συμπτωματικά, προελθοῦσαι ἐκ καταστροφῶν τοῦ φράγματος εἰς διάφορα σημεῖα, καὶ ὅτι τὰς βλάβας αὐτὰς τοῦ φράγματος, αἱ ὁποῖαι ἐπέτρεπον διαρροὰς τοῦ ὕδατος, ἔπρεπε νὰ καλύψωσι διὰ λίθων.

I. ΤΡΑΥΛΟΣ

¹ Ὁ Φίλιος (ἔ. ἀ. σελ. 166) φαντάζεται τὴν γέφυραν διάφορον, ἢ ὡς ἡμεῖς παραδεχόμεθα.

² Καὶ τῆς ἀρχαίας γεφύρας τῆς σοφισμένης παρὰ τὴν Ἱερὰν ὁδόν, πρὶν φθάσωμεν εἰς τὴν Ἑλευσίνα πλησίον τοῦ «Καλοῦ Πηγαδιοῦ», τὰ ἀνοίγματα ἔχουν τὸ ἔδαφος ἐστρωμένον διὰ μεγάλων πλακῶν.

2. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΕΛΕΥΣΙΝΙ

Τὸ 1937 ἡ κυρία ἐργασία τῆς ἀνασκαφῆς τῆς Ἐλευσίνος ἔγινε πρὸς τελειότεραν ἀποκάλυψιν καὶ μελέτην τοῦ ἀπέναντι τῆς νοτίας πύλης τοῦ Ἐλευσινιακοῦ ἱεροῦ κειμένου χώρου, ὅστις περικλείεται διὰ πολὺ ἐπιμελῶς κατὰ τὸν πολυγωνικὸν τρόπον ἐκτισμένου περιβόλου, τὸν ὁποῖον ἔχομεν ἤδη προσδιορίσει διὰ τοῦ ὀνόματος «ἱερὰ οἰκία» (εἰκ. 1 καὶ 2). Περὶ τοῦ χώρου ἔχει γίνει ἤδη λόγος εἰς διάφορα παλαιότερα δημοσιεύματά μας καὶ τελευταῖον ἐδημοσιεύθη εἰκὼν αὐτοῦ εἰς τὴν σελ. 51 τοῦ *Ὁδηγοῦ τῆς Ἐλευσίνος*. Ὁ χώρος ἔχει ὅλως ἐξαιρετικὴν σπουδαιότητα καὶ διὰ τὸ εἶδος τῶν ἱερῶν κτισμάτων, τὰ ὅποια περικλείει, καὶ τὴν ἰδιαιτέραν λατρείαν, ἣ ὁποία ἠσκειτο ἐντὸς αὐτοῦ καὶ διότι ἀποτελεῖ ἰδιαίτερον μικρὸν ἱερὸν παρὰ τὸ μέγα ἱερὸν τῆς Ἐλευσίνος, ἀκολουθοῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὴν οἰκοδομικὴν ἱστορίαν τοῦ μεγάλου τούτου ἱεροῦ καὶ συνδεόμενον πιθανώτατα πολὺ στενῶς μετὰ τούτου.

Εἰς παλαιωτάτους χρόνους, ἀπὸ τῆς μεσοελλαδικῆς περιόδου μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων τῆς γεωμετρικῆς περιόδου ὁ χώρος περιελαμβάνετο εἰς τὸν ἐκτεταμένον προῖστορικὸν συνοικισμὸν, ὅστις ἠπλοῦτο ἐπὶ ὅλης σχεδὸν τῆς νοτίας κατωφερείας τῆς ἀκροπόλεως τῆς Ἐλευσίνος καὶ ἐσυνεχίζετο καὶ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς τούτου πλευρᾶς. Ἡ ἱερὰ ἱστορία τοῦ χώρου, καθ' ὅσον δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῶν ἀνασκαφῶν μας, ἀρχίζει περὶ τὸ τέλος τῆς γεωμετρικῆς περιόδου. Προηγουμένως εἶχε χρησιμοποιοῦν κατὰ τὰς διαφόρους προῖστορικὰς περιόδους πρὸς οἰκοδόμησιν ἐπ' αὐτοῦ κατοικιῶν, τῶν ὁποίων ὀλίγα, ἀλλὰ σχεδὸν βέβαια λείψανα εὐρίσκονται ἀλλεπάλληλα εἰς τὰ κατώτερα στρώματα τῆς ἐπιχώσεως, ἣ ὁποία ἐσηματίσθη ἐκεῖ μὲ τὴν πάροδον πολλῶν αἰώνων. Ἡ τελευταία ἐκ τῶν κατοικιῶν τούτων, ἣ ὁποία διετηρήθη ἠρειπωμένη κατὰ τὸ μεγαλείτερον μέρος της, ἀνήκουσα εἰς τὴν γεωμετρικὴν περίοδον, μετεσκευάσθη ἢ ἐχρησιμοποιήθη ὡς τόπος λατρείας περὶ τὴν ὀγδόην π. Χ. ἑκατονταετηρίδα. Ἡ οἰκία αὕτη, τῆς ὁποίας τὸ διάγραμμα σημειοῦται μὲ παχείας μελαίνας γραμμᾶς, ἐπὶ τοῦ προχείρου σχεδίου, τὸ ὁποῖον ὑποβάλλομεν μὲ τὴν παρούσαν ἐκθεσίν μας (εἰκ. 3), διενθύνεται ἐκ βορρᾶ πρὸς νότον καὶ ἀποτελεῖται ἐκ σειρᾶς τριῶν ὀρθογωνίων συνεχόμενων δωματίων καὶ ἑνὸς ἀκὸμῃ μικροῦ χώρου, ἀκολουθοῦντος μετὰ τὸ τρίτον δωματίον, τὸ ὁποῖον ἄλλοτε εἶνε διηρημένον δι' ἐγκαρσίου τοίχου εἰς δύο ἀνίσου μεγέθους χώρους. Τὰ δωματῖα δὲν συγκοινωνοῦν διὰ θύρας μεταξύ των, ἀλλ' ἔχουν ἕκαστον χωριστὴν εἴσοδον ἐκ κοινοῦ διαδρόμου ἐκτεινομένου ἐμπρὸς καὶ καθ' ὅλον τὸ μήκος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῶν δωματίων. Τούτου ὁ ἔξωτερικὸς τοίχος ἀκολουθεῖ περίπου τὴν γραμμὴν τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῶν δωματίων. Μεγαλείτερον εἶνε τὸ βορειότερον δωματίον Α (μῆκ. 4,80 πλάτ. 4,00), τὸ ἀμέσως μετ' αὐτὸ δ εἶνε μικρότερον

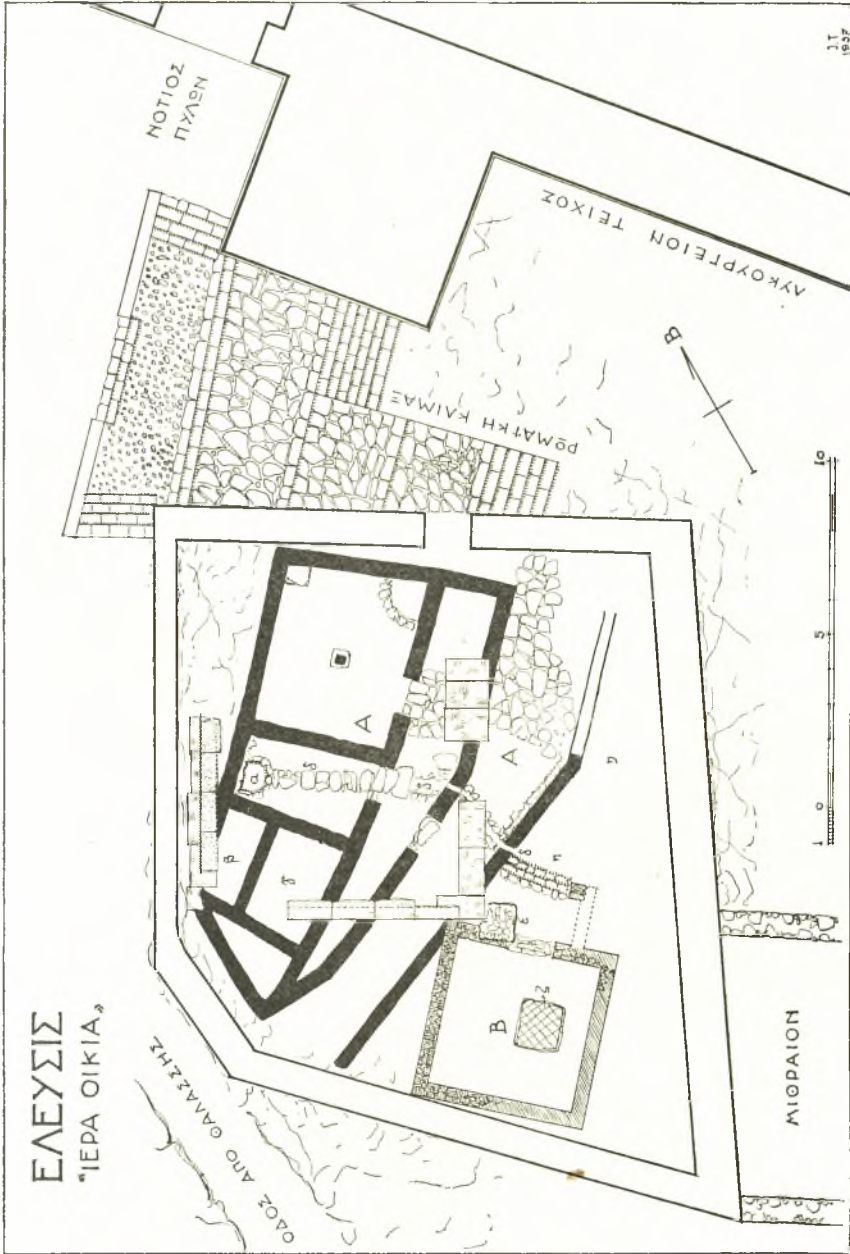

Εἰκ. 1. Ἡ «ἱερά οἰκία» ἐκ Βορρᾶ.

πολὴν εἰς μῆκος (2,00) καὶ τὸ πλάτος του περιορίζεται εἰς 3,70, τοῦ τρίτου δωματίου τὸ μῆκος εἶναι πάλιν 2,70 καὶ τὸ πλάτος 3,40, ἀλλ' ὅπως εἴπομεν, εἶνε δι' ἐγκαρσίου τοῖχου διηρημένον εἰς δύο χώρους β γ πλάτ. 2,00 καὶ 1,10. Ὁ μικρὸς χώρος μετὰ τὸ τρίτον δωματίον ἔχει σχεδὸν τριγωνικὸν σχῆμα καὶ

Εἰκ. 2. Ἡ «ιερά οἰκία» ἐκ ΒΔ.

Εἰκ. 3. Διάγραμμα τοῦ χώρου ἐν ᾧ ἡ «Ἱερά οἰκία».

Εἰκ. 4. Σκαφή ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως ἀνατολικῶς τῆς ἀρχαίας οἰκίας. Λεῖψανα γεωμετρικῶν καὶ παλαιότερων κτισμάτων ἐντὸς τῆς ἐπιχώσεως.

Εἰκ. 5. Νοτίως τῆς ἀρχαίας οἰκίας Βωμός(ς) καὶ τόπος θυσιῶν Προπαισιστράτεια. Ἀριστερὰ τοῖχος τοῦ πρώτου ναΐσκου.

ἡ ἀνατολική του πλευρὰ ἔχει μῆκος 2 μ. Εἰς τὸ κέντρον τοῦ βορειοτέρου δωματίου σφίζεται εἰς τὴν ἀρχικὴν της θέσιν τετραγωνικὴ πλάξ, ἡ ὁποία προφανῶς θὰ εἶνε ἡ βᾶσις ξυλίνου στύλου, χρησιμεύοντος εἰς ὑποστήριξιν τῆς στέγης. Εἰς τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν τοῦ ἰδίου δωματίου εἶνε ἐκτισμένον δι' ἀργῶν λίθων μικρὸν βᾶθρον, τὸ ὁποῖον ἐχρησίμευεν εἰς τοὺς κατοικήσαντας τὴν οἰκίαν διὰ τοποθέτησιν σκευῶν, καὶ εἰς τὴν νοτιανατολικὴν γωνίαν

Εἰκ. 6. Τὸ δωμάτιον β γ μὲ μίαν λεκάνην θυσιῶν ἐπὶ τοῦ δαπέδου.
Σειρὰ πόρων ἐκ τοῦ πωρίνου Πεισιστρατείου ναοῦ.

ἀπεχωρίζετο μικρὸς χώρος διὰ σειρᾶς λίθων τοποθετημένων περίπου τοξοειδῶς ἀπέναντι τῆς γωνίας.

Ὡς φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ σχεδίου μας, τὸ διάγραμμα τῆς κατόψεως τῆς οἰκίας αὐτῆς εἶνε ἀκαθορίστου σχήματος, ἐνθυμίζει δὲ τὰ ἀψιδοειδῆ ἐπιμήκη οἰκοδομήματα τῆς γεωμετρικῆς περιόδου, τὰ ὁποῖα καταλήγουν εἰς ἀψίδα μόνον πρὸς μίαν διεύθυνσιν. Πρὸ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τῆς οἰκίας ὑπάρχει ἀλλῆ ἀρκετὰ εὐρύχωρος κατὰ τὸ βόρειον ἥμισυ πλακίστρωτος. Τὸ ἔδαφος, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐκτίσθη ἡ οἰκία, εἶνε κατωφερικὸν μὲ ἱκανὴν κλίσιν ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολὰς καὶ διὰ τοῦτο ἐνῶ οἱ δυτικώτεροι τοῖχοι καὶ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν ἔδαφῶν τῶν δωματίων εἶνε ἰδρυμένοι ἐπ' αὐτοῦ τοῦ βράχου, ὁμαλισθέντος τεχνητῶς εἰς πολλὰ μέρη τοῦ βορειοτέρου δωματίου, οἱ ἀνατολι-

κώτεροι τοῖχοι τῶν δωματίων εἶνε θεμελιωμένοι ἐντὸς ἐπιχώσεως καὶ πρὸς κατασκευὴν τοῦ ἀνατολικωτέρου μέρους τῶν ἐδαφῶν τῶν δωματίων ἐχρησιμοποίηθη ὁμοίως μικρὰ σχετικῶς ἐπίχωσις· καὶ ἡ αὐτὴ εἶνε κατεσκευασμένη ἐπὶ ἐπιχώσεως (εἰκ. 4 καὶ 5). Ἐξώθεν τοῦ τοίχου τῆς αὐτῆς εὐρέθησαν λείψανα ἀνηφορικῆς ὁδοῦ, ἣτις ἴσως ἐχρησίμευε πρὸς ἄνοδον καὶ εἰς τὴν οἰκίαν.

Ἐντὸς τοῦ ὀγδόου αἰῶνος φαίνεται ὅτι εἰς τὸν χώρον τῆς οἰκίας ἠσκεῖτο ἤδη λατρεία.

Εἰκ. 7. Ἡ ἀρχαία παρά τὸν περίβολον τῆς ἱερᾶς οἰκίας ὁδός.

Ἐντὸς τῶν μικροτέρων δωματίων εὐρέθησαν εἰς σωροὺς καλύπτοντας ταῦτα σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου μεγάλα ἀγγεῖα, ἀμφορεῖς, χύτραι, λεκάναι, πρόχοι, καὶ ἄλλα μικρότερα διαφόρων σημάτων πλήρη τέφρας, προερχομένης προφανῶς ἐκ θυσιῶν. Οἱ σωροὶ ἦσαν τοποθετημένοι ἐπ' αὐτοῦ τοῦ δαπέδου τῆς οἰκίας (εἰκ. 6). Ἄλλα μικρὰ γραπτὰ ἀγγεῖα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο πλησίον τῶν ἀμφορέων, δύνανται νὰ ἐξηγηθοῦν ὡς μικρὰ ἀναθήματα. Τὰ ἀγγεῖα δύνανται νὰ χρονολογηθοῦν καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ ἑβδόμου αἰῶνος.

Ἐπολείμματα πυρῶν καὶ τέφρα εὐρέθη ὁμοίως καὶ εἰς τὸ βόρειον ἄκρον τοῦ διαδρόμου. Εἰς τὴν νοτιοδυτικὴν γωνίαν τοῦ μεσαίου δωματίου ὑπάρχει πλησίον τοῦ σωροῦ τῶν ἀγγείων μὲ τὴν τέφραν κτιστὸς φρεατοειδὴς βόθρος, ὑψόμενος 1 μ. ὑπεράνω τοῦ δαπέδου τοῦ δωματίου· ἀπὸ τῆς βάσεως τοῦ βόθρου τούτου ἀρχίζει ὀρεχτὸς ἐκτισμένος διὰ πλακωδῶν λίθων καὶ καλυπτόμενος δι' ὁμοίων λίθων, ὅστις διασχίζει τὸ μικρὸν δωματίον, ἔξερχεται διὰ τῆς θύρας εἰς τὸν διάδρομον καὶ διαπερῶν τὸν τοῖχον τούτου προχωρεῖ εἰς τὴν αὐτὴν καὶ φθάνει εἰς τὴν ὀπήν, διὰ τῆς ὁποίας ἐκκενοῦται εἰς τὴν ἐξώθεν τοῦ τοίχου τῆς αὐτῆς ὁδὸν ὁ ἀσκεπὴς ὀρεχτός, ὅστις φέρει καὶ τὰ ὕδατα τῆς αὐτῆς ἐκτὸς τοῦ χώρου τῆς. Ἡ οἰκία δὲν θὰ εἶχεν ἀκόμη ἐρειπωθῆ,

ὅτε ἐγίνετο ἡ λατρεία ἐντὸς αὐτῆς, ἀφοῦ τὰ πλήρη ἐκ τῆς τέφρας τῶν θυσιῶν ἀγγεῖα ἦσαν, ὡς εἶπομεν, ἀποτεθειμένα ἐπὶ τοῦ ἀνεπάφου δαπέδου τῆς.

Ἡ οἰκία μετὰ τὸν ἑβδομὸν αἰῶνα εἶχε καταστραφῆ, ἀλλ' ἡ λατρεία ἐξηκολούθησεν ἐπὶ τῆς θέσεώς της, ἔμπρὸς δὲ εἰς τὸν τοῖχον τῆς αὐλῆς της

Εἰκ. 8. Πήλινον εἰδώλιον ἐκ τῆς «ἱερᾶς οἰκίας».

Εἰκ. 9. Πήλινον εἰδώλιον ἐκ τῆς «ἱερᾶς οἰκίας».

ἐκτίσθη τὰς ἀρχὰς τοῦ ἕκτου αἰῶνος μικρὸν τετράγωνον δωμάτιον (B ἐπὶ τοῦ σχεδίου μας), ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἐγίνοντο, ὡς φαίνεται, θυσίαι· ἀλλὰ καὶ πρὶν κτισθῆναι τὸ δωμάτιον ὑπῆρχεν ἐπὶ τῆς θέσεως, ὅπου ἀνηγέρθη τοῦτο, βωμός, ὅστις ἐχρησιμοποιήθη ἐπὶ μακρὸν καὶ ἐσηματίσθη ἐκ τῶν ἀλλεπαλλήλων ὑπολειμμάτων τῶν θυσιῶν. Μικρὰ κλιμακωτὴ ἀνάβασις κατεσκευασμένη διὰ μικρῶν ἀργῶν λίθων φέρει ἐκ βορρᾶ διὰ τῆς παλαιᾶς ὁδοῦ, τὴν ὁποίαν ἐμνημονεύσαμεν ἀνωτέρω, εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο δωμάτιον. Ἀλλὰ καὶ ἄλλος διακεκριμένος τύπος θυσιῶν ἐσημειώθη ἔμπροσθεν τοῦ δωματίου τού-

του, παρὰ τὴν βορειοδυτικὴν γωνίαν του, ὅστις ἐχρησιμοποιήθη, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν μελανομόρφων ἀγγείων καὶ ἀρχαϊκῶν εἰδωλίων, τὰ ὅποια εὐρίσκονται ἐκεῖ, καὶ κατὰ τὸν ἕκτον αἰῶνα. Τεμάχια γραπτῶν πήλινων κεραμίδων στέγης, τῶν ὁποίων τὸ σχῆμα καὶ ἡ κόσμησις εἶνε ὅμοια πρὸς τὰς γραπτὰς κεραμίδας

Εἰκ. 10. Πήλινον εἰδῶλιον ἐκ τῆς «ἱερᾶς οἰκίας».

Εἰκ. 11. Πήλινον εἰδῶλιον ἐκ τῆς «ἱερᾶς οἰκίας».

τοῦ πρώτου ἀρχαίου Τελεστηρίου, ἀποδεικνύουν ὅτι καὶ τὸ ἱερόν τοῦτο δωματίον εἶνε σύγχρονον πρὸς τὸ πρῶτον ἀρχαϊκὸν Τελεστήριον.

Εἰς τοὺς Πεισιστρατεῖους χρόνους ἐκτίσθη ὁ μέγας πεντάπλευρος κατὰ τὸν πολυγωνικὸν τρόπον οἰκοδομημένος περίβολος, ὅστις περιέκλεισεν ὅλον τὸν ἱερόν χώρον μετὰ τῶν ἐπ' αὐτοῦ ἱερῶν κτισμάτων. Τὸ ἀκανόνιστον σχῆμα του ὀφείλεται προφανῶς εἰς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ περιληφθῇ ἐντὸς αὐτοῦ ὁλόκληρος ἡ ἀρχαία οἰκία καὶ τὸ παλαιὸν ἱερόν, τὸ ὅποιον ἦτο τότε πιθανώτατα καὶ αὐτὸ ἡρειπωμένον, καὶ εἰς τὴν ἀρχαίαν ὁδόν, ἡ ὁποία, φερομένη ὄχι μακρὰν τῆς νοτίας πλευρᾶς τοῦ περιβάλλου καὶ παραπλεύρως

τῆς δυτικῆς πλευρᾶς του (εἰκ. 7) ἤμπόδισε νὰ λάβῃ ὁ περίβολος κανονικὸν ὀρθογωνικὸν σχῆμα καὶ ὑπεχρέωσε νὰ ἀποκόψουν καὶ τὴν νοτιοδυτικὴν του γωνίαν. Ὑπεράνω τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας οἰκίας ἐκτίσθη εἰς τοὺς ἰδίους χρόνους μικρὸν οἰκοδόμημα, τοῦ ὁποίου ἔχομεν ὑπολείμματα τῶν θεμελίων τῶν δύο πλευρῶν, τῆς νοτίας καὶ τῆς ἀνατολικῆς, καὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ἐκτὸς τοῦ θεμελίου καὶ τὸ κατώτατον μέρος τοῦ ὑψηλότερου τούτου τοίχου (εἰκ. 6). Τὸ οἰκοδόμημα τοῦτο ἦτο πιθανώτατα μικρὸς ναός. Ἐκ τῆς στέγης του προέρχονται μαρμάρινα κεραμίδες κατεσκευασμέναι, ὅπως αἱ κεραμίδες τοῦ Πεισιστρατείου Τελεστηρίου καὶ ἐκ τοῦ ἰδίου νησιωτικοῦ μαρμάρου, ἀλλὰ μικροτέρων φυσικὰ διαστάσεων, δυνατὸν δ' εἶνε ἐκ τοῦ αἰετώματος τούτου νὰ προέρχεται ἡ ὠραία ἀρχαῖκή μαρμαρινὴ Κόρη, ἡ ὁποία εὑρέθη πρὸ ἔτων πλησίον τοῦ πολυγωνικοῦ περιβόλου.

Ἐκ τῶν μικρῶν εὐρημάτων σπουδαιότερα εἶνε τὰ πῆλινα ἀρχαῖκὰ εἰδῶλια κορῶν (εἰκ. 8 - 11), καὶ τὰ μελανόμορφα ἀγγεῖα

Εἰκ. 12. Βάσις ἀγγείου μετ' σκηνὴν κοσμήσεως γυναικός.

Εἰκ. 13. Ἡ ὀπισθία ὄψις τῆς βάσεως τοῦ ἀγγείου τῆς εἰκόνας 12.

(εἰκ. 12 καὶ 13) τὰ ὁποῖα εὐρέθησαν ἐντὸς τοῦ περιβόλου τῆς «ἱερᾶς οἰκίας».

Μικρὰ σκαφή ἔγινεν ἐπίσης πρὸς ἔρευναν τοῦ ὑπεδάφους τοῦ Μιθραίου, τὸ ὁποῖον ἐκτίσθη ἐπὶ τοῦ τοίχου τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ περιβόλου τῆς

Εἰκ. 14. Σκαφή ἐντὸς τοῦ Μιθραίου.

«ἱερᾶς οἰκίας» εἰς Ῥωμαϊκούς χρόνους (εἰκ. 14). Τὸ κυριώτερον συμπέρασμα τῆς ἐρέυνης μας ἐντὸς τοῦ Μιθραίου ἦτο ἡ εὐρεσις τῆς στρώσεως ὁδοῦ συγχρόνου ἴσως πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ «Λυκουργείου» τείχους, ἡ ὁποία ἔβαινε παραπλεύρως τοῦ τοίχου τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς τοῦ περιβόλου τῆς «ἱερᾶς οἰκίας».

Κ. ΚΟΥΡΟΥΝΙΩΤΗΣ, Ι. ΤΡΑΥΛΟΣ

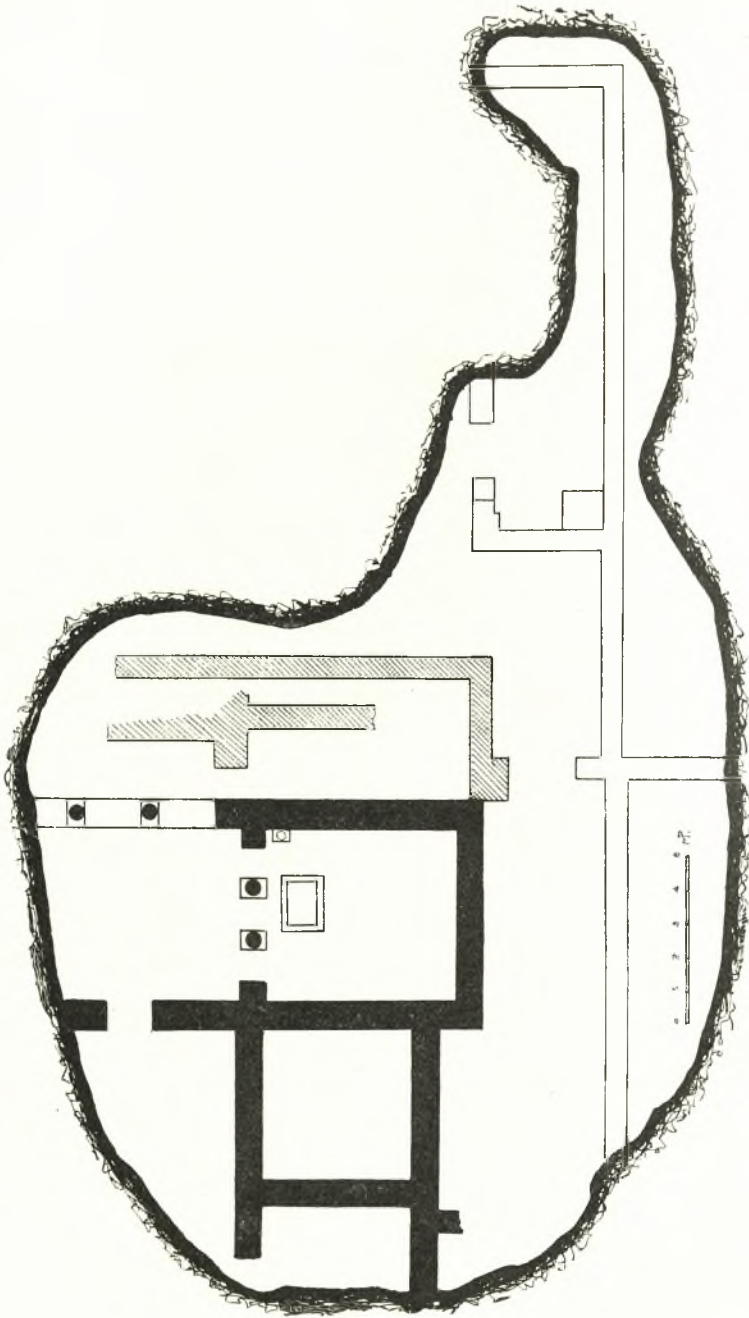
Εἰκ. 1. Ἀποψὶς τοῦ ἐρευνηθέντος πρὸ τῆς Ἀγορᾶς Ν. Ἀγχιάλου ἀρχαιολογικοῦ χώρου.

3. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΝΕΑΣ ΑΓΧΙΑΛΟΥ

Ἐν Ν. Ἀγχιάλῳ ἐφέτος ἀνέσκαψα εἰς τὸν πρὸ τῆς Ἀγορᾶς τῆς κωμοπόλεως ἀρχαιολογικὸν χώρον, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἵνα βεβαιωθῶ ὅτι τὸ παραχωρηθὲν εἰς τὸ Σ^{ον} Ὑπουργεῖον τῆς Γεωργίας τμήμα πρὸς στέγασιν τῶν ἀκτημόνων ἐπαγγελματιῶν Ν. Ἀγχιάλου δὲν ἔχει ἀρχαιολογικὴν ἀξίαν καὶ ἀφ' ἑτέρου ἵνα προσδιορίσω τὰ θεμέλια παλαιοῦ κτίσματος, ἀνευρεθέντος ἀριστερὰ τοῦ παραχωρηθέντος τούτου τμήματος κατὰ τὰς ἐνεργηθείσας τῷ 1935, δαπάναις τῶν ἐπαγγελματιῶν, δοκιμαστικὰς ἀνασκαφάς.

Α'. — Ἡ ἔρευνα τοῦ κτίσματος τούτου — ἂν καὶ δυσκολωτάτη ἕνεκα τῆς μεγάλης αὐτοῦ ἐπιχώσεως (ῥυσοὺς 2 μ. καὶ πλέον) — ἔσχε λίαν ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα.

Κατ' ἀρχὰς ἀνεφάνη παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδὸν Βόλου - Ἀλμυροῦ περίβολος μήκους 30 μ., περικλείων σύμπλεγμα οἰκοδομημάτων ὃ περίβολος συνεχίζεται, σχηματίζονται δὲ ἑκατέρωθεν διαμερίσματα (βλ. κάτοψιν εἰκ. 2). Ἐκ τῶν οἰκοδομημάτων τούτων ἀπεκαλύφθησάν τινα ἐφέτος, σπουδαιότερον δὲ εἶναι τετράγωνον διαμερίσμα (5,80×5,25 μ.), παρὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ ὁποίου ἀνευρέθη τετράγωνον βᾶθρον διὰ κορασανίου καλῶς ἐκτισμένον (1,70×1,32 μ.), περιβαλλόμενον ὑπὸ ὀχέτοῦ (πλάτους 0,20 μ.). Ἀριστερὰ παρὰ τὴν ἀνατολικὴν γωνίαν τοῦ διαμερίσματος εὐρίσκεται μικρὸς λάκκος καὶ πεζούλιον. Τὸ ἀνευρεθὲν ἔχει τὴν ὄψιν ἐστίας, ὁμοίας περίπου πρὸς τὰς ἐστίας τῶν βυζαντινῶν μονῶν· τὸ ἐν τῷ μέσῳ δηλονότι βᾶθρον θὰ ἠδύνατο νὰ ἐρμηνευθῆ — κυρίως ἕνεκα τῆς καταστάσεως εἰς ἣν ἀνευρέθη

Εἰκ. 2. Κάτοπις τῶν ἀνευρεθέντων κτισμάτων κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ πρὸς τῆς Ἀγορᾶς Ν. Ἀγγιάλου ἀρχαιολογικοῦ χώρου.

— ὡς ἡ πρὸς ἔψησιν τῶν φαγητῶν ἐσχάρα, ὅπου ἀνήπτετο ἡ πυρά, ὑπεράνω τῆς ὁποίας ἐκρέματο ἡ χύτρα τῇ βοηθείᾳ ἀλύσεως ἀνηρημένης ἀπὸ τῆς στέγης, ὃ περὶ τὴν ἐσχάραν δὲ ὄχετος (βάθους 0,50 μ.) διὰ τὴν ἀπόσβεσιν τῆς πυρᾶς. Ὁ δεξιὰ τῆς ἐστίας λάκκος (προφανῶς μεταγενεστέρα προσθήκη) ἦτο πιθανώτατα προωρισμένος διὰ τὰ προσανάμματα. Ὀλόκληρον τὸ διαμέρισμα τοῦτο καὶ κατ' ἐξοχὴν τὰ περὶ τὴν ἐστίαν μέρη ἦσαν πλήρη ἐσβεσμένων ἀνθράκων. Ζήτημα ἐν τούτοις εἶναι ἂν ἡ ὑποτιθεμένη αὕτη ἐστία εἶναι ἀρχικὴ ἢ ἂν ἐχρησιμοποιήθη ὡς ἐστία εἰς χριστιανικοὺς χρόνους παλαιότερόν τι βᾶθρον, ἐφ' ὅσον καὶ ἡ θέσις τῆς ἐστίας δὲν εἶναι κανονικὴ καὶ τὸ ὄλον οἰκοδόμημα, λόγῳ τῶν κατωτέρω περιγραφομένων εὐρημάτων, ἀνήκει πιθανώτατα εἰς δύο ἐποχάς.

Κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ οἰκοδομήματος τούτου σχηματίζεται εἰδὸς τι Τριβήλου, ἣτοι τριμερὲς ἀνοιγμα ἔχον δύο κίονας ἐν τῷ μέσῳ, τῶν ὁποίων διεσώθησαν κατὰ χώραν αἱ ἰωνικαὶ βάσεις, βαίνουσαι ἐπὶ πλίνθων ἐκ τραχύτου ἐρυθροποῦ λίθου. Ὅμοιως ἀνευρέθησαν οἱ κυλινδρικοὶ κορμοὶ τῶν κίωνων

Εἰκ. 3. Ἄνευρεθέντα κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν γλυπτὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη.

ἐκ προκονησιακοῦ λίθου (ὕψους 2,10 μ. καὶ διαμ. 0,30 μ.) καὶ τὰ ἰωνικὰ μεθ' ἠνωμένου ἐπιθήματος κιονόκρανα ἐκ πρασινοφαίου λίθου, κοσμούμενα ἐν τῷ μέσῳ δι' ἀναγλύφου ἰσοσκελοῦς σταυροῦ. Τὸ Τριβήλον τοῦτο ὀδηγεῖ εἰς στοὰν ἐπεστροφωμένην διὰ μαρμαρίνων πλακῶν, τμήμα μόνον τῆς ὁποίας ἀπεκαλύφθη ἐφέτος (βλ. εἰκ. 1). Ἐκ τῆς στοᾶς ταύτης, ἣτις διευθύνεται πρὸς ἀνατολάς, ἀνεφάνησαν δύο κίονες μετὰς ἰωνικὰς βάσεις των κατὰ χώραν.

Κατὰ τὴν ἐκκαθάρισιν τοῦ τμήματος τῆς στοᾶς ταύτης ἀνευρέθησαν δύο μαρμαρίνα γεῖσα (1,10×0,45 καὶ ὕψους 0,20 μ.), κοσμούμενα εἰς τὴν λοξὴν πλευρὰν των μετὰ ὀδόντας, βαθέως εἰργασμένον ἰωνικὸν κυμάτιον ἐν μέσῳ ἀστραγάλου καὶ μετὰ ἀνθήμια προδίδοντα ῥωμαϊκὴν ἐποχὴν· ἐπίσης ἀνεφάνησαν καὶ δύο ὑπέρθυρα (1,70×0,60 μ.) ὁμοίας τέχνης. Παρ' αὐτὰ δὲ εὐρέθησαν μικρότερα γεῖσα καὶ ἐπίθημα παραστάδος (0,50×0,63 μ.), ἔχοντα τὸν αὐτὸν διάκοσμον, ὅλως ὅμως ἀβιατῆ καὶ σχηματικόν, προδίδοντα χριστιανικὴν ἐποχὴν (βλ. εἰκ. 3 - 5).

Ἐκ πάντων τούτων συμπεραίνομεν ὅτι τὸ ἀνασκαπτόμενον οἰκοδόμημα

εἶναι μᾶλλον κτίσμα Ῥωμαϊκῶν χρόνων, χρησιμοποιηθὲν κατὰ τὴν χριστιανικὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν ἐγένοντο συμπληρώσεις· θὰ ἠδύνατο ἐν τούτοις νὰ ὑποτεθῆ καὶ ὅτι γλυπτὰ μέλη Ῥωμαϊκῶν χρόνων ἐλήφθησαν πρὸς διακόσμησιν χριστιανικοῦ κτίσματος.

Ἀριστερὰ τοῦ φαινομένου ὡς κυρίου διαμερίσματος τούτου ἀνεφάνη σειρὰ συνεχομένων τετραγώνων θαλάμων, τὰ διασωθέντα θεμέλια τῶν ὁποίων

Εἰκ. 4. Ἐπίθημα παραστάδος χριστιανικῶν χρόνων.

Εἰκ. 5. Γείσων ρωμαϊκῶν χρόνων.

ἔχουν τὴν αὐτὴν τοιχοδομίαν (ἀργολιθοδομίην) με̄ ζώνας ἐκ πλίνθων καὶ κονίαμα ἐκ κορασσανίου (πάχ. τοίχου 0,80 μ.) ἐπεστρωμένα διὰ μεγάλων πλίνθων (0,50 × 0,50 μ), δεξιὰ δὲ ἀκανόνιστα στενὰ διαμερίσματα, προδιδόμενα ἐκ τῆς τοιχοδομίας καὶ τοῦ ὑπερυψωμένου δαπέδου των ὡς μεταγενέστεραι προσθήκαι (βλ. κάτωψιν). Παρ' αὐτὰς τέλος ἀνεφάνη πλακόστρωτον, προφανῶς ὁδὸς τις τῆς ἀρχαίας πόλεως.

Ἐκ τῆς ἐρετινῆς ἄρα ἀνασκαφῆς δὲν δύναται νὰ προσδιορισθῆ ἡ χρησιμότης τοῦ ἀναφανέντος κτίσματος. Πι-

θανώτατα εἶναι ἀξιόλογον δημόσιον οἰκοδόμημα τῆς Ἀγορᾶς τῶν Θεσσαλικῶν Θηβῶν, ὧς ἔχω προσδιορίσει τὸν χῶρον τοῦτον ἐν τῷ περὶ χριστιανικῶν Θηβῶν τῆς Θεσσαλίας ἔργῳ μου ἕνεκα τῶν εὐρημάτων κατὰ τὰς πρὸ ἐτῶν ἐνεργηθείσας ἐκεῖ δοκιμαστικὰς ἀνασκαφάς.

Κατὰ τὴν ἔρευναν τῶν δυτικῶν διαμερισμάτων τοῦ κτίσματος τούτου, πλὴν τῶν μνημονευθέντων κιονοκράνων καὶ γείσων ἀνευρέθησαν πολλὰ τμήματα θωρακίων παλαιοχριστιανικῶν χρόνων, μέγας ἀριθμὸς πλακῶν ἐξ ὀρθομαρμαρώσεων, πλῆθος τεμαχιῶν ἐκ μωσαϊκῶν καὶ πέντε χριστιανικοὶ λύχνοι (ἐξ ὧν τρεῖς ἀκέραιοι) με̄ διάκοσμον ἐκ σταυρῶν καὶ κεφαλῆς Μεδούσης (εἰκ. 6).

Ἄτυχῶς οὐδεμία ἐπιγραφὴ ἀνευρέθη. Ἡ προσεχῆς ἔρευνα θέλει διευκρινίσει τὸ ἀναφανὲν ἐφέτος ἀξιόλογον τοῦτο κτίσμα τῶν Χριστιανικῶν Θηβῶν τῆς Θεσσαλίας.

Β'. — Πλὴν τῆς ἀνωτέρω ἀνασκαφῆς ἠρεύνησα ἐφέτος καὶ θεμέλια κτι-

σμάτων, αναφανέντα τυχαίως εις τῆς ἀπόστασιν 45 μέτρων ἀπὸ τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς βασιλικῆς Α. Ἀπεκαλύφθησαν μέρη οἰκημάτων παλαιοχριστιανικῶν συνολικοῦ μήκους 16 μ. καὶ πλάτ. 3,90 μ., ἅτινα συνεχίζονται πρὸς Β καὶ Ν.

Εἰς τὸ δεξιὸν οἶκημα ἀνεφάνη τὸ κατώφλιον θύρας συνδεούσης δύο διαμερίσματα, ἕξ ὧν μόνον τὸ βόρειον ἠρευνήθη (τὸ νότιον ἀκανόνιστον διαμερίσμα εὐρίσκεται παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδόν). Παρὰ τὴν ΝΔ γωνίαν

Εἰκ. 6. Παλαιοχριστιανικοὶ λύχνοι ἀνευρεθέντες κατὰ τὴν ἀνασκαφήν.

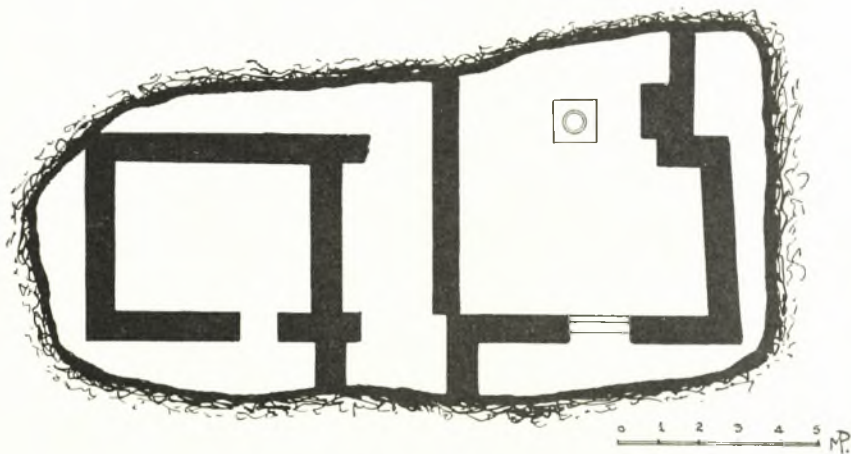
τοῦ διαμερίσματος τούτου ἀνεφάνη φρέαρ καλῶς ἐκτισμένον μέχρι τοῦ βάθους, ἔχον στόμιον ἐκ τετραγώνου μεγάλου λαξευτοῦ τραχύτου λίθου (1,10×1,10 μ) μὲ ὀπὴν εἰς τὸ κέντρον (διαμ. 0,55 μ.) (εἰκ. 7).

Εἰς τὴν δεξιὰν τοῦ φρέατος παραστάδα εἶναι ἐκτισμένη μαρμαρίνη δοκός, εἰς πλευρὰν τῆς ὁποίας ἀναγινώσκειται ἡ ἐπιγραφή: † ΟΡΕΣΤΟΥ ΠΙΓΙ <πηγή> ΖΟ(ω)ΝΤΟΣ (ἐνν. ὕδατος). Ὅμοίως ἀνευρέθησαν τμήματα στρογγύλης ἀβαθοῦς μαρμαρίνης τραπέζης μὲ γλυφὰς ἐχούσης τὴν ἐπιγραφὴν † ΓΕΑ, τεμάχια πίθων, κιονόκρανον ἰωνικὸν μεθ' ἠνωμένου ἐπιθήματος (0,46×0,62 μ.) ἔχοντος ἐγγάρακτον ἰσοσκελῆ σταυρόν, τέσσαρα τμήματα ἐκ κυλινδρικών κορμῶν κίωνων (διάμ. 0,30 μ.) καὶ παρὰ τὴν παραστάδα ἓν τμήμα πωρίνου κίονος

μὲ πυκνὰς ραβδώσεις. Τὸ τελευταῖον προέρχεται ἐξ ἀγνώστου μέχρι τοῦδε ἀρχαίου μνημείου καὶ εἶναι ἄξιον προσοχῆς διὰ τὴν ἀναζήτησιν τοῦ Δημητρίου τῆς ἀρχαίας Πυράσου.

Τὸ ἀριστερὸν τετράγωνον διαμέρισμα, ἔκτεινόμενον πρὸς νότον, δὲν παρουσιάσῃ τι ἀξιόλογον.

Τὰ ἀνευρεθέντα ταῦτα μέρη οἰκημάτων τῆς παλαιοχριστιανικῆς πόλεως

Εἰκ. 7. Κάτοψις μερῶν παλαιοχριστιανικοῦ οἰκήματος ἀναφανέντων βορείως τῆς Βασιλικῆς Α.

εἶναι λίαν διδακτικά, ἢ ἔρευνα δὲ καὶ ὁ καθορισμὸς τούτων μέλλει νὰ παρουσιάσῃ ἀξιολογώτατα σχήματα ἀστικῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ 5^{ου} καὶ 6^{ου} αἰῶνος, ὧν στερούμεθα μέχρι τοῦδε. Ὅ,τι συνάγεται ἐκ τῶν εὐρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς ταύτης κοσμικῶν κτισμάτων ἐν Ν. Ἀγχιάλῳ εἶναι ὅτι καὶ εἰς ταῦτα ἐγένετο χρῆσις διακοσμητικῶν μελῶν ὁμοίων πρὸς τὰ ἐν ἐκκλησιαστικοῖς κτίσμασιν ἀνευρισκόμενα.

Γ. Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

4. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΝ ΚΑΒΑΛΑΙ ΚΑΙ ΚΑΛΑΜΙΤΣΑΙ

Ἐν Καβάλα—Τὴν παράθεσιν ὀλίγων σχετικῶς ὄστράκων ἐν τῇ μελέτῃ ἡμῶν «Νεάπολις-Χριστούπολις-Καβάλα» (ΑΕ 1936, σ. 7 εἰκ. 9), καθὼς καὶ τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι τὸ ἱερόν τῆς Παρθένου Θεᾶς ἔπρεπε νὰ τοποθετηθῇ ἐπὶ τῇ βάσει τῶν μέχρι τότε εὐρημάτων εἰς τὸ ἔναντι τῶν σημερινῶν γραφείων τῶν ἐν Καβάλα Αἴγυπτιακῶν Βακουφικῶν κτημάτων (ΑΕ ἔ. ἄ. σ. 36 εἰκ. 2, I, ἐνταῦθα εἰκ. 1) οἰκόπεδον, ἦλθε τυχαίως νὰ ἐπαυξήσῃ καὶ νὰ ἐπιβεβαιώσῃ

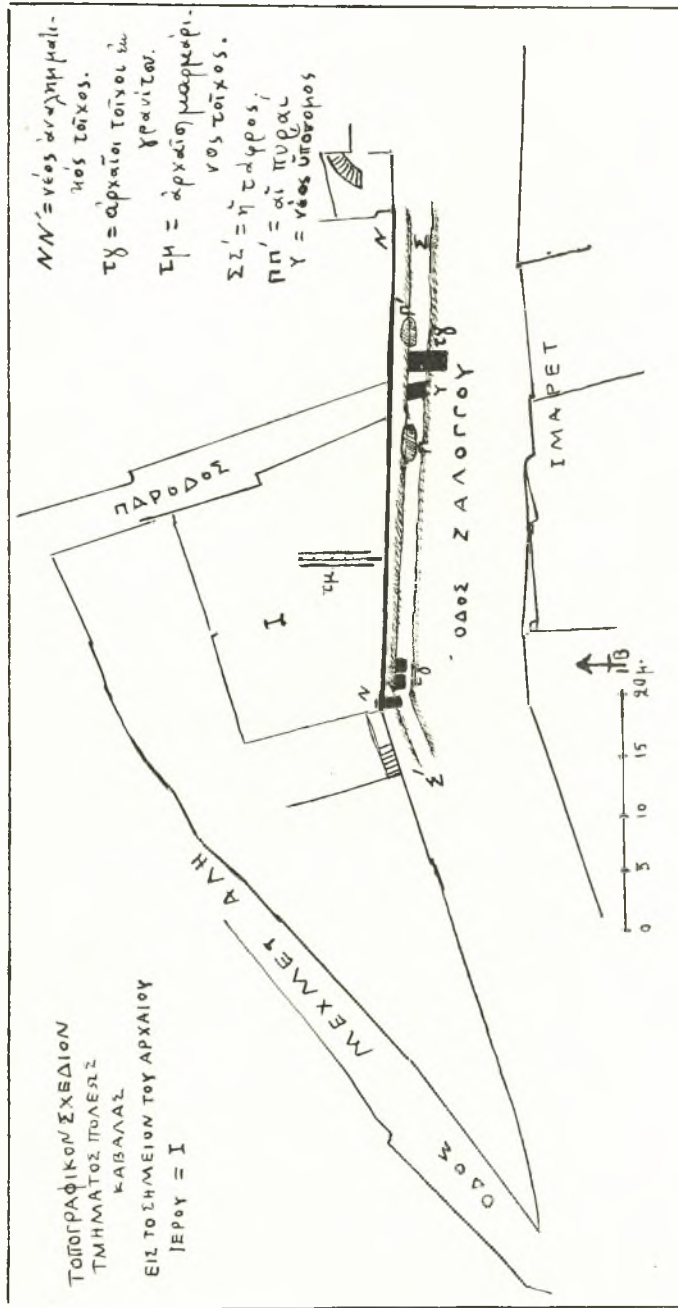

Εἰκ. 2. Μέρος μελανομόρφου κύλικος ἐκ Καβάλας.

μέγας ἀριθμὸς θραυσμάτων (ὄστράκων), ἀνηκόντων εἰς χαρακτηριστικὰ ἀγγεῖα τοῦ ἔκτου π. Χ. αἰῶνος.

Ἡ διάνοιξις τάφρου ὑδραγωγῶν σωλήνων παραλλήλως πρὸς τὸ ἀριστερὸν κράσπεδον τῆς ὁδοῦ Ζαλόγγου ἐν Καβάλα καὶ κατὰ τὰ σημεῖα Σ Σ' τῆς εἰκ. 1 ἀπεκάλυψε κατὰ τὸν παρελθόντα Φεβρουάριον εἰς βάθος μόλις 0,25 μ. ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς ὁδοῦ τὰ κατάλοιπα δύο ἀρχαίων πυρῶν (ΠΠ' εἰκ. 1).

Τῆς πρώτης πυρᾶς αἱ διαστάσεις ἦσαν περίπου 1×1 μ. καὶ πάχους 0,30 μ. Τῆς δευτέρας τὸ περιεχόμενον ἦτο πολὺ τετραγμένον καὶ τὰ ὄστρακα ἦσαν διεσκορπισμένα μέχρι τοῦ τοίχου τγ. εἰκ. 1.

Εἰκ. 1. Τοπογραφικὸν σχέδιον τμήματος τῆς πόλεως Καβάλας.

Ὡς δάπεδον τῆς πρώτης πυρᾶς εἶχε χρησιμοποιηθῆ ὁ φυσικὸς γρανίτης, φέρων τὰ ἕλη τῆς ἐπὶ τόπου ἀνάψεως τοῦ πυρός, ἐνῶ ἐντὸς τοῦ περιεχομένου τῆς δευτέρας πυρᾶς εὐρέθησαν καὶ τινὰ τεμάχια λεπτοτάτων μαρμαρίνων πλακῶν, χρησιμοποιηθέντα ἴσως ὡς στρῶσις τοῦ δαπέδου τῆς, καθ' ὅτι ὁ φυσικὸς βράχος εἰς τὸ σημεῖον ἐκεῖνο ἦτο ἀποσessaθρωμένος καὶ μαλακός.

Ἐντὸς τῆς τέφρας τῶν πυρῶν, πλήρους ὀστῶν ζώων (κυρίως προβάτων), θαλασσίων ὀστρέων καὶ ἀνθράκων, εὐρέθησαν ἀμύηλα ὄστρακα, τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς μεγάλως ἠῤῥξήθη διὰ τῆς κατὰ τὸν παρελθόντα Ἰουλίον, δαπάναις τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, διενεργηθείσης ἐρεύνης. Ἐκ τῶν 4000 περι-

Εἰκ. 3. Μέρος Μηλιακοῦ πινακίου μετὰ παραστάσεως λέοντος ἐκ Καβάλας.

που ἀδιακρίτως γραπτῶν ἢ μὴ ὀστράκων, ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ καὶ ὡς μικροσκοπικὰ τοιαῦτα, ἀλλὰ καὶ ὡς μεγάλα συγκολληθέντα τμήματα ἀγγείων προσεχῶς θὰ δημοσιευθῶσιν, ἐξάγεται συνολικῶς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ἐν Καβάλα λατρεία ἀνέρχεται καὶ πέραν τῶν ἀρχῶν τοῦ Ε' π. Χ. αἰῶνος, ἡλικίαν τὴν ὁποίαν παρεδέχθημεν διὰ τὸν μαρμαρίνον περίπτερον Ἴωνικὸν ναὸν τῆς Παρθένου Θεᾶς (ΑΕ ἔ. ἀ. σ. 23).

Ὅτι δὲ ἡ τέφρα καὶ τὰ ἐν αὐτῇ εὐρεθέντα καὶ περισυλλεγμένα ἀρχαῖα θραύσματα μέχρι τοῦ μικροσκοπικωτάτου εἶναι κατάλοιπα τῆς λατρείας τῆς ὡς ἄνω Θεᾶς, διαπιστοῦται ἐκ δύο ὀστράκων, φερόντων ἐγκαράκτους ἀναθηματικὰς ἐπιγραφὰς τύπου γραμμάτων ἀρχαϊκοῦ: [...] ΕΣ ΜΑΝΕΘΕ[ΚΕΝ] καὶ ΠΑΡΦ[ΕΝΟΙ].

Ἐκτὸς τῶν διαφορῶν κατηγοριῶν τῶν εὐρεθέντων ὀστράκων: Ἴωνικῶν, Ἀττικῶν (εἰκ. 2), Κορινθιακῶν, Νησιωτικῶν (Ροδιακῶν - Μηλιακῶν εἰκ. 3),

Ναυκρατικῶν (Χιακῶν (;) εἰκ. 4-5), Λακωνικῶν ἀγγείων, ἀξιοσημείωτα εἶναι καὶ τὰ ἐξῆς μικροεργήματα : δύο κεφαλαὶ πηλίνων εἰδωλίων τῆς πολοφόρου θεᾶς καὶ ἄλλα τμήματα προφανῶς τῆς ἰδίας κρατούσης ἐπὶ τοῦ στήθους περιστεράν, ἡμίτομον καρποῦ ροιᾶς, εἰδώλια ζῶων καὶ πέλεκυς ἀμφίστομος ὀστείνως διάτρητος (Artemis Orthia πίν. CLXIII 6 καὶ πίν. CLXVI 2). Καὶ ὅσον ἀφορᾷ μὲν εἰς τὴν θρυμματώδη τῶν εὐρημάτων κατάστασιν, αὕτη εἶναι γνωστὴ ἐκ παρομοίων εὐρημάτων βόθρων καὶ θυσιῶν, τὸ ὅτι ὅμως ἐλάχιστα μεγάλα μέρη ἀγγείων ἠδυνήθημεν ν' ἀποτελέσωμεν ἐκ πολλῶν συνανηκόντων ὀστράκων, ὀφείλεται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι δυνατὸν μέρος τοῦ περιεχο-

Εἰκ. 4. Ναυκρατικὸν ὄστρακον ἐκ Καβάλας.

μένου τῶν πυρῶν νὰ ἐξετείνετο καὶ πέραν τῆς νοτίου πλευρᾶς τῆς διανοιχθείσης τάφρου ΣΣ, ὅπου ἦτο ἀδύνατον νὰ ἐπεκτείνωμεν τὴν ἐρευναν ἡμῶν, καὶ δεύτερον, ὅτι πρὸ τῆς ἐργασίας ἡμῶν ἐν Καβάλα καὶ κατὰ τὴν διεύρυνσιν τῆς ὁδοῦ Ζαλόγγου ἀφηρέθη προφανῶς μέγα μέρος τοῦ πάχους τῶν πυρῶν, αἵτινες σήμερον εἰς ὀλίγον μόνον βάθος ἀπὸ τοῦ κυβικοῦ λιθοστρώματος ἔκειντο.

Μεταξὺ τοῦ προαναφερθέντος περιεχομένου τῶν πυρῶν οὐδὲ ἐν ἐρυθρόμορφον ὄστρακον παρατηρήθη, ὅπερ σημαίνει ὅτι, ἢ ἐν ταῖς πυραῖς λατρεία ἢ ἐν ἀνάγκῃ καὶ μεταφορὰ τοῦ περιεχομένου των ἐκ τινος λαμπροτέρου τοῦ ἱεροῦ βωμοῦ καὶ ἐπὶ τῶν ὄργων τοῦ φυσικοῦ βράχου ταφῆ εἶναι προηγουμένη τῶν ἀρχῶν τῶν ἐρυθρόμορφων ἀγγείων, τοῦ τελευταίου δηλαδὴ τετάρτου τοῦ ἔκτου π. Χ. αἰῶνος.

Είχ. 5. 'Η ένί τού δσφρέκου είκόνος 4 παράστασις κατά συμπλήρωσιν.

Εἰκ. 6. Μαρμαρίνον ἀνθέμιον καὶ πηλίνη ἡγεμών κέραμος ἐκ Καβάλας.

Ἐν τῇ παρὰ τὰς πυρὰς ἐπιχώσει εὐρέθησαν καὶ τὰ ἐν τῇ εἰκόνι 6 παρατιθέμενα θραύσματα μαρμαρίνου ἀνθемίου καὶ πηλίνης ἡγεμόνος κέραμου. Τὸ ὀδοντωτὸν περίγραμμα τῆς δευτέρας καθὼς καὶ τὰ λευκά, ἐρυθρὰ καὶ καφεῖ χρώματα τοῦ ἀναγλύφου ἀνθемίου τῆς ἀνάγουσιν ἡμᾶς εἰς κεραμώσεις ἀρχαϊκῶν γνωστῶν ἄλλοθεν τύπων.

Ἐν Καλαμίτῳ — Ἡ ἐν Καλαμίτῳ ἀνασκαφῇ διεξαχθεῖσα ἐφέτος εἰς τὸν μεταξὺ τῶν σημείων I καὶ II τοῦ παρενθέτου πίνακος A τῶν ΠΑΕ

Εἰκ. 1. Πηλίνη βᾶσις μετ' Ἴωνικοῦ κυματίου ἐκ Καλαμίτῳ.

1936 σ. 81 χῶρον, καὶ μὲ σκοπὸν νὰ ἐνώσῃ τὰ ἐν λόγῳ τμήματα τῶν δύο προηγουμένων σκαφῶν οὐδὲν δυστυχῶς κτήριον ἐπέτυχεν, εἰμὴ τοίχους τινάς, ἐκ τῶν ὁποίων εἰς κάθετος ἐπὶ τοῦ ἀνατολικοῦ τμήματος τοῦ περιβόλου εἶναι μιᾶς θαυμασίας διὰ τὸν τραχὺν γρανίτην λιθοδομῆς, οἱ δὲ λοιποὶ νεώτεροι καὶ δὲν στηρίζονται ἀμέσως ἐπὶ τοῦ φυσικοῦ βράχου.

Ἐντὸς τῆς γνωστῆς ἐκ τῶν ἄλλων σκαφῶν καὶ πλήρους μεγάλων θραυσμάτων ὀξυπυθμένων ἀμφορέων ἐπιχώσεως εὐρέθησαν πάμπολλα καὶ πάλιν ὄστρακα ἀπὸ τῶν τοῦ γνωστοῦ γεωμετρικοῦ διακόσμου τοῦ ἔκτου π. Χ. αἰῶνος μέχρι τῶν τελευταίων Ρωμαϊκῶν χρόνων, πηλίνη κεφαλὴ εἰδωλοῦ σα-

τύρου, μέγα θραῦσμα πηλίνης γωνίας ἀντικειμένου - ὑποστηρίγματος¹

¹ Εἰς τὸ Μουσεῖον Θάσου ὑπάρχουσι πολλὰ ὅμοια ἀντικείμενα.

φέροντος ἀνάγλυφον Ἴωνικὸν κυμάτιον (εἰκ. 1), πέντε χαλκᾶ νομίσματα¹ καὶ αἱ ἐξῆς 19 ἐνεπίγραφοι λαβαὶ καὶ χεῖλη ὀξυπυθμένων ἀμφορέων.

Ἐξ ἀνασκαφῶν Καλαμίτσας

- 1) Ἀμφιπόλεως. Χρόνων γενικώτερον ἀπὸ Αὐγούστου μέχρι Γαλληνοῦ. Κεφαλὴ Γοργοῦς κατ' ἐνώπιον ἐφ' ἑνός, Ἀθηναῖ ἰσταμένη ἐφ' ἑτέρου.
- 2) Φιλίππων(;) πρώτου μ. Χ. αἰῶνος. Κεφαλὴ αὐτοκράτορος ἐφ' ἑνός. Ἄποικοι δύο ἀροτριῶντες ἐφ' ἑτέρου.
- 3) Ρωμαϊκὸν αὐτοκρατορικὸν τετάρτου μ. Χ. αἰῶνος.
- 4) Βυζαντινὸν Κομνηνῶν (1143-1180)
- 5) Ὀλως ἐφθαρμένον καὶ ἀδιάγνωστον.

Κ. Κ.

Ἄριθ. 1. λαβή, διαστάσεις σφραγίδος 0,045×0,020 μ.

ΕΠΙΦΙΛΩΝ[ΟΣ]
ΘΕΥΓΕΝΕΥΣ
ΚΝΙΔΙΟΝ Θ.

Ἄριθ. 2. λαβὴ ῥαβδωτή, διαστάσεις σφραγίδος 0,035×0,021 μ.

θύρσος ἀνάγλυφος. ΘΑΣΙΩΝ ΕΥΦΡΙΛΛΟΣ.

Ἄριθ. 3. λαβή, διαστάσεις 0,027×0,019 μ. Πρόχους ἀνάγλυφος.

ΔΑΜΑΣΤ[ΗΣ]]ΜΕΘΑΣ[ΙΩΝ].

Ἄριθ. 4. λαβή, 0,030×0,016 μ.]ΑΜΕΣΙΘ...ΟΥ[

» 5. λαβή. ΜΕ...

» 6. » μορφή ἐπὶ πρῶρας. Σ]ΠΑΥΣ[. 0,025×0,015. μ.

» 7. » γλαῦξ ἀνάγλυφος μεταξὺ δύο ἀστερίσκων καὶ περὶ αὐτὴν ἐπιγραφὴ δυσανάγνωστος. Α.

Ἄριθ. 8. λαβή. ΕΡΜΑΙΟΥΣ. 0,030×0,005 μ.

» 9. 3 χεῖλη. ΛΑΗ. 0,020×0,010 μ.

» 10. λαβή. 0,025×0,012 μ. φιαλίδιον ἀνάγλυφον. Α.

» 11. χεῖλος, 0,020×0,015 μ. σῆμα γωνιώδες.

» 12. » ΡΡΟΤΥΣ. 0,062×0,012 μ.

» 13. λαβή. ΞΑΥΣ. 0,030×0,007 μ.

¹ Εὐχαριστῶν θερμῶς τὸν Διευθυντὴν τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου Ἀθηνῶν κ. Κ. Κωνσταντόπουλον διὰ τὴν μελέτην τῶν ἐκ τῆς ἀνασκαφῆς Καλαμίτσας νομισμάτων, παραθέτω τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐκπονηθὲν σχετικὸν σημείωμα.

- Ἄριθ. 14. » [...] SENO 0,025 × 0,018 μ.
 » 15. κέραμος. ἀνθέμιον. ΝΩΞΑΘ 0,035 × 0,022 μ.
 » 16. λαβή. χελώνη ἀνάγλυφος. [Π]ΥΛΑΔΗ[Σ] ΘΑΣΙΩΝ ΦΑΝΟΚ[ΛΗΣ] ΠΑΕ 1935, σ. 38. 1.
 » 17. λαβή. ARTEMO. ΠΑΕ ἔ. ἄ. 40, 14.
 » 18. χεῖλος. [Τ]ΡΙCΥΝΔΙ. ΠΑΕ ἔ. ἄ. 39, 10.
 » 19. λαβή. ΕΚ.Κ. ΜΑΡΤ. 0,010 × 0,007. ΠΑΕ ἔ. ἄ. σ. 40, 19, σχδ. 3.

Περὶ τοῦ πλήθους τῶν ὡς ἄνω ἀμφορέων ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ἐκ τούτων οἱ φέροντες ἐπὶ τῶν λαβῶν των τὰς παλαιότερας χρονολογικῶς ἐπιγραφὰς καὶ κυρίως τῶν ἐργοστασίων τῆς νήσου Θάσου (ἐφέτος ἔχομεν καὶ μίαν σφραγίδα Κνίδου), ἔχουσιν σφαιρικώτερον τύπον, χεῖλη ἀπλούστερα καὶ ὁ πηλός των εἶναι ἐρυθρός, ἐνῶ οἱ φέροντες τὰς νεωτέρας χρονολογικῶς Ἑλληνικὰς καὶ Λατινικὰς ἐπιγραφὰς ἔχουσι περίγραμμα ἐπίμηκες, στεφάνην πλατυτάτην, ὥστε νὰ δύναται νὰ ἐντυπωθῇ ἐπ' αὐτῆς ὀλόκληρος σφραγίς, ὁ πηλός των εἶναι κιτρινωπὸς καὶ τὰ τοιχώματά των χονδρότερα.

Τάφος— Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ Καβάλας-Καλαμίτσας καὶ ἔναντι περιπόου τοῦ ἑξοχικοῦ ἐκκλησιδίου Παναγούδας εὐρέθη συγχρόνως μὲ τὴν ἀνασκαφὴν ὑπὸ

Εἰκ. 2. Κτερίσματα τοῦ τάφου Καλαμίτσας.

τῶν ἐπισκευαζόντων τὴν ὁδὸν στρατιωτῶν τάφος ἀρχαῖος, τοῦ ὁποίου τὸ περιεχόμενον παρελάβομεν.

Ὁ τάφος ἦτο κατεσκευασμένος ἐκ πολλῶν καθέτων πλακῶν γρανίτου. Ἐπειδὴ δὲ καὶ τὸ κάλυμμά του δὲν ἦτο μονόλιθος πλάξ, τὰ ὄμβρια ὕδατα καὶ ἡ ἐκ τριμμάτων γρανίτου ἐπίχωσις κατέστρεψαν μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου καὶ τὰ ἐν αὐτῷ κτερίσματα. Ἐκ τοῦ τάφου προέρχονται τὰ ἐν τῇ εἰκόνι 2 παρατιθέμενα ἀγγεῖα, ἕτερον φιαλίδιον ἐκ κυανῆς ὑαλομάξης μετὰ

κιτρινολεύκων ἐκ τῆς ἰδίας ὕλης διακοσμήσεων, ὑαλίνη κουβαρίστρα, χάνδρα κυανῆς ὑαλομάζης, ἀποτελοῦσαι προφανῶς περιθέραιον, 35 ἐν ὄλῳ τὸν ἀριθμόν, διαφόρου μεγέθους, ὥστε αἱ περὶ τὸ μέσον νὰ εἶναι μεγαλύτεραι καὶ σχήματος ῥόμβου, καὶ τὰ ἕξῃς ἑννέα χαλκᾶ νομίσματα, κείμενα ἐντὸς τοῦ μεγαλύτερου ἀγγείου τῆς εἰκόνης 2, τῶν χρόνων Ἀντιγόνου Γονατᾶ.

Γ. ΜΠΑΚΑΛΑΚΗΣ

Ἐκ τάφου Καλαμίτσας

1 - 4 Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ (277 - 239 π. Χ.) Κεφαλή νεαροῦ Ἑρακλέους ἐφ' ἑνός, ἱππεὺς ἐφ' ἑτέρου.

5) Τοῦ αὐτοῦ. Κεφαλή Ἀθηνᾶς ἐφ' ἑνός, σάτυρος ἐγείρων τρόπιον ἐφ' ἑτέρου.

6 - 7) Τοῦ αὐτοῦ. Μακεδονικὴ ἀσπίς ἐφ' ἑνός, Μακεδονικὸν κράνος ἐφ' ἑτέρου.

8 - 9). Δύο ἐφθαρμένα πιθανώτατα τοῦ αὐτοῦ.

Κ. Κ.

5. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΚΑΙ ΕΡΕΥΝΑΙ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΙ

Κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1937 ἀπησχολήθην ἐν δυτικῇ Μακεδονίᾳ καὶ κατὰ τὴν Χαλκιδικίην.

Διελθὼν ἐκ Κοζάνης ἐμελέτησα ἀνάγλυπτόν τινα σαρκοφάγον μετακομισθέντα ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ δικηγόρου κ. Κων. Τσιτσελίκη δαπάνῃ τοῦ δήμου Κοζάνης ἐκ τοῦ πρὸς ΝΝΔ αὐτῆς κειμένου παρὰ τὸν Ἀλιάκμονα χωρίου Βέντσι ἢ Βέντσια (τὰ). Περιγραφὴ τοῦ σαρκοφάγου τούτου θὰ δημοσιευθῇ ἄλλαχού.

Τσοτύλιον. Ἡ περιοχὴ τοῦ κεντρικοῦ σήμερον τούτου χωρίου, χωρὶς νὰ περιέχῃ τὰ ῥεῖπια μεγάλης τινὸς πόλεως, πλὴν ἂν τὸ Μπουφάρι λογισθῇ τοιοῦτον, ἔχει ὅμως πολλοὺς παλαιοὺς συνοικισμοὺς εἴτε καθαρῶς διακριτοὺς, εἴτε εἰκαζομένους ἐκ τῶν τάφων καὶ τῶν ἄλλων εὐρημάτων.

Τυχαίως εὐρέθησαν ἐντὸς μὲν τοῦ χωρίου Τσοτυλίου τάφος παρὰ τὴν οἰκίαν Γ. Τσοῦμη περιέχων ἐν πινάκιον (πιατέλλαν) καὶ ἕτερον ἄωτον νῦν, ἔχον τὸν ὄμιον διακεκοσμημένον διὰ γωνιῶν καὶ στιγμῶν, ἐπὶ τοῦ λόφου δὲ τοῦ Γυμνασίου ἕτερος τάφος ἐνέχων δύο λόγχας σιδηρᾶς, μικρόν τι χαλκοῦν λείψανον καὶ θραύσματα ἀγγείων ἐν οἷς ραμφόστομον.

Τὰ Λεβίνια. Ἐφέτος προσεῖλκυσε τὴν προσοχὴν ἡμῶν ἐν τῇ περιοχῇ ἡ θέσις Λεβίνια (τὰ) ἕνεκα τῆς ὁμοσχίας τοῦ ὀνόματος αὐτῆς πρὸς τὸ ὄνομα

τῆς ἀρχαίας «πόλεως» (Ἡρόδ. 8, 137) Λεβαίης (πρβλ. ΠΑΕ 1933, 67). Δυστυχῶς μόνον τὰ λείψανα καλύβης ξυλοπλέκτου καὶ πηλοχρίστου μετὰ πολλῶν λίθων καὶ θραυμάτων ἀγγείων εὔρον ἐπὶ τοῦ λόφου (πρβλ. ΠΑΕ 1934, 77, 83. 1935, 48. 1936, 70, 72), εἰς ἀπόστασιν δὲ δεκάδος μέτρων κατεστραμμένους τάφους, ὧν ὁστᾶ καὶ ὄστρακα ἦσαν πολλὰ χύδην ἐν τοῖς χώμασι.

Τὸ Μπουφάρι. Περὶ τῶν ἐρειπίων τῆς συνθέτου Φιλιππείου «πόλεως» Μπουφάρι ἔγραψα ἤδη ἐν ΠΑΕ 1933, 67. 1934, 82 καὶ *Classical Studies presented to Ed. Capps, Princeton, 1936, 199*¹.

Ἐφέτος ἀνεξετήσαμεν τοὺς τάφους τῆς πόλεως ταύτης, εὔρομεν δ' αὐτοὺς παρὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἐκ Τσοτυλίου εἰς Μπουφάρι ἐγγὺς τούτου. Ἡ ὁδὸς λοιπὸν εἶναι παναρχαία καὶ μόνον εἷς τινα σημεῖα μετετοπίσθη, ὅπου δηλ. ὁ κατάρρους τῶν χωμάτων τῆς κλιτύος ἠνάγκαζε τοὺς ὁδοιπόρους νὰ τρέπωνται μικρὸν ἐνδοτέρω πρὸς τὸ σῶμα τῶν λόφων. Διὰ τοῦτο ἡ ὁδὸς εἰς τοιαῦτα σημεῖα διέρχεται ἐπὶ τῶν τάφων τῆς ἐτέρας πλευρᾶς τῆς ὁδοῦ, ἐν ᾧ οἱ τῆς ἐτέρας ἢ ἠφανίσθησαν καταρρυνέντες μετὰ τῶν χωμάτων ἢ ἐβλάβησαν σπουδαίως.

Πέραν τοῦ Μπουφαρίου παρεμβάλλονται ἀπότομοι καὶ ἐν χειμῶνι ἀδιάβατοι πολλάκις χείμαρροι, ἀποτελοῦντες ἴσως καὶ ὀροθητικὴν γραμμὴν χωρίζουσαν τὰ ἐδάφη τοῦ Μπουφαριοῦ ἀπὸ τῶν γειτόνων. Ὡστε, ἂν καὶ δὲν ἤρρευνῆσαμεν, πιστεύομεν ὅμως ὅτι ἐκεῖ πέραν δὲν δύνανται νὰ ὑπάρχωσι τάφοι τοῦ Μπουφαριοῦ.

Τάφος 1. Ἡ κεφαλὴ τοῦ νεκροῦ εἰς τὸ ἀνατολικὸν ἄκρον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἐπιπολαίως καταρρυνέντων τῶν χωμάτων εἰς τὸν χείμαρρον. Παρὰ τὴν κεφαλὴν α') μέγας Μεγαρικὸς σκύφος, β') ἄωτον κανθαροειδὲς ἀγγεῖον μετὰ μικρᾶς οἰνοῖ τορευτῆς βάσεως, γ') *lacrimaterium* καὶ δ') ἀγγεῖον ἀνάπλαστον κομψὸν εἰς σχῆμα στροβίλου πεύκης.

Τάφος 2. Ἐκεῖτο πρὸς ἀνατολὰς τοῦ 1 οἱ δὲ πόδες ἦσαν παρὰ τὴν κεφαλὴν τοῦ 1. Ἐπὶ τοῦ νεκροῦ οὐδὲν κτέρισμα. Παρὰ τὴν ἀριστεράν του ὅμως χεῖρα εὐρέθησαν τεθραυσμένα 1) μόνωτον μεθ' ὑψηλοῦ λαιμοῦ καὶ εὐρείας κοιλίας. 2) ἕτερον εὐρυκοίλιον τεθραυσμένον πλήρες κεκαυμένων ὀστῶν. Εἶνε πιθανόν, ὅτι τὰ δύο ταῦτα ἀγγεῖα ἀνήκουσιν εἰς τὸν νεκρὸν, οὗ τὰ κεκαυμένα ὀστᾶ ἐναπέκειντο ἐντὸς τοῦ ἐτέρου ἐξ αὐτῶν, τυχαίως δὲ ἤλθον εἰς μεγάλην ἐγγύτητα πρὸς τὸν ἄκαυστον νεκρὸν.

Τάφος 3 καὶ 4. Εἶνε ἐσχηματισμένοι τὰς πλευρὰς διὰ πλειόνων πλακωδῶν λίθων ὀρθίαν θεθειμένων (τινὲς λείπουν) πᾶχ. περίπου 0.15 καὶ σχη-

¹ Ἐν τῇ μελέτῃ ταύτῃ ἐπιθυμῶ ἐν σελ. 198 εἰς τὸ «δεύτερον» ἐδάφιον ἐν τέλει νὰ προστεθῇ «πρβλ. Θουκ. 4, 115, 1». Ἐν σελ. 199 παραγράφῳ 3 νὰ διορθωθῇ «εἰκ. 5». Ἐν σελ. 200 εἰς τὸ τέλος τῆς παραγρ. 5 νὰ προστεθῇ «εἰκ. 6».

ματιζόντων ἄνοιγμα μήκ. 2 μ. καὶ πλ. 1.30. Διευθύνεται ἀπὸ Β πρὸς Ν. Ἐντὸς εὐρέθησαν ὀστᾶ κεκαυμένα, ὄχι δὲ καὶ χρώματα κεκαυμένα. Κτερίσματα συνελέθησαν 1) μαχαίριον σιδηροῦν, 2) σιδηροῦς σταυρωτήρ, 3) σιγίγγις σιδηρᾷ τεθραυσμένη καὶ ἔλλιπής, 4) ἀγγεῖον θραυσθὲν (ὑπὸ τοῦ ἐργάτου), 5) ἀγγεῖον μελαμβαφὲς «ἀλατοθήκη» (πρβλ. Ἀρχ. Δελτ. ΙΙΙ Κεραμοπούλλου Θηβαϊκὰ σ. 22 σημ.), 6) ἕξ ἐπίχρσοι ψηφίδες μεγέθους ἐλαιοπυρῆνος, 7) ἕχνη τινὰ χαλκοῦ, ἐν οἷς κρικέλλιόν τι.

Βαθύτερον καὶ ἐν μέρει πρὸς δυσμὰς εὐρέθη νεκρὸς ἄκαυστος καὶ προσέτι 1) ἐν δίωτον εὐρνοκίλιον (τὰ χεῖλη τεθραυσμένα) ὕψ. 0.17, 2) μικρὸν τεθραυσμένον (ἴσως χυτροειδές). Ὁ τάφος τεταραγμένος· τὸ δὲ γενικὸν πιθανὸν πόρισμα εἶνε, ὅτι εἰς τὸν τάφον τοῦ ἀκαύστου νεκροῦ ἐτέθη ὕστερον ὁ κεκαυμένος νεκρὸς. Ἄλλ' εἶνε δύσκολον νὰ εἴπωμεν εἰς τίνα νεκρὸν ἀνήκουσι τὰ ἀγγεῖα, πρὶν μάλιστα πλυθῶσι καὶ συγκολληθῶσι.

Τάφος 5. Παρὰ τὸν 2. Πολλοὶ λίθοι καὶ μεγάλοι κέραμοι εὐτάκτως τεθειμένοι οὐδένα νεκρὸν ἐκάλυπτον, εἰ μὴ νήπιόν τι φθαρὲν ὅλως ἄνευ δὲ κτερισμάτων. Κατεύθυνσις κεράμων ἀπὸ ΝΑ πρὸς ΒΔ. Ἐπὶ τῶν πλευρικῶν λοξῶν κεράμων ἔκειντο οἱ λίθοι πρὸς στερέωσιν. Ὅτε δ' ἔκεινοι ἐθραύστησαν, ἐκάθισαν καὶ οὗτοι ταραχθέντες.

Τάφος 6. Πρὸς ΒΔ τοῦ 4, ἄκαυστος νεκρὸς, οὗ ἡ κεφαλὴ εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος. Ἐπὶ τῶν κνημῶν ἔτερον κρανίον, βεβαίως νεκροῦ παλαιότερου ἐνοχληθέντος. Κτερίσματα εὐρέθησαν πυθμὴν πίθου καὶ ἀγγεῖον ἔχον στρογγύλον πυθμὲνα καὶ δύο ὄτα σχηματίζοντα ἐκάτερον γωνίαν ὑπερέχουσαν.

Τάφος 7. Ἐπὶ τῆς δυτικῆς κλιτύος λόφου ἐγγὺς τοῦ Μπουφαρίου. Τὰ ὕδατα εἶχον διαβρῶσει αὐτόν, ὥστε ὑπελείποντο ὀλίγα ὀστᾶ καὶ ἀκέραιον lacrimaterium ἐρυθροῦ πηλοῦ ὕψ. 0.16.

Τάφος 8. Κατὰ τὸν αὐτὸν λόφον παρὰ τὴν ὁδόν. Κεκαυμένος. Ἐντὸς εὐρέθη 1) ἡθμὸς ἀκέραιος, 2) «ἀλατοθήκη» μικρὰ μετὰ πυθμὸς καὶ χειλέων ἐξεχόντων (σχῆμ. Ι) 3) σκύφος θραυσθεὶς ὑπὸ τοῦ ἐργάτου.

Τάφος 9. Παρὰ τὴν ὁδὸν βορειότερον. Ἄκαυστος κεκινημένος. Ἐντὸς εὐρέθησαν 1) θραύσματα μεγάλης λαγήνου, 2) θραύσματα σιδηρᾶς σιγίγγιδος, 3) ψέλιον χαλκοῦν ἐσχηματισμένον ἐκ δύο ὄφρων ἐχόντων δύο πλακῶδεις σφενδόνας. Φαίνεται, ὅτι εἰς τὸ ψέλιον τοῦτο ἦτο ἀνηρητημένη ἀπὸ κολητοῦ κρίκου κινητὴ ἢ σιγίγγις.

Τάφος 10. Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἐγγύτερον πρὸς τὸ Μπουφαρί. Ἄκαυστος, πεπατημένος ἀπόκροτος μετὰ συντετριμμένων κτερισμάτων. Ταῦτα εἶνε: 1) λάγηνος, 2) πινάκιον μελαμβαφὲς, 3) μικρὰ «ἀλατοθήκη» ὡς ἡ τοῦ τάφ. 8 καὶ 4) μικρὸν ἀγγεῖον μετὰ παραδόξου στομίου, τοιχωμάτων δ' ἀποτελουμένων οἰνοῖ ἐξ ἐμβαλωμάτων, ὡς ἡ χέλυσ.

Τάφος 11. Δυτικῶς τῆς ὁδοῦ. Ἄκαυστος. Ἡ κεφαλὴ εἰς τὸ δυτικὸν μέρος.

Κτερίσματα 1) πινάκιον εἰς τρία θραύσματα, 2) λάγηνος εἰς πολλὰ θραύσματα (ἴσως εἶνε καὶ ἄλλων ἀγγείων θραύσματα ἐν τούτοις), 3) ἔν μετὰ κοιλίας κυματοειδῶς πεπιεσμένης, 4) χαλκοῦς κρικός προβάλλων κεφαλὴν πτηνοῦ.

Τάφος 12. Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ. Ἄκαυστος. Ἡ κεφαλὴ εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος. Κτερίσματα: 1) λάγηνος, 2) δύο πινάκια (πιατέλλες) 3) μικρὸν ἄωτον μετὰ συνεσταλμένων ὤμων εἰς λαιμὸν στενόν, 4) ἄλλα θραύσματα, 5) νόμισμα ρωμαϊκόν.

Ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πλησίον τοῦ τελευταίου ὑψώματος πρὸ τοῦ Μπουφαρίου εὐρέθησαν καὶ ἕτεροι 4 τάφοι βεβλαμμένοι ὑπὸ τῆς ὁδοῦ καὶ μὴ σώζοντες κτερίσματά τι. Ἐπὶ τοῦ μικροῦ ἐξάρματος ἀμέσως πρὸ τοῦ Μπουφαρίου εὐρέθη πίθος ὄρθιος οὗ τὸ κάτω μέρος μόνον διετηρεῖτο ἐρρωγῶς μέχρις ὕψους 1 μ. Τὸ ὅλον ὕψος θὰ ἦτο διπλάσιον περίπου. Ἐντὸς θραύματα τοῦ στομίου καὶ τῆς κοιλίας, πολλοὶ λίθοι καὶ πολλὰ χῶματα. Ἐντὸς τούτου ἐπίσης, ἱκανῶς ὑψηλὰ εὐρέθη χαλκοῦν νόμισμα τετριμμένον δεικνύον ἐπὶ θάτερα κράνος κωδωνοειδῆ μετὰ παραγναθίδων.

Ἔστια - Πυρά. Πλησίον τῶν πρώτων 6 τάφων τῆς πρὸς Μπουφάρι ἐκ Τσοτυλίου ὁδοῦ εὐρέθη παράδοξον καὶ δυσερμηνεύτον **εἶδημα**. Εἶναι δὲ τοῦτο σκάμμα κυκλικὸν ἐν τῷ μαλακῷ βράχῳ διαμ. 1,40 - 1,44 μ., βάθ. ἀπὸ μὲν τῆς σημερινῆς ἐπιφανείας τοῦ ἐδάφους 0,60, ἀπὸ δὲ τῆς ἐπιφανείας τοῦ φυσικοῦ βράχου 0,40. Ἡ τομὴ δεικνύει τὴν βαθμίδα, ἣν σχηματίζει καὶ τῆς ὁποίας ἡ ἐπιφάνεια ἦτο ἐρυθρὰ ἐκ καύσεως ὡς καὶ τὰ τοιχώματα τῶν 0,42. Ταῦτα μάλιστα εἰς δύο σημεῖα ἦσαν, ὡς εἰκάζεται, βεβλαμμένα ἢ εὐθρυπτα καὶ ἐπεκαλύφθησαν διὰ πηλοῦ, ὅστις ὀπτηθεὶς ἐσκληρύνθη. Εἰς τὸν πυθμὲνα εὐρέθη τέφρα, τὸ δὲ λοιπὸν κοῖλον ἐπληροῦτο ὑπὸ λίθων, χωμάτων, θραυσμάτων ἀγγείων καὶ ἀλλοκότων τινῶν πηλίνων ὀπτῶν κατασκευασμάτων ἐχόντων ὁμοιότητα πρὸς ἐπιμήκεις ἄρτους καμπύλους ἐπάνω, ἐπιπέδους ὑποκάτω καὶ ἔχοντας τὰ ἄκρα συνήθως ὀξεία ἀλλὰ καὶ εὐθέα διαμεροφωμένα (φραντζόλες). Πολλὰ τούτων ἦσαν ἀτάκτως ἐπ' ἄλληλα ἢ ἐπὶ τῆς περιφερείας συγκεκολλημένα. Δὲν ἦσαν πολὺ σκληρὰ ὀπτημένα, ἔνεκα δὲ τῆς ὑγρασίας εἶχον μαλακυνθῆ καὶ μόνον διὰ τὸ ἰδιάζον μέλαν ἐντὸς χρῶμα τοῦ ἐξυμωμένου μετ' ἀχύρων πηλοῦ διεκρίνοντο ἀπὸ τοῦ λοιποῦ χῶματος. Μετὰ τὴν ἀποξήρανσίν των ἐν τῷ ἐλευθέρῳ ἀέρι ἐσκληρύνθησαν. Εἰς ἔν σημεῖον τῆς περιφερείας ὑπῆρχε σκληρὸν χῶμα συμφυῆς πρὸς αὐτὴν καὶ εἶχε σχῆμα μικροῦ ἐφαπτομένου κύκλου, ἀλλὰ δὲν ἦτο σαφές, ἂν ὄντως ἦτο φυσικὸν χῶμα ἀκίνητον καταλειφθὲν κατὰ τὸν χρόνον τῆς σκαφῆς τοῦ κατασκευάσματος, ὅτε θὰ ἦτο οὐσιῶδες μέρος τούτου, ἢ ἂν ἦσαν χῶματα παγέντα ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ λαμβάνοντα μορφὴν ἔνεκα τῆς εὐλαβοῦς καὶ δὴ καὶ δειλῆς ἐργασίας τοῦ ἐργάτου καὶ ἐμοῦ, μὴ κατορθούντων νὰ λύσωμεν τὸ πρόβλημα ἔνεκα ἐλλείψεως τεκμηρίων. Κατελείπομεν λοιπὸν τὸν ὄγκον ἄθι-

κτον καὶ ὑπὸ μελέτην, ὅτε οἱ ἀγρουλοῦντες καὶ οἱ ἄλλοι χωρικοὶ τῆς περιχώρου, οἱ ἐπισκεπτόμενοι τὴν μεγάλην κατὰ τὴν περιοχὴν ἐκείνην ἑβδομαδιαίαν ἀγορὰν τοῦ Τσοτυλίου τῷ Σαββάτῳ (πρβλ. ΑΕ 1932, 87 σημ.), διελθόντες μετὰ τῶν ζώων των κατέστρεψαν τὸ κατάγειον τοῦτο προβληματικὸν κατασκευάσμα. Ὁ ὄγκος τοῦ χώματος ἐφαίνετο εἰς ἑμὲ ἀμφίβολος, ἂν δηλ. ἦτο φυσικός, ἀκίνητος, ἢ ἂν ἦτο σύμπηκτος ἐκ κεκαυμένων ἢ ἄλλων χωμάτων σκληρυνθέντων ὑπὸ τοῦ χρόνου. Ἄν ἦτο φυσικός, ἐνόμιζον ὅτι θὰ ἠδύνατο νὰ ἐρμηνευθῆ ὡς στήριγμα διαφράγματος κλιβάνου, ὑφ' ὃ ἀνῆπτετο ἢ πυρὰ (πρβλ. τοὺς κλιβάνους τοῦ ἐν Ἀθήναις Κεραμικοῦ, τὸν τοῦ ἀνακτόρου τοῦ Κάδμου ἐν ΠΑΕ 1911, 148 ἔξ., τὸν τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν, περιγραφέντα ἐσφαλμένως ὑπὸ τοῦ Καβερὰου ἐν Ἀνασκαφῇ τῆς Ἀκροπόλεως σ. 119 πίν. Ζ, τὸν τοῦ Ἁγίου Πέτρου τῆς Κυνουρίας Athen. Mitt. 1908, 177 ἔξ. καὶ ἄλλους). Ἄλλ' οὔτε διαφράγματος λείψανα εὐρέθησαν οὔτε εἴσοδος τοῦ ὑποκαύστου. Τὰ δὲ παράδοξα πῆλινα δίκην «ἐλατήρων» (πρβλ. Dittenberger, Sylloge³ 921, 7) κατασκευάσματα, ὧν οὐδὲν εὐρέθη ἀκέραιον, δὲν προσηρμίζοντο πρὸς τοιαύτην ἐκδοχὴν.

Τὸ Σιανίτσι. Μεταξὺ τῶν ἀγρῶν Φωτίου Παυλίδου καὶ Ἰω. Παπαχρίστου, ἐπὶ τῆς καθημαξευμένης ὁδοῦ.

Τάφος 13. Ἄκαυστος. Ἡ κεφαλὴ εἰς τὸ δυτικὸν μέρος. Ἐντὸς 1) ἐν ραμφόστομον, 2) ἐν δίωτον (εὐρνοκίλια ἀμφοτέρα), 3) χαλκοῦν ἐξάρτημα ἀγκυροειδὲς μετ' ὀπῆς ἐξαρτήσεως 4) ἕτερον γωνιῶδες ἐλασματῶδες ἔχον κοσμητικὸν κύκλον καὶ εἰς τὰς ἄκρας ἀπολήγον εἰς ἄγκιστρα πρὸς στερέωσιν ἐπὶ τῶν ἐνδυμάτων τοῦ στήθους (τὸ ἐν ἄγκιστρον τεθραυσμένον), 5) σιδηρίον τι ἐλασματῶδες ἴσως συνανῆκον, 6) ψηφίς χαλκῆ, 7) σπειροειδὲς δακτύλιος (εἰς 3 θραύσματα), 8) χαλκῆ ἐπιμήκης (μήκ. 0.03) διάτρητος ψηφίς μορφῆς οἰονεὶ τορευτῆς. Πάντα ταῦτα τὰ μέταλλα ἐπὶ τῆς ὁσφύος ἢ τῆς λεκάνης, ὥστε θὰ ἐχρησιμοποιοῦντο κατὰ τὴν ζώνην. 9) Παρὰ τὴν κεφαλὴν τρίωτον ἀγγεῖον 10) δύο μακραὶ χαλκαὶ περόναι ἐπὶ τοῦ στήθους, ἢ ἐτέρα ἀριστερά, ἢ ἄλλη δεξιότερα, 11) θραύσματα ἀγγείων.

Τάφος 14. Παραπλεύρως τοῦ 13. Διεύθυνσις ἀπὸ Β πρὸς Ν. Ἡ κεφαλὴ ἦτο εἰς τὸ Ν ἄκρον ἀλλὰ ἔλειπεν, ἐπειδὴ τὸ ἥμισυ τοῦ νεκροῦ ἦτο ἠφανισμένον. Κτερίσματα τρία ἀγγεῖα, ὧν ἐν δίωτον ἀρχαῖκόν μεθ' ὑπερεχουσῶν λαβῶν, τὰ δ' ἄλλα δύο τεθραυσμένα (τὸ ἕτερον ἴσως μόνωτος οἰνοχόη ραμφόστομος). Ἐν τοῖς θραύσμασιν ἴσως λανθάνει καὶ ἄλλο τι ἀγγεῖον.

Τάφος 15. Παραπλεύρως τοῦ 14. Κεκαυμένος. Θραύσματα ἀγγείων δυνάμενα νὰ συγκολληθῶσι.

Ὀμαλή. (πρῶην ἐλέγετο Πλάζομη). Τῷ 1935 εἶχον ἰδεῖ τὰ λείψανα τοῦ τύπου τούτου καὶ ἔγραψα εἰς ΠΑΕ 1935 σ. 47: «ὅταν ὁ ἐκ Τσοτυλίου ἀναχωρῶν μεταβαίῃ πρὸς δυσμὰς καὶ διέλθῃ τὸ χωρίον Ὀμαλή (πρῶην Πλά-

ζομη) καὶ τὰς περαιτέρω ἀμπέλους αὐτοῦ πρὸς τὸ χωρίον Ἁγίασμα (πρῶην Λατόριστα), βλέπει ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πλησίον μεμονωμένου μεγάλου δένδρου εἰς περίοπτον ὁμαλὴν θέσιν μέγα πλῆθος προϊστορικῶν χειροποιήτων ἀγγείων ἐστιλβωμένων ἢ κεκοσμημένων διὰ χαρακτῶν ἢ γραπτῶν κοσμημάτων. Ὁ χώρος, τὸν ὁποῖον καλύπτουσι τὰ τοιαῦτα ὄστρακα δὲν ὑπερβαίνει τὸ ἔν καὶ ἥμισυ στρέμμα, ὥστε θὰ περιελάμβανε καλύβας τινάς, μὴ ὑπερβαινούσας τὸν ἀριθμὸν τῶν δακτύλων τῆς ἐτέρας χειρός. Κατὰ τὸ μέγεθος λοιπὸν ἢ κόμη αὕτη δὲν διέφερε τῆς τοῦ Μπουμπουσιτοῦ, ἣν ἀνέσκαψεν ὁ Heurtley καὶ ἦτις θὰ εἶχε περὶ τὰς πέντε καλύβας (Annual of the British School at Athens 1926-7, 158 ἐξ. ΑΕ 1932, 105). Τὸ ἔδαφος κατηφορίζει πρὸς Α, οὐδεμίαν δὲ ἀνωμαλίαν δεικνύει, ἣν νὰ δύναται τις νὰ ἀναγάγῃ εἰς παλαιάν τινα ἀξιόλογον ὀχύρωσιν. Ὡστε ἡ κόμη αὕτη, ἣν θὰ κατῴκει ἐν γένος, ἦτο ἀνοχύρωτος ἔχουσα πιθανῶς ἀπλοῦν ξύλινον ἔρκος, φράκτην, ὡς ἔχουσι καὶ τῶρα οἱ χωρικοὶ πολλαχοῦ, ἵνα συνέχῃσι καὶ φυλάττωσι τὰ ζῶα».

Ἡ θέσις αὕτη εὑρεται κυρίως ἐπὶ τῆς ὁδοῦ παρὰ τὸν ἀγρὸν τοῦ Φωτίου Καραμήτα. Τὸ ἔδαφος ἦτο μέλαν καὶ πλῆρες ὄστράκων. Ἡ σκαφή ἔφερεν εἰς φῶς καὶ θραύσματα παχέων ἐπιχρισμάτων πηλοῦ, ἐπιπέδων ἢ καμπύλων, ἅτινα ὀπισθεν φέρουσι τὴν κοίτην λεπτῶν ἢ παχυτέρων κλώνων ξύλου. Ἐνίοτε ὄγκοι πηλοῦ εἶνε ὡς σταυροὶ ἢ ἔχουσι μορφήν οἰοεὶ ὀργανικῶν ὄντων τερατωδῶν, εἶνε δὲ ἐκ καθαροῦ τοῦ πηλοῦ, ἐξυμωμένου μετ' ἀχύρων. Ἐν ἦτο γωνία ἔχουσα δύο ἐπιπέδους ὄψεις. Θεμέλια δὲν ὑπῆρχον· λίθοι ὁμοῦ, χειροπληθεῖς τὸ πλεῖστον, εὔρηται μεταξὺ τῶν χωμάτων. Ἐνίοτε ἐφαίνοντο ὡς ἀποτελοῦντες δάπεδον λιθόστρωτον, ἀλλὰ διεκόπτοντο, ὑπ' αὐτοὺς δ' ἔκειντο ἄλλα ὄστρακα καὶ χόματα κεκαυμένα. Τὰ χόματα ὑψηλότερον ἦσαν μέλανα, βαθύτερον δ' ἐρυθρά. Μεταξὺ τῶν λίθων ὑπάρχουσι πολλοὶ σκληροὶ σκοτεινοῦ χρώματος, ποτάμιοι, ἐξ ἐκείνων, δι' ὧν κατεσκευάζον λίθινα ἐργαλεῖα, φέρουσι δὲ τινες λείας ἐπιφανείας ὡς τριπτῆρες ἀλλ' ἐργαλεῖα λίθινα σαφῆ δὲν εὐρέθησαν πλὴν ἑνὸς ὁμοιάζοντος πρὸς ἀκόνην. Τοιοῦτοι λίθοι δὲν ὑπάρχουσι ἐν τοῖς περὶ ἀγροῖς, ὥστε εἶνε λογάδες ἐκ μακρινῶν ρευμάτων. Τινὲς εἶνε τεθραυσμένοι ἐκ βιαίας χρήσεως. Ὑποθέτω, ὅτι τοιοῦτοι λίθοι ἐν προϊστορικοῖς συνοικισμοῖς εἶνε σταθμῖα καὶ πρέπει νὰ τύχῃσι προσοχῆς ὡς τοιαῦτα. Εὐρέθη ἕν ὀστῆϊνον μικρὸν ἀσαφές. Οὐδὲν μετάλλινον. Ἐν ὄστρακον μυκηναϊκὸν ἐπέισακτον βεβαίως.

Ἐκαθαρίσαμεν τὸν κυρίως τόπον τῆς οἰκήσεως, ἀλλ' ἀφήκαμεν ὄστρακά τινα καὶ μέλανα χόματα καταρρυνέντα σὺν τῷ χρόνῳ πρὸς ἀνατολὰς ὡς κατέρχεται προσήλιος ὁ τόπος. Τὰ συλλεχθέντα ἐκομίσθησαν εἰς τὸ Ἐθνικὸν Ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον Ἀθηνῶν, ἵνα πλυθῶσι καὶ συγκολληθῶσι.

Τσοῦρχλι (νῦν Ἁγ. Γεώργιος). Τὸ χωρίον τοῦτο κεῖται ὑπὸ «τὸν εὐρέως ἀνὰ τὰς κύκλῳ ἐπαρχίας ἄποπτον λόφον» (Παπαδάκις, Ἀθηνᾶ

1913, 445), ἐφ' οὗ εἶνε ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγ. Νικολάου, ἥτις ἀνοικοδομεῖται τώρα ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς κοινότητος κ. Ἄντ. Κωτίτσα. Κατὰ τὸν Παππαδάκη ἐνταῦθα «ἴσως ζητητέα αὐτῇ ἡ βυζαντιακὴ πόλις Ἐλιμία». Ὁ τόπος ὅμως κατφκεῖτο καὶ παλαιότερον, ὄχι μόνον διὰ τὴν ἐπιγραφὴν, ἣν ἐπὶ τοῦ λόφου ἀντέγραψεν ὁ Παπ. (ἐ. ἄ. 446) καὶ ἥτις τώρα εἶνε ἐντετειχισμένη εἰς τὸ κατὰ τὸν πόδα τοῦ λόφου πρὸς τὸ χωρίον κείμενον προσκνητάριον (ὁ πρῶτος στίχος ἀναγνωστέος ΕΤΟΥΣ ΚΕ) ἀλλὰ καὶ διότι ἐγὼ συνέλεξα εἰς τὴν κλιτὴν τοῦ λόφου πρὸς τὸ σημερινὸν χωρίον μεταξὺ ἀπειραγίθμων ὄστράκων τινὰ μεγαρικὰ καὶ δύο θραύσματα λιθίνων πελέκων (τὸ ἓν ἐκ τοῦ ὀπισθίου μέρους μετὰ τομῆς τοῦ τρήματος). Καὶ ἐντὸς δὲ τῆς νεοδημητοῦ ἐκκλησίας κατὰ τὴν ἔνδον δεξιὰν γωνίαν εἶνε ἐντετειχισμένον ἀπόκομμα ἐκ μείζονος λίθου, ἐφ' οὗ λείψανον ἐπιγραφῆς $\begin{array}{c} \text{H} \text{ I} \text{ I} \\ \text{I} \text{ I} \text{ O} \end{array}$

Ἐν θέσει Ἁγ. Βαρβάρα καὶ μεταξὺ αὐτῆς καὶ τοῦ Ἁγ. Νικολάου πανταχοῦ ὑπάρχουσιν ὄστρακα, ὥστε ὁ τόπος ἦτο κατφκεμένος. Εἰς αὐτὴν δὲ ταύτην τὴν θέσιν τῆς Ἁγίας Βαρβάρας παρὰ τι νέον προσκνητάριον κατάκεινται μάρμαρα μετὰ γεισιπόδων (ἐπιστύλια, ὑπέρθυρα) ἕτερον δὲ ὡς βάσις τετραγώνου κίονος καὶ λίθοι μεγάλοι, σχεδὸν 2 μέτρων × 1 μ. Τὰ μάρμαρα εἶνε καὶ μεγάλα καὶ ξενικά, μαρτυροῦντα εὐπόρους χρόνους καὶ δύναμιν ἐπιχειρηματικὴν. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ πλίνθοι πάρου μαλακοῦ μετὰ συνδέσμων — — — — — . Παράκειται μαστὸς ἀνέμων, ἐσηματισμένος στρογγύλος χωματώδης, ὕψους περὶ τὰ 4 μ. ἐπίπεδος, μετὰ κλιτύων ἐπικλινῶν, πλήρης ὄστράκων καὶ κεράμων τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ τύπου τούτων. Ἴσως ἄλλοτε περιεβάλλετο ὑπὸ τείχους ἢ κατοικούμενος εἶχε τοὺς ἐξωτερικοὺς τοίχους τῶν ἀκραιῶν οἰκιῶν ἠνωμένους καὶ τυφλοὺς, ὡς ἐδέχθη περὶ τῶν «πόλεων» τοῦ Φιλίππου (ᾄρα Classical Studies presented to Ed. Carrs, Princeton, 1936, 191 ἔξ. ΑΕ 1932, 52 ἔξ. ΠΑΕ 1930, 75, πρβλ. Θουκ. 4, 115, 1 «ἡμύναντο ἐκ φαύλου τειχίσματος καὶ ἀπ' οἰκιῶν ἐπάλλξεις ἐχουσῶν»). Ἀμέσως ἔξω τοῦ ἐξάρματος τούτου τῆς γῆς εὗρηται ἄλλοι πάροι σκληροὶ φέροντες κυμάτιον εἰργασμένον (κορνίζαν) καὶ δύο ἀντιστοιχοὺς συνδέσμους. Τὰ ὄστρακα εἶνε ἄλλα μεθ' ὕδαροῦς βαφῆς καὶ ἄλλα «ἀρρετινικά», ὥστε διὰ τούτων νὰ ἀνερχώμεθα μέχρι περιόπου τῶν χρόνων τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ ἢ καὶ πρὸ αὐτῶν.

Θέσις Ἀρσαλιὰ (= ἡ Ἁγία Ρυσαλιὰ ἐκ τοῦ τὰ ἅγια ρυσάλια, ἅτινα εἶνε ἐορτὴ τῶν ψυχῶν ἐν τῇ ὀρθοδόξῳ ἐκκλησίᾳ). Ἐνταῦθα εἶνε προσκνητάριον, εἰς τὸ ὁποῖον ἔρχονται κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Μεσοπεντηκοστῆς μετὰ τὴν λειτουργίαν τῆς ἐκκλησίας καὶ κάμνουν δέξιν. Ἐν ἔρμακι λίθων ἀποκεῖται μαρμαρίνου κιονοκράνου διαγωνίως τὸ ἥμισυ, δεικνύον εἰς ἑκατέραν πλευρὰν ἀνὰ ἓνα δικέφαλον ἀετὸν ἐπιπεδόγλυφον κατὰ τὸν βυζαντινὸν δηλ.

τρόπον. Ἐτερον ἐπίκρανον μαρμαρίνον ἔχει ἀνάγλυφον φυτικὸν στρεπτὸν στέλεχος παχύτερον πρὸς τὰ ἄνω, ἐκατέρωθεν δ' αὐτοῦ ἀνά ἐν ἀνθέμιον. Ὑποκάτω ἡ βάσις δὲν εἶνε ἐπίπεδος ἀλλὰ σχηματίζει ἀμβλείαν γωνίαν ἀνοιγομένην πρὸς τὰ ἄνω, ἣτις ἐνεκοιτάζετο πρὸς ἄλλην ὁμοίαν. Ἀπόκειται δὲ ἐνταῦθα καὶ ἄλλα μάρμαρα μετὰ κυματίων, ὧν ἐν φέρει σύνδεσμον ———, πολλοὶ πῶροι πελεκητοὶ καὶ ὄστρακα ἀγγείων, ἐν οἷς καὶ σκύφου βεβαμμένου ἐντὸς καὶ ἐκτός.

Ὁ χώρος ὅλος ἐνταῦθα πέριξ ἦτο, φαίνεται, ἐρειπιῶν συνοικισμοῦ τινος παλαιοῦ ζήσαντος καὶ ἐπὶ τῶν βυζαντιακῶν ἢ γενικώτερον χριστιανικῶν χρόνων. Ἐπειτα μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ συνοικισμοῦ ἐκαθάρθη ὁ τόπος ἀπὸ τῶν λίθων καὶ ἐσχηματίσθησαν πλείονες ἔρμακες, ἐν οἷς καὶ δύο κυκλικὸι ἀνέχοντες περὶ τὸ μέτρον.

Παρὰ τὸ ἐγγὺς χωρίον Λόχη (πρόφην Βίσι) μετὰξὺ δύο χειμάρρων ἐν θέσει Παλαιοκλήσι μαρτυρεῖται φρούριον ἀνευ ἀσβέστου, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ μεταβῶ πρὸς ἐπίσκεψιν αὐτοῦ. Ἡ ἐκκλησία τοῦ νεκροταφείου τοῦ χωρίου τούτου λέγεται παλαιὰ καὶ ἴσως ἀνάλογος τῆς τοῦ γειτονικοῦ χωρίου Ἀμυγδαλῆ (πρόφην Πικριβινίτσα), ἣτις ἐκηρύχθη ἐθνικὸν κτῆμα. (Πρβλ. Ἀθηνᾶ 1913, 446).

Παρὰ τὸ *Προσκνητᾶριον τῆς Ἀγ. Ζώνης* ὑπάρχουσι πάμπολλοι τάφοι, ἴσως χριστιανικοί, κατεσκευασμένοι διὰ πλακῶν καὶ ἀνασκαπτόμενοι λαθραίως.

Σοχός.

Ὁ Σοχός εἶνε κωμόπολις πρὸς Β τῆς Θεσσαλονίκης καὶ τοῦ Λαγκαδᾶ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Μυγδονίᾳ.

Πρὸς Α τῆς ἀνθηρᾶς κωμοπόλεως εἶνε ἡ θέσις *Κιζ-τσοσμὲ* (τοῦ κοριτικοῦ ἢ βρύση) ἔνθα ὄστρακα ἀγγείων καὶ κεράμων εἰς τοὺς ἀγρούς καταφύτους ὑπὸ καρῶν, καστανεῶν καὶ ἀμυγδαλεῶν. Τὸ ἔδαφος εἶνε ἐπικλινὲς πρὸς νότον, πολλοὶ δὲ λίθοι καὶ τινα μάρμαρα ἐκ παλαιῶν ἐρειπιῶν ἐσωρεύθησαν εἰς ὀγκώδη σύνορα τῶν ἀγρῶν. Περαιτέρω που εἶνε ἡ θέσις Σκουριά, ἔνθα ὀρῶνται κατεσπαρμέναι σκωρίαὶ ἐκ τήξεως μετάλλων.

Πρὸς Β τῆς θέσεως ταύτης ἀνέρχεται τις πρὸς τὸ ὄρος, ἔνθα ἐξέχων ἐκ τῆς κλιτύος μαστὸς λέγεται Θοδωρία ἢ Μπεζεστένι. Ἡ νοτιὰ πλευρὰ του εἶνε ἀπότομος καὶ πλήρης ὄστράκων, ἐν οἷς, ὡς μοὶ περιέγραψαν, εὐρέθησαν ἄλλοτε δακρυδόχος (lacrimaterium) καὶ «μεγαρικά» ἀνάγλυπτα, οἷα ὅμως ἐγὼ δὲν εὔρον, ἴσως διότι εἶχεν ἐπέλθει τὸ σκότος τῆς νυκτός κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ τόπου. Ἡ κορυφή τοῦ μαστοῦ τούτου μοὶ ἐφάνη ἔχουσα ἔκτασιν ἕως 20 στρεμμάτων. Εἶνε δυσπρόσιτος καὶ περιτετειχισμένη. Τὸ τεῖχος, δυσπαρακολούθητον ἐντὸς τῶν θάμνων, ἔχει πρὸς τὰ ἔνδον δωμάτια συμφυῆ ἔχοντα

πλευρὰς 3 - 4 μέτρων. Τὸ μέσον εἶνε νῦν γυμνὸν βραχῶδες. Πρὸς τοὺς πρόποδας καὶ τινες τάφοι. Ἄλλὰ φαίνεται, ὅτι οἱ πόδες τοῦ ὄρους τούτου κατοικούντο ἀραιῶς πρὸς δυσμὰς μέχρι καὶ πέραν τοῦ Σοχοῦ πρὸς τὸ νέον χωρίον Αὐγή. Διὰ τοῦτο πανταχοῦ ἐν τῷ μεταξὺ εὗρηται καὶ ἐρείπια καὶ τάφοι.

Κορυφή Ἁγίου Χριστόφορος ὑπὲρ τὸν Σοχόν. Ἐπειδὴ ὅλη ἡ πρὸς νότον τοῦ ὄρους ἔκτασις εἶνε λίαν εὐφορος καὶ ὁ καρπούμενος αὐτὴν λαὸς κατόκει πάλαι τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους ἀφρακτος καὶ ἀτειχιστος, ἦτο ἀνάγκη νὰ ἔχη καταφύγια. Ἐν τοιοῦτον εἶδομεν ἐπὶ τοῦ μαστοῦ Θεοδωρία ἢ Μπεζεστένι. Εἶνε ἴσως ἐνδεχόμενον νὰ ὑπάρχωσι καὶ ἄλλα ἀνάλογα πρὸς Δ, δηλ. πρὸς τὸ χωρίον Αὐγή, ἔνθα δὲν ἠρευνήσαμεν, ἀλλ' ὅμως ὑψηλὰ πρὸς ΒΔ τοῦ Μπεζεστενίου καὶ ἀκριβῶς ὑπεράνω τοῦ Σοχοῦ ἐπὶ τῆς ὑψηλῆς κορυφῆς Ἁγίου Χριστόφορος ὑπάρχει τοιοῦτον τεῖχος καταφύγιον μέγα. Τὸ ὄνομά του ἔλαβεν ἡ κορυφή ἐξ ἐκκλησιδίου τοῦ Ἁγίου (ἐφορᾶζαντος τῇ 9 Μαΐου). Παρὰ τὸ σημερινὸν ἐκκλησιδίον ὑπάρχουσι τὰ ἐρείπια ἄλλου παλαιότερου. Ἡ κορυφή ἔχει μῆκος ἀπ' Α πρὸς Δ περὶ τὰ 200 μέτρα. Εἶνε προσιτὴ κυρίως ἀπὸ τῶν δύο τούτων σημείων τοῦ ὀρίζοντος. Εἶνε ἐπίπεδος καὶ χωματώδης ὡς καὶ αἱ κλιτύς, αἵτινες καλύπτονται ὑπὸ δάσους. Τὸ κεντρικὸν μέρος αὐτοῦ εἶνε ὀλίγον ὑψηλότερον, ἐκατέρωθεν δὲ εἶνε ἀνὰ ἓν μέρος χαμηλότερον. Τὰ τρία ταῦτα μέρη περιβάλλονται ὑπὸ τείχους πρὸς βορρᾶν, πρὸς ἀνατολὰς καὶ πρὸς δυσμὰς. Κατὰ τὴν βορείαν ὄφρυν προσκολλῶνται εἰς τὸ τεῖχος δωμάτια τετράγωνα, ὧν ὁ ἐσωτερικὸς χῶρος εἶνε νῦν κοιλὸς πως, ἐπειδὴ οἱ κρημισθέντες τοῖχοι ἐμποδίζουσι τὴν εἰσορὴν χωμάτων ἐκ τῶν πέριξ. Καὶ τὸ τεῖχος καὶ τὰ δωμάτια εἶνε καθ' ὅμοιον τρόπον, ἄνευ ἀσβέστου διὰ πλακωδῶν λίθων ἐκτισμένα, ὡς προσεφέροντο οὗτοι ἐκ τῶν πέριξ. Κατὰ τὸ ἀνατολικὸν καὶ τὸ δυτικὸν ἄκρον τὸ τεῖχος κατέρχεται τὴν ἀπότομον κλιτὴν ἐπὶ κτενὸς φυσικῆς ἐκατέρωθι. Ὁ τόπος εἶνε ἀπότομος ἴσσον, ὥστε ἐγὼ δὲν ἐτόλμησα νὰ κατέλθω. Ὁ πρόεδρος ὅμως τοῦ κοινοτικοῦ Συμβουλίου τοῦ Σοχοῦ κ. Ἀστέριος Λιώλιος, εἰς ὃν ἐκφράζω θερμὰς εὐχαριστίας διὰ τὴν πρόθυμον καὶ φιλόφρονα συνοδείαν του, μοὶ γράφει, ὅτι παρακολουθήσας ἔπειτα τοὺς δύο βραχίονας τοῦ τείχους μέχρι τῆς ἐξαφανίσεώς των εἰς τὰ ταπεινότερα τῆς κλιτύς, πρὸς τὸν Σοχόν, παρετήρησε καὶ αὐτόθι προσκεκολλημένα εἰς τὸ τεῖχος δωμάτια φυλακεία. Εἶνε λίαν πιθανόν, ὅτι ἐπὶ τῆς θέσεως τοῦ Σοχοῦ ὑπῆρχε καὶ πάλαι ὁ ἀξιολογώτατος συνοικισμὸς τῆς πλουσίας ταύτης περιοχῆς, ὡς δεικνύουσι καὶ τάφοι ἀρχαῖοι εὐρεθέντες ἐν Σοχῶ καὶ ὑδραγωγεία διὰ πηλίνων σωλῆνων ἐντὸς ἀσβεστοκίστου περιβλήματος. Ἡ ἀπότομος κλιτύς θὰ περιέσφωζεν ἐν κινδύνῳ τὰ κτήνη τῶν κατοίκων ἢ δὲ κορυφῆ τὰ γυναικόπαιδα.

Κατὰ τὸ δυτικὸν ἄκρον τῆς κωμοπόλεως ἐντὸς ἐξοχικοῦ καφερείου κείνεται καὶ ἐρείπια βαλανείου ἐκτισμένου δι' ὀπτοπλίνθων καὶ ἀσβέστου καὶ

σφύζοντος μολυβδίνους σωλήνας, ἀνασκαφέντος δὲ δοκιμαστικῶς καὶ ὀλίγον ὑπὸ τοῦ ἐφόρου κ. Κοτζιά.

Ἐπιγραφάς τινας καὶ ἄλλα μάρμαρα ἀρχιτεκτονικὰ εἶδε καὶ ἐμελέτησεν ἐπίσης ὁ κ. Κοτζιάς καὶ θὰ δημοσιεύσῃ αὐτά. Τὰ πλεῖστα τούτων συνέλεξεν

Εἰκ. 1.

ἢ φιλότιμος Κοινοτικὴ ἀρχὴ εἰς τὸ ὑπόγειον τοῦ ὄραιου σχολείου, τὸ ὁποῖον θὰ γίνῃ ἐπιβλητικώτερον, ὅταν προσλάβῃ τὸν περίβολόν του.

Ἡ θέσις Μραβίτα, κεῖται πρὸς Δ. τοῦ Σχοῦ καὶ πρὸς Ν τοῦ χωρίου

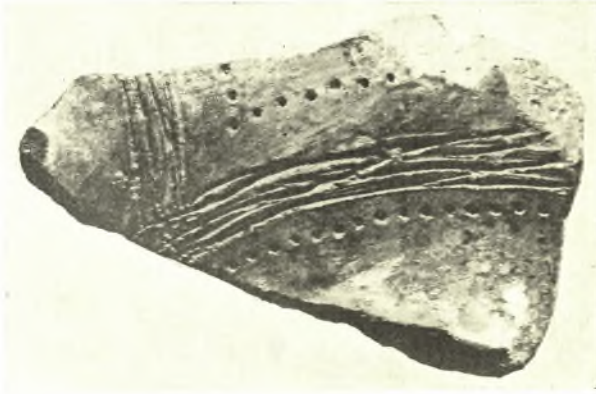

Εἰκ. 2.

Αὐγῇ. Ἐνταῦθα κατὰ τὴν συμβολὴν δύο χεიმάρων ὑπάρχει κατάφυτος καὶ δυσδιάκριτος τύμβος λεγόμενος τοῦμπα τοῦ Οὔρδα. Εἶνε πλουσιώτατος εἰς ὄστρακα καὶ λίθινα ἐργαλεῖα, ἔξ ὧν συνέλεξά τινα. Ὁ μικρὸς λίθινος πέλεκυς (εἰκ. 1.) (πρβλ. Mylonas Excav. at Olynthus II, fig. 76 - 79), εἶνε κολτερός

κομφὸς καὶ ἴσως οὐχὶ πρὸς οὐσιώδη πρακτικὸν σκοπὸν πεπονημένος, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς ὄπλισμὸν ράβδου τινὸς ἢ σκήπτρου (πρβλ. Κεραμ. ΑΕ πανηγυρικὸν τόμον τῆς Ἑκατονταετηρίδος 1937 σελ. 369). Λίθινος τροχὸς ἐκ λίθου μαλακοῦ, διάτρητος ἐν μέσῳ. (εἰκ. 2₂).

Δείγματα ὄστρακων ἐξ ἀγγείων παρέχομεν ἐν εἰκ. 2. Ἡ λαβὴ (εἰκ. 2β) εἶνε χαρακτηριστικὴ διὰ τὴν Μακεδονίαν καὶ τὸν βορρᾶν ἐν γένει (πρβλ.

Εἰκ. 3.

BSA XXVII (1926) σ. 26, 29, 62 κ.ἀ. 1927 σ. 186. 1928 σ. 125 κ.ἀ. 1929 σ. 127. Antiquity, September 1929, 321. Proceedings of the first international congress of prehist. and protohist. sciences London 1932 σ. 187. Γ. Μυλωνᾶ Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι 1928, 46). Διὰ τὸ χαρακτῶς κεκοσμημένον ὄστρακον εἰκ. 3. πρβλ. BSA 1926, πίν. XIII. Διὰ τὸ χεῖλος τὸ ἔχον διαπλάτυνσιν ἀντίλαβῆς (εἰκ. 2α) πρβλ. αὐτ. σελ. 29 εἰκ. 15₁. Εὐρέθη καὶ πήλινον σφονδύλιον πρβλ. αὐτ. σ. 36 (ἐκ Βαρδαρόφτσας).

ΑΝΤΩΝΙΟΣ Δ. ΚΕΡΑΜΟΠΟΥΛΛΟΣ

6. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ

Ἐφέτος, χάρις εἰς τὴν διὰ 55 χιλιάδων δραχμῶν ἐνίσχυσιν τοῦ Δήμου Πρεβέζης γενομένην τῇ προτάσει τοῦ φιλοπροόδου Δημάρχου Πρεβέζης κ. Βασ. Μπάλκου, ἐξεκαθαρίσαμεν δλόκληρον τὸν κυρίως ναὸν μήκους 44,50 μ. καὶ πλάτους 29,50 μ. Ἡ ἐπίχωσις εἰς τινὰ σημεῖα ὑπερέβαινε τὰ 2 μέτρα.

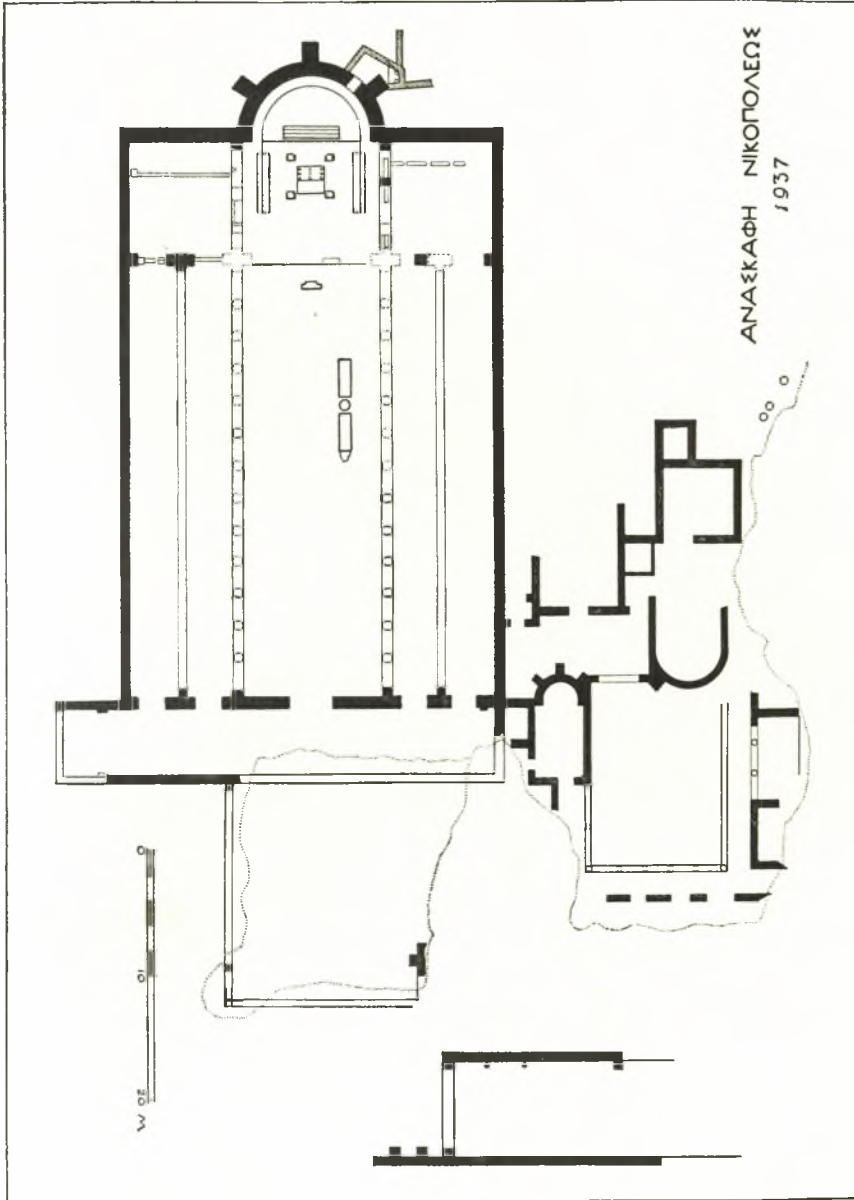
Α' Τὸ ἀνασκαφὸν μνημεῖον εἶναι μεγάλη πεντάκλιτος βασιλικὴ σχηματιζομένη διὰ τεσσάρων κιονοστοιχιῶν, ἐκάστη τῶν ὁποίων ἔφερε 12 κίονας.

Εἰκ. 1. Ἀποψὶς τοῦ πρεσβυτερίου τῆς μεγάλης βασιλικῆς.

Ἐκ τῶν κιονοστοιχιῶν τῆς διεσώθησαν δύο μόνον στυλοβάται (εἰς τοῦ κεντρικοῦ κλίτους καὶ εἰς τοῦ πλαγίου ἀριστεροῦ). Κατὰ χώραν ἀνευρέθησαν εἰς μὲν τὸν πρῶτον πέντε βάσεις, εἰς δὲ τὸν δεύτερον δύο. Οἱ ἡμικυλινδρικοὶ κορμοὶ τῶν κίωνων εὐρέθησαν πάντες εἰς τεμάχια. Οἱ πλεῖστοι τούτων εἶναι ἐκ Προκονησιακοῦ λίθου, δύο ἐκ φαιοῦ γρανίτου, δύο δὲ μικρότεροι — πιθανῶς τοῦ τέμπλου τοῦ ναοῦ — ἐξ ἐρυθροποῦ Λακωνικοῦ λίθου. Παρὰ τὸ μέσον τῆς διασωθείσης κεντρικῆς κιονοστοιχίας ἀνευρέθη ὁ ἄμβων, ὅστις εἶναι καὶ τὸ κυριώτερον εὕρημα τῆς ἐκκαθαρισθείσης βασιλικῆς. Οὗτος σχηματίζεται διὰ δύο μικρῶν τοίχων ἐπενδεδυμένων διὰ φατνωμάτων Ῥωμαϊκῆς ἐποχῆς μετ' ἀναγλύφων καλῆς τέχνης (εἰκ. 2, 3, 4) καὶ δι' ἐπιμήκων στενῶν θωρακίων μὲ ἀναγλύφους σταυροῦς (εἰκ. 5). Ἐν τῷ μέσῳ τῶν τοίχων τούτων

Παρένθετος Πίναξ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΠΕΝΤΑΚΛΙΤΟΥ ΒΑΣΙΛΙΚΗΣ ΝΙΚΟΠΟΛΕΩΣ.

Είκ. 2. Ρωμαϊκά φαντώματα χρησιμοποιηθέντα εις την διακόσμησιν του χριστιανικού ἄμβωνος.

Είκ. 3. Ρωμαϊκὸν φάνωμα χρησιμοποιηθὲν εις τὴν διακόσμησιν τοῦ χριστ. ἄμβωνος.

Είκ. 4. Ρωμαϊκά φαντώματα χρησιμοποιηθέντα εις τὴν διακόσμησιν τοῦ χριστιανικού ἄμβωνος.

Εἰκ. 5. Ἀποψὶς τοῦ χριστιανικοῦ ἄμβωνος τῆς μεγάλης βασιλικῆς.

Εἰκ. 6. Ἀρχαῖον βᾶθρον χρησιμοποιεθὲν εἰς τὸν ἄμβωνα τῆς χριστιανικῆς βασιλικῆς.

εὐρίσκεται ἰωνικὴ βᾶσις ἐφ' ἧς ἐστηρίζετο κορμὸς κίονος (διαμ. 0,62 μ.) ἔχων κατὰ τὴν βᾶσιν ἐγχάρακτον σταυρόν. Ἐνωθεν αὐτοῦ ὑπῆρχε τὸ ἀνευρεθὲν στρογγύλον βᾶθρον ἀρχαίας ἐποχῆς, ὅπερ ἐσχημάτιζε τὸ ἄνω δάπεδον τοῦ ἄμβωνος.

Τὸ βᾶθρον τοῦτο (διαμ. 1,35 μ. εἰκ. 6) ἑλληνιστικῶν πιθανώτατα χρόνων, τίς οἶδε πόθεν μεινεχθέν, κοσμεῖται δι' ἀναγλύφων παραστάσεων μαχομένων

Εἰκ. 7. Ψηφιδωταὶ προτομαὶ τῶν κτιτόρων τοῦ ναοῦ.

Ἑλλήνων κατὰ βαρβάρων καὶ ἄμαζόνων (εἰκ. 6). Οἱ Χριστιανοὶ ἀπέξεσαν μέρος τῶν ἀναγλύφων, ἀντικαταστήσαντες τοῦτο διὰ ζώνης ἐκ μωσαϊκῶν, ἐξ ἧς διεσώθησαν δύο ἀξιολογώταται προτομαὶ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς ἐντὸς ἐγκολπίων (εἰκ. 7). Οἱ εἰκονιζόμενοι εἶναι πιθανώτατα οἱ χορηγῆσαντες διὰ τὴν διακόσμησιν τοῦ ἄμβωνος.

Β' Πλὴν τῆς μεγάλης βασιλικῆς ἀνεσκάφη καὶ ἑτέρα μικροτέρα (εἰκ. 8, 9) κειμένη πρὸς τὸ βόρειον μέρος τῆς περιοχῆς καὶ παρὰ τὸ τεῖχος. Ἡ βασιλικὴ αὕτη εἶναι τῶν μετὰ τὸν Ἰουστινιανὸν χρόνων, διότι φέρει ἑκατέρωθεν τῆς μέσης καὶ ἀνὰ μίαν ἡμικυκλικὴν ἀψίδα προθέσεως καὶ διακονικοῦ. Τοῦ ἱεροῦ ἀπεκαλύφθη τὸ ἡμικυκλικὸν σύνθρονον καὶ ἡ βᾶσις τοῦ μαρμαρίνου τέμπλου (εἰκ. 8). Ὅλη ἡ μαρμαρίνη στρώσις τοῦ δαπέδου τοῦ κυρίως ναοῦ

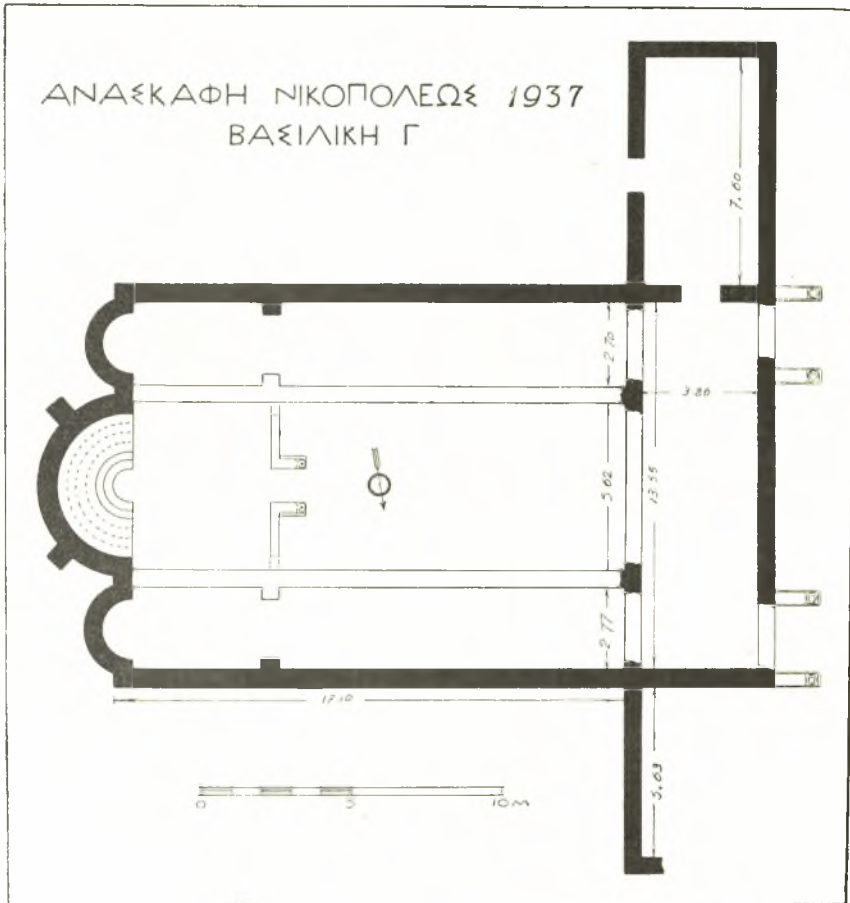

Εἰκ. 8. Ἀποψις τῆς παρὰ τὸ βόρειον τεῖχος μικρᾶς βασιλικῆς.

ἔχει ἀφαιρεθῆ, κατεστραμμένοι δὲ εἶναι καὶ οἱ στυλοβάται τῶν δύο κιονοστοιχιῶν, αἵτινες ἐχώριζον τὸν ναὸν εἰς τρία κλίτη. Τοῦναντίον ὅλη σχεδὸν ἡ ἐκ ποικιλοσχημῶν καὶ ποικιλοχρῶμων τεμαχίων μαρμάρων στρώσις τοῦ νάρθηκος διατηρεῖται κατὰ χώραν. Παρὰ τὴν Ν. Δ. γωνίαν τοῦ νάρθηκος εὐρέθη ὀρθογώνιον δωμάτιον, ἴσως σκευοφυλάκιον, πρὸ δὲ τῶν δύο θυρῶν τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ νάρθηκος εὐρέθησαν αἱ βάσεις δύο δικιονίων προστώων (εἰκ. 9).

Γ' Ἀνεσκάφη ὠσαύτως καὶ μέγα ρωμαϊκὸν κτήριο ἐφρυσκόμενον πρὸς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς περιοχῆς, οὗτινος ὀρθὰ ἐσφύζοντο τμήματά τινα. Τὸ κτήριο εὐρέθη ὅτι ἔχει σχῆμα ὀρθογώνιον καταλήγον πρὸς δυσμὰς εἰς ἡμικυκλικὴν ἐξέδραν, ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς ὁποίας ἠνοίγοντο μικραὶ κόγχαι. Τὸ δάπεδον τοῦ κτηρίου τούτου, οὗτινος τὸν προορισμὸν ἀγνοοῦμεν, ἦτο ἐστρωμένον διὰ ψηφιδωτῶν σχηματιζόντων γεωμετρικὰ σχέδια. Εὐρέθησαν μάλιστα δύο στρώσεις ἐπάλληλοι ψηφιδωτῶν, ἐξ οὗ συνάγεται ὅτι προὔπηρχεν ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἕτερον κτήριο μετὰ διάφορον διάταξιν.

Δ' Τελευταία τις ἔρευνα ἐγένετο παρὰ τὴν δημοσίαν ὁδὸν καὶ τὴν πηγὴν. Δι' αὐτῶν ἀπεκαλύφθη σειρὰ τριῶν ἀρραβδώτων κιόνων βαινόντων

Εἶκ. 9. Κάτοπις τῆς παρὰ τὸ τεῖχος μικρᾶς βασιλικῆς.

ἐπὶ πλακοστρώτου δαπέδου, ὅπερ ἀνήκει πιθανῶς εἰς τὸν δημόσιον δρόμον τῆς Νικοπόλεως. Κατὰ τὴν γενομένην ἐξσκαφὴν ἀπεκαλύφθη πλὴν ἀρχιτεκτονικῶν τινῶν μελῶν καὶ ἡ πλίνθος μετὰ τῶν ποδῶν ἀνδριάντος Ρωμαίου στρατηγοῦ, ὧς καὶ μαρμαρινὴ λίαν ἐφθαρμένη κεφαλὴ γηραιοῦ Ρωμαίου.

Α. ΟΡΛΑΝΔΟΣ - Γ. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

Εἰκ. 1. Ἡ κλιτύς τοῦ λόφου, ἐφ' ἧς τὸ νεκροταφ. τῆς Ἀνθείας.

7. ΜΥΚΗΝΑΪΚΑ ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΑ ΑΡΧΑΙΑΣ ΑΧΑΪΑΣ

Κατὰ Σεπτέμβριον - Ὀκτώβριον τοῦ 1937 ἐνηργήσαμεν καὶ πάλιν τὴν ἀνασκαφὴν περαιτέρω τοῦ Μυκηναϊκοῦ νεκροταφείου, τῆς προϊστορικῆς πόλεως Ἀνθείας, ὡς καθωρίσαμεν τοῦτο εἰς προγενεστέρως ἡμῶν ἐκθέσεις ἐν τοῖς Πρακτικοῖς τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας (ΠΑΕ τοῦ 1933 σελ. 90 - 93 καὶ τοῦ 1936 σ. 95 - 99).

Εἰκ. 2. Ἡ θυρίς ἑνὸς τῶν θαλαμοειδῶν τάφων.

Γυμνώσαντες τὴν κλιτὸν τοῦ λόφου Κούκουρα εἰς ὕψος ἰκανῶν μέτρων ὑπεράνω τοῦ μικροῦ ἀγροῦ τοῦ ἰδιοκτήτου Ἀντωνίου Κ. Σκόντρα, ἔνθα ἀνεύρομεν τοὺς πρῶτους τάφους, ἤρηνήσαμεν τὰς ὑπωρείας τοῦ βουνοῦ τούτου καὶ ἀνεύρομεν καὶ ἄλλους τάφους ὑπερκειμένους τῶν πρότερον εὑρεθέντων, σημειώσαντες ἰκανὰς σειρὰς ἐπαλλήλων λαξευτῶν τάφων ἐπὶ τῆς κλιτύος τοῦ λόφου (εἰκ. 1).

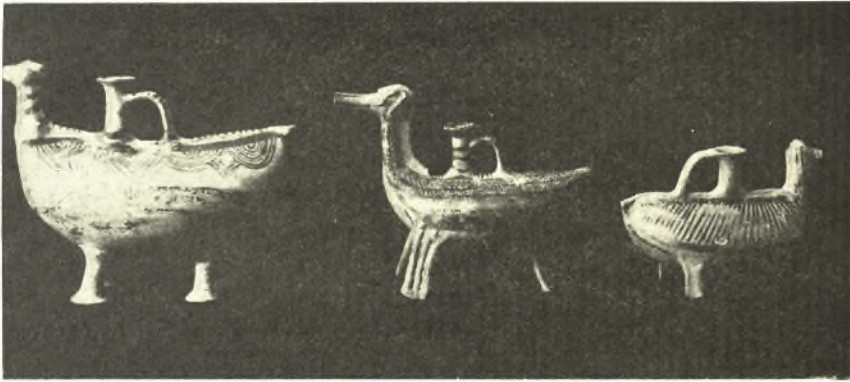
Ἀνεύρομεν κατὰ τὸ παρὸν ἔτος πέντε τάφους ἀνεπάφους μὲν, ἀλλὰ τῶν ὁποίων οἱ δύο ἦσαν βεβυθισμένοι (εἰκ. 2).

Εἰς τὸν ἕνα ἐξ αὐτῶν δὲν εἰσήλθομεν διὰ τῆς θυρίδος, τῆς διὰ λίθων

κεκλεισμένης ὡς συνήθως, ἀλλὰ δι' ὀπῆς ἣτις εἶχε σχηματισθῆ, καταπεσόντος μέρους τοῦ βραχίωδους μεσοτοίχου, τοῦ χωρίζοντος τοὺς δύο τάφους τῆς αὐτῆς σειρᾶς.

Τὰ εὐρήματα καὶ κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἦσαν πολλὰ καὶ καλά, καὶ τινα ἔξ αὐτῶν σπανιώτατα.

Τὰ ἀγγεῖα τοῦ ἔτους τούτου ἀνέρχονται εἰς τὸν ἀριθμὸν ἐνενηκοντα ἕξ, μικρὰ καὶ μεγάλα, ἀλλὰ σχεδὸν πάντα ἀκέραια καὶ ἀρίστης διατηρήσεως. Ὀλίγα ἔξ αὐτῶν τεθραυσμένα συνεκολλήθησαν ἑφέτος ἐγκαίρως, ἑκαθαρί-

Εἰκ. 3. Πτηνόσχημα ἀγγεῖα.

σθησαν καὶ ἐφωτογραφήθησαν, ὡς καὶ τὰ περυσινὰ καὶ καταγραφέντα κατετέθησαν εἰς τὸ Μουσεῖον.

Τὰ ἀγγεῖα ταῦτα τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν εἶναι τὰ ἑξῆς.

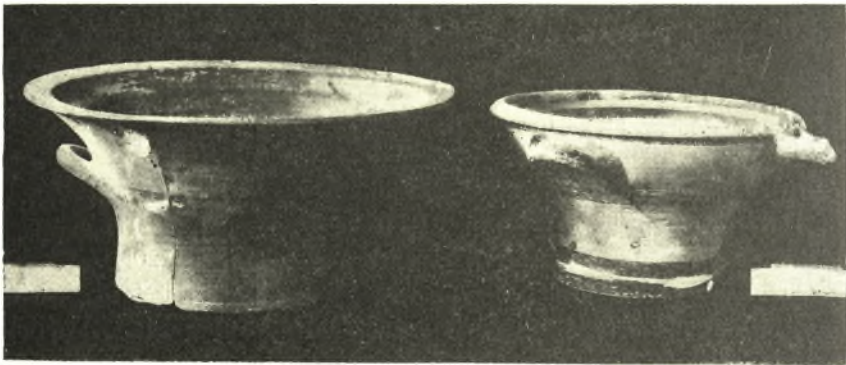
Καὶ πρῶτον τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ 1936.

- 1) Πτηνόσχημον ἀγγεῖον· μῆκος 0,29, ὕψ. 0,222.
- 2) » » μικρότερον· μῆκος 0,25, ὕψ. 0,20.
- 3) » » ἔτι μικρότερον· μῆκος 0,195, ὕψ. 0,145. (εἰκ. 3.)
- 4) Κρατηρίσκος δίωτος μὲ τέσσαρας διατρήτους λαβὰς πρὸς ἀνάρτησιν ὕψ. 0,19. περιφέρεια κοιλίας 0,56. Βάσις ἰδιόρρυθμος (εἰκ. 4).
- 5) Λέβης τρίωτος· ὕψ. 0,221 περιφέρεια κοιλίας 0,765.
- 6) Μέγας ἀμφορεὺς τετράωτος ὕψ. 0,442 περιφέρεια κοιλίας 1,29.
- 7) Μέγας ἀμφορεὺς δίωτος μὲ δύο θηλάς· ὕψ. 0,34 περιφέρ. κοιλίας 0,99.
- 8) » » » μὲ δύο ζεύγη θηλῶν ἑκατέρωθεν· ὕψ. 0,353, περιφέρεια κοιλίας 1,07.
- 9) Λεκάνη δίωτος· ὕψ. 0,156, Διάμετρος 0,327.
- 10) » » μετὰ ἐκροῆς· ὕψ. 0,143, Διάμετρος 0,24 (εἰκ. 5).

- 11) Μέγας τυφλόστομος ἀμφορεύς ὕψ. 0,35, περιφέρεια κοιλίας 1 065.
 12) Τυφλόστομον ἀγγεῖον ὕψ. 0,22 περιφέρεια κοιλίας 0,705.

Εἰκ. 4. Τρίωτος κρατηρῖσκος μετὰ περιέργου βάσως. Λέβης μετὰ τριῶν ὄτων.

Εἰκ. 5. Δίωτοι λεκάναι, ὧν ἡ μία μετὰ ἐκροῆς.

- 13) Τυφλόστομος ἀμφορεύς ὕψ. 0,28, περίμετρος κοιλίας 0,87 (α).
 14) » » (β) » 0,215.
 15) » » (γ) » 0,197.
 16) » » (δ) » 0,167.
 17) » » (ε) » 0,158.

- 18-31) Τυφλόστομα ἀμφορείδια. (ζ, η, θ, ι, κ, λ, μ, ν, ξ, ο, π, ρ, σ).
- 32) Πίθος δίωτος ὕψ. 0,195.
- 33) Κύπελλον μετὰ ἐκροῆς ὕψ. 0,07.
- 34) Πίθος μικρός.
- 35) Μέλαινα κουτάλα μετὰ λαβῆς.
- 36) Λυχνία ἀσκόμορφος.
- 37) Λεβήτιον.
- 38) Λεβήτιον.
- 39) Πίθος μικύλος.
- 40) Μικύλον τυφλόστομον πεπιεσμένον λίαν.
- 41) Ἐρυθρόπηλος ἀμφορεὺς μέγας με 4 ὄτα.
- 42) Ἀμφορεὺς δίωτος με θηλάς μαστῶν ἐπὶ τῶν ὤμων.
- 43-59) Τυφλόστομα ἀμφορείδια.
- 60) Οἰνοχόη με ἓν οὔς.
- 61-62) Δύο λεβήτια.
- 63-64) Δύο λεβήτια πολὺ τεθρασμένα μετὰ τοῦ χώματος ἔτι.
- 65-67) Πίθοι μικροί.
- 68) Οἰνοχόη μικρά.
- 69) Πίθος με τρεῖς πόδας λίαν ἐφθαρμένους.
- 70) Κουτάλα με μακρὸν οὔς καὶ ἔχουσα εἰς τὸν πυθμένα τρεῖς μέλανας ἰχθύας γραπούς. (εἰκ. 6 καὶ 7).

Δεύτερον τὰ ἀγγεῖα τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ παρόντος ἔτους 1937 εἶναι τὰ ἑξῆς:

- 1) Μέγας ἀμφορεὺς με τέσσαρα ὄτα. Περὶ τοὺς ὤμους κόσμημα, ὕψ. 0,40.
- 2) » » » » » . Τὰ κοσμήματα ἔξιτηλα. Περὶ τοὺς ὤμους ψαροκόκκαλον ὕψ. 0,37.
- 3) Μέγας ἀμφορεὺς με τέσσαρα ὄτα. Περὶ τοὺς ὤμους κόσμημα ἐν εἴδει πλοχομοῦ ὕψ. 0,36.
- 4) Ἀμφορεὺς με τέσσαρα ὄτα. Περὶ τοὺς ὤμους κόσμημα ἀνεπτυγμένον ἐν εἴδει δύο πτερυγῶν, ἐσχηματοποιημένον ἐκ θαλασσίων ζῳῶν (ἴδε Τριταίας ἀμφορέα) ὕψ. 0,29 (ΠΑΕ 1928 σ. 118). (εἰκ. 8).
- 5) Μέγας ἀμφορεὺς με δύο ὄτα καὶ δύο θηλάς μαστῶν ὕψ. 0,30.
- 6) Μικρότερος ἀμφορεὺς με δύο ὄτα καὶ δύο θηλάς μαστῶν ὕψ. 0,20.
- 7) Ἀμφορεὺς με τέσσαρα ὄτα καὶ με μέλανας ζῶνας, περὶ τοὺς ὤμους καὶ τὴν κοιλίαν ὕψ. 0,28.
- 8) Μέγας τυφλόστομος ἀμφορεὺς με κοσμήματα ἐπὶ τῶν ὤμων ὀκταποδοειδῆ ὕψ. 0,30,35 (εἰκ. 8).
- 9) Μέγας τυφλόστομος ἀμφορεὺς με συγκεντρικὰ ἡμικύκλια ἐπὶ τῶν ὤμων ὕψ. 0,31.

Εἰκ. 6. Κουτάλα με μακρὸν οὔς.

Εἰκ. 7. Τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ὑπ' ἀρ. 6 ἀγγείου με τρεῖς γραπτὸς ἰχθύας.

Εἰκ. 8. α'. Ἀμφορεὺς τετράωτος με̄ κόσμημα ἐπὶ τῶν ὤμων
β'. Τυφλόστομος ἀμφορεὺς με̄ κοσμήματα ὀκταποδοειδῆ.

Εἰκ. 9. Ποικίλων σχημάτων ἀγγεῖα.

- 10) Τυφλόστομος ἀμφορεὺς με̄ τρεῖς ψαροκόκκαλα ἐπὶ τῶν ὤμων ὕψ. 0,195 μ.
- 11) Μέγας τυφλόστομος ἀμφορεὺς με̄ συγκεντρικὰ τόξα ὕψ. 0,275 μ. ἐπὶ τῶν ὤμων.
- 12) Ὅμοίως . . . ὕψ. 0,28.
- 13) Ὅμοίως . . . ὕψ. 0,284.
- 14) Ὅμοίως . . . ὕψ. 0,235.

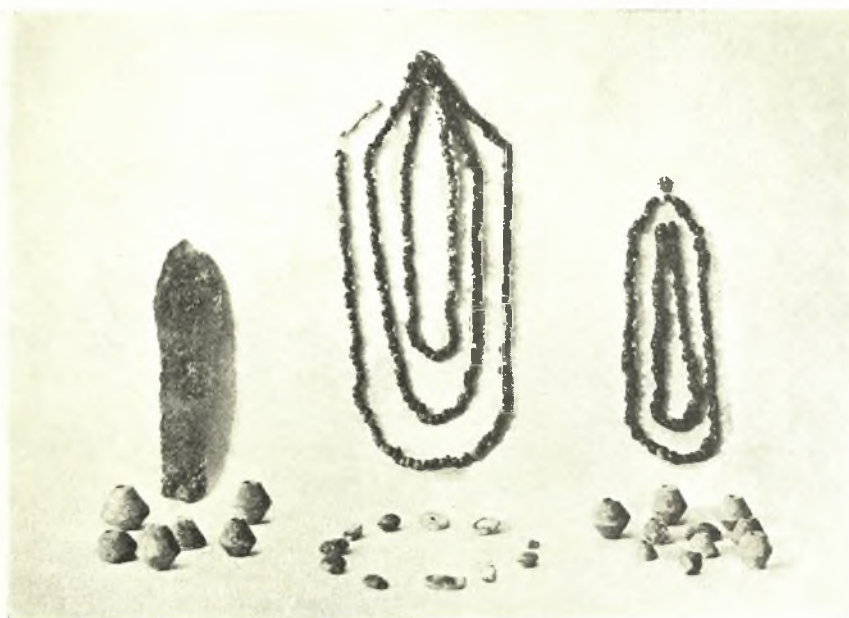
- 15) Ὅμοιος μὲ δικτυωτὰ τρίγωνα ὕψ. 0,215.
 16) Ὅμοιος μὲ συγκεντρικὰ ἡμικύκλια ὕψ. 0,28.
 17) Τυφλόστομος ἀμφορίσκος μὲ ἡμικύκλια ὕψ. 0,175.
 18) » » » » » 0,15.
 19) » » » » » 0,16.
 20) » » » » » 0,135.
 21) Ὅμοιος
 22-32) Τυφλόστομα ἀμφορίσκος μὲ ἡμικύκλια.
 33-50α) Τυφλόστομα ἀμφορεΐδια.
 51-55) Τρίωτοι κρατηρίσκοι (εἰκ. 9 ἀρ. 4).
 56-57) Λυχνίαι
 58-59) Τρισώματα ἀγγεῖα μὲ μίαν λαβήν.
 60) Ὑψίπους κύλιξ (εἰκ. 11, ἀρ. 5).
 61-62-63) Μικρὰ πήλινα ἀγγεῖα ὡς κουτάλια(;).
 64-73) Τρίωτα λεβήτια, ποικίλου μεγέθους μὲ γραμμικὰς διακοσμήσεις.
 74-75) Δύο λεβήτια, τὰ ὅποια ἀντὶ τριῶν ὠτων ἔχουσιν θηλὰς μαστῶν.
 76) Δίωτος πίθος εὐμεγέθης μὲ πλουσίαν διακόσμησιν. Περὶ τὴν κοιλίαν ψαροκόκκαλον.
 77-81) Πίθοι δίωτοι διαφόρου μεγέθους μικροί.
 82) Οἶνοχόη μὲ ἓν οὖς μὲ γεωμετρικὴν διακόσμησιν (εἰκ. 9 ἀρ. 1).
 83-88) Οἶνοχόαι μικρότεροι μόνωτοι.
 89) Χειροποίητος οἶνοχόη ἀρχαιοτέρα.
 90) Πτηνοειδὲς ἀγγεῖον μὲ τρεῖς πόδας μὲ γραμμὰς ἐπὶ τοῦ σώματος (εἰκ. 9 ἀρ. 5).
 91-93) Τρία ἄνευ λαβῆς ἀγγεῖα.
 94-94α) Τὸ ἡμισυ κυπέλλου λεπτοῦ καὶ δλόκληρον ὅμοιον κύπελλον ἐφθαρμένον.
 95) Πίθος ἀκέραιος μὲ δύο ὦτα καὶ τρεῖς πόδας, κατάκοσμος ἐκ γεωμετρικῶν κοσμημάτων, ἀρίστης διατηρήσεως ὕψ. 0,12 (εἰκ. 9 ἀρ. 1).
 96) Πυξὶς ἀλαβαστρίνη μετὰ καλύμματος συμπεληρωμένη διὰ γύψου. Τὸ σφζόμενον μέρος ὡς καὶ τὸ κάλυμμα φέρουσι γλυπτὰ κοσμήματα ἐξόχως διατηρούμενα μὲ τὴν παράστασιν ἀργοναυτικῶν ναυτίλων μὲ τὸ κέλφος αὐτῶν, ἐξ οὗ ἐξέρχονται ἀνὰ τρεῖς. Ἔχει τρία ὦτα, ὧν σφζονται τὰ δύο, μετὰ διατηρήσεως πρὸς ἀνάρτησιν (εἰκ. 10).
 Ἡ ἀλαβαστρίνη αὕτη πυξὶς εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιωτάτων εὐρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς τοῦ ἔτους τούτου καὶ τῶν σπανιωτάτων.
 Δυστυχῶς ἡ βᾶσις δὲν σφζεται, διότι στηριζομένη ἐπὶ τοῦ ὕγρου ἑδάφους τοῦ τάφου ἐφθάρη ὑπὸ τῆς ὑγρασίας, τοῦ ἀλαβάστρου ὄντος λίαν μαλακοῦ.

Εἰκ. 10. Πυξίς ἀλαβαστρίνη μετὰ τοῦ καλύμ. κατάμεστος ἐξ ἀναγλ. διακοσμήσεων.

Εἰκ. 11. Ψῆφοι ὑαλώδους μάζης, δύο τεμάχια κτενός ἐξ Ἐλέφαντος, λίθινος πέλεκυς, δύο ὀστέϊναι βελόνας καὶ χάνδραι ποικίλης ὕλης.

Εἰκ. 12. Χάνδραι ἐξ ἀγάλτου καὶ ποικίλης ὕλης, Λεπίς χαλκοῦ μαχαιρίου, καὶ σφονδύλια ποικιλοχρώμου στεατίτου.

Τόσον τὸ σῶμα τῆς πυξίδος, ὅσον καὶ τὸ κάλυμμα αὐτῆς διαιρεῖται εἰς δύο ζῶνας, καταμέστους ὑπὸ σειρῶν ναυτίλων συμμετρικώτατα διατεταγμένων, διότι ἀλλαχοῦ ἀπαντῶμεν αὐτοὺς ἐσχηματοποιημένους ἢ μᾶλλον ζῶντας.

Ἡ πυξὶς αὕτη δεικνύει τὴν ἐκ θαλασσίας ὁδοῦ καταγωγὴν τοῦ πολιτισμοῦ τούτου, ὃν συμβατικῶς ὀνομάζομεν Μυκηναϊκόν. Ναυτίλους ζῶντας εἰκονίζει μία ψῆφος ἐκ στεατίτου εὑρεθεῖσα ἐν Κρήτῃ ὡς καὶ τὸ αὐτόθι θυτὸν τοῦ Παλαικάστρου (ἴδε ΑΕ 1930 Αἱ Θαλασσογραφικαὶ παραστάσεις τῆς Κρητομυκηναϊκῆς ἐποχῆς ὑπὸ Σ. Μαρινάτου, σελ. 112 καὶ 119).

Ἄλλ' ἀμφότερα ταῦτα εἶναι ἀρχαιότερα τῆς ἡμετέρας πυξίδος, ἐν ἣ ἡ σχηματοποιήσις τοῦ ναυτίλου ἔχει ἤδη τελείως σχηματοποιηθῆ καὶ ἰδίᾳ εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐκ κυανῆς θαλάδους μάζης ψήφων περιδεραίου, ἃς ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ εὔρομεν ἐν ὄλῳ δώδεκα (εἰκ. 11).

Ἐν τῇ εἰκόνι 15 βλέπει τις καὶ δύο τύπους ψήφων περιδεραίων ἐκ κυανόχρου ὑαλίνης μάζης, καὶ δύο τεμάχια κτενὸς ἐξ ἐλέφαντος καὶ τινὰς χάνδρας ποικίλης ὕλης καὶ δύο βελόνια ὀστρίνα ὡς καὶ λίθινον πέλεκυν.

Ἐν τῇ εἰκόνι 12 εἰκονίζεται λεπίς ἀμφίστομος χαλκῆς μαχαίρας, σφονδύλια ποικιλοχρώμου στεατίτου, χάνδραι ποικίλης ὕλης καὶ δύο ἐκ νήματος περιδέραια πλήρη μικρῶν χανδρῶν.

Τὸ μικρότερον ἀποτελεῖται μόνον ἐκ μικρῶν χανδρῶν ἐξ ἀγάλτου ἐρωθρωπῶν τὸ δὲ μείζον ἐκ χανδρῶν ποικιλοχρώμου ὑαλίνης μάζης καὶ τινῶν ἐκ στερεωτέρου λίθου.

Οἱ πλεῖστοι τῶν ἐρευνηθέντων τάφων εἶχον μὲν τοὺς νεκροὺς ἐπὶ τοῦ δαπέδου, ἀλλὰ συγχρόνως ἐν τῷ δαπέδῳ ὑπῆρχε βαθύτερος λάκκος κεκαλυμμένος διὰ πλακῶν, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ὑπῆρχε σωρὸς ἐφθαρμένων ὀστῶν παλαιότερων νεκρῶν ἄνευ εὐρήματός τινος.

Δεκέμβριος 1937.

Ν. ΚΥΠΑΡΙΣΣΗΣ

8. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΣΙΚΥΩΝΟΣ ΤΟΥ 1937

Ἡ κατά τὸ ἔτος 1937 ἀνασκαφικὴ ἐν Σικυῶνι ἐργασία ἐστράφη ἀφ' ἐνὸς μὲν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ σκάμματος τοῦ Γυμνασίου, ἀφ' ἑτέρου δ' εἰς τὴν ὀλοσχερῆ ἐκκαθάρισιν τοῦ εἰκαζομένου ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος¹. Καὶ ἡ μὲν ἀνασκαφὴ τῆς αὐλῆς τοῦ Γυμνασίου ἀπέδωκε μόνον τεμάχια τινὰ πηλίνων ἀροκκεράμων τοῦ κτηρίου καὶ τινὰ ἀσήμαντα θραύσματα ἀρχιτεκτονικῶν

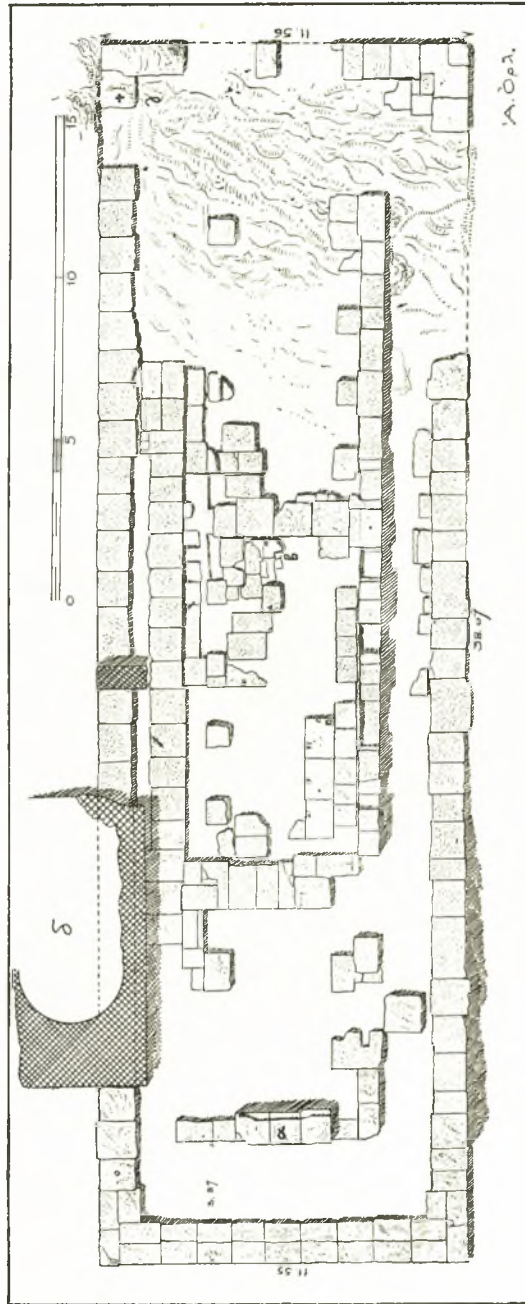

Εἰκ. 1. Ἀποψὶς τῶν θεμελίων τοῦ εἰκαζομένου ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος.

αὐτοῦ μελῶν. Ἡ δὲ τοῦ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος ἀπεκάλυψε μόνον τὰ ἐδάφη κατασκευῆς αὐτοῦ, (εἰκ. 1), οὐδὲν δὲ ἀρχιτεκτονικὸν μέλος, πλὴν τεμαχίων πηλίνης κεράμου φερούσης ἔκτυπον τὴν ἐπιγραφὴν *δαμ(οσία)*. Ὁ ναὸς διευθυνόμενος ἀκριβῶς πρὸς ἀνατολὰς, ὡς πάντα τὰ δημόσια κτήρια τῆς Ἑλληνιστικῆς Σικυῶνος, ἔχει μῆκος μὲν 38,07 μ. πλάτος δὲ 11,55 καὶ εἶναι ἐξ ὀλοκλήρου διὰ μαλακοῦ Σικυωνίου λίθου κατεσκευασμένος. Ἦτο περίπτερος καὶ ἐχωρίζετο κατὰ μῆκος εἰς πρόναον, σηκὸν καὶ ὀπισθόναον. Ὁ πρόναος ἔχει ἱκανὸν βάθος, διετηρήθη δ' ἐξ αὐτοῦ περιέργως μόνον τὸ κατώφλιον τῆς ἐπὶ τοῦ σηκοπροδρομίου τοῖχου θύρας (εἰκ. 2,α). Τοῦ δὲ κυρίως σηκοῦ διεσώθησαν τέσσαρες μεγάλαι πλάκες τῆς στρώσεως φέρουσαι ἀριθμησιν δι' ἀρχαϊκῶν γραμμάτων. Παρὰ τὸν ὀπίσθιον τοῖχον τοῦ σηκοῦ εὐρέθη κατὰ χώραν τὸ ἥμισυ τοῦ κυκλοτεροῦς βάθρου τοῦ ἀγάλματος (εἰκ. 2,β). Τὸ ἐξαιρετικῶς

¹ Πρώτην σκαφὴν τοῦ ναοῦ εἶχεν ἐπιχειρήσει πρὸ ἐτῶν ὁ κ. Ἀλ. Φιλαδελφεύς. αὕτη ὁμῶς παρέμεινεν ἡμιτελής. Πρόχειρον διάγραμμα τοῦ ναοῦ συνταχθὲν τότε ὑπ' ἑμοῦ ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Φιλαδελφῆος ἐν Ἀρχαιολ. Δελτίῳ τ. 10 (1926) σ. 47.

ἐπίμηκες ὀρθογώνιον σχῆμα τοῦ ναοῦ, ἰδιάζον εἰς ἀρχαίους ναούς, ἀγχι εἰς τὴν ὑπόθεσιν, ὅτι ἴσως ὁ ναὸς τῆς Ἀρτέμιδος εἶχε κατασκευασθῆ ἤδη κατὰ τὴν ἀρχαϊκὴν ἐποχὴν ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῆς παλαιότερας Σικυῶνος. Εἰς τοῦτο συνηγοροῦσι καὶ τὰ πάλαι γενόμενα εὐρήματα τεμαχίων ἀρχαϊκῶν ἐπιστυλίων (εἰκ. 3) καὶ ἐγχρωμῶν ἀροκεράμων (εἰκ. 4). Ὁ ἀρχαϊκὸς ὅμως οὗτος ναὸς φαίνεται ὅτι θὰ κατεστράφη τελείως, ἀνεκτίσθη δ' ἐπὶ τῶν αὐτῶν βάσεων κατὰ τοὺς ἑλληνιστικοὺς χρόνους ἤτοι κατὰ τὴν ὑπὸ Δημητρίου τοῦ Πολιορκητοῦ τῷ 303 π. Χ. γενομένην κτίσιν τῆς νέας Σικυῶνος ἐπὶ τοῦ ἄνωθεν τῆς παραλίου πεδιάδος ὄροπεδίου. Τοῦτο τοῦλάχιστον μαρτυροῦσι τὰ γενόμενα πάλαι εὐρήματα πηλίνων σιμῶν καὶ τὰ ἐφέτος ἐπὶ τῶν λίθων τῶν θεμελίων παρατηρηθέντα τεκτονικὰ σύμβολα, ὡς καὶ τινὰ τεμάχια βαθμίδων μετὰ τριπλῆς ὑποτομῆς ἐντειχισθέντα εἰς τὰ θεμέλια. Ὁ ἑλληνιστικὸς ναός, καταστραφεὶς πι-

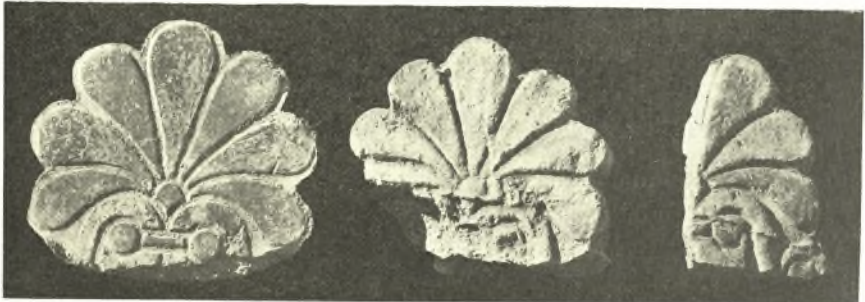

Εἰκ. 2. Κάτοψις τοῦ εἰκαζομένου ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος.

θανάτατα καὶ αὐτὸς ὑπὸ τοῦ μεγάλου σεισμοῦ τοῦ 250 μ. Χ., ἀνεκτίσθη κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους ὡς χριστιανικὴ ἐκκλησία τοῦτο ἀποδεικνύουσιν οὐ μόνον σταυροὶ λαξευθέντες ἐπὶ τοῦ πετρώματος, ἐφ' οὗ ἐκτίσθη ὁ ναός,

Εἰκ. 3. Τεμάχια ἐπιστολίων ἐκ τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος.

Εἰκ. 4. Κεραμίδες ἡγεμόνες ἐκ τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος.

(εἰκ. 1, γ) ἀλλὰ καὶ τεμάχια ψηφίδων καὶ δὴ καὶ θραύσματα ἐπιγραφῶν προερχόμενα πιθανῶς ἐκ μαρμαρίνου καλενδαρίου καὶ εὐρεθέντα κατὰ τὴν πρὸ ἐτῶν ἐπιχειρηθεῖσαν ἀλλ' ἀτελῆ παραμείνασαν ἀνασκαφῆν τοῦ ναοῦ ὑπὸ τοῦ κυρίου Ἄλ. Φιλαδελφέως (Ἄρχ. Δελτ. τ. 10, 1926, σ. 48).

ΑΝ. Κ. ΟΡΛΑΝΔΟΣ

Εἰκ. 1. Σχεδιαγράφημα τῶν περὶ τὸ ναῖδριον τῆς Εὐαγγελιστρίας ἐν Σπέτσαις ἀνευρεθέντων θεμελίων τῆς βασιλικῆς (σχ. τοῦ καλλιτέχνου Βύρωνος Κεσσέ).

9. ΕΡΕΥΝΑΙ ΕΝ ΣΠΕΤΣΑΙΣ

Κατ' Αὐγουστον τοῦ ἔτους 1937 ἐνήργησα σκαφικὴν ἔρευναν ἐν Σπέτσαις, συμφώνως τῇ ἐντολῇ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας, ἐκθέτω δὲ κατωτέρω τὰ ἀποτελέσματα αὐτῆς.

Σκοπὸς τῆς ἀνασκαφῆς μου ταύτης ἦτο ὁ προσδιορισμὸς δύο κτισμάτων ἐλάχιστα ἴχνη τῶν ὁποίων διεκρίνοντο: τοῦ μὲν πρώτου, δεξιὰ τῆς εἰσόδου τοῦ κυρίως λιμένος τῆς νήσου, ὅπου σήμερον ὑπάρχει τὸ ναῖδριον τῆς Εὐαγγελιστρίας καὶ περὶ τοῦ ὁποίου παρεδίδετο ὅτι ἔχει κτισθῆ ἐπὶ βυζαντινοῦ ναοῦ, οὗτινος εἶχον ἀναφανῆ κατὰ τὴν ἐκεῖ κτίσιν οἰκιῶν μαρμάρινοι κίονες (πρβλ. Α. Ὁρλάνδου *Ναυτικά*, ἧτοι ἱστορία τῶν κατὰ τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος ἀγῶνα πεπραγμένων τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων, ἰδίως τῶν Σπετσῶν, Τόμος Α' Ἀθῆναι, 1869 σελ. 11 κ.έ.), τοῦ δὲ δευτέρου εἰς θέσιν «ὁ μύλος τοῦ Βρούστη» ἐπὶ ὑψώματος νοτιῶς τοῦ λιμένος καὶ ἐντὸς τοῦ κτήματος Κούτση, ὅπερ εἶχον πρὸ καιροῦ ὁ ἴδιος παρατηρήσει καὶ περὶ τοῦ ὁποίου οὐδεμίαν πληροφορίαν ὑπῆρχε.

Α'. Ἀνασκαφὴ βασιλικῆς Εὐαγγελιστρίας. Ἡ σκαφικὴ ἔρευνα τοῦ περὶ τὸ ναῖδριον τῆς Εὐαγγελιστρίας χώρου μοὶ παρέσχε πολλὰς δυσκολίας

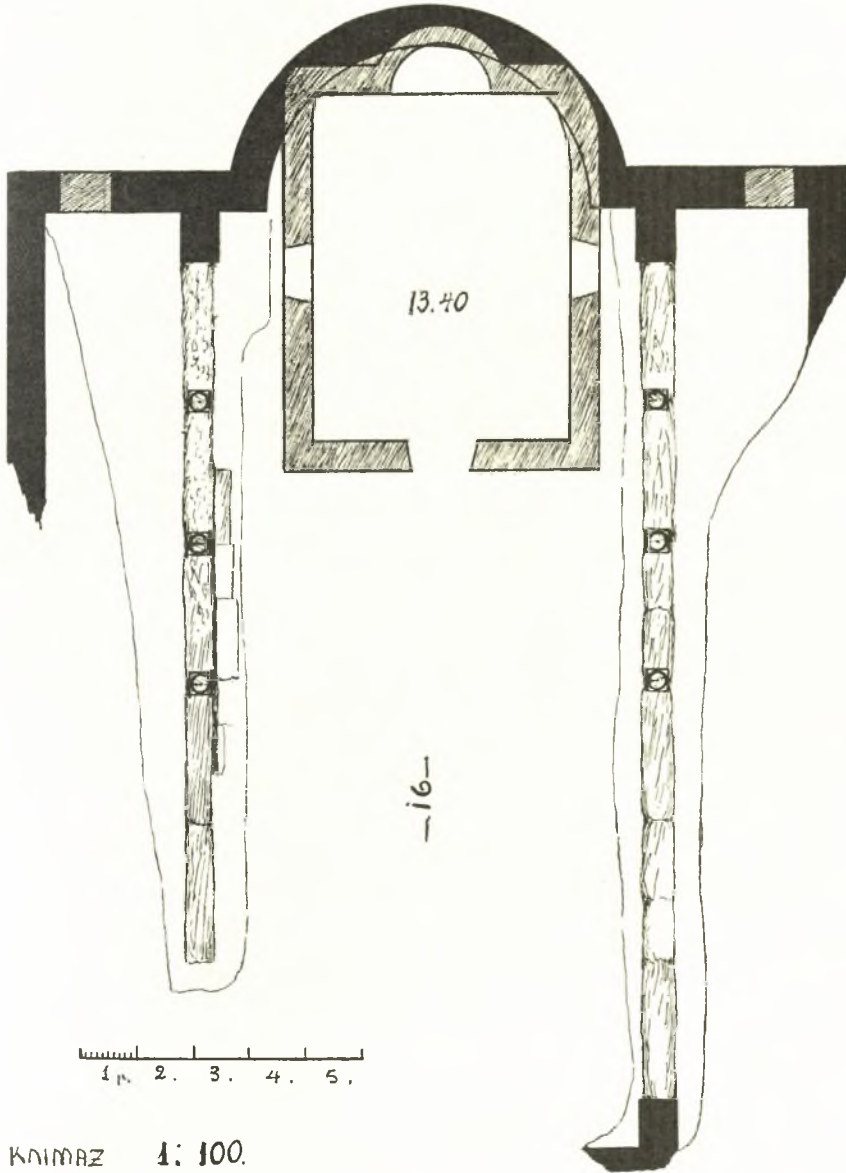

Εἰκ. 2. Γενικὴ ἄποψις (ἀπὸ ἀνατολῶν) τοῦ περὶ τὸ ναῖδριον τῆς Εὐαγγελιστρίας ἀνασκαφέντος χώρου.

Εἰκ. 3. Ἄποψις ἀπὸ δυσμῶν τοῦ αὐτοῦ ναῖδριου καὶ τῶν περὶ αὐτὸ προσδιορισθέντων μερῶν τῆς βασιλικῆς.

Εἰκ. 4. Κάτοψις τῆς ἀνευρεθείσης περὶ τὸ ναῖδριον τῆς Εὐαγγελιστρίας
παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς (σχ. Β. Κεσσέ).

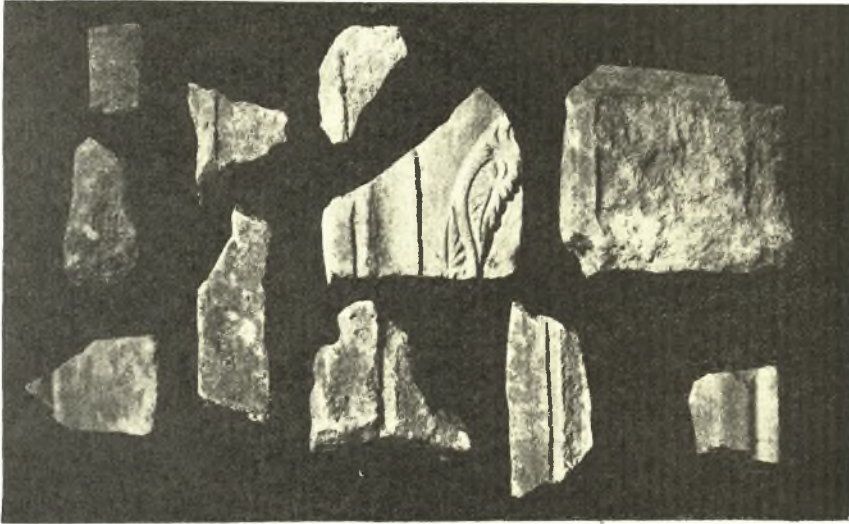
Εἰκ. 5. Ἡ ἀνευρεθεῖσα ἀριστερά κιονοστοιχία καὶ τὸ δάπεδον τῆς βασιλικῆς.

Εἰκ. 6. Ἡ ἀνευρεθεῖσα δεξιὰ κιονοστοιχία καὶ ἡ νοτιοδυτικὴ γωνία τῆς βασιλικῆς.

καὶ διότι τὸ νεώτερον ναῖδριον ἀπεδείχθη ἐκτισμένον ἐπὶ τοῦ κυριωτέρου τμήματος τοῦ ναοῦ, ἦτοι ἐπὶ τοῦ ἱεροῦ Βήματος, καὶ διότι ὁ πέριξ χώρος ἔχει καταληφθῆ ὑπὸ οἰκιῶν καὶ κήπων, ἦτο δὲ δύσκολος ἡ ἐκχωμάτωσις καὶ ἡ καθ' ὄλον σκαφικὴ ἔρעυνα. Ἦρκέσθην διὰ τοῦτο νὰ προσδιορίσω τὰ κυριώτερα σημεῖα τοῦ ναοῦ, νὰ ἐπιχώσω δὲ μεγάλα τμήματα αὐτοῦ μετὰ τὴν σχεδιάσιν καὶ φωτογράφησιν τῶν ἀνευρεθέντων.

Πρὸ τῆς ἀνασκαφῆς παρατηρεῖτο ἐπικεχωσμένον μικρὸν τμήμα τοῖχου ἀριστερὰ τοῦ ναῖδριου ἠκολούθησα τοῦτο καὶ ἐπέτυχον νὰ προσδιορίσω ἐπακριβῶς τὴν ἀψίδα καὶ τὰ ἐκατέρωθεν αὐτῆς τμήματα τοῦ ἀνατολικοῦ τοῖχου. Ἐπὶ τῆς ἀψίδος τοῦ παλαιοῦ ναοῦ βαίνει ἡ ἀψὶς τοῦ σημερινοῦ ναῖδριου—δυσανάλογος πρὸς τὸ μέγεθος αὐτοῦ—ἀφίνει δὲ ὁ ναῖσκος ἔξω τὰ ἄκρα τῆς παλαιᾶς ἀψίδος καὶ ἐκτείνεται εἰς ὀλόκληρον τὸ ἱερὸν Βῆμα τοῦ παλαιοῦ ναοῦ (βλ. εἰκ. 1-4). Ἐκατέρωθεν τοῦ ναῖδριου ἐκτείνονται αἱ κιονοστοιχίαι καὶ τὰ πλάγια κλίτη παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς. Ἐκ τῶν κιονοστοιχιῶν διεσώθησαν οἱ στυλοβάται, ἐκ μεγάλων λαξευτῶν φαιῶν λίθων συγκείμενοι, ἐφ' ὧν βαίνουσιν αἱ μαρμάρειναι ἰωνικαὶ βάσεις τῶν κιονοστοιχιῶν ἐκ τῶν ὀκτῶ βάσεων ἀνευρέθησαν ἕξ, ἀνὰ τρεῖς εἰς ἐκάστην πλευράν,

Εἰκ. 7. Τμήματα ἐκ θωρακίων ἀνευρεθέντα κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τῶν βασιλικῶν τῶν Σπετσῶν.

Εἰκ. 8. Ἐκ τῶν κεραμεικῶν εὐρημάτων τῆς ἀνασκαφῆς τῶν βασιλικῶν τῶν Σπετσῶν (πλίνθοι ἐκ τόξων, ὕαλοι παραθύρων καὶ ἀγγεῖα παλαιοχριστιανικὰ ἄνευ γανόσεως καὶ βυζαντινὰ ἐγχάρακτα καὶ γραπτά).

ἐξ ὧν αἱ πέντε κατὰ χώραν, διασφύζονται δὲ καλῶς καὶ αἱ παραστάδες τῶν κιονοστοιχιῶν (βλ. κάτοψιν καὶ σχεδιαγράφημα· προβλ. καὶ εἰκ. 5-6). Ἡ τοιχοδομία συνίσταται ἐξ ἀργολιθοδομῆς μὲ ἱκανὴν χρῆσιν πλίνθων, ὧν ἀνευρέθησαν πλεῖστα τμήματα. Αἱ θυρίδες τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς εὐρίσκονται

0,50 μ. ὑψηλότερον τοῦ διαπέδου, μεγάλα τμήματα τοῦ ὁποίου ἀνευρέθησαν ἐπεστρωμένα με ὀρθογωνικάς πλάκας κυανοῦ σχιστολίθου (εἰκ. 5).

Ἡ τρίκλιτος αὐτῆ βασιλικῆ τῶν Σπετσῶν εἶνε μικρῶν διαστάσεων (16 × 13,40 μ.), εἶχε κιονοστοιχίας με τέσσαρας κίονας ἐκάστην καὶ νάρθηκα, τὰς διαστάσεις τοῦ ὁποίου δὲν ἠδυνήθηγν νὰ προσδιορίσω καθ' ὅσον ἔχει τὸ δυτικὸν αὐτῆς τμήμα ὑποστῆ τελείαν καταστροφῆν.

Εἰκ. 9. Ἀνευρεθὲν ἐνεπιγραφὸν τμήμα πλίνθου.

Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν ἀνευρέθησαν ὀλίγα ἀμφιπρόσωπα μαρμαρίνα θωράκια μετὰ γλυπτῶν διακοσμήσεων ἐκ διπλῶν ταινιῶν, σταυρῶν ἐντὸς δίσκων κλπ., ἱκανῶν νὰ προσδιορίσωσι τὴν ἡλικίαν τῆς βασιλικῆς. Ἐπίσης ἀνευρέθησαν τμήματα μαρμαρίνων πλακῶν καὶ ζεύξεων τῆς ὀρθομαρμαρώσεως τοῦ ναοῦ, μέγα πλῆθος τμημάτων ἐξ ἀγγείων ἀνευ γανώσεως ἐκ τῶν θεωρουμένων ὡς ἀνηκόντων εἰς τοὺς: 4^{ον}, 5^{ον}, καὶ 6^{ον} αἰῶνας, βυζαντινὰ πινάκια, τμήματα ἐξ ὑάλων παραθύρων κλπ. (βλ. εἰκ. 7-8). Συμφώνως πρὸς τὰ ἀνευρεθέντα καὶ πρὸς τὸ σχῆμα τῆς βασιλικῆς, ὁ ναὸς οὗτος τῶν Σπετσῶν δύναται νὰ χρονολογηθῆ εἰς τὸν περὶ τὸν Ἰουστινιανὸν χρόνον, ἤτοι εἰς τὰς ἀρχὰς ἢ τὰ μέσα τοῦ 6^{ου} μ. Χ. αἰῶνος.

Χαρακτηριστικὸν τῶν τυχῶν τῆς βασιλικῆς ταύτης, ἣτις, φαίνεται, ὅτι διετηρεῖτο καὶ εἰς βυζαντινοὺς χρόνους, εἶνε ἡ ἀνεύρεσις δεξιὰ τῆς ἀψίδος προχείρων τάφων πλήρων ἐξ ὀστέων καὶ τεμαχίου ἐκ πλίνθου, ἐκ τῶν συνήθως τιθεμένων

κατὰ τὴν ταφὴν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ νεκροῦ μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς:

IC	XC
NI	KA

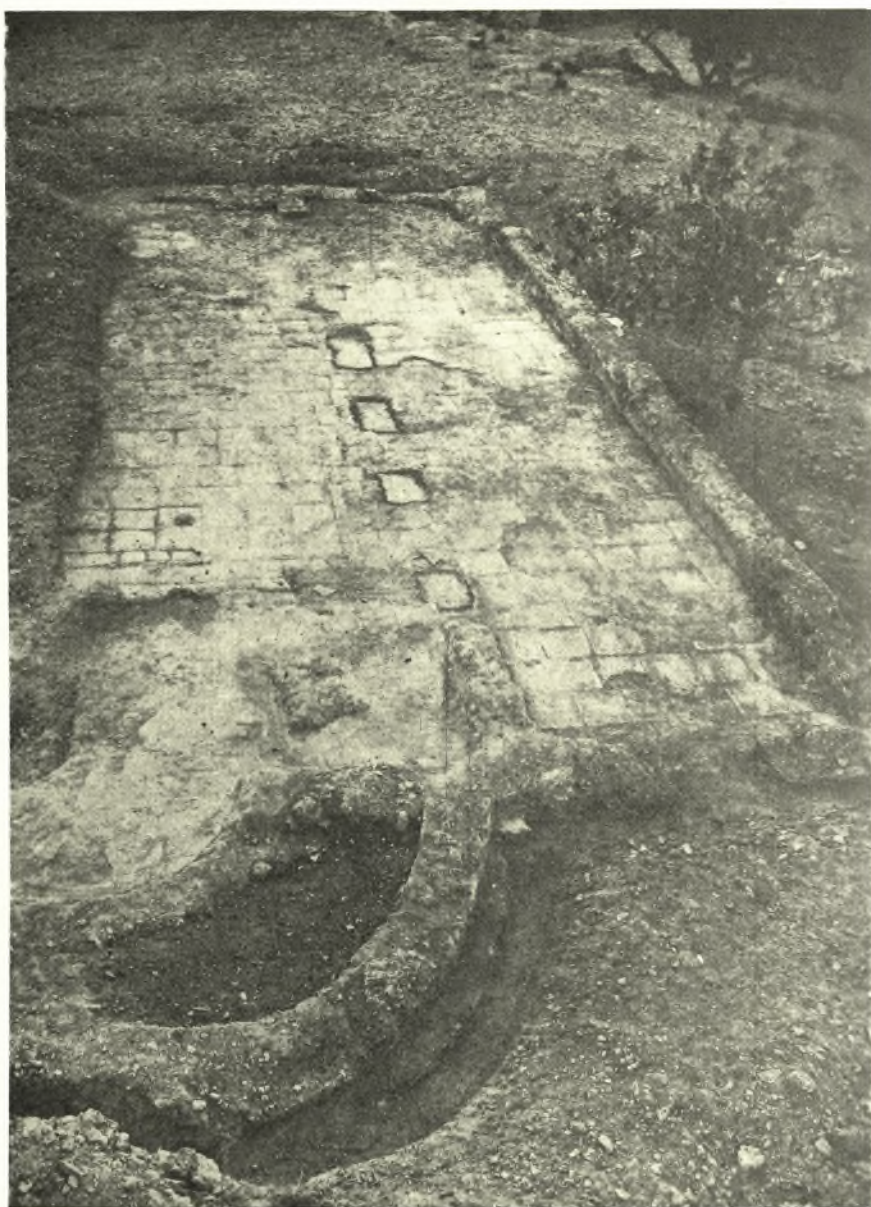
Σταμ(άτιος) νικόλας στομ (Σταματίου;) Μετάφας Ἀμ(ῆ)ν (εἰκ. 9).

Ἡ ἐπιγραφὴ δύναται νὰ ἀναχθῆ εἰς τὸν 17^{ον} ἢ καὶ τὸν 18^{ον} αἰῶνα. Ἡ οἰκογένεια, ἣς φέρει τὸ ὄνομα ἡ πλίνθος, διασφάζεται εἰς ἐτι ἐν Σπέτσαις, φαίνεται δὲ ὅτι εἰς τοὺς πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως χρόνους ἐχρησιμοποιήθη ὁ χῶρος οὗτος τῆς βασιλικῆς ὡς νεκροταφεῖον τῶν περὶ τὸν λιμένα ἀλιέων.

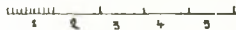
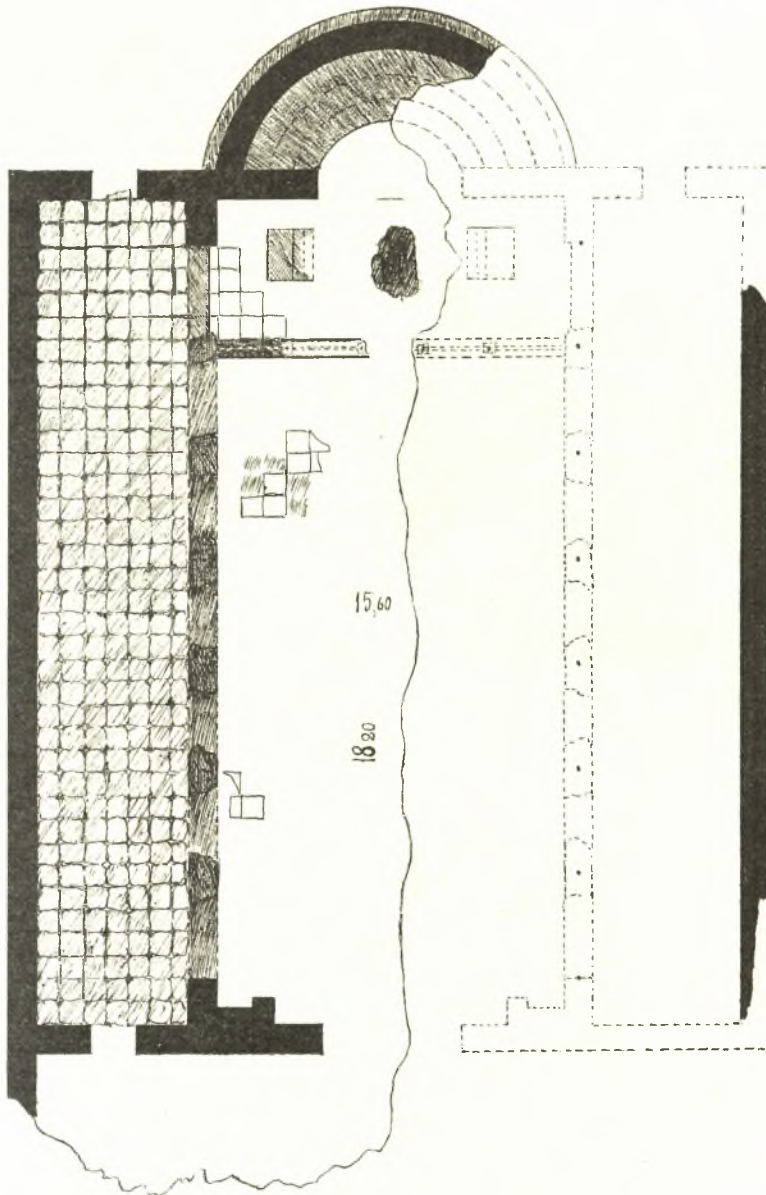

Εἰκ. 10. Τὰ ἀνευρεθέντα θεμέλια χριστιανικῆς βασιλικῆς εἰς θέσιν
«ὁ μύλος τοῦ Βρούστη» ἐν Σπέτσαις.

Β'. Ἀνασκαφή βασιλικῆς παρὰ τὸν «μύλον τοῦ Βρούστη». Δευτέρων σκαφικῆν ἔρευναν ἐνήργησα ἐν Σπέτσαις εἰς τὴν θέσιν ὁ «μύλος τοῦ Βρούστη». Παρὰ τοὺς ἡρειπωμένους σήμερον δύο ἀνεμομύλους, ἐκτισμένους εἰς περίοπτον θέσιν ἐπὶ χερσονησίδος ἐκτεινομένης εἰς τὸ ἀκρότατον σημεῖον τῆς νήσου καὶ περιβρεχομένης ἐκ τριῶν σημείων ὑπὸ τῆς θαλάσσης (εἰκ. 10), εἶχον παρατηρήσει ἄλλοτε τμήμα ἡμικυκλικοῦ τοίχου. Ἡ ἔρευνα τούτου ἔφερεν εἰς φῶς ἐπιμελῶς ἐκτισμένην ἀψίδα χριστιανικῆς βασιλικῆς μετὰ ἡμικυκλικῆς ἕξωθεν ζώνης διὰ κορασανίου ἐπενδεδυμένης. Πλὴν τῆς ἀψίδος ἀνευρέθη κάτωθεν μικρᾶς ἐπιχώσεως τὸ ἐμβαδὸν τρικλίτου βασιλικῆς, ἐξ ἧς διασφύζεται ἡ βορεία πλευρᾶ, τὸ ἥμισυ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς μετὰ τῶν εἰσόδων ἀπὸ τοῦ νότου εἰς τὸν κυρίως ναόν, αἱ θέσεις τοῦ ἀριστεροῦ στυλοβάτου, ἐφ' οὗ διακρίνονται τὰ ἴχνη ἐξ βάσεων καὶ ὀλόκληρον τὸ δάπεδον τοῦ ἀριστεροῦ κλίτους καὶ τοῦ ἡμίσεος τοῦ κεντρικοῦ διὰ μεγάλων πλίνθων ($0,50 \times 0,50$ μ.) ἐπιμελῶς ἐπεστρωμένον (εἰκ. 11 καὶ 12). Αἱ διαστάσεις τῆς βασιλικῆς ταύτης (τοῦ κυρίως ναοῦ μετὰ τοῦ Βήματος) εἶνε $18,20 \times 15,60$ μ. ἤτοι εἶνε κατὰ τι μεγαλυτέρα τῆς πρώτης βασιλικῆς. Εἰς τὸν χώρον τοῦ Βήματος ἀνεφάνησαν τμήματα ἡμικυκλικοῦ συνθρόνου, τὸ ἀριστερὸν βᾶθρον τοῦ συνθρόνου τῶν ἱερῶν καὶ τμήμα τοῦ Τέμπλου τοῦ ναοῦ, ἐξ οὗ διεσώθη μαρμαρίνον βᾶθρον (μῆκος $0,62$ μ.) μετὰ τῶν γόμφων διὰ τοὺς μεταξὺ τῶν θωρακίων κιονίσκους (βλ. κάτοψιν εἰς εἰκ. 12). Τὴν συνύπαρξιν ἡμικυκλικοῦ συνθρόνου καὶ ἐκατέρωθεν αὐτοῦ χαιηλῶν βᾶθρων μετὰ μιᾶς ἢ δύο βαθμίδων — ἂν οὕτως ἐρμηνευθῆ τὸ ἀνευρεθὲν ἀριστερὰ τοῦ Βήματος καὶ παρὰ τοὺς συνδέοντας

Εἰκ. 11. Γενική ἄποψις τῶν θεμελίων τῆς ἀνευρεθείσης βασιλικῆς
παρὰ τὸν «μύλον τοῦ Βρούστη».

Εἰκ. 12. Κάτοπις τῆς ἀνευρεθείσης βασιλικῆς παρὰ τὸν «μύλον τοῦ Βρούστη»
(σχέδ. Β. Κεσσέ).

τὴν ἀψίδα ὀριζοντίους τοίχους βάθρου—πρώτην φορὰν, καθόσον γνωρίζω, συναντῶμεν εἰς ἱερὸν Βῆμα παλαιοχριστιανικῆς βασιλικῆς.

Τὸ δεξιὸν ἡμισὺ τῆς βασιλικῆς ταύτης καὶ ὁ νάρθηξ ἔχουσιν ἐντελῶς σχεδὸν καταστραφῆ, καθ' ὅσον ἀνέκαθεν ὁ χῶρος οὗτος ἐχρησιμοποιοεῖτο διὰ σπορὰν καὶ δενδροφύτευσιν. Τὸ ὕλικόν ἄλλως τε τῆς βασιλικῆς ταύτης εἶνε ἔμφανές ὅτι ἐχρησιμοποιήθη διὰ τὴν κτίσιν τῶν δύο ἐπὶ τοῦ χώρου τούτου ἡρειπωμένων ἀνεμομύλων, εἰς τοὺς τοίχους καὶ τὰς κλίμακας τῶν ὁποίων

διακρίνονται ἐρυθρωποὶ πλάκες καὶ μεγάλοι λαξευτοὶ λίθοι.

Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τῆς βασιλικῆς ταύτης ἀνευρέθησαν τμήματα θωρακίων ἐκ πωρίνου λίθου (προβλ. εἰκ. 7), πηλίνη παλαιοχριστιανικὴ σφραγὶς μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς:

+ΕΥΛΟΓΙΑ ΚΥ ΕΦ ΗΜΑΣ (εἰκ. 13), πλῆθος ὑάλων ἐκ παραθύρων, τμήματα ἐκ κανδηλῶν, βυζαντινὰ πινάκια (προβλ. καὶ εἰκ. 8), νομίσματα τῶν χρόνων τοῦ Ἡρακλείου καὶ ὀρειχάλκινον διακοσμητικὸν ἔλασμα, τμήμα πιθανῶς κρίκου, λίαν ἐπιτελῶς εἰργασμένον (εἰκ. 14). Ἡ βασι-

Εἰκ. 13. Ἀνευρεθεῖσα πηλίνη παλαιοχριστιανικὴ σφραγίς.

λικὴ αὕτη φαίνεται καὶ λόγῳ τῆς κατασκευῆς τῆς καὶ τῶν εὐρημάτων ἀρχαιότερα τῆς πρώτης, ἥτοι δύναται νὰ ἀναχθῆ εἰς τὸν 5^{ον} αἰῶνα.

Ἡ ἀνεύρεσις ἐν Σπέτσαις τῶν δύο τούτων παλαιοχριστιανικῶν βασιλικῶν ἔχει σημασίαν ἰδιαίτατα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου. Ὡς εἶνε γνωστόν, πάντες οἱ ἀσποληθέντες μετὰ τὰ κατὰ θάλασσαν ἡρωϊκὰ κατορθώματα τῶν τριῶν ναυτικῶν νήσων κατὰ τὸν ὑπὲρ τῆς Ἑθνικῆς ἀνεξαρτησίας ἱερὸν ἀγῶνα καὶ ἰδιαίτατα τῶν Σπετσῶν, προέταξαν εἰς τὰ ἔργα τῶν ὀλίγας λέξεις περὶ τῶν ἀρχαιότερων οἰκητόρων τῆς νήσου, καταλήξαντες εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ μόνιμος καὶ ἀσφαλὴς ἐγκατάστασις κατοίκων ἐγένετο ἐν Ὑδρα καὶ Σπέτσαις μετὰ τὸ ἔτος 1716, ἥτοι μετὰ τὴν ἄλωσιν ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν τῶν ἐν Πελοποννήσῳ Βενετικῶν κήσεων τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Μονεμβασίας. Δὲν ἀρνοῦνται ὅτι ἔγνη Βενετικῆς κατοχῆς, ὀνομασίαι καὶ παραδόσεις οἰκογενειῶν διασφύζονται ἐν Σπέτσαις, ἀποφαίνονται ὅμως ὅτι «ρωμαντικὴ εἶνε ἡ προσπάθεια πρὸς ἀναζήτησιν τῶν ἀρχαιότερων οἰκητόρων τῶν νήσων» (Ὁρλάνδου εἰσαγωγὴ εἰς Α' Τόμ. Ναυτικῶν ἔ. ἀ. σελ. 13 κ. ε). Ὡς πρὸς τὰ θεωρηθέντα ὡς ἀνήκοντα εἰς Ἑλληνικοὺς καὶ Βυζαντινοὺς χρόνους ἐλάχιστα γνωστὰ λεί-

ψανα τῆς Εὐαγγελιστρίας τοῦ λιμένος καὶ ἐτέρων σημείων τῆς νήσου ἐξέφερον τὴν γνώμην ὅτι αἱ Σπέτσαι, ὡς καλλιεργήσιμος καὶ κατάφυτος νῆσος, ἀπετέλει ἴσως παράρτημα τοῦ δήμου Ἐρμιονέων, καλουμένη καὶ ἄλλους Τιπάργηος καὶ κατ' ἄλλους Πιτυοῦσα κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Παυσανίου (Κορινθ. κεφ. 34)¹. Ἡ ὑπαρξίς ἐν τούτοις δύο μὲ ἱκανὴν ἐπιμέλειαν καὶ πλούσιον διάκοσμον ἐκτισμένων παλαιοχριστιανικῶν βασιλικῶν μαρτυρεῖ ὅτι περὶ τοὺς χρόνους τοῦλάχιστον τοῦ Ἰουστινιανοῦ ἱκανὸς μόνιμος πληθυσμὸς ὑπῆρχεν ἐν τῇ νήσῳ, ἡ πόλις τῆς ὁποίας ἐξετείνεται περὶ τὸν λιμένα, ὅπου μάλιστα συναντᾷ τις εἰς τοὺς ἀγρούς καὶ τὰ παράλια πλῆθος συντριμμάτων

Εἰκ. 14. Ἄνευρεθὲν τμήμα ὄρειχαλκίνου διακοσμητικοῦ ἐλήσματος (ἀπεικονιζομένου εἰς ἀμφοτέρας τὰς ὄψεις).

ἐκ πλίνθων, ἀγγείων κλπ. καὶ ὅπου οἱ καλλιεργοῦντες τοὺς ἀγρούς των ἀνασύρουν συνήθως λαξευτὰς πλάκας, ἀνευρίσκουν νομίσματα διαφόρων χρόνων καὶ τάφους. Ἡ κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος συνέχισις τῶν ἀνασκαφῶν θὰ ἀπο-

¹ Πρβλ. τοῦ αὐτοῦ ἱστορικοῦ Ὁρλάνδου μικρὰν ἀλλὰ περιεκτικὴν μελέτην ἐπιγραφομένην: «Περὶ τῆς νήσου Πέτσας ἢ Σπετσῶν» Ἀθήναι, 1878 σελ. 8 κέ., ἐνθα καταπολεμεῖται ἡ γνώμη τοῦ ἐτέρου ἱστορικοῦ τῆς νήσου Ἀναργ. Χατζηναργύρου («Σπετσιωτικά» τόμ. Α' σ. κβ')—δεχομένου ὅτι μόλις περὶ τὸ 1700 ἐδέχθη ἡ νῆσος τοὺς πρῶτους αὐτῆς κατοίκους προσελθόντας ἀπὸ τὰ γειτονικά μέρη: τὴν Λακωνικὴν, τὴν Κυνουρίαν, τὴν Ἀργολικὴν καὶ Ἐρμιονίδα κλπ. — διὰ τῆς ἀπαριθμήσεως πλὴν τῆς Εὐαγγελιστρίας καὶ λειψάνων ἐκ νεωρίων εἰς θέσεις: «Λουτρον» καὶ «Μπούφη» καὶ ἄλλων, δι' ὧν ἐπιζητεῖται ν' ἀποδειχθῇ ὅτι ἡ νῆσος ἀπετέλει μέρος πολιτικὸν τοῦ τῶν Ἐρμιονέων δήμου κατ' οὓς χρόνους ἡ Πελοπόννησος ἠρίθμει μέγαν ἀριθμὸν κατοίκων». Περὶ τῶν ἀποδιδομένων εἰς τὴν νῆσον ὀνομάτων καὶ τῶν οἰκητῶρων αὐτῆς πρβλ. καὶ Γ. Σωτηρίου, Ἡ νῆσος Σπέτσαι, Ἀθήναι, 1924 — καὶ Λεύκωμα Σπετσῶν, Ἀθήναι, 1935 (ἐκδ. Ἐνώσεως Σπετσιωτῶν).

καλύψη ἕως καὶ ἕτερα ἀξιόλογα σημεῖα πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἀληθοῦς ἱστορίας τῆς νήσου.

Πλὴν τῆς σκαφικῆς ταύτης ἐρεύνης ἐπέτυχον ἐν Σπέτσαις νὰ παραχωρηθῇ ἡ μεγάλη ἱστορικὴ οἰκία τοῦ Χατζῆ - Γιάννη Μέξη εἰς τὸ Κράτος ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς Ἀρχαιολογικὸν καὶ Ἱστορικὸν Μουσεῖον τῆς νήσου. Αἱ κληρονόμοι Καλομοῖρα Μέξη καὶ κυρία Κατσίνα συγκατετέθησαν πρὸ τῆς ἀνακοινώσεως τῆς δωρεᾶς νὰ παραχωρήσωσι τμῆμα τοῦ κάτω θολωτοῦ ὁρόφου πρὸς ἐναπόθεσιν τῶν εὗρημάτων τῶν ἀνασκαφῶν, παρακληθεὶς δὲ ὁ Δῆμος μετέφερεν εἰς τὴν οἰκίαν Μέξη τὸ εἰς μικρὸν διαμέρισμα τῆς Μητροπόλεως τοῦ Ἁγίου Νικολάου εὗρισκόμενον Ἀρχεῖον ἱστορικῶν ἐγγράφων τοῦ Ἀγῶνος, τὸ ἰδρυθὲν πρὸ ἐτῶν ὑπὸ τῆς Ἐνώσεως Σπετσιωτῶν. Οὕτως ἐγένετο ἤδη ἀπαρχὴ ἰδρύσεως Μουσείου ἐν Σπέτσαις, τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ ὁποῖου παρεκάλεσα νὰ ἔχη προσωρινῶς ὁ ποιητὴς τῆς νήσου καὶ πρόφῃν λειτουργὸς τῆς Ἐκπαιδεύσεως κ. Ἰωάννης Γιαννοῦκος (Περγαλιτῆς), γνωστὸς διὰ τὰ θαλασσινὰ του ποιήματα καὶ τοὺς παιδαγωγικοὺς του μύθους. Ἀφ' ἑτέρου ὁ ὑπηρετῶν ὡς καθηγητῆς ἐν τῇ Ἀναργυρείῳ Σχολῇ Σπετσῶν γνωστὸς καλλιτέχνης κ. Βύρων Κεσσές, ὅστις λίαν εὐγενῶς ἐξετέλεσε καὶ τὴν σχεδιάσιν τῶν αὐτόθι ἀνασκαφῶν μου, θὰ ἐπιμεληθῇ — ὅταν, ὡς ἐλπίζομεν, ἐξευρεθῶσι τὰ μέσα — τῆς τοποθετήσεως τῶν ἀντικειμένων καὶ τοῦ πλουτισμοῦ τοῦ Μουσείου διὰ τῶν διασωθέντων ἱστορικῶν κειμηλίων τῆς ἡρωϊκῆς νήσου.

Γ. Α. ΣΩΤΗΡΙΟΥ

10. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΝ ΓΕΡΑΚΙΩ

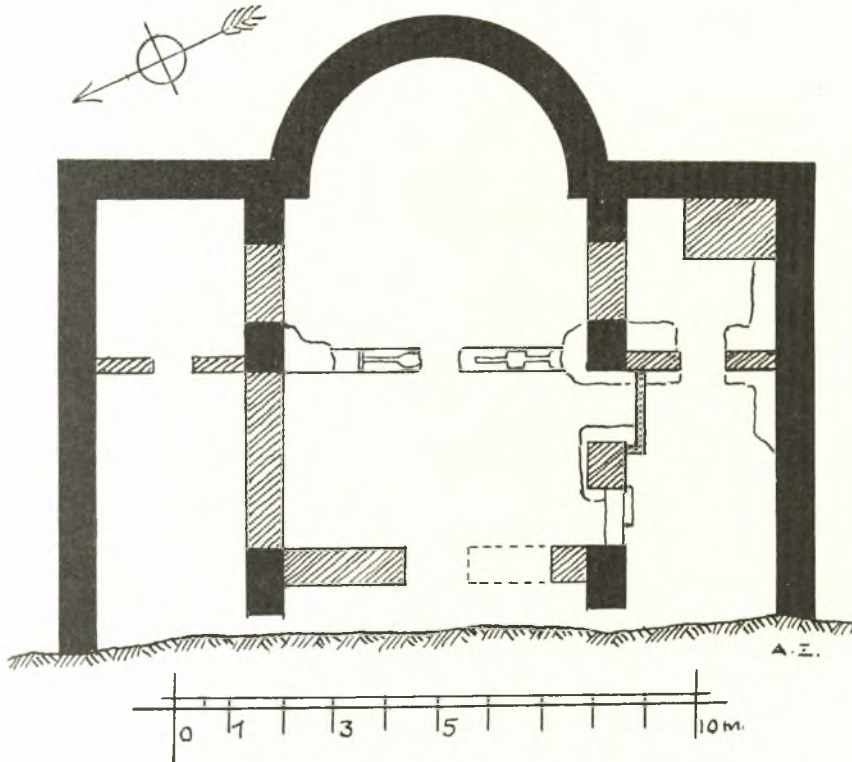
Ἡ κομόπολις τοῦ Γερακίου, ἐπέχουσα τὴν θέσιν τῶν ἀρχαίων Γερονθρῶν, καὶ τὸ παρ' αὐτὴν Κάστρον εἶναι, ὡς γνωστόν, πλήρη μεσαιωνικῶν ἐκκλησιῶν ἀνηκουσῶν εἰς τὸ ἀπὸ τοῦ 11^{ου} πιθανῶς μέχρι τοῦ 15^{ου} αἰῶνος χρονικὸν διάστημα καὶ περικλειουσῶν ἐξόχως ἐνδιαφερούσας τοιχογραφίας. Περὶ τῆς παλαιότερας ὁμως περιόδου τῆς χριστιανικῆς τέχνης ἐν Γερακίῳ, οὐδεμία εἰδικὴ ἔρευνα εἶχε γίνεῖ μέχρι τοῦδε.

Περὶ τῆς ὑπάρξεως ἐν Γερακίῳ μεγάλων παλαιοχριστιανικῶν ναῶν μαρτυροῦσι τὰ ἀνάγλυφα ἀρχιτεκτονικὰ μέλη τὰ ἐντετοιχισμένα ἐπὶ τῶν ἐξωτερικῶν πλευρῶν τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Σώζοντος παρὰ τὴν κομόπολιν καὶ τὰ ἐντὸς τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ἐν τῷ Κάστρῳ ὡς καὶ ἐρείπια τοιοῦτου μνημείου παρὰ τὴν κομόπολιν εὗρισκόμενα. Τὰ λείψανα τοῦ παλαιοχριστια-

νικοῦ τούτου ναοῦ ἀνέσκαψα ἐν μέρει κατὰ τὸ θέρος τοῦ διαρρεύσαντος ἔτους.

Τὰ λείψανα τοῦ ἀνασκαφέντος μνημείου εὐρίσκονται ἀνατολικῶς τῆς κωμοπόλεως, πλησίον τῆς κρήνης αὐτῆς, ἐντὸς τῶν ἀγρῶν.

Ἡ ἀνασκαφή, δυσχερεστάτη λόγῳ τῆς συσσωρεύσεως εἰς τὸν χῶρον ἐκεῖνον τῶν ἐκ τῶν πέριξ ἀγρῶν συλλεγέντων λίθων, ἤρχισεν ἀπὸ τοῦ

Εἰκ. 1. Κάτοψις τοῦ ἀνασκαφέντος μέρους τῆς βασιλικῆς Γερακίου.

καθαρισμοῦ τῆς ἀψίδος καὶ ἐπροχώρησε πρὸς δυσμᾶς, ἀνασκαφέντος τοῦ ἡμίσεος σχεδὸν τοῦ ὅλου ναοῦ.

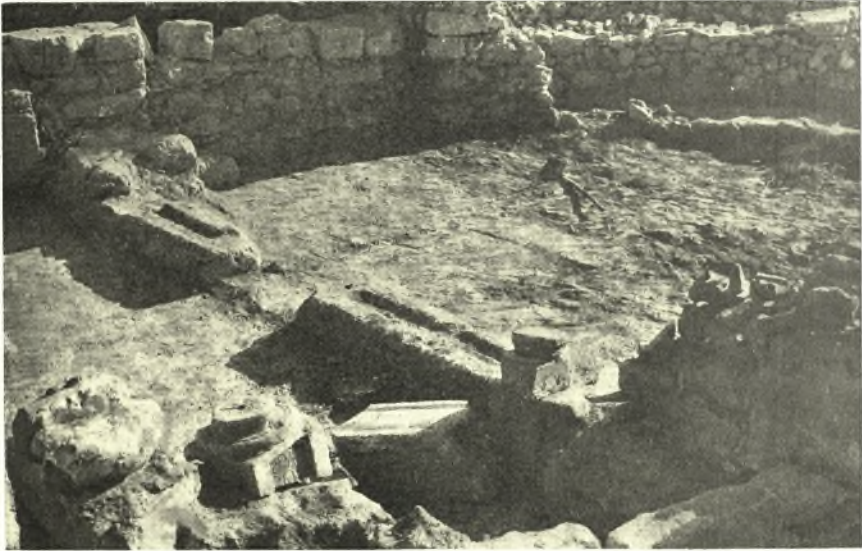
Τὸ ἀποκαλυφθὲν μνημεῖον εἶναι βασιλικὴ τρίκλιτος, μὲ τὰ κλίτη χωριζόμενα ἀπ' ἀλλήλων ὄχι διὰ κίονων, ὡς συνήθως, ἀλλὰ δι' ὀρθογωνίων κτιστῶν πεσσῶν. Ἐκ τῶν ἐντὸς τῶν ἀγρῶν διακρινομένων λειψάνων τοίχων φαίνεται ὅτι ἡ ἐν λόγῳ βασιλικὴ θὰ εἶχε μῆκος, ἄνευ τοῦ ἡμικυκλίου τῆς ἀψίδος, 20 περίπου μέτρων, τὸ δὲ πλάτος αὐτῆς εἶναι 14,50 μ. (εἰκ. 1).

Ἡ τοιχοδομία τοῦ μνημείου εἶναι λίαν εὐτελής, ἀποτελουμένη ἐκ λίθων ὄχι κανονικῶς λαξευμένων, μετ' ὀλίγων πλίνθων. Ἐσωτερικῶς διασφίξει

μεγάλα τμήματα ἐπιχρίσματος, φέροντος ἄλλοτε γραπτὴν διακόσμησιν.

Τὸ ἔδαφος εἶναι ἐπεστρωμένον καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν ἑκτασιν διὰ σκληροτάτου στρώματος ἐκ τετριμμένων κεράμων μετ' ἀσβέστου.

Εἰς τὸ μέσον κλίτος, κατὰ τὸ πρῶτον ἀπὸ τῆς ἀψίδος ζευγὸς τῶν πεσσῶν, διεσώθη κατὰ χώραν μαρμαρινὴ βάσις Τέμπλου σχηματίζουσα εἰς τὸ μέσον θύραν καὶ φέρουσα ἐπὶ τῆς ἄνω αὐτῆς ἐπιφανείας αὐλακας ἀμελέστατα λαξευμένας πρὸς στερέωσιν τῶν θωρακίων καὶ τῶν πεσσίσκων. (εἰκ. 2). Ὁ

Εἰκ. 2. Μαρμαρινὴ βάσις τοῦ Τέμπλου ἐν τῇ βασιλικῇ Γεραίου.

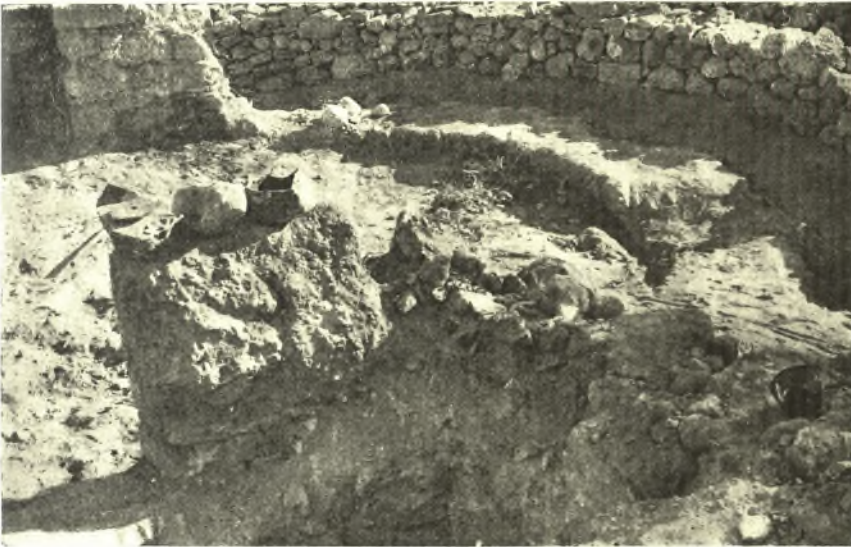
τρόπος τῆς προσαρμογῆς τῆς λιθίνης ταύτης βάσεως ἐπὶ τῶν κτιστῶν πεσσῶν τοῦ κτηρίου δεικνύει ὅτι αὕτη δὲν ἀνήκει εἰς τὸ ἀρχικὸν μνημεῖον, ἀλλ' εὐρίσκειται ἐκεῖ ἐν δευτέρᾳ χρήσει.

Ἡ ἀνασκαφεῖσα ὁμοῦς βασιλική, ὡς σήμερον εὐρίσκειται, δὲν παρουσιάζει τὴν ἀρχικὴν αὐτῆς μορφήν. Αὕτη ἔχει ὑποστῆ οὐσιώδεις μετασκευὰς εἰς χρόνους πολλὸν ἴσως μεταγενεστέρους τῆς ἀνεγέρσεως αὐτῆς. Εἶναι πιθανὸν ὅτι αἱ ἐπισκευαὶ ἐγένοντο κατόπιν μερικῆς ἐρειπώσεως ἢ καταστροφῆς τοῦ μνημείου.

Κατὰ τὴν μετασκευὴν ταύτην τὰ ἀνοίγματα μεταξὺ τῶν πεσσῶν, τῶν χωριζόντων τὰ τρία κλίτη, ἐφράχθησαν διὰ τοίχων. Ἐπίσης εἰς τὸ μεσαῖον κλίτος, μεταξὺ τοῦ δευτέρου ἀπ' ἀνατολῶν ζεύγους τῶν πεσσῶν, ἐκτίσθη τοίχος, ἀφεθείσης εἰς τὸ μέσον αὐτοῦ μικρᾶς θύρας. Οὕτω ὁ ναὸς περιορίσθη πλέον εἰς μικρὸν μέρος τοῦ μεσαίου κλίτους μετὰ τῆς ἀψίδος, τότε δὲ πιθανώτατα

ἐτοποθετήθη καὶ ἡ μαρμαρινὴ βᾶσις τοῦ Τέμπλου. Τὰ πλάγια κλίτη ἐφράχθησαν ὁμοίως διὰ τοίχων, ἀπὸ τοῦ πρώτου ζεύγους τῶν πεσσῶν σχηματισθέντων οὕτω ἐκεῖ δύο μικρῶν παρεκκλησιῶν.

Εἰς τὸ δεξιὸν μέρος τοῦ μεσαίου κλίτους, τὸ μεταξὺ τοῦ πρώτου καὶ τοῦ δευτέρου πεσοῦ ἀνοίγμα δὲν ἐφράχθη διὰ συνεχοῦς τοίχου, ὅπως τὸ ἀντίστοιχον. Εἰς τὸ μέσον τοῦ ἀνοίγματος ἐκτίσθη τετράγωνος πεσσὸς δυτικῶς τοῦ ὁποίου ἐσχηματίσθη μικρὰ θύρα μετὰ βαθμίδων ὀδηγοῦσα εἰς τὸ δεξιὸν

Εἰκ. 3. Ἡ ἡμικυκλικὴ ἀψὶς τῆς βασιλικῆς Γερακίου.

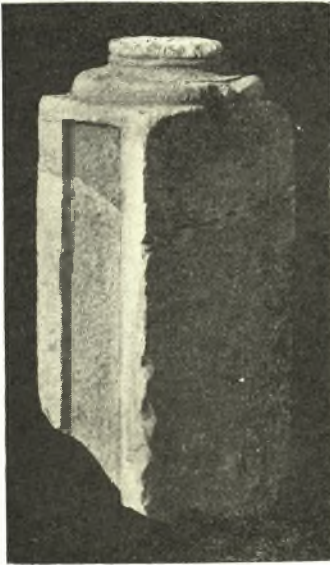
κλίτος, ἀνατολικῶς δὲ αὐτοῦ μικρὰ ἔσοχή, φρασσομένη διὰ μαρμαρινῶν πλακῶν, ἣτις φαίνεται ὅτι ἦτο τάφος.

Ἡ τοιχοδομία τῶν μεταγενεστέρων τούτων προσθηκῶν δὲν διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὴν τοῦ ἀρχικοῦ οἰκοδομήματος, ἢ διάκρισις ὅμως τῶν νεωτέρων ἀπὸ τῶν παλαιότερων τοίχων εἶναι λίαν εὐχερῆς λόγῳ τῆς ὑπάρξεως τοῦ κονιάματος, τὸ ὁποῖον ἔμεινεν ἄθικτον εἰς τὰ διὰ τῶν νέων προσθηκῶν φραχθέντα τμήματα (εἰκ. 3).

Ἄλλὰ καὶ αἱ νεώτεροι προσθῆκαι φέρουσιν ἐπίχρισμα, εἷς τινὰ μάλιστα μέρη διπλοῦν, διασφῶζον καὶ ἀμυδροὰ λείψανα ἐγχρώμου διακοσμήσεως, ἅτινα ὅμως δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ συναγάγωμεν σαφῆ χρονολογικὰ συμπεράσματα. Ἐντὸς τῶν χωμάτων τῆς ἀνασκαφῆς εὐρέθησαν προσκεκολλημένα ἐπὶ λίθων τμήματα ἐπιχρισμάτων μετὰ τοιχογραφιῶν, δυναμένων νὰ χρονολογηθῶσιν

ἀπὸ τοῦ 14^{ου} ἢ 15^{ου} αἰῶνος, ταῦτα ὅμως δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίζωμεν ἕκ τίνων μερῶν τοῦ μνημείου προέρχονται.

Ὡς πρὸς τὴν χρονολογίαν τῆς ἀρχικῆς βασιλικῆς οὐδὲν μετὰ βεβαιότητος εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῆ. Ἐκ μόνου τοῦ σχήματος τῆς βασιλικῆς ὀδηγοῦμενοι θὰ ἠδυνάμεθα νὰ τοποθετήσωμεν αὐτὴν εἰς τὸν 5^{ον} πιθανώτατα αἰῶνα. Τὴν ἀκριβεστέραν χρονολόγησιν τοῦ μνημείου δυσχεραίνει ἡ μὴ ἀνεύρεσις κινητῶν ἀρχαίων καὶ μάλιστα γλυπτῶν. Ὁ ἀνευρεθεὶς μαρμάρινος πεσσίσκος τοῦ

Εἰκ. 4. Μαρμάρινος πεσσίσκος
Τέμπλου.

Τέμπλου, περὶ οὗ εὐθὺς κατωτέρω, εἰς οὐδὲν ὡς θὰ ἴδωμεν, εἶναι δυνατὸν νὰ βοηθήσῃ ἡμᾶς.

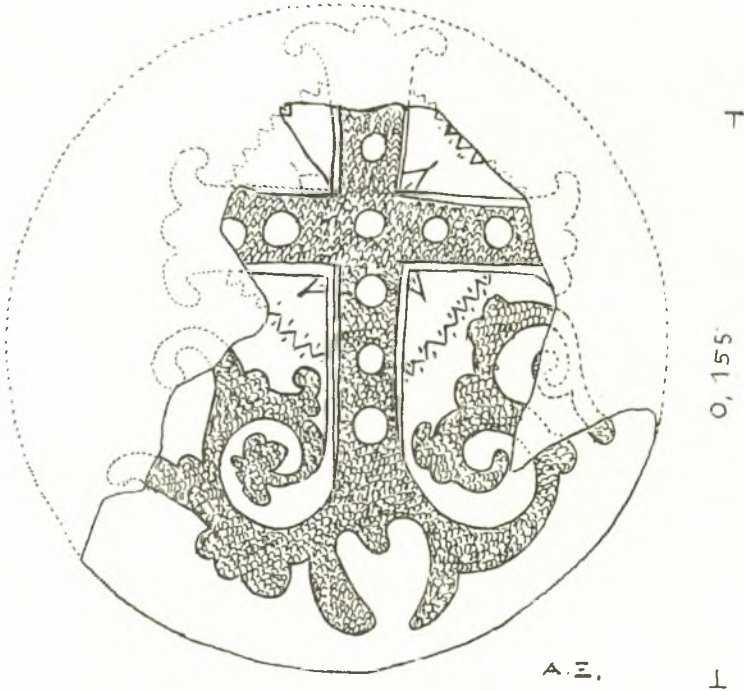
Ἐπίσης δὲν εἶναι εὐχερῆς ἡ χρονολόγησις τῶν εἰς τὸ ἀρχικὸν κτίσμα γενομένων μεταρρυθμίσεων. Ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ὀλίγων Βυζαντινῶν χρόνων εἰρημάτων, ἅτινα θὰ περιγράψωμεν εὐθὺς κατωτέρω, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ βασιλική, πιθανῶς ἤδη ἐπεσκευασμένη, ἦτο ἀκόμη ἐν χρήσει κατὰ τὸν 11^{ον} αἰῶνα. Ἄν ἐξ ἄλλου ἔχωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὰ ἐκεῖ εὐρεθέντα τμήματα ἐπιχρισμάτων μετὰ τοιχογραφιῶν τοῦ 14^{ου} ἢ 15^{ου} αἰῶνος, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ συναγάγωμεν τὸ συμπέρασμα ὅτι μέχρι τῶν χρόνων ἐκείνων τὸ μνημεῖον ἐχρησιμοποιεῖτο, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐξηγοῦσι καὶ τὰ εἰς τινὰ μέρη τῶν νεωτέρων ἐπισκευῶν παρατηρούμενα ἐπάλληλα ἐπιχρίσματα.

Τὰ κυριώτερα τῶν ἐντὸς τῶν χωμάτων τῆς ἀνασκαφῆς εὐρεθέντων κινητῶν ἀρχαίων εἶναι τὰ ἑξῆς:

Μαρμάρινος τετράγωνος πεσσίσκος παλαιοχριστιανικοῦ Τέμπλου φέρων κατὰ τὰς δύο αὐτοῦ πλευρὰς αὐλακὰς πρὸς ἐφαρμογὴν θωρακίων, εἰς τὸ ἄνω δὲ αὐτοῦ μέρος εἶδος συμφωνοῦς βάσεως (εἰκ. 4). Αἱ διαστάσεις τοῦ πεσσίσκου τούτου δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὰς ἐγκοπὰς τῆς κατὰ χώραν καὶ ἐκ δευτέρας χρήσεως προερχομένης βάσεως τοῦ Τέμπλου τῆς ἀνασκαφείσης βασιλικῆς. Πρὸς τὴν ἀμελεστάτην ἐξ ἄλλου ἐργασίαν τῆς βάσεως ἐκείνης οὐδεμίαν παρουσιάζει σχέσιν ἢ ἀρίστη λάξευσις τοῦ εὐρεθέντος πεσσίσκου. Διὰ τοὺς λόγους τούτους κατελήξαμεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ὁ πεσσίσκος οὗτος προέρχεται ἐξ ἄλλου μεγαλυτέρου καὶ πολυτελεστέρου παλαιοχριστιανικοῦ ναοῦ, ἄγνωστον που κειμένου, εἰς ὃν φαίνεται ἀνήκον καὶ τὰ ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ Ἁγίου Σώζοντος καὶ τὰ ἐν τῷ Ἁγίῳ Γεωργίῳ

τοῦ Κάστρου ἐντετοιχισμένα μεγάλα παλαιοχριστιανικὰ ἀρχιτεκτονικὰ μέλη.

Τεμάχια ἐκ πινάκιου Βυζαντινῶν χρόνων βαθέως κιτρίνου χρώματος μετ' ἐγκαράκτου σταυροῦ ἐκ τῆς βάσεως τοῦ ὁποίου φύονται πλουσίως διαμορφωμένοι ἑλικες, πληροῦσαι τοὺς κάτω τῶν ὀριζοντίων κεραιῶν δύο τριγωνικούς χώρους (εἰκ. 5). Τὰ μέχρι τοῦδε τουλάχιστον γνωστὰ πινάκια, τὰ κοσμούμενα ὑπὸ σταυροῦ ἀναλόγου μορφῆς, εἶναι λίαν σπάνια καὶ μὲ λιτότεραν τὴν διάπλασιν τῶν ἐκ τῆς βάσεως τοῦ σταυροῦ φουομένων ἑλίκων. Ἡ

Εἰκ. 5. Πήλινον πινάκιον εὑρεθὲν ἐν τῇ βασιλικῇ Γερακίου.

ἐπὶ τοῦ ἀγγείου τοῦ Γερακίου ἀνάπτυξις τῶν ἑλίκων τούτων παρουσιάζει πλείστας ἀναλογίας πρὸς Βυζαντινὰ γλυπτὰ τοῦ 11^{ου} καὶ 12^{ου} αἰῶνος (βλ. προχείρως παραδείγματά τινα ἐν G. Sotiriou, Guide du Musée Byzantin d'Athènes, edit. franç. par O. Merlier, Athènes 1932, εἰκ. 9, 32). Εἰς τοὺς ἰδίους χρόνους ὀδηγεῖ καὶ τὸ διὰ λεπτῶν γραμμῶν σχηματιζόμενον φολιδωτὸν κόσμημα, τὸ πληροῦν τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ σταυροῦ καὶ τῶν ἑλίκων. Ἡ πρωτοτυπία ὅμως, ἦν παρουσιάζει τὸ ἐν Γερακίῳ εὑρεθὲν πινάκιον, εἶναι ὅτι ἐν αὐτῷ τὸ κόσμημα τοῦτο χρησιμεύει διὰ τὴν πλήρωσιν τοῦ ἐσωτερικοῦ τῆς παραστάσεως, ἐνῶ συνήθως τοῦτο πληροῖ τὸ περὶ τὴν παράστασιν ἕδαφος. (βλ. προχεί-

Εἰκ. 6. Πήλινον ποτήριον (: ἀνευρεθὲν ἐν τῇ βασιλικῇ Γερακίου.

ταύτης, καὶ ἀφ' ἑτέρου τὴν Κοινότητα Γερακίου διὰ τὴν πρόθυμον παροχὴν πάσης δυνατῆς εὐκολίας ἐν τῇ ἡμετέρᾳ ἐργασίᾳ.

ρως B.S.A. 17, 1910/11, πίν. XVI, 36, 38, 39. Hesperia, 2, 1933, σ. 310, εἰκ. 7 a, c, e, f, h - j, l.). Τὸ ἀνευρεθὲν ἄγγειον λόγῳ τῆς ἀνεπτυγμένης μορφῆς τῶν ἐκ τῆς βάσεως τοῦ σταυροῦ φυομένων ἐλλίκων, τῆς χρήσεως τοῦ φολιδοῦ κοσμήματος καὶ λόγῳ τῆς κατασκευῆς του, φαίνεται ἀνήκον εἰς τὸν 11^{ον} πιθανώτατα αἰῶνα.

Ἄγγειον μετὰ ὑψηλοῦ ποδὸς (ποτήριον;) φέρον καστανοῦ χρώματος ἐπάλειψιν ἄνευ διακοσμῆσεως¹ (εἰκ. 6).

Ταῦτα εἶναι τὰ πορίσματα τῆς ἡμετέρας ἐν Γερακίῳ ἀνασκαφῆς. Κλείων τὴν παροῦσαν ἐκθεσὶν καθήκον θεωρῶ νὰ εὐχαριστήσω ἀφ' ἑνὸς τὴν Ἀρχαιολογικὴν Ἑταιρείαν διὰ τὴν ἐνίσχυσιν ἣν μοὶ παρέσχε πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς ἀνασκαφῆς

Α. ΞΥΓΓΟΠΟΥΛΟΣ

¹ Τὰ τεμάχια τοῦ πινακίου καὶ τὸ ἄγγειον μέχρι τῆς ιδρύσεως ἀρχαιολογικῆς συλλογῆς ἐν Γερακίῳ, παρεδόθησαν πρὸς φύλαξιν εἰς τὸν ἐκεῖ Συμβολαιογράφον καὶ ἐνθουσιώδη φιλάρχαιον κ. Ἴ. Μοιρόπουλον.

11. ΑΝΑΣΚΑΦΑΙ ΕΝ ΝΑΞΩ

Ἀφορμὴν εἰς τὴν ἀνασκαφὴν μας ἔδωσεν ἄφ' ἑνὸς ἢ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ἀποκάλυψις γεωμετρικῶν τάφων κατὰ τὴν θεμελίωσιν τοῦ Γυμνασίου Νάξου καὶ τὴν κατασκευὴν τῆς παρ' αὐτὸ διερχομένης ἐθνικῆς ὁδοῦ (βλ. Ἀρχαιολ. Δελτίον 14, 1935, Παράρτ. σ. 50), ἄφ' ἑτέρου δὲ ἢ ἐν ἔτει

Εἰκ. 1. Ὁ λαιμὸς τοῦ ἀμοφορέως τῆς Ἀφροδίτης : ἀριστερὸν ἄκρον: Ἀφροδίτη καὶ Ἄρης ἐφ' ἄρματος.

1936 τυχαία ἀνεύρεσις ἐντὸς τῆς οἰκίας τοῦ Γ. Παπαδοπούλου (συνοικία Νιὸ Χωριὸ) ἀρκετῶν τεμαχίων μεγάλου καὶ ὠραίου ἀνατολιζόντος ἀμοφορέως, ἐφ' ὧν διεκρίνετο ἄρμα συρόμενον ὑπὸ πτερωτῶν ἵππων καὶ φέρον τὴν Ἀφροδίτην μετὰ τινος ἄλλου θεοῦ. (εἰκ. 1 καὶ 2) Ἀπεβλέπομεν δὲ εἰς τὴν περαιτέρω ἐξερεύνησιν τοῦ κατὰ τὴν περιοχὴν ταύτην γεωμετρικοῦ νεκροτα-

φρείου καὶ τὴν ἀνακάλυψιν τάφων τῆς ἐποχῆς τοῦ ἀμφορέως τῆς Ἀφροδίτης μὲ τὴν ἐλπίδα νὰ γνωρίσωμεν καλύτερον τὴν Ναξιακὴν κεραμικὴν.

1. Τάφοι. Καὶ ἐντὸς μὲν τῆς οἰκίας Παπαδοπούλου δὲν μᾶς ἐπετράπη δυστυχῶς νὰ σκάψωμεν· ὅθεν περιορίσθημεν εἰς τὸ νὰ ἐρευνήσωμεν τὰ πρὸ

Εἰκ. 2. Τὸ δεξιὸν ἄκρον τοῦ λαιμοῦ τοῦ ἀμφορέως τῆς Ἀφροδίτης. Οἱ πτερωτοὶ ἵπποι τοῦ ἄρματος.

τῆς οἰκίας χώματα, ἐντὸς τῶν ὁποίων εὐρέθησαν καὶ ἄλλα δευτερεύοντα τεμάχια τοῦ ἀμφορέως τῆς Ἀφροδίτης ἀπαρτισθέντος τοιοῦτοτρόπως τοῦ ἀγγείου τῆς εἰκόνας 3, δημοσιευθέντος ὑπὸ τοῦ Χρ. Καρούζου ἐν Jahrb. des Inst. 52, 1937 σ. 166 κέ. Ἐπίσης εὐρέθησαν ὄστρακα γεωμετρικά, ἀνατολίζοντα καὶ νεώτερα, καθὼς καὶ τεμάχια πηλίνων εἰδωλίων, προερχόμενα

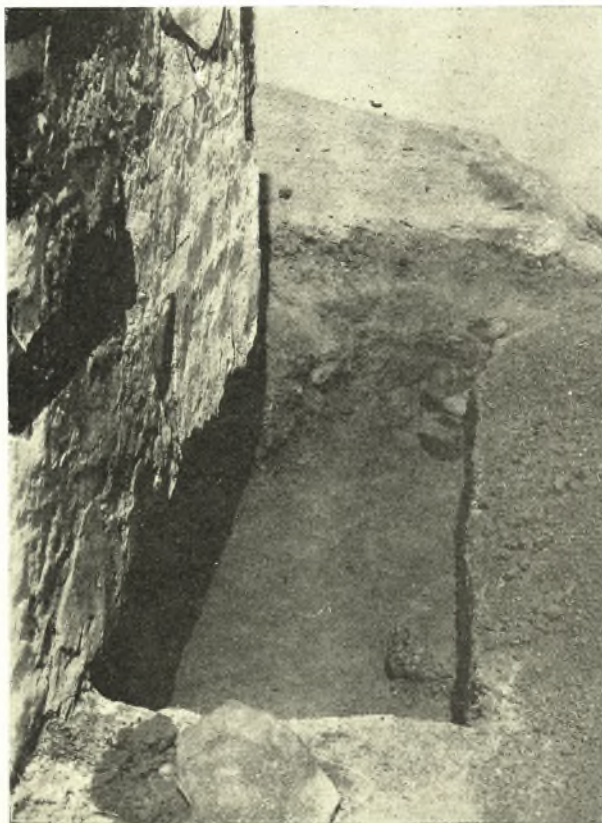
προδήλως ἐκ τάφων συληθέντων παλαιότερον¹. Εἰς δὲ τὴν περιοχὴν τοῦ Γυμνασίου ἠνοίξαμεν πέντε τάφους γεωμετρικούς, ἔξ ὧν ὡς μᾶλλον ἐνδιαφέροντας μνημονεύομεν ἐνταῦθα δύο. Ὁ πρῶτος εὑρίσκεται ἀμέσως δεξιὰ τῆς δημοσίας ὁδοῦ παρὰ τὴν ΒΔ γωνίαν τοῦ ἐκκλησιδίου τῆς Ἁγίας Θεοδοσίας καὶ ἐν μικρῷ μέρει ὑπὸ τὸν βόρειον τοῖχον τῆς ἐκκλησίας λελαξευμένος ἐντὸς τοῦ ἔξ εὐθρύπτου γρανίτου ἐδάφους (εἰκ. 4). Αἱ διαστάσεις του εἶναι: μῆκος 2,22, πλάτος 0.70 καὶ βάθος 0.40 μ. Ὁ τάφος ἦτο ἀδιατάρακτος ἐκτὸς κατὰ τὰ ἀνώτατα χῶματα μετακινήθεντα ὀλίγον κατὰ τὴν θεμελίωσιν τῆς ἐκκλησίας. Λόγῳ τοῦ ἐξαιρετικῶς εὐθρύπτου τοῦ γρανίτου καὶ τῆς ἐν τῷ τάφῳ ἐπικρατούσης μεγάλης ὑγρασίας δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἀναγνωρίσωμεν ἐκ τοῦ σκελετοῦ, εἰμὴ ὀλίγα τεμάχια τοῦ κρανίου κατὰ τὴν ΝΔ γωνίαν τοῦ τάφου. Ἡ μεγάλη ὑγρασία ἔβλαψε σημαντικῶς καὶ τὰ κτερίσματα τοῦ τάφου καταστήσασα ἐξίτηλον τὸν διάκοσμον τῶν ἀγγείων, ὁ ὁποῖος ἐκόλλησεν ἐπὶ τῶν περιβαλλόντων χωμάτων. Ἦσαν δὲ τὰ κτερίσματα πολυάριθμα καὶ σημαντικά: τὰ ἀγγεῖα (σκύφοι, οἶνοχοαί, πυξίδες κτλ.) ὑπερβαίνουν τὰ δεκαπέντε, ἰδιαιτέρως ὁμως μνείας ἀξία εἶναι περὶ τὰ τριάκοντα πῆλινα εἰδῶλια γεωμετρικὰ τὴν διαμόρφωσιν (ὑψηλοὶ καὶ κατακόρυφοι λαιμοὶ καὶ πόδες, ὑποτυπώδη πτεροῦγια ἀποτελοῦντα μετὰ τοῦ κορμοῦ μίαν ἐπίπεδον ἐπιφάνειαν κατὰ τρόπον ἐνθυμίζοντα τὴν σχηματοποίησιν τῶν ἄλλως ἀσχέτων βεβαίως μυκηναϊκῶν εἰδῶλιων) καὶ τὴν διακόσμησιν (συνδυασμοὶ εὐθειῶν καὶ καμπύλων γραμμῶν). Ἀκριβε-

Εἰκ. 3. Ὁ ἀμφορεὺς τῆς Ἀφροδίτης.

¹ Εἰς ἀπόστασιν ἔξ μέτρων ἀπὸ τῆς οἰκίας Παπαδοπούλου ὁ Ν. Κοντολέον ἠνοίξε κατὰ τὸ 1935 τάφον ἥδη τεταραγμένον, ὡς εὑρισκόμενον εἰς μικρὸν βάθος ὑπὸ τὴν σημερινὴν ὁδόν, γεωμετρικῆς ἐποχῆς περιέχοντα ὁστὰ κεκαυμένα καὶ τινα ἀγγεῖα.

στέρα μελέτη θὰ δείξη, ἔὰν τὰ πτηνὰ ταῦτα ὑπάγονται εἰς τὴν γενικωτέραν κατηγορίαν τῶν καὶ ἄλλοθεν γνωστῶν ζωομόρφων πηλίνων κτερισμάτων τῶν τάφων ἢ ἔὰν σημαίνουν εἰδικόν τι διὰ τὸν νεκρὸν τοῦ προκειμένου τάφου.

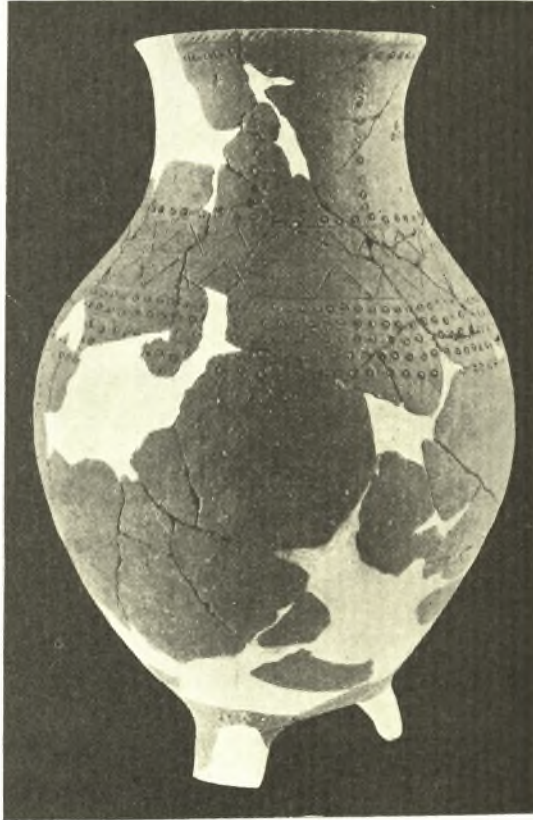
Εἰκ. 4. Ὁ παρὰ τὴν Ἀγ. Θεοδοσίαν γεωμετρικὸς τάφος.

ἄγγειον ἄωτον συμπληρούμενον σχεδὸν ἀκεραίως μὲ λίαν ἐνδιαφέρουσαν ἐγγράκτον διακόσμησιν (εἰκ. 5) ¹.

¹ Εἰς τὴν ἰδίαν περιοχὴν καὶ περὶ τὰ ἑκατὸν περίπου μέτρα βορειότερον παρὰ τὰ προσφυγικὰ παραπήγματα ἀνέσκαψεν ὁ Ν. Κοντολέων κατὰ τὸ 1935 ἀρκετοὺς τάφους νεωτέρων χρόνων, τῶν ὁποίων ὁ παλαιότερος τοῦ τέλους τοῦ Ε' αἰ. περιεῖχεν ἀξιόλογον πηλίνην γυναικείαν προτομήν. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ σημειοῦμεν, ὅτι κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀνεφάνησαν ἀρκετὰ λείψανα τοῦ τείχους τῆς πόλεως ἐκτισμένου διὰ γρανίτου κατὰ τὸν ψευδοδομοκικὸν τρόπον, ἑλληνιστικῶν δὲ χρόνων ὡς δεικνύουν τὰ ὄστρακα: πρῶτον ἐν

Ὁ δεύτερος τάφος εὐρίσκειται ἀριστερὰ τῆς δημοσίας ὁδοῦ εἰς ἀπόστασιν 20 περίπου μέτρων βορείως τοῦ πρώτου, ὁμοίως λελαξευμένος ἐντὸς ἐδάφους τῆς αὐτῆς συστάσεως, ἐπηρεάσαντος δὲ κατὰ τὸν αὐτὸν καταστρεπτικὸν τρόπον τὰ κτερίσματα τοῦ τάφου. Αἱ διαστάσεις του εἶναι: μῆκ. 2,15, πλ. 0,60 καὶ βάθος 1,15 μ. Διεπιστώθησαν ἐντὸς τοῦ τάφου ἄνθρακες, ἴσως καὶ τινὰ κεκαυμένα ὄστᾶ, κατὰ δὲ τὸ ἄκρον του καὶ ἀμέσως ὑπὲρ τὸν πυθμένα ὄστᾶ τῆς κεφαλῆς καὶ ὀδόντες. Τὰ ἀγγεῖά του ἦσαν ἐπίσης πολλὰ, ἀλλὰ βεβλαμμένα ἀξιομνημόνευτον εἶναι τριποδικὸν πιθοειδὲς

2. Ἱερὸν βορείως τῆς πόλεως. Μετὰ ταῦτα διακόψαντες τὴν περαιτέρω ἐξερεύνησιν τοῦ νεκροταφείου τούτου μετεφέραμεν τὴν ἀνασκαφὴν εἰς λόφον κείμενον βορείως τῆς πόλεως, ὅπου τυχαῖα εὐρήματα (ὀφειλόμενα εἰς τὸ ἄγρυπνον καὶ ἐξησκημένον βλέμμα τοῦ ἤδη φύλακός μας Ν. Γαβαλά, εἰς τὸν ὁποῖον χρεωστοῦμεν καὶ τὴν ἀνακάλυψιν καὶ διάσωσιν τῶν σπουδαιότερων τεμαχίων τοῦ ἐν ἀρχῇ μνημονευθέντος ἀμφορέως τῆς Ἀφροδίτης) ἐμαρτύρουν τὴν ὑπαρξίν λίαν παλαιοῦ ἱεροῦ τοιαῦτα ἦσαν: αἱ κνημαὶ ἀρχαϊκῆς κόρης ἐκ Ναξίου μαρμάρου ἐντοπίου προφανῶς ἐργασίας (εἰκ. 6 καὶ 7), πήλινον εἰδώλιον γυναικεῖον ἐντόπιον ἐπίσης τῶν ἀρχῶν τοῦ 6^{ου} αἰ., πλῆθος ὀστράκων γεωμετρικῶν καὶ ἀρχαϊκῶν, ὀλίγα χάλκινα καὶ πήλινα μικρὰ ἀναθηματικὰ ἀντικείμενα, δύο μικραὶ μαρμάριναι πλάκες μὲ ἀναγλύφους μαστοῦς.

Εἰκ. 5. Ἐγχάρακτον τριποδικὸν γεωμετρικὸν ἀγγεῖον.

Ἡ θέσις εὐρισκομένη εἰς ἀπόστασιν δέκα λεπτῶν ἀπὸ τοῦ βορείου ἄκρου τῆς πόλεως ὑπερθεν τοῦ ἐξωκκλησίου τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ὀνομάζεται Καμινάκι ἢ Λάκκοι. Ἡ βορεία πλευρὰ τοῦ ὑψηλοῦ βράχου, κροκαλοπαγοῦς τὴν σύστασιν, πίπτει ἀποτόμως πρὸς τὴν θάλασσαν, ἐνῶ ἐπὶ τῆς κορυφῆς του καὶ ὀπισθεν αὐτῆς πρὸς τὸ ἐσωτερικὸν σχηματίζεται μικρὰ

τῷ οἰκοπέδῳ τοῦ Νικ. Β. Μαρούλη ἐκ τοῦ νοτίου σκέλους τοῦ τεύχους κάτωθι καὶ ἀνατολικῶς τοῦ φραγματικῆς κάστρου· δευτέρου τοῦ καὶ πρότερου ὄρατοῦ ἀνατολικοῦ σκέλους πύργος τετράγωνος ἐντὸς τοῦ κτήματος τοῦ Δ. Βαθρακοκοίλη εἰς ἀπόστασιν 60 περίπου μέτρων ἀπὸ τοῦ φρεάτου «Φουντάνα», καταστραφεῖς δυστυχῶς προσφάτως διὰ τὴν ἀνόρουξιν φρεάτου.

κοιλὰς καταβαίνουσα ὑπὸ μορφὴν ρευμάτων ἀνωμάλως πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἡ σημερινὴ ὄψις τοῦ τόπου εἶναι προδηλῶς καὶ ἀναμφιβόλως ἀποτέλεσμα βιαίων γεωλογικῶν μεταβολῶν, μαρτυρουμένων μάλιστα ρητῶς διὰ γειτονικὴν περιοχὴν πρὸ ἑκατὸν περίπου ἐτῶν (βλ. L. Ross, Inselreisen² I σ. 32). Ἀπτόν δὲ τεκμήριον τούτου ἦσαν δύο μεγάλοι μαρμαρίνοι ὄγκοι ἐπιμελῶς εἰργασμένοι φέροντες ἀναθύρωσιν καὶ κυμάτια καὶ ἀνήκοντες ἴσως εἰς βάσιν

Εἰκ. 6. Αἱ κνήμαι ἀρχαϊκῆς Ναξιακῆς κόρης.

τινά, οἱ ὅποιοι κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ἀνασκαφῆς ἦσαν ὁρατοὶ χαμηλὰ παρὰ τὴν θάλασσαν, ἐνεσφηνωμένοι μεταξὺ μεγάλων βράχων, μετὰ τῶν ὁποίων προφανῶς εἶχον κατακυλισθῆ ἀπὸ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου· ἄλλοι δὲ ἀνάλογοι λίθοι διακρίνονται ἐντὸς τῆς θαλάσσης.

Ἡ τοιαύτη ὄψις τοῦ τόπου δὲν ὑπέσχετο διατήρησιν κτηρίων τοῦ Ἱεροῦ, εἰμὴ ἐνδεχομένως μόνον κατὰ τὸ σφζόμενον μικρὸν ἐπίπεδον τμήμα τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου· τοῦτο ἐκαλύπτετο διὰ στρώματος ἀραιᾶς μαρμαρίνης λατύπης. Ἀνοίξαντες ὁμως ἀρκετὰς τάφρους ἐβεβαιώθημεν, ὅτι ἐπὶ τοῦ μέρους τούτου οὐδέποτε ὑπῆρξεν οἰκοδόμημα τι· ὁ βράχος λίαν σαθρὸς δὲν ἦτο βεβαίως κατάλληλος, ἵνα θεμελιωθῆ ἐπ' αὐτοῦ οἰκοδόμημα, σήμερον δὲ παρουσιάζει πολλὰς μακρὰς καὶ βαθεῖας ρωγμάς, μερικῶν ἐκ τῶν

ὁποίων ἐρευνήσαντες τὰ χῶματα τὰ εὔρομεν περιέχοντα ὄστρακα ἐξικνούμενα ἀπὸ τῶν γεωμετρικῶν μέχρι τῶν Ῥωμαϊκῶν χρόνων.

Κατὰ τὸ νότιον ἄκρον τῆς ἐπιπέδου ταύτης κορυφῆς εὔρομεν εἰς ἱκανὴν ἔκτασιν στρῶμα μελανῆς τέφρας προερχομένης εἴτε ἐξ ἀσβεστοκαμίνων εἴτε ἐκ λάκκων ξυλανθράκων, περιεχούσης δὲ τοῦλάχιστον ὄστρακα νεωτέρων χρόνων μὲ ἀλοιφὴν χρονολογοῦντα οὕτω τὸ στρῶμα τοῦτο· τὰ δὲ ἐπὶ τῆς γύρω ἐπιφανείας κατεσπαρμένα θραύσματα μαρμαρίου εἶναι ἴσως κατάλοιπον τῆς λειτουργίας ἀσβεστοκαμίνων.

Ἔτι νοτιώτερον ὅμως κατὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τῆς ἐκεῖ που γεννωμένης μικρᾶς χαράδρας τὰ χῶματα ἦσαν σχεδὸν ἀδιατάρακτα· ἡ ἐπίχωσις ἔχουσα μέσον βάθος 1 περίπου μέτρου περιεῖχε ὑψηλότερον μὲν ἀναμιξ γεωμετρικὰ καὶ ἀρχαῖκὰ ὄστρακα ἀγγείων καὶ εἰδωλίων, βαθύτερον δὲ μόνον γεωμετρικὰ. Ἐδῶ ἀκριβῶς παρατηρήσαμεν ἀρκετοὺς λίθους μετρίου μεγέθους, ἀργοὺς κατὰ τὸ πλεῖστον, ἀροχομένους ἀμέσως ὑπὲρ τὸ στερεὸν ἔδαφος μέχρι τῆς ἐπιφανείας καὶ ἐκτεινομένους εἰς μῆκος δύο ἕως τριῶν μέτρων, μέχρι σχεδὸν τοῦ ἀποκρήνου δυτικῆς κρασπέδου τοῦ ἐπιπέδου, χωρὶς ὅμως νὰ παρέχουν ἀναμφισβήτητον τὴν ἐντύπωσιν τοίχου· ἐπειδὴ ἔξαντληθείσης τῆς πιστώσεως διεκόψαμεν τὴν ἀνασκαφήν, θὰ προσπαθῆσωμεν νὰ ἐξακριβώσωμεν τὸ πρᾶγμα κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος.

Τὰ ἐκ τῶν χωμάτων τῆς ὄχθης τῆς χαράδρας εὐρήματα ἦσαν ἀφθονώτατα· ἦτοι:

α') ***Ὀστρακα ἀγγείων**· ταῦτα πληροῦσι πέντε μεγάλα ξύλινα κιβώτια καὶ μολονότι οὐχὶ συμπληρούμενα εἰς ἀκέραια ἀγγεῖα εἶναι σημαντικώτατα. Τὰ παλαιότερα, ἀνήκοντα εἰς τοὺς ὀρίμους καὶ ὑστέρους γεωμετρικοὺς καὶ τοὺς πρῶτους ἀνατολίζοντας χρόνους, Κυκλαδικὰ τὸ πλεῖστον, ἀλλὰ καὶ ἔξωθεν εἰσηγμένα, θέλουσιν ἀποβῆ λίαν διδακτικὰ διὰ τὴν γνῶσιν τῆς Ναξιακῆς ἰδίᾳ κεραμικῆς.

Τῶν ὄραιων τούτων ὄστράκων δὲν δυνάμεθα δυστυχῶς νὰ ἀπεικονίσωμεν δείγματα, διότι μὴ περατωθείσης τῆς ἀνασκαφῆς δὲν ἔχουσιν ἀκόμη τακτοποιηθῆ· μεταξύ τῶν ἔξωθεν εἰσηγμένων, ἐπικρατοῦν τὰ πρωτοκορινθιακὰ ὑπάρχουν πρὸς τούτοις ὀλίγα Ναυκρατικά καὶ Ροδιακά, ἀλλὰ δὲ δὲν ἀνεγνωρίσθησαν μέχρι τοῦδε.

β') **Εἰδώλια πῆλινα**· τούτων εὐρέθησαν τεμάχια· ὁ ἐπικρατῶν τύπος εἶναι ὁ τῆς καθημένης θεᾶς μνημονεύομεν καὶ ἀπεικονίζομεν ἐνταῦθα (εἰκ. 8) γυναικεῖαν προτομὴν ἀνήκουσαν εἰς πλαστικὸν σειρηνόμορφον πιθανῶς ἀγγεῖον (ἐπὶ τῆς κορυφῆς τῆς κεφαλῆς σφύζεται τὸ στόμιον τοῦ ἀγγείου, ἐπὶ τοῦ ὤμου δὲ πρὸς ἐξάρτησιν) ὄραιότητος τέχνης καὶ ἐργασίας ἐκ τοῦ γ' τετάρτου τοῦ 6^{ου} αἰῶνος.

γ') **Χαλκᾶ**. Ἐν ἀφθονίᾳ εὐρέθησαν γεωμετρικαὶ πόρπαι διαφόρων

Εἰκ. 7. Ἀριστερὰ πλευρὰ τῆς κόρης τῆς εἰκ. 6.

τύπων, ὧν μία φέρει ἐγγάρακτον γραμμικὴν διακόσμησιν, πέντε ἢ ἕξ «τριγλώχινες» αἰχμαὶ βελῶν, ἕλικες ἐκ τῶν χρησιμοποιουμένων διὰ τὴν συγκρότησιν τῶν βοστρύχων, δακτύλιοι, κλπ. ὁ καθαρισμὸς των ὅμως δὲν συνετελέσθη ἀκόμη.

δ') **῾Οστείνα καὶ διάφορα**: ἐκ τούτων μνημονεύομεν ἀπὸ τοῦδε ὁστέινον πλακίδιον μεθ' ἱερογλυφικῆς ἐπιγραφῆς, σκαραβαῖον ὁμοίως ἐπιγεγραμμένον καὶ ψήφους ἠλέκτρον καὶ ὑαλομάζης.

Εἰκ. 8. Πηλίνη γυναικεία προτομή ἐκ πλαστικοῦ σειρηνομόρφου ἀγγείου.

Μολονότι ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ Ἱεροῦ εὐρίσκειται ἀκόμη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς, εἶναι ὅμως ἀπὸ τοῦδε φανερόν, ὅτι θὰ ἀποβῆ ἀπὸ τριπλῆς ἀπόψεως σημαντικὴ: ὡς πρὸς τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης, τὴν τοπογραφίαν καὶ τὰς λατρείας τῆς Νάξου. Τὸ εἶδος τῶν ἀναθημάτων δὲν ἀφήνει ἀμφιβολίαν, ὅτι ἐν τῷ ἱερῷ ἐλατρεύετο ἢ τοῦλάχιστον συνελατρεύετο θεὰ στενῶς σχετιζομένη μὲ τὴν γυναικείαν φύσιν. Πρόκειται ἄρα περὶ ἱεροῦ τῆς Εἰλειθυίας (παράβαλε Πάρον, Δῆλον); ἢ πρόκειται περὶ τοῦ Δηλίου, γνωστοῦ ὡς ὄχυροῦ λόφου ἐκ τοῦ κατὰ τὸν 7^{ον} αἰ. γενομένου πολέμου Ναξίων καὶ Μιλησίων καὶ τοῦ ἐπεισοδίου τοῦ Διογνήτου καὶ τῆς Πολυκρίτης (πρβλ. E. Dugit, De insula Naxo, σ. 80. IG, XII, 5 testimonid 1219 καὶ 1422); ἢ τέλος περὶ τοιαύτης τινὸς θεᾶς λατρευομένης ὑπὸ τὴν

ἐντοπίαν ὑπόστασιν τῆς ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ; Τὰ χώματά του βρῖθουν ἀκόμη ὀστράκων καὶ ἄλλων ἀναθημάτων καὶ ἡ ἀνασκαφὴ πρέπει ἐξάπαντος νὰ συνεχισθῆ.

X. ΚΑΡΟΥΖΟΣ. N. M. ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ

Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Δωρεαί. Εὐχαρίστως ἀναγράφοντες κατωτέρω τὰ πρὸς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας εἶτε ὑπ' αὐτῶν τῶν συγγραφέων εἶτε ὑπ' ἄλλων φίλων αὐτῆς ἀποσταλέντα κατὰ τὸ ἔτος 1937 βιβλία, καθήκον ἡμῶν θεωροῦμεν νὰ ἐκφράσωμεν καὶ ἐνταῦθα πρὸς πάντας τοὺς φιλόφρονας δωρητὰς τὴν εὐγνωμοσύνην ἡμῶν.

[Εἰς τὸ τέλος τοῦ τίτλου ἐκάστου βιβλίου τίθεται ἐντὸς παρενθέσεως τὸ ὄνομα τοῦ δωρητοῦ. Ὅπου δὲν ὑπάρχει παρένθεσις, δωρητὴς εἶναι ὁ συγγραφεὺς].

1. **Ἀμαριώτου, Μαρίας:** Τὸ γράψιμο καὶ ἡ ἀγωγή. Ἀθῆναι 1935 (Γ. Χαριτάκης).
2. **Annales Institutorum.** V. 7, 1934/5, Fasc. 2-3 Romae 1936 (Ἡ Διεύθυνσις).
3. **Ἀρβανιτάκη, Γ.:** Ψεῦδη καὶ ἀνακρίβεια Ἑθροπαίων σοφῶν. Ἀθ. 1937.
4. **Ἀρβανιτοπούλου, Α.:** Τὰ ἐπιγράμματα τῶν Μαραθωνομάχων. Ἀθ. 1937. Ἀπ.: «Ἀ. Σ. Ἀρβανιτοπούλου: Ἐπιγραφικὴ» σ. 118-120.
5. **Ἀρχεῖον Βυζαντινοῦ Δικαίου.** Τ. 1 [καὶ] Παράρτ. Νο 1: Ἀθῆναι 1930-33 (Τορναρίτης).
6. **Ἀρχεῖον Πόντου.** Τ. 7: Ἐν Ἀθ. 1937 (Ἐπιτροπὴ Ποντιακῶν Μελετῶν).
7. **Βελανιδιώτου, Ἰεζεκιήλ:** Βιβλιογραφία. Δύο νέα βιβλία περὶ ἡμερολογίου. Ἐν Ἀθ. 1937.
8. 24/25 **Bericht der Römisch - Germanischen Kommission.** 1934/35: Berlin 1937 (Ἵπουργ. Ἐθν. Παιδ.).
9. **Burckhardt, J.:** Der Cicerone. Leipzig 1927 (Γ. Χαριτάκης).
10. **Κατζῆ, Ἀντ. Χ.:** Ἑλλη-Ἑλλάς-Ἑλλην. [Ἐν Ἀθ.: 1937] Ἀπ.: «Ἐπιστ. Ἐπετ. Φιλοσ. Σχ. Πανεπιστ. Ἀθ.» 1935/36.
11. **Κυπριακὰ Χρονικά.** Ἔτ. 13, 1937: Ἐν Λάρνακι Κύπρου. (Συντακτ. Ἐπιτροπὴ).
12. **Χρυσοστόμου Λαυριώτου:** Ἀσματικὴ ἀκολουθία τοῦ Ἀγ. ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος καὶ ἱαματικοῦ Ὁρέστου τοῦ ἐκ Τυάνων τῆς Καππαδοκίας . . . Ἀθῆν. 1936 (Σ. Α. Χουδαβεργόγλου).
13. **Daux, G.:** Pausanias à Delphes. Paris (Γαλλ. Ἀρχ. Σχ. Ἀθ.).
14. » » Delphes au IIe et au Ier siècle, depuis l'abaissement de l'Étolie jusqu' à la paix romaine. 191-31 av. J. - C. Paris 1936 (Γαλλ. Ἀρχ. Σχ. Ἀθ.).
15. **Δεσποτοπούλου, Κ. Ι.:** Ἡ πνευματικὴ ὑπόστασις τῆς νομικῆς ἐπιστήμης. Ἀθῆναι (Ἔτ. Προλόγου: 1937).
16. **Ἡ Καινὴ Διαθήκη . . .** μετὰ κριτικοῦ παραρτήματος ἐξ ἐκδόσεως Χ. Ι. Παπαϊωάννου. Τ. 1: Ἀθήνησι 1936 (Χ. Ι. Παπαϊωάννου).
17. **Doerpfeld, W.:** Alt-Athen und seine Agora. H. 1: Berlin 1937.
18. **Δρακουλίδου, Χριστ.:** Ἄνευ πόλεων μέχρι Τραϊανοῦ. Ἀλεξανδρούπολις 1937.
19. **Dreup, Eug.:** Der homerische Apollonhymnos. Leiden 1937. Ἀπ.: «Mnemosyne» V. 5.

20. **Ἐπετηρίς Ἑταιρείας Βυζαντ. Σπουδῶν.** "Ετ. 12, 1936: Ἀθήναι 1936. (Ἐτ. Βυζ. Σπ.).
21. **Forschungen in Ephesos.** Bd 4: Berlin 1937 (Αὐστρ. Ἀρχαιολ. Ἰνστιτούτον).
22. **Goessler, P.:** Jacob Linckh. Ἀπ.: «Münch. Jahrb. d. Bild. Kunst» N.F. 1937.
23. **Γουδῆ, Δ. Ν.:** Τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Τ. 1: Ἐν Ἀθ. 1937.
24. **En Grèce.** 1937 (Ἵπουργ. Τύπου καὶ Τουρισμοῦ).
25. **Haspels, C. H. Em.:** Attic black-figured lekythoi (1-2): Paris 1936 (Travaux et Mém. publ. par les professeurs de l'Inst. Sup. d'Ét. Franç.). (Γαλλ. Ἀρχαιολ. Σχ. Ἀθηνῶν).
26. **Heinze, Rich.:** Τὰ αἷτια τοῦ μεγαλείου τῆς Ρώμης. Μετάφρ. Χ. Κ. Καπνουκάγια. Ἀθ. 1930 (Χ. Κ. Καπνουκάγιας).
27. **Ἐκατονταετηρίς** (Ἐθνικ[οῦ] καὶ Καποδιστριακ[οῦ] Πανεπιστημίου) Ἀθηνῶν 1837-1937: Ἀθ. 1937 (Πανεπιστ. Ἀθηνῶν).
28. **Ἐκατονταετηρίς** (Ἐθνικ[οῦ] καὶ Καποδιστριακ[οῦ] Πανεπιστημίου) Ἀθηνῶν 1: Δ. Σ. Μπαλάνου, Ἱστορία τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, Ἀθ. 1937 (Πανεπιστ. Ἀθ.).
29. **Herz, M.:** Catalogue raisonné des monuments exposés dans le Musée National de l'art arabe. Éd. 2, Le Caire 1906 (Γ. Χαριτάκης).
30. **Καλλιγᾶ, Μ. Κ.:** Ἀνασκαφικαὶ ἔρευναι εἰς τὸν ἐν Θεσσαλονίκη ναὸν τῆς Ἁγίας Σοφίας. Ἐν Ἀθ. 1937. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1936.
31. **Καλογεροπούλου, Διον. Π.:** Βιβλιογραφία Εὐβοίας καὶ Θεσσαλ. Σποράδων 1471-1937. Ἐν Ἀθ. 1937.
32. **Καπνουκάγια, Χρ. Κ.:** Miscellanea Horatiana. [Ἐν Ἀθ.] 1936. Ἀπ.: Ἐπιστ. Ἐπετ. Φιλοσ. Σχ. Πανεπ. Ἀθ. 1935/36.
33.   »   »   »   Τὰ πρόσωπα τῶν Τρωάδων τοῦ L. Annaei Senecae. Ἐν Ἀθ. 1936.
34. **Καρολίδου, Π.:** Παγκόσμιος ἱστορία. Τ. 1-4. Ἀθήναι (1926-29) (Γ. Πάγκαλος).
35. **Κεραμοπούλλου, Α. Δ.:** Ἀνασκαφαὶ καὶ ἔρευναι ἐν Ἄνω Μακεδονίᾳ. Ἐν Ἀθ. 1937. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1936.
36.   »   »   »   Ἐρευναι καὶ περίοδοι τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ ἐν Δυτικῇ Μακεδονίᾳ. Θεσσαλονίκη 1937. Ἀπ.: «Μακεδον. Ἡμερολόγιον» 1937.
37. **Κλεομβρότου, Εὐάγγ. Γ.:** Τὸ ὑπ' ἀριθ. 25 χειρόγραφον τῆς ἐν Λέσβῳ Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου . . . Μυτιλήνη 1937. Ἀπ.: «Ὁ Ποιμὴν».
38. **Klumbach, H.:** Tarentiner Grabkunst. Reutlingen 1937 (Tübinger Forschungen z. Archäologie u. Kunstgeschichte, 13).
39. **Κολοκοτσᾶ, Εὐάγγ. Δ.:** Ἡ λογοτεχνία καὶ ἡ καλλιτεχνία τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἐν σχέσει πρὸς τὰς τῶν Ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ἐκδ. 2. Ἐν Ἀθ. 1937.
40.   »   »   »   Κριτικαὶ παρατηρήσεις καὶ ἐπανορθώσεις εἰς ἀρχαίους Ἑλληνας τραγικούς. Ἀθήνησι 1936.
41. **Κοντῆ, Ι.:** Παρατηρήσεις εἰς ἐπιγραφὰς τῆς Λέσβου, 1937. Ἀπ.: «ΑΕ» 1936.
42. **Κουρευνιώτη, Κ. - Τραυλοῦ, Ι.:** Ἀνασκαφαὶ ἐν Ἐλευσίνῃ. Ἐν Ἀθῆναις 1937. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1936.
43.   »   »   »   » Ἀνασκαφαὶ Ἱερᾶς Ὀδοῦ. Ἐν Ἀθῆναις 1937. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1936.

44. **Κτενᾶ, Χρ.:** Ἀσματικὴ ἀκολουθία τοῦ Ἀγ. . . Ὁρέστου τοῦ ἐκ Τυάνων . . . ὑπὸ Χρυσοστόμου Λαυριώτου. Ἀθ. 1936 [Κρίσις]. Ἀπ.: Ἐπετ. Ἐτ. Βυζ. Σπ. 12, 1936. (Σ. Α. Χουδαβερδόγλου).
45. **Kunze, E.:** Roland Hampe, Frühe griech. Sagenbilder in Böotien. Athen, Deutsch. arch. Inst., 1936. [Κρίσις]. Ἀπ.: «Gött. Gelehrte Anzeiger» 1937, σ. 280-298.
46. **Κυπαρίσση, Ν.:** Ἀνασκαφαὶ ἐν ἀρχαίᾳ Ἀχαΐᾳ. Ἐν Ἀθ. 1937. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1936.
47. **Λεβίδη, Ν. Δ.:** Προσφωνήσεις δύο 1936-1937. Ἀθ. 1937.
48. **Λεύκωμα** Βυζαντινῶν σχεδίων (Ἐταιρεία[ς] Βυζαντ. Σπουδῶν). Ἐν Ἀθ. 1936.
49. **Μαρινάτου, Σπ.:** Ἀνασκαφαὶ ἐν Κρήτῃ. (Ἀμνισὸς-Δρηῆρος-Ἀρχαιολογία). Ἐν Ἀθ. 1936. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1935.
50. * * * Ἀνασκαφαὶ ἐν Ἀμνισῶ Κρήτης. Ἐν Ἀθ. 1937. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1936.
51. **Maspero, G.:** Guide du visiteur au Musée du Caire. Éd. 4, Le Caire 1915 (Γ. Χαριτάκης).
52. **Meyer, E.:** Briefe von Heinrich Schliemann. Berlin. Leipzig 1936.
53. **Μιχαηλίδου Νουάρου, Μ. Γ.:** Λαογραφικὰ Σύμμεικτα Καρπάθου. Τ. 1: Ἀθ. 1932 (Μιχαηλίδου Νουάρου, Μ. Γ.: Καρπαθιακὰ μνημεῖα, 2).
54. **Μιστάρδη, Γ. Γ.:** Αὐστραλιανὴ δημοσπονδία. Τχ. 1: Ἀθ. 1935.
55. * * * Μορφολογία τῶν ἀνωτέρων τμημάτων τῶν ὑψηλῶν ὄρεων τῆς Ἑλλάδος. Ἀθ. 1937. Ἀπ.: «Πρακτ. τοῦ Α' Πανελλ. Ὁρειβ. Συνεδρ.» σ. 35-41.
56. * * * Recherches sur la tectonique et la morphologie de la region plus ou moins montagneuse qui s'étend au sud du bassin de Phlionte. [Καὶ ἑλλην. τίτλος καὶ ἑλλ. περίληψις]. Ἀθ. 1936. Ἀπ.: «ΠΑΑ» 11, 1936.
57. **Μπακαλάκη, Γ.:** Ἀνασκαφὴ ἐν Καλαμίτσα Καβάλλας. Ἐν Ἀθ. 1937. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1936.
58. * * * Un torse archaïque d'Apollon Citharède à Délos. Paris 1936. Ἀπ.: «BCH» 1936.
59. **Μυλωνᾶ, Γ. Σ.:** Ὁ ἐνεπίγραφος ἐτερόστομος ἀμοφορεὺς τῆς Ἐλευσίνος καὶ ἡ Ἑλλαδικὴ γραφή. [Ἐν Ἀθ.] 1937. Ἀπ.: «ΑΕ» 1936.
60. * * * Eleusiniaca. Ἀπ.: «Am. Journ. of Arch.» V. 40, 1936.
61. **Μυρίδου, Χρ.:** Ἡ οἰκογένεια τῶν Σαρασιτῶν καὶ ὁ Γερβάσιος Σαρασίτης. Ἐν Ἀθ. 1937. Ἀπ.: «Ἀρχ. Πόντου».
62. **Ὁρλάνδου, Α. Κ.:** Ἀνασκαφὴ Σικυῶνος. Ἐν Ἀθ. 1937. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1936.
63. * * * Délos chrétienne. Paris 1936 «BCH» 1936, I.
64. **Παπαγιαννοπούλου, Ἀνδ. Α.:** Ἡ ἀκριβὴς θέσις τῆς Ἀκαδημείας. Ἀθ. 1937.
65. **Παπασταματίου, Τ. Α.:** Ὁ ἱππότης Λικάριος. [Ἐν Ἀθ.] ἄ. ἔ. Ἀπ.: «Ἀρχ. Εὐβ. Μελετῶν».
66. **Πελεκίδη, Σ.:** Ἀπὸ τὴν πολιτεία καὶ τὴν κοινωνία τῆς ἀρχαίας Θεσσαλονίκης. Ἐν Θεσσαλονίκη, 1934. Παράρτ. τοῦ Β' τόμου τῆς Ἐπιστ. Ἐπετηρ. Φιλοσ. Σχ. Πανεπ. Θεσσαλ.
67. **Φιλαδελφέως, Α. Δ.:** Μνημεῖα Ἀθηνῶν. Ἐν Ἀθ. 1928.
68. **Φουντοπούλου, Α.:** La psychogénèse Paris 1924.
69. **Πρακτικὰ** τῆς ἐν Ἀθήναις Χριστιανικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας τοῦ ἔτους 1933. Ἐν Ἀθ. 1936. (Χρυστ. Ἀρχ. Ἐτ.).

70. Dal **Regno** all'Impero 17 Marzo 1861-9 Maggio 1936. Roma 1937 (R. Accademia Nazionale dei Lincei).
71. **Renz, C.:** Ἡ γεωλογικὴ κατασκευὴ τῶν ἑλληνικῶν ὀρέων. Μετάφρ. καὶ σημειώσεις ὑπὸ Γ. Μιστάρδη (Γ. Μιστάρδης).
72. **Richter, Gisela M. A.:** Red-figured Athenian vases in the Metropolitan Museum of Art. V. 1-2: New-Haven 1936.
73. **Σάρρου, Δ. Μ.:** Σοφοκλῆς. IV: Οἰδίπους Τύραννος. Σὲ δημοτικούς στίχους. Ἀθήναι 1936. V: Οἰδίπους ἐπὶ Κολωνῶ. Ἀθ. 1937.
74. **Schilling, Fred. Ang.:** The mysticism of Ignatius of Antioch. Philadelphia: 1932 (Diss. In).
75. **Shoe, Lucy T.:** Profiles of greek mouldings. Text [καὶ] Plates, Cambridge, Mass: 1936. (Ἀμερικ. Ἀρχαιολ. Σχολή).
76. **Σωτηριάδου, Γ.:** Ἐρευναι καὶ ἀνασκαφαὶ ἐν Μαραθῶνι. Ἐν Ἀθ. 1937. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1936.
77. **Σωτηρίου, Γ. Α.:** Ἀνασκαφαὶ Ν. Ἀγγιάλου. Ἐν Ἀθ. 1937. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1936.
78. **Σπυριδάκι, Γ. Κ.:** Α'. Οἱ Ἐβραῖοι εἰς τὴν Κρητικὴν Λαογραφίαν. Β'. Βιβλιοκρισίαι. (Χαννιά) 1937. Ἀπ.: «Ἐπετ. καλλιτεχν. λογοτεχν. Χαννίων).
79. **Στεργιανόπουλος, Π.:** Αἱ ἀνασκαφαὶ εἰς τὸ ἀρχαῖον ὄδειον. Ἐν: «Νεολόγος Πατρῶν» 21 Αὐγούστου 1937.
80. » » Δύο γαμήλιοι πομπαὶ ἐπὶ ἐρυθρομόρφου πυξίδος, 1937. Ἀπ.: «ΑΕ» 1936.
81. **Symbolae Osloenses.** Fasc. 15-16: Osloae 1936. Fasc. supplet. 8: E. Vandrik, Rhythmus und metrum. Osloae 1937. (Societas Graeco-Lat.).
82. Γενικὸν **Συμβούλιον** Βιβλιοθηκῶν τῆς Ἑλλάδος. 12-13: Ἐν Ἀθ. 1936-37. 12: Guyot-Daubés. Ἡ τέχνη τῆς Μελέτης... μετάφρ. Α. Λ. Δελιγιώργη. 13: Ἑλληνικὴ Βιβλιογραφία... Συμπληρ. τχ. τῶν ἐτῶν 1930-34.
83. **Θωμοπούλου, Ἰακ.:** Πελασγιακά. Μ. 2, 1: Ἐν Ἀθ. 1934.
84. **Θρακικά.** Τ. 8, 1937. Ἐν Ἀθ. 1937. (Θρακικὸν Κέντρον).
85. **Θρεψιάδου, Ι.:** Ἀνασκαφαὶ ἐν Μεγάροις. Ἐν Ἀθήναις 1937. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1936.
86. **Valmin, N.:** Hundra år grekisk arkeologi. (Till det Grekiska Arkeologsällskapets Sakeljubileum). Ἀπ.: «Svensk Tidskrift» 24, 1937.
87. » » Poids préhistoriques grecs de Malthi en Messénie. Lund 1937. (Bull. Soc. R. des Lettres de Lund, 1936-37, II).
88. **Wilhelm, Ad.:** Ἀποφορά. Ἀπ.: «Anzeiger d. Akad. d. Wiss. in Wien, Philol.—hist. Kl., Jg. 1936, N. 18-26.
89. **Ξυγγοπούλου, Α. - Παπαδημητρίου, Ι.:** Ἐρευναι ἐν Παλαιοπόλει τῆς Κερκύρας. Ἐν Ἀθ. 1937. Ἀπ.: «ΠΑΕ» 1936.
90. **Ξυγγοπούλου, Ἄνδρ.:** Κατάλογος τῶν εἰκόνων (Μουσείου) Μπενάκη, Ἀθήναι Ἐν Ἀθ. 1936 (Ἀντ. Ἐμμ. Μπενάκης).
91. » » Βυζαντινὸν κιβωτίδιον μετὰ παραστάσεων ἐκ τοῦ βίου τοῦ Ἁγ. Δημητρίου. [Ἐν Ἀθ.] 1937. Ἀπ.: «ΑΕ» 1936.
92. **Ziebarth, E.:** Eine Handelsrede aus der Zeit des Demosthenes... Heidelberg 1936. (Komment. Griech. u. Latein. Texte, 8).
- Ἄγοραι καὶ ἀνταλλαγαί.** Εἰσήχθησαν εἰς τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Ἑταιρείας κατὰ τὸ 1937 ἕξ ἀγορᾶς 207 νέοι τόμοι καὶ ἕξ ἀνταλλαγῆς 116.

ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ

ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1937

Τῇ 16^ῃ Μαρτίου 1937 ἡμέρᾳ Τρίτῃ καὶ ὥρᾳ 5 1/2 μ. μ. συνήλθον οἱ ἑταῖροι εἰς τακτικὴν συνέλευσιν, ἵνα συμφώνως πρὸς τὸ ἄρθρ. 32 τοῦ Ὁργανισμοῦ ἐκλέξωσι τὸ τε Προεδρεῖον τῆς Συνελεύσεως καὶ τὴν πενταμελῆ ἐπὶ τοῦ προϋπολογισμοῦ Ἐπιτροπεῖαν διὰ τὸ ἀρξάμενον ἔτος 1937 ἀκούσωσι δὲ τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπεῖας περὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τοῦ 1936, ὡς καὶ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Γραμματέως τοῦ Συμβουλίου περὶ τῶν πεπραγμένων τοῦ 1936.

Παρήσαν ἑταῖροι τεσσαράκοντα τρεῖς. Γενομένης φανερᾶς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν: Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως ὁ κ. Παναγιώτης Πουλίτσας, Ἀντιπρόεδρος ὁ κ. Ἰωάννης Καλιτσουνάκης, Α΄ Γραμματεὺς ὁ κ. Ἰωάννης Θρεψιάδης καὶ Β΄ Γραμματεὺς ἡ Δ^{ῖς} Ἄννα Ἀποστολάκη.

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Συνελεύσεως κ. Ἰωάννης Θρεψιάδης ἀνέγνωσε τὴν ἔκθεσιν τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπεῖας περὶ τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως κατὰ τὸ ἔτος 1936 ἢ δὲ Συνέλευσις ὁμοφώνως ἐνέκρινε τὴν διαχείρισιν ταύτην. Εἶτα διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας ἐξελέγησαν μέλη τῆς ἐξελεγκτικῆς Ἐπιτροπεῖας καὶ ἐπὶ τοῦ Προϋπολογισμοῦ διὰ τὸ ἔτος 1937 οἱ κ. κ. Β. Αἰγινήτης, Ε. Κρητικός, Γ. Παπαϊωάννου, Μιλτ. Πουρῆς καὶ Ἄγγελος Σταυρόπουλος.

Διακοπίσῃς μετὰ ταῦτα τῆς συνεδρίας καὶ ἐπαναληφθείσης τὴν 6 1/4 ὁ Γραμματεὺς τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου τῆς Ἐταιρείας κ. Γεώργιος Π. Οἰκονόμος ἀνεκοίνωσε τὴν ὑπ' αὐτοῦ συνταχθεῖσαν ἔκθεσιν περὶ τῶν πεπραγμένων τῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ λήξαν ἔτος 1936 μετὰ προβολῶν φωτεινῶν εἰκόνων ἐκ τῶν ὑπὸ τῆς Ἐταιρείας γενομένων ἀνασκαφῶν.

ΕΚΘΕΣΙΣ

ΤΗΣ ΕΞΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΕΙΑΣ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1937

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΝ

ΤΩΝ ΕΤΑΙΡΩΝ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Κύριε Πρόεδρε,

Οί υπογεγραμμένοι αποτελούντες την 'Εξελεγκτικήν' Επιτροπείαν τῆς 'Εταιρείας διὰ τὸ ἔτος 1937, προσκληθέντες διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 150 τῆς 18 Μαρτίου 1938 ἐγγράφου τοῦ κ. Προέδρου, ἐπελήφθημεν τοῦ ἐλέγχου τῆς οἰκονομικῆς διαχειρίσεως τῆς 'Εταιρείας τοῦ λήξαντος ἔτους 1937, ἐκ τῶν λογιστικῶν καὶ ταμιακῶν βιβλίων τῆς ὁποίας ἐξάγονται τὰ ἑξῆς ἀποτελέσματα :

Α' Χρηματικόν.

Ταμείον.

α) Χρέωσις :

1) Ὑπόλοιπον μετρητῶν εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τὴν 31 ^{ην} Δεκεμβρίου 1936	Δρχ.	54.949.90
2) Ἐισπράξεις ἀπὸ ἔσοδα γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ χρήσεως 1937	»	1.742.947.25
3) Ἀναλήψεις ἐκ τῶν ἐπ' ἀνοικτῶ λογαριασμῶ καταθέσεων παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ	»	872.703.80
4) Ἐπιστροφαὶ χρημάτων ἐκ προκαταβολῶν δι' ἀνασκαφὰς	»	29.259.50
5) Κεφαλαιοποιήσις ἀντιτίμου ἐκ πωλήσεως ἀκινήτων	»	521.007.80
Σύνολον . . . . Δρχ.		<u>3.220.868.25</u>

β) Πίστωσις :

1) Πληρωμαὶ εἰς ἔξοδα γενικοῦ Προϋπολογισμοῦ χρήσεως 1937	Δρχ.	1.649.491.80
2) Καταθέσεις εἰς τὸν ἐπ' ἀνοικτῶ παρὰ τῇ Ἐθνικῇ Τραπέζῃ λογαριασμὸν τῆς 'Εταιρείας	»	1.520.841.—
3) Ἐπιστροφαὶ χρημάτων μεταφερθεῖσαι εἰς ἀνασκαφὰς	»	29.259.50
4) Ὑπόλοιπον μετρητῶν εὑρεθὲν ἐν τῷ Ταμείῳ τὴν 31/1/38	»	21.275.95
Σύνολον . . . . Δρχ.		<u>3.220.868.25</u>

Ἀνάλυσις Ἐσόδων καὶ Ἐξόδων.

α) Ἐσοδα.

1) Ἀπὸ μερίσματα καὶ τόκους	Δρχ.	499.833.20
2) » μισθώματα	»	42.750.—
3) » ἀντίτιμον δημοσιευμάτων	»	18.825.—
4) » » δημοσιευμάτων Ἀρχαιολογικοὶ Τόποι καὶ Μουσεῖα τῆς Ἑλλάδος	»	21.596.—
5) » εἰσφορὰς Ἑταίρων	»	2.925.—
6) » ποσοστὸν, δυνάμει ἀναγκαστ. Νόμου 339 «περὶ κρατικῶν λαχείων»	»	500.000 —
7) » φωτογραφικὰ δελτάρια	»	127.639.—
8) » καθαρὸν προϊόν φωτογραφικῶν δελταρίων χρήσεως 1936	»	8.008.25
9) » ἀντίτιμον ἐκ πώλησεως ἀκινήτων	»	521.007 80
10) » πώλησιν ἀχρήστου ὑλικοῦ καὶ ἐξ ἄλλων ἀπροβλέπτων ἐσόδων	»	363.—
11) » προκῦψαν περίσσευμα διαχειρίσεως 1936	»	—
	Σύνολον . . . Δρχ.	<u>1.742.947.25</u>

β) Ἐξοδα.

1) Εἰς μισθοὺς καὶ ἐπιδόματα	Δρχ.	189.840.—
2) » ἔξοδα γραφείων	»	67.843.80
3) » » βιβλιοθήκης	»	111.314.20
4) » ἐπισκευὰς καὶ ἐπιπλώσεις	»	2.843.—
5) » ἀνασκαφὰς καὶ μελέτας	»	138.078 50
6) » δημοσιεύματα	»	169.999.75
7) » » Ἀρχαιολογικοὶ Τόποι καὶ Μουσεῖα	»	30.500.—
8) » προμήθειαν χάρτου Ἀρχαιολ. Ἐφημερίδος	»	86.983.—
9) » ποσοστὸν συγγραφέων «Ἀρχαιολ. τόποι κλπ».	»	3.842.—
10) » συνδρομὰς εἰς ἐκδοθησόμενα περιοδικὰ κλπ.	»	5.150.—
11) » ἐπιστημονικὰς ἀνακοινώσεις	»	1.150.—
12) » προμήθειαν φωτογραφικῶν δελταρίων κλπ.	»	69.745.90
13) » ἀμοιβὴν φυλάκων Μουσείων	»	5.742.—
14) » σύστασιν καὶ πλουτισμὸν βιβλιοθηκῶν Μουσείων	»	2.700.—
15) » ἀπόδοσιν καθαροῦ προϊόντος χρήσεως 1936	»	8.008.25
16) » διάφορα ἔξοδα	»	27.969.10
17) » ἐνίσχυσιν ἐφόρων ἀρχαιοτήτων	»	49.991.—
18) » ἑορτασμὸν 100ετίας τῆς Ἑταιρείας	»	129.653.75
19) » ἔξοδα κεκλεισμένων χρήσεων	»	27.129.75
20) » κεφαλαιοποιήσιν ἀντιτίμου πώλησεως ἀκινήτων	»	521.007.80
	Σύνολον . . . Δρχ.	<u>1.649.491.80</u>
Περίσσευμα ἐσόδων καὶ ἐξόδων χρήσεως 1937	»	93.455.45
	Δρχ.	<u>1.742.947.25</u>

Γ' Γενικὸς Ἰσολογισμὸς.

Α' Ἐνεργητικόν.

Τὸ Ἐνεργητικὸν τῆς Ἐταιρείας τῇ 31 Ἰανουαρίου 1938 ἀνήρχετο εἰς	Δρχ.	<u>4.847.562.50</u>
ἀποτελούμενον ἐκ τῶν ἑξῆς :		
1) ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ	Δρχ.	21.275 95
2) » τὸ μέγαρον τῆς Ἐταιρείας	»	259.863.80
3) » ἀκίνητα κτήματα	»	17.847 50
4) » 70 μετοχὰς τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς	»	157.190 25
5) » 405 ὄμολ. Ἐθνικοῦ Δανείου 1889, 4 ⁰ / ₁₀₀ Πάγιον	»	88.154.25
6) » 75 » » » 1890, 5 ⁰ / ₁₀₀ Σιδ.Λαρ. »	»	20.193.75
7) » 121 » » » 1907, 5 ⁰ / ₁₀₀ Ἀμύνης »	»	8.315.20
8) » 135 » » » 1914, 5 ⁰ / ₁₀₀	»	167.467.65
9) » 1 » » » 1893, 5 ⁰ / ₁₀₀ Κεφα- λαιώσεως μετὰ μιᾶς ἀποδείξεως φρ. 140	»	640.—
10) » 30 ὄμολ. Ἐθνικ. Πατριωτικοῦ Δανείου	»	25.—
11) » 25 » » » Προσφυγικοῦ 1924, 7 ⁰ / ₁₀₀ »	»	183.047.50
12) » 4098 ὄμολ. Ἐθν. Ἀναγκ. 1922, 6 ¹ / ₂ ⁰ / ₁₀₀ , κληρο- δοτήματος I. Μαρκοπούλου	»	329.095.15
13) » καταθέσεις ἐπ' ἀνοικτῷ λ/σμφ παρ' Ἐθν. Τραπ.	»	2.054.581.80
14) » προκαταβολὰς	»	1.932.—
15) » 180 Μετοχὰς Κτηματικῆς Τραπεζῆς Ἑλλάδος	»	180.000.—
16) » 110 » Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος	»	547.943.70
17) » 150 ὄμολογ. Δαν. Ἑλληνοβουλγ. Μεταν. 1923	»	52.733.60
18) » 90 ὄμολογ. Ἐθν. Δαν. Κτηματικῆς Τραπεζῆς 1930 7 ⁰ / ₁₀₀ Λ. 1.000.000.—	»	757.255.40
Σύνολον	Δρχ.	<u>4.847.562.50</u>

Β' Παθητικόν.

Τὸ δὲ Παθητικὸν τῆς Ἐταιρείας τῇ 31 Ἰανουαρίου 1938 ἀνήρχετο εἰς	»	<u>4.847.562.50</u>
ἀποτελούμενον :		
1) ἐκ τοῦ Κεφαλαίου τῆς Ἐταιρείας	Δρχ.	3.511.250.25
2) ἐκ τῆς μερίδος ὑπὲρ τῶν Μουσείων, Νόμος 4823	»	62.688.55
3) ἐκ τῆς κεφαλαιοποιήσεως τοῦ ἀντιτίμου πωλήσεως ἀκι- νήτων τῆς Ἐταιρείας	»	<u>1.273.623.70</u>
	Δρχ.	<u>4.847.562.50</u>

Δ' Περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας.

Ἡ περιουσία τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας τῆ 31
 Ἰανουαρίου 1938 ἀνήρχετο εἰς . . . . . Δρχ. 4.847.562.50
 ἀποτελουμένη ἐκ τῶν ἑξῆς στοιχείων :

1) ἀπὸ μετρητὰ ἐν τῷ Ταμείῳ	Δρχ.	21.275.95
2) » τὸ μέγαρον τῆς Ἐταιρείας	»	259.863.80
3) » ἀκίνητα κτήματα	»	17.847.50
4) » 70 μετοχὰς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς	»	157.190.25
5) » 405 ὄμολ. Ἐθν. Δαν. 1889, 4%	»	88.154.25
6) » 75 » » 1890, 5% Σιδ. Λαρίσης	»	20.193.75
7) » 121 » » 1907, 5% Ἀμύνης	»	8.315.20
8) » 135 » » 1914, 5%	»	167.467.65
9) » 1 » » 1893, 5% Κεφαλαιώσεως, μετὰ μιᾶς ἀποδείξεως φρ. 140	»	640.—
10) » 30 ὄμολ. Ἐθν. Δαν. Πατριωτικοῦ	»	25.—
11) » 25 » » Προσφυγικοῦ, 1924, 7%	»	183.047.50
12) » 4098 » » Ἀναγκαστ. 6 1/2 %, 1922, κληροδοτήματος Ἰω. Μαρκοπούλου	»	329.095.15
13) » καταθέσεις ἐπ' ἀνοικτῶ Λ/σμῶ παρ' Ἐθν. Τραπ.	»	2.054.581.80
14) » προκαταβολὰς	»	1.932.—
15) » 180 μετοχὰς Κτηματικῆς Τραπεζῆς Ἑλλάδος	»	180.000.—
16) » 110 » Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος	»	547.943.70
17) » 150 ὄμολ. Δαν. Ἑλληνοβουλγαρικῆς μεταναστεύ- σεως 1923, 6%	»	52.733.60
18) » 90 ὄμολογίας Ἐθν. Δαν. Κτηματικῆς Τραπεζῆς 1930, 7% Λ. 1.000.000.—	»	757.255.40
Σύνολον	Δρχ.	<u>4.847.562.50</u>

Περαίνουσα τὴν παροῦσαν ἔκθεσιν ἡ Ἐπιτροπεὶα προτείνει, εἰς τὴν
 Συνέλευσιν, ὅπως ἐγκρίνη τὴν προκειμένην διαχείρισιν, ὡς ὀρθῶς ἔχουσαν καὶ
 ἐπικυρώσῃ τὸν τε Ἰσολογισμόν καὶ Ἀπολογισμόν τοῦ λήξαντος ἔτους 1937.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 21 Μαρτίου 1938.

Ἡ Ἐξελεγκτικὴ Ἐπιτροπεὶα

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΑΙΓΙΝΗΤΗΣ
 ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ ΚΡΗΤΙΚΟΣ
 ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΓΩΑΝΝΟΥ
 ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ

ΠΡΟΫΠΟ- ΛΟΓΙΣΜΟΣ		Είδος εσόδων	Προϋπο- λογισθέντα	Εισπρα- χθέντα	Διαφορὰ					
Κεφάλ.	Αριθ.				Επί πλέον		Επί ἔλαττον			
Α'	1-13	Μερίσματα και τόκοι	482848	—	499833	20	16985	20	—	—
»	2	Μισθώματα	36000	—	42750	—	6750	—	—	—
»	3	Ἀντίτιμον δημοσιευμάτων . . .	100000	—	40421	—	—	—	—	59579
Β'	1	Εἰσφοραὶ ἐταίρων	3500	—	2925	—	—	—	—	575
»	2	Δικαιώματα ἐκ τοῦ Λαχείου Στόλου και Ἀρχαιοτήτων	500000	—	500000	—	—	—	—	—
Γ'	1- 1	Φωτογραφίαι και Φωτογρα- φικά δελτάρια	100000	—	127639	—	27639	—	—	—
»	1- 2	Ἐκ πωλήσ. φωτ. δελτ. καθα- ρόν κέρδ. Ν. 4823 χρ. 1936	8008	25	8008	25	—	—	—	—
»	2- 1	Ἐκ πωλήσεως ἀκινήτων	500000	—	521007	80	21007	80	—	—
»	2- 2	Ἐκ πωλήσεως ἀχρήστου ὑλι- κοῦ, και ἄλλων ἀπροβλέ- πτων ἐσόδων	20486	—	363	—	—	—	—	20123
»	3	Τὸ ἐκ τῆς διαχειρίσεως τοῦ 1936 προκύψαν περίσσευμα .	229000	—	—	—	—	—	—	229000
Σύνολον			1979842	25	1742947	25	72382	—	309277	—

Ἀνάλυσις τοῦ Κεφαλαίου Α', ἄρθρου 3.

Ἀντίτιμον δημοσιευμάτων.

1) Ἀρχαιολογική Ἐφημερίς	Δραχ.	13500.—
2) Πρακτικά τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας	»	2400.—
3) Β. Λεονάρδου. Ἡ Ὀλυμπία. 1901	»	200.—
4) Χ. Τσουντα. Αἱ Προϊστορικά Ἀκροπόλεις Διμηνίου και Σέσκλου. 1908	»	600.—
5) Γ. Παπαβασιλείου. Περί τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχ. τάφων. 1910.	»	150.—
6) Βαλ. Στάη. Τὸ Σούνιον και οἱ Ναοὶ τοῦ Ποσειδῶνος και Ἀθηνᾶς. 1920	»	100.—
7) Γ. Μυλωνᾶ. Νεολιθική Ἐποχή. 1928	»	675.—
8) Ἀπ. Ἀρβαντοπούλου. Γραπτὰ Στῆλαι Δημητριάδος Παγασῶν. 1928	»	1200.—
9) Ἀντων. Κεραμοπούλου. Ὁδηγὸς τῶν Δελφῶν. 1935	»	17048.—
10) Κ. Κουρουνιώτου. Ὁδηγὸς Ἐλευσίνος. 1936	»	4548.—
Σύνολον . . . . Δραχ.		<u>40421.—</u>

Ἐν Ἀθήναις τῇ 28 Φεβρουαρίου 1928.

Ο ΤΑΜΙΑΣ

Ο ΛΟΓΙΣΤΗΣ

ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΝΤΩΝΙΑ ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1937

ΠΡΟΫΠΟΛΟΓΙΣΜΟΥ		Είδος εξόδων	Προϋπο- λογισθέντα	Δαπανη- θέντα	Διαφορά		
Κεφαλ.	Άρθρ.				επί ἔλαττον	επί πλέον	
A'	1	Μισθοί και ἐπιδόματα	189840	—	189840	—	—
»	2	Ἐξοδα γραφείων	68000	—	67843	80	156
»	3	Ἐξοδα βιβλιοθήκης	150000	—	111314	20	38685
»	4	Ἐπισκευαί και ἐπιπλώσεις	80000	—	2843	—	77157
B'	1-1	Ἀνασκαφαί	210000	—	138078	50	71921
»	1-2	» Ἰω. Μαρκοπούλου	19000	—	—	—	19000
»	2-1	Δημοσιεύματα	170000	—	169999	75	—
»	2-2	» Ἀρχαιολ. τόποι και Μουσ. Ἑλλάδ.	50000	—	30500	—	19500
»	2-3	Διὰ τὴν προμήθ. χάρτου τῶν ΠΑΕ	86983	—	86983	—	—
»	2-4	Ποσοστά συγγραφέων Ἀρχαιολογ. τόποι και Μουσεία τῆς Ἑλλάδος	15000	—	3842	—	11158
»	3-1	Συνδρομαί εἰς περιοδ. και βιβλία ἀρχαιολ.	10000	—	5150	—	4850
»	4-1	Διδασκαλία	3000	—	1150	—	1850
Γ'	1-1	Φωτογραφία και φωτογραφικά δελτία	75000	—	69745	90	5254
Γ'	1-2	Ἀμοιβαί φυλάκων Μουσείων Νόμος 4823	7000	—	5742	—	1258
»	1-3	Πρὸς σύστασιν και πλουτισμὸν Βιβλιο- θηκῶν Μουσείων κλπ. Νόμος 4823	16000	—	2700	—	13300
»	1-4	Πρὸς ἀπόδ. καθ. προϊόντ. ἐκ φ.δ. χρ. 1936	8008	25	8008	25	—
»	2-1	Διάφορα ἔξοδα	30000	—	27969	10	2030
»	3-1	Ἐξοδα δι' ἀρχαιολ. σπουδᾶς ἐν Ἑσπερίᾳ	50000	—	49991	—	9
»	4-1	» δι' ἑορτασμὸν 100ῆδος τῆς Ἑταιρείας	229000	—	129653	75	99346
»	5-1	Διάφορα ἔξοδα παρελθουσῶν χρήσεων	60000	—	27129	75	32870
»	6-1	Πρὸς κεφαλαιοποίησιν τοῦ ἀντιτίμου πωλή- σεως ἀκινήτων	521007	80	521007	80	—
Σύνολον			2047839	05	1649491	80	398347
					25		

Ἀνάλυσις τοῦ κεφ. Β' ἄρθρου 1.

Ἀνασκαφαί.

	Πιστώσεις	
	Διατεθείσαι	Ἀδιάθετοι
1) Νέας Ἀγχιάλου	15000	—
2) Δυτ. Μακεδονίας	17038	—
3) Ἀρχαίας Ἀχαΐας	15000	—
4) Σικωῶνος	18000	—
5) Μεσσήνης	—	15000
6) Νικοπόλεως	16400	—
7) Ἀμνισσοῦ Κρήτης	—	10000
8) Ἐλευσίνος	23000	—
9) Καβάλας	10000	—
10) Ἱεράς Ὀδοῦ	3000	—
11) Θεσσαλονίκης	—	10000
12) Δόπεσι	—	5000
13) Νάξου	10000	—
14) Σπετσῶν	4900	—
15) Γερακίου	10000	—
Σύνολον	142338	40000

Σύγκρισις πραγματοποιηθέντων ἐσόδων και ἐξόδων.

A'	Ἐσοδα	Δρ. 1.742947.25
B'	Ἐξοδα	» 1.649491.80
	Περίσσευμα	Δρ. 93455.45

Διαχείρισις Φωτογρ. Δελταρίων δυνάμει τοῦ Νόμου 4823.

Προκύψαν καθ. κέρδος Δρ. 57893.10
 Ἐξ αὐτοῦ: (N. 4823)
 ὑπὲρ τῶν φ. Μουσ. 10⁰/0 Δρ. 5789.30
 τῶν Μουσείων 50⁰/0 » 28946.55
 τῆς Ἀρχ. Ἑταιρ. 40⁰/0 » 23157.25 Δρ. 57893.10

Σημ. Ἡ ἐμφανιζομένη διαφορά ἐκ δραχμῶν 67.996.80 μεταξὺ τῶν κονδυλίων προϋπολογισθέντων ἐσόδων και ἐξόδων προέρχεται ἐκ συμπληρωματικῶν πιστώσεων.

ΚΙΝΗΣΙΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΩΝ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Α' ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ

1) Κ. Κουρουνιώτου Ὁδηγὸς Ἐλευσίνος 1937	εἰς σώματα	3000
2) Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας 1935	»	800
3) » » » 1936	»	800

Β'. ΠΩΛΗΘΕΝΤΑ

1) Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερὶς				2) Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας			
Σειρὰ τόμων	Πωληθέν- τες τόμοι	Τιμὴ τόμου	Εἰσπραχθέν ποσὸν	Σειρὰ τόμων	Πωληθέν- τες τόμοι	Τιμὴ τόμου	Εἰσπραχθέν ποσὸν
1934-1935	15	500	—	1936	6	80	—
1933	11	500	—	1935	13	80	—
1927-1928	1	500	—	1934	10	80	—
			7 500	1921	1	80	—
			5 500				480
			500				1 040
			—				800
			—				80
Ἔθροισμα	27		13 500	Ἔθροισμα	30		2 400

3) Διάφορα δημοσιεύματα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας.						
Ἀξίῶν ἀριθμὸς	Ἐπιγραφή Συγγράμματος	Πωληθέντα σώματα	Τιμὴ σώματος	Εἰσπραχθέν ποσὸν		
1	B. Λεονάρδου: Ἡ Ὀλυμπία. 1901 . . .	2	100 —	200	—	—
2	Χρ. Τσούντα: Αἱ προϊστορικαὶ Ἀκροπόλεις Διμηγίου καὶ Σέσκλου. 1908	1	600 —	600	—	—
3	Γ. Παπαβασιλείου: Περί τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων 1910	1	150 —	150	—	—
4	Βαλ. Στάη: Τὸ Σούνιον καὶ οἱ Ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς. 1920	2	50 —	100	—	—
5	Ἄπ. Ἀρβανιτοπούλου: Γραπτὰ στήλαι Δημητριάδος-Παγασῶν 1928 . . .	1	1200 —	1200	—	—
	Γεωργ. Μυλωνᾶ: Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928	3	225 —	675	—	—
	Ἄθροισμα	10		2925	—	—
7	Ἄντ. Κεραμοπούλου: Ὅδηγὸς τῶν Δελφῶν. 1935	305	50 —	15368	—	—
8	Κ. Κουρουνιώτου: Ὅδηγὸς τῆς Ἑλευσίνος ἀγγλιστί. 1936	126	50 —	6228	—	—
	Ἄθροισμα	441		24521	—	—
Ἀνακεφαλαίωσις.						
1	Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς			Δρ. 13500.—		
2	Πρακτικὰ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας			» 2400.—		
3	Διάφορα δημοσιεύματα τῆς Ἑταιρείας			» 24521.—		
	Σύνολον . . .			Δρ. 40421.—		

ΔΙΑΝΕΜΗΘΕΝΤΑ

1) Ἀρχαιολογική Ἐφημερίς.		2) Πρακτικά Ἀρχαιολ. Ἑταιρείας	
Σειρά ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων	Σειρά ἐτῶν	Ἀριθ. τόμων
1909	1	1893	1
1910	1	1920	1
1911	1	1921	3
1912	— α' καὶ β' τεύχος	1922/24	4
1916	1 γ' καὶ δ' .	1925/26	4
1917	1 α' καὶ β' .	1927	4
1918	1	1928	4
1923	1	1929	4
1925/26	1	1930	5
1927/28	1	1931	4
1929	1	1932	4
1930	1	1933	7
1931	1	1934	9
1932	2	1935	148
1933	3	1936	169
1934/35	4		
Σύνολον	22 καὶ 2 τεύχη	Σύνολον	371

3) Διάφορα δημοσιεύματα τῆς Ἑταιρείας.

Αἴθρον ἀριθμὸς	Ἐπιγραφή Συγγραμματος	Ἐξα-χρόνιας τόμοι
1	Βαλ. Στάη: Τὸ Σούνιον καὶ οἱ Ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς. 1920	3
2	Γ. Μυλωνᾶ: Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι. 1928	1
3	Ἰω. Γενναδίου: Ὁ Λόρδος Ἑλγιν. 1930	1
4	Ἰωσ. Χατζηδάκι: Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου. 1931	1
5	Κ. Κουρουσιώτου: «Ὁδηγὸς Ἐλευσίνος». 1936	17
	Σύνολον	23

Ἐν Ἀθήναις τῇ 31ῃ Δεκεμβρίου 1937.

Ο ΛΟΓΙΣΤΗΣ
ΑΝΤΩΝΙΑ ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΤΗΣΙΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡ. ΔΕΛΤΑΡΙΩΝ

ΕΤΗΣΙΑ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΕΩΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ -

ΕΝ ΤΟΙΣ

ΕΘΝΙΚΟΝ - ΑΚΡΟΠΟΛΕΩΣ - ΒΥΖΑΝΤΙΝΟΝ - Μ. ΔΑΦΝΙΟΥ - ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ - ΔΕΛΦΩΝ

Δαπανηθέντα	Δραχ.	Λ.
Είς 4165 Φωτ. Δελτ. Μουσείου Ἐθνικοῦ	7288	75
» 4025 » » » Ἀκροπόλεως	7043	75
» 725 » » » Βυζαντινοῦ	1268	75
» 1970 » » » Δαφνίου	3447	50
» 6925 » » » Δελφῶν	12118	75
» 1440 » » » Μυκόνου	2520	—
» 1930 » » » Σπάρτης	3377	50
» — » » » Ἐλευσίνος	—	—
» 250 » » » Σουνίου	437	50
» — » » » Βόλου	—	—
» 4066 Φωτογραφίας Ν° 1	20330	—
» 195 » Ν° 2	1755	—
» 70 Ν. πλάκες φωτογραφ.	3500	—
» — Φωτοτυπίας Μαργαρίτου	237	50
» — Ἀνάγλ. δελτ. 1, 2, 3, πίνακας, Album	2346	40
» 60 Λευκωμ. Ἀθηνῶν	1800	—
» 10 » Perillas	450	—
» Διάφορα ἔξοδα (Βιβλίον Καθολικόν)	1824	50
» Κέρδος καθαρὸν — Πρὸς ἐξίσωσιν	57893	10
		69745.90
		57893.10
Διανομὴ κέρδους — Ν. 4823.		
50 ⁰ / ₀ Ὑπὲρ τῶν Μουσείων δρχ.	28946.55	
40 ⁰ / ₀ » τῆς Ἀρχ. Ἐταιρ. »	23157.25	
10 ⁰ / ₀ » τῶν Φυλάκ. τῶν Μ. »	5789.30	
Κέρδη καθ. δρχ.	57893.10	
Σύνολον δρχ.		127639.00

ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΛΤΑΡΙΩΝ ΚΛΠ.

ΜΟΥΣΕΙΟΙΣ

- ΜΥΚΟΝΟΥ - ΣΠΑΡΤΗΣ - ΣΟΥΝΙΟΥ ΚΑΙ ΒΟΛΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1937

Είσπραχθέντα	Δραχ.	Λ.	
'Από 6218 Φωτογρ. Δελτ. <i>Μουσείου 'Εθνικαῦ</i>	24872	—	
» 268 » Νο 1	2144	—	
» 167 » Νο 2	2505	—	
» 50 'Ανάγλ. Νο 1	300	—	
» 297 » Νο 2	3064	—	
» 15 Κορνίζ.	300	—	
» 2 Φωτοτυπ. Μαργαρίτου	40	—	
» 29 Λευκόμ. 'Αθηνῶν	1450	—	
» 1 » 'Αναγλύφων.	100	—	
» 4 » Perillas	240	—	
» 22 » Μαργαρίτου	300	—	
» 3 'Εκμαγεία	100	—	35415.—
'Από 2349 Φωτογρ. Δελτ. <i>Μουσείου 'Ακροπόλεως</i>	9396	—	
» 328 » Νο 1	3254	—	
» 27 » Νο 2	405	—	
» 199 » Δελ. 'Αναγλ. Νο 2	1990	—	
» 38 » » Νο 3	456	—	
» 40 Λευκόμ. 'Αθηνῶν	2000	—	
» 14 » Perillas	840	—	
» 4 Πίνακ. 'Αναγλύφ.	160	—	18501.—
'Από 1210 Φωτογρ. Δελτ. <i>Μουσείου Βυζαντίου</i>	4840	—	
» 18 » Νο 1	180	—	
» 2 » Νο 2	30	—	5050.—
'Από 1979 Φωτογρ. Δελτ. <i>Μονῆς Δαφνίου</i>	7916	—	
» 101 Φωτογραφίας Νο 1	808	—	
» 61 » Νο 2	877	—	9601.—
'Από 4981 Φωτογρ. Δελτ. <i>Μουσείου Δελφῶν</i>	19924	—	
» 803 » Νο 1	8030	—	27954.—
'Από 2107 Φωτογρ. Δελτ. <i>Μουσείου Μυκόνου</i>	8428	—	
» 1924 » Νο 1	15392	—	23820.—
'Από 675 Φωτογρ. Δελτ. <i>Μουσείου Σπάρτης</i>	2700	—	2700.—
'Από 820 Φωτογρ. Δελτ. <i>Μουσείου 'Ελευσίνος</i>	3280	—	3280.—
'Από — Φωτογρ. Δελτ. <i>Σουνίου</i>	1250	—	1250.—
'Από 17 Φωτογρ. Δελτ. <i>Μουσείου Βόλου</i>	68	—	68.—
Σύνολον δραχ.			127639.—

'Αθήναι τῆ 31 Δεκεμβρίου 1937.

'Ο Διευθυντής τοῦ Γραφείου
Μ. Ι. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

ΚΙΝΗΣΙΣ ΑΠΟΘΗΚΗΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΩΝ ΚΑΙ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΩΝ ΔΕΛΤΑΡΙΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟ ΕΤΟΣ 1937
ΕΝ ΤΟΙΣ ΜΟΥΣΕΙΟΙΣ ΚΑΙ ΤΩ ΓΡΑΦΕΙΩ ΤΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ

Χρονολογία προμηθειών	Φωτογρ. δελτάρια										Φωτογραφία			Διάφορα		Παρατηρ.	
	M. Kθv.	M. Aκρ.	M. Bεζ.	M. Δαγρ.	M. Aελλρ.	M. Mκων.	M. Σπαρ.	M. Eλενα.	M. Σον.	M. Βολ.	Nο 1	Nο 2	Nο 3	Φωτ. Καθον.	Φωτ. Boissinas		Φωτ. Πλάκες
Υπόλοιπα τῆ 31/12/1936	10386	11496	2185	3646	—	1000	—	478	—	29	2294	757	6	130	60	531	
Προμήθεια κατά τὸ 1937	4165	4025	725	1970	6925	1440	1930	815	250	—	4066	195	—	—	—	70	
Σύνολον	14551	15521	2910	5616	6925	2440	1930	1293	250	29	6360	952	6	130	60	601	
Πωλήσεις κατά τὸ 1937	6218	2349	1210	1979	4981	2107	675	820	250	17	3442	257	—	—	—	—	
Υπόλοιπα τῆ 31/12/1937	8333	13172	1700	3637	1944	333	1255	473	—	12	2918	695	6	130	60	601	
Ἐκ τῶν ὡς ἄνω ὑπολοίτων																	
α) ἐν τῆ ἀποθ. τοῦ Γραφ.	1270	8466	868	2838	—	35	400	—	—	12	925	151	1	60	—	601	
β) ἐν τοῖς Μουσείοις . . .	7063	4706	832	799	1944	298	855	473	—	—	1993	544	5	70	93	—	
	8333	13172	1700	3637	1944	333	1255	473	—	12	2918	695	6	130	93	601	

Ἀθήναι τῆ 31 Δεκεμβρίου 1937.

Ὁ Διευθυντῆς τοῦ Γραφείου
Μ. Ι. ΑΣΠΙΩΤΗΣ

ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
(1837 - 1938)

1. *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς* 1837-1936 (ΑΕ 1-72: πρβ. πινάκιον παρὰ *Λεονάρδω*), Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος λεύκωμα, σ. 1-3). Σχῆμα 4ον. *Δραχμαί*
- (Περίοδος Α΄): τόμος 1-16 (1837-1860).
- 1-7 (1837-1843): τεύχη α΄-ιβ΄, ιγ΄ (καὶ ιδ΄), ιε΄ (τεύχος ιϛ΄ ἴδιον δὲν ἐξεδόθη), ιζ΄-κθ΄ 8-16 (1852-1860): τεύχη λ΄-νέ· παλῶνται τάδε τὰ τεύχη: α΄, β΄, γ΄, δ΄, ἕκαστον τεύχος . . . . . 45.—
- Περίοδος Β΄: τόμος 17-21 (1862-1874).
- 17 (1862): τεύχη α΄-ιβ΄ (τὰ τεύχη θ΄-ιβ΄ ἐξεδόθησαν τῷ 1863): ἕκαστον τεύχος. 45.—
18 (1869): τεύχος ιγ΄ 19 (1870): τεύχος ιδ΄ 20 (1872): τεύχη ιε΄ καὶ ιϛ΄ (τὸ ιϛ΄ ἐξεδόθη τῷ 1873) 21 (1874): τεύχος ιζ΄. ἕκαστον τεύχος . . . 45.—
- Περίοδος Γ΄: τόμος 22-62 (1883-1923).
- 22-62 (1883-1923): εἰς τόμος κατ' ἔτος, ἐκ τεσσάρων τευχῶν συγκείμενος: ἕκαστος τόμος. . . . . 500.—
- Περίοδος Δ΄: τόμος 63 κέ. (1924 κέ.).
- 63-73 (1924-1934/35): 1924, 1925-1926 (εἰς ἕνα τόμον), 1927-1928 (εἰς ἕνα τόμον), 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934-1935 (εἰς ἕνα τόμον) 1936 εἰς τόμος κατ' ἔτος μετὰ μονοστήλου κειμένον ἕκαστος τόμος . . . . . 500.—
2. *Ἐυρετήριον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐφημερίδος τῆς τρίτης περιόδου* ὑπὸ Ἀλεξάνδρου Λαμπροπούλου: τόμος 1ος: 1883-1887. Σχῆμα 4ον, σελίδες η + στήλαι 550. 1902 . . . . . 80.—
3. *Πρακτικὰ Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας* 1837-1936 (ΠΑΕ 1-88: πρβ. πινάκιον ἐν ΠΑΕ 1921, σ. 77-79).
- (Περίοδος Α΄): τόμος 1-13 (1837-1848/9).
- 1-3 (1837, 1837/8, 1838/9): Σύνοψις τῶν πρακτικῶν (τῆς Α΄—Γ΄ συνεδριάσεως) τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῶν Ἀθηναίων. (Ἐκδοσις 1η). Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 93. 1840. (Δὲν πωλεῖται). —
- 4 (1839/40): Πρακτικὰ τῆς Δ΄ συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. (Ἐκδοσις 1η). Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 77. 1840. (Δὲν πωλεῖται). . . . . —
- 5 (1840/41) Πρακτικὰ τῆς Ε΄ Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. (Ἐκδοσις 1η). Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 87. 1841. (Δὲν πωλεῖται). . . . . —
- 6 (1841/42): Πρακτικὰ τῆς Ζ΄ (γράφει: Ϝ) Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. (Ἐκδοσις 1η). Ἑλληνιστὶ καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 16ον, σελίδες 31. 1842 . . . . . 50.—
- 7-11 (1842/43-1846/47): Δὲν ἐξετυπώθησαν ἰδιαιτέρως. . . . . —

- 1-11 (1837-1846/7): Σύνοψις τῶν πρακτικῶν (τῆς Α' — ΙΑ' Γενικῆς συνεδριάσεως) τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας τῶν Ἀθηνῶν. (Ἐκδοσις 2α.) Ἑλληνιστί καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 325, πίναξ 1. 1846 (1847). (Δὲν πωλεῖται) . . . . . —
- 12 (1847/48): Πρακτικά τῆς ΙΒ' Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἑλληνιστί καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 31. 1848 . . . . . 50.—
- 13 (1848/9): Πρακτικά τῆς ΙΓ' Γενικῆς συνεδριάσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Ἑλληνιστί καὶ γαλλιστί. Σχῆμα 8ον, σελίδες 37. 1849 . . . . . 50.—
- (Περίοδος Β'): τόμος 14-25 (1858 9-1869,70).
- 14 (1858/59:) Συνοπτικὴ ἔκθεσις τῶν πράξεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. Σχῆμα 8ον, σελίδες α' + 43. 1859 . . . . . 50.—
- 15-25 (1859.60-1869/70): Γενικαὶ συνελεύσεις τῶν ἑταίρων τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. 1859/60, 1860/1, 1861/2, 1862/3 (ἔξεδόθη τῷ 1864). 1863 4, 1864/5 (δὲν πωλεῖται), 1865/6, 1866/7, 1867 8, 1868/9, 1869/70. Σχῆμα 8ον. ἕκαστος τεύχος . . . . . 50.—
- (Περίοδος Γ): τόμος 26 κέ. (1870 71 κέ.).
- 26-74 (1870/71-1919): Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1870/71 (δὲν πωλεῖται), 1871/2, 1872/3, 1873/4, 1874 5, 1876, 1877 κέ.—1902, 1903 κέ.—1909 (δὲν πωλοῦνται) 1907 κέ.—1915, 1916—1919 (εἰς ἓνα τόμον). Σχῆμα 8ον. ἕκαστος τόμος . . . . . 80.—
- 75-92 (1920-1937): Πρακτικά Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας 1920, 1921, 1922/4 (εἰς ἓνα τόμον), 1925/6 (εἰς ἓνα τόμον), 1927, 1928, 1929, 1930, 1931, 1932, 1933, 1934, 1935, 1936 καὶ 1937. Σχῆμα 8ον. ἕκαστος τόμος . . . . . 80.—
- 3Α. Ὁργανισμὸς τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας. (Τεύχος 1ον), σχῆμα 16ον, σελίδες 16. 1848. (Τεύχος 2ον), σχῆμα 16ον, σελίδες 8. 1876. (Τεύχος 3ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 24. 1894. (Τεύχος 4ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 48. 1896. (Τεύχος 5ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 24. 1899. (Τεύχος 6ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 41. 1912. (Δὲν πωλοῦνται). . . . . —
4. Ἐπιγραφαὶ ἀνέκδοτοι, ἀνακαλυφθεῖσαι καὶ ἐκδοθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου. Φυλλάδιον 1ον: 1851 (σελίδες 12, πίνακες 15· δὲν πωλεῖται), 2ον: 1852 (σελίδες 1α' + 22 + 5, πίνακες 8), 3ον: 1855 (σελίδες 60, πίνακες 4). Σχῆμα 4ον· τὸ φυλλάδιον ἐκάτερον . . . . . 50.—
5. Πρακτικά τῆς ἐπὶ τοῦ Ἐρεχθείου ἐπιτροπείας ἢ ἀναγραφὴ τῆς ἀληθοῦς καταστάσεως τοῦ Ἐρεχθείου, γενομένη κατ' ἐντολὴν τοῦ Ἀρχαιολογικοῦ συλλόγου. Σχῆμα 4ον, σελίδες 21, πίνακες 8. 1853. (Δὲν πωλεῖται) . . . . . —
6. Ἐπιγραφαὶ Ἑλληνικαί, κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτοι. Φυλλάδιον α' (ἄλλο δὲν ἔξεδόθη). Σχῆμα 4ον, σελίδες β' + 34, πίνακες 9. 1860 . . . . . 50.—
- 6Α. Ὁ περὶ ἀρχαιοτήτων νόμος καὶ αἱ σχετικαὶ πρὸς αὐτὸν ἐγκύκλιοι ὑπουργικαὶ καὶ ἄλλα τινά, ἐκδιδόμενα ὑπὸ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας πρὸς χρῆσιν τῶν κατὰ τὸ Βασιλεῖον ἀρχῶν καὶ αὐτῶν τῶν πολιτῶν. Σχῆμα 8ον σελίδες 43. 1872 . . . . . —

7. *Εὐθύμιος Καστόρχης*: Ἱστορικὴ ἐκθεσις τῶν πράξεων τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως αὐτῆς τῷ 1837 μέχρι τοῦ 1879 τελευτῶντος. Σχῆμα 8ον, σελίδες F' + 130. 1879 45
- 7A. *Κατάλογος τῆς Βιβλιοθήκης τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας*. (Τεῦχος 1ον), σχῆμα 8ον, σελίδες 124, 1887. Τεῦχος 2ον, σχῆμα 8ον, σελίδες 126, 1906. (Δὲν πωλοῦνται) . . . . . —
8. *H. G. Lolling*. *Κατάλογος τοῦ ἐν Ἀθήναις ἐπιγραφικοῦ μουσείου*: τόμος 1ος: Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς Ἀκροπόλεως, τεῦχος α': Ἀρχαῖκα ἀναθηματικαὶ ἐπιγραφαί. Σχῆμα 4ον, σελίδες η' + στήλαι 152+η', πίναξ 1. 1899 . . . . . 180 —
9. *Π. Καββαδίας*: *Τὸ ἱερόν τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐν Ἐπιδαύρῳ καὶ ἡ θεραπεία τῶν ἀσθενῶν*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 304, εἰκόνες 9, πίνακες 10, ὧν εἰς τοπογραφικὸς. 1900. (Δὲν πωλεῖται) . . . . . —
10. *Π. Καββαδίας*: *Ἱστορία τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἑταιρείας ἀπὸ τῆς ἐν ἔτει 1837 ἰδρύσεως αὐτῆς μέχρι τοῦ 1900*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 115. 1900 . . . . . 45.—
- 10A. *〈Βαλέριος Στάης〉*: *Τὰ εὐρήματα τοῦ ναυαγίου τῶν Ἀντικυθήρων*. (=AE 1902, στήλῃ 145-173/4), εἰκόνες 21, πίνακες 8 (παρένθετοι) + 11 . . . . . 75.—
11. *Comptes rendus du congrès international d'archéologie, 1ère session: Athènes 1905*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 400, μετ' εἰκόνων. 1905 . . . . . 90.—
12. *Μνημεῖα τῆς Ἑλλάδος*: τόμος 1ος: Γλυπτὰ ἐκ τοῦ Μουσείου τῆς Ἀκροπόλεως (συντάκται: *Καββαδίας, Καστριώτης, Κουρουνιώτης, Lechat, Λεονάρδος, Schrader, Schroeder, Στάης, Σωτηριάδης, Wolters*). Σχῆμα 4ον, σελίδες β' + στήλαι 118, πίνακες 36 (ἀρ. 1-33). 1906 . . . . . 400.—
13. *P. Cavvadias + G. Kawerau*: *Die Ausgrabung der Akropolis vom Jahre 1885 bis zum Jahre 1890*. — *Π. Καββαδίας + Γ. Καβερᾶν*: *Ἀνασκαφὴ τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τοῦ 1885 μέχρι τοῦ 1890*. Ἑλληνιστὶ καὶ γερμανιστὶ. Σχῆμα φύλλου, στήλαι 150 + σελίδες 2, εἰκόνες 14, πίνακες 13. 1906/7 . . . . . 600.—
14. *Χρῆστος Τσούντας*: *Αἱ προϊστορικαὶ ἀκροπόλεις Διμηγίου καὶ Σέσκλου*. Σχῆμα 4ον, στήλαι ιΓ' + 432, εἰκόνες 312, πίνακες 47. 1908 . . . . . 600.—
15. *Γεώργιος Α. Παπαβασιλείου*: *Περὶ τῶν ἐν Εὐβοίᾳ ἀρχαίων τάφων μετὰ παραρτήματος Εὐβοϊκῶν ἐπιγραφῶν*. Σχῆμα 4ον, στήλαι β' + 108, εἰκόνες 53, πίνακες 21. 1910 . . . . . 150.—
16. *Κωνσταντῖνος Κουρουνιώτης*: *Κατάλογος τοῦ μουσείου Λυκοσοῦρας*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 72, εἰκόνες 74. 1911 . . . . . 60.—
- 16A. *〈Βασίλειος Λεονάρδος〉*: *Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος ἀναγραφή*. Σχῆμα 4ον, σελίδες 4. 1912. (Δὲν πωλεῖται) . . . . . —
- 16B. *〈Βασίλειος Λεονάρδος〉*: *Ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος λεύκωμα*. Σχῆμα 4ον, σελίδες 8. 1912. (Δὲν πωλεῖται) . . . . . —
17. *Γεώργιος Π. Οἰκονόμος*: *Ἐπιγραφαὶ τῆς Μακεδονίας*: τεῦχος 1ον. Σχῆμα 4ον, σελίδες 40, εἰκόνες 29. 1915 . . . . . 60.—
18. *Γεώργιος Κ. Γαρδικίας*: *Μελετήματα ἀρχαιολογικά*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 48. 1915 . . . . . 15.—
19. *Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος*: *Τοπογραφία τῶν Δελφῶν*: τεῦχος 1ον. Σχῆμα 8ον, σελίδες 113, εἰκόνες (παρένθετοι) 11, πίνακες 3. 1912-1917 . . . . . 50.—
20. *Βαλέριος Στάης*: *Τὸ Σούνιον καὶ οἱ ναοὶ Ποσειδῶνος καὶ Ἀθηνᾶς*. Σχῆμα 8ον, σελίδες 55, εἰκόνες 14, πίνακες 5. 1920 . . . . . 50.—

21.	Georgius P. Oesopomus : <i>De profusionum receptaculis sepulcralibus inde ab antiquissimis temporibus usque ad nostram fere aetatem usitatis</i> . Σχῆμα 8ον, σελίδες 63, εἰκόνες 17. 1921	Δραχμαὶ 60.—
22.	Ἀντώνιος Δ. Κεραμόπουλλος : Ὁ ἀποτυμπανισμός, συμβολὴ ἀρχαιολογικὴ εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τὴν λαογραφίαν. Σχῆμα 8ον, σελίδες 144, εἰκόνες 21, ὧν 7 παρένθετοι. 1923	80.—
23.	Ἀπόστολος Σ. Ἀρβανιόπουλος : <i>Γραφταὶ στήλαι Λημητριάδος—Παγασῶν</i> . Σχῆμα 2ον, σελίδες 179, εἰκόνες 203, πίνακες παρένθετοι 7, πίνακες ἐν τέλει ἔγχρωμοι 10. 1928	1200.—
24.	Γεώργιος Ε. Μυλωνᾶς : <i>Ἡ νεολιθικὴ ἐποχὴ ἐν Ἑλλάδι</i> . Σχῆμα 8ον, σελίδες 174, εἰκόνες 86, πίνακες 2, γεωγραφικοὶ χάρται 3. 1928	225 —
25.	Ἰωάννης Γ. Γεννάδιος : Ὁ Λόρδος Ἐλγιν καὶ οἱ πρὸ αὐτοῦ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τὰς Ἀθήνας ἰδίως ἀρχαιολογήσαντες ἐπιδρομαῖς 1440-1837. Σχῆμα 8ον, σελίδες κϛ' + 257, πίνακες 5. 1930	250.—
26.	Ἰωσήφ Χατζιδάκης : Ἱστορία τοῦ Κρητικοῦ Μουσείου καὶ τῶν ἀρχαιολογικῶν ἐρευνῶν ἐν Κρήτῃ. Σχῆμα 8ον, σελίδες 74. 1931	60.—
26 Α.	Γ. Σωτηρίου : Χριστιανικαὶ Θῆβαι. (= ΑΕ 1929). Σχῆμα 4ον, σ. 256, εἰκ. 270 πίν. 5. 1931	500.—

Νέα σειρά ἐκδόσεων τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ὑπὸ τὸν τίτλον:
Ἀρχαῖοι τόποι καὶ μουσεῖα τῆς Ἑλλάδος.

Ἀριθ. 1.	Α. Δ. Κεραμόπουλλος : Ὁδηγὸς τῶν Δελφῶν σελ. 144 εἰκ. 100 Χάρται 3 Σχῆμα 16ον 1935	65.—
Ἀριθ. 2.	Κ. Κουρουνιάτης : Ὁδηγὸς Ἐλευσίνος Ἀγγλιστί, σελ. 127 εἰκ. 71. Χάρτης 1. Σχῆμα 16ον 1936.	60.—

Ὑπὸ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας πωλοῦνται καὶ τὰ ἑξῆς συγγράμματα:

1.	Βασιλείου Λεονάρδου : Ἡ Ὀλυμπία. Σχῆμα 8ον, σελίδες 352, πίνακες 2. 1901	Δραχμαὶ 100.—
----	---	---------------

Αἱ ἀνωτέρω τιμαὶ τῶν δημοσιευμάτων τῆς Ἑταιρείας ἰσχύουσι διὰ τὴν πώλησιν αὐτῶν ἐν τῷ μεγάρῳ αὐτῆς (Λεωφόρος Πανεπιστημίου 20). Περὶ δὲ τῆς ἐκτὸς τοῦ μεγάρου τῆς Ἑταιρείας ἀποστολῆς τῶν ἀγοραζομένων παρακαλοῦνται νὰ φροντίσωσιν οἱ ἐνδιαφερόμενοι.

Ἐξεδόθη ὁ παρῶν (92ος) τόμος τῇ 30ῇ Σεπτεμβρίου 1938.